

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Agnė Saylik

**PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO
RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMAS
NAUDOJANT INTERAKTYVIAJĄ LENTĄ**

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Vilnius, 2014

Disertacija rengta 2009–2013 metais Lietuvos edukologijos universitete.

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. Palmira Pečiuliauskienė (Lietuvos edukologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07S)

Disertacijos rengimą 2011 ir 2013 metais rėmė Lietuvos mokslo taryba.

© Agnė Saylik, 2014

© Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2014

TURINYS

ĮVADAS	5
1. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIĄJĄ LENTĄ TEORINĖS PRIELAIDOS	15
1.1. Kūrybinio rašymo gebėjimų samprata	15
1.2. Kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas	23
1.3. Z kartos pradinių klasių mokinių psichologinė ir pedagoginė charakteristika	34
1.4. Interaktyvioji lenta kaip nauja mokymo(si) priemonė mokant lietuvių kalbos	39
1.5. Kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas naudojant interaktyviąją lentą	44
2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIĄJĄ LENTĄ TYRIMO METODOLOGIJA	49
2.1. Tyrimo struktūra	49
2.2. Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo metodika	52
2.3. Ugdomojo projekto metodika	62
2.4. Ekspertinio vertinimo metodika	67
3. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIĄJĄ LENTĄ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI	69
3.1. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų diagnostika	69
3.2. Interaktyviosios lentos naudojimo įtaka pradinių klasių mokinių gebėjimams sukurti kūrybinio rašto darbo turinį	88
3.3. Interaktyviosios lentos naudojimo poveikis pradinių klasių mokinių gebėjimams atskleisti kūrybinio rašto darbo struktūrą	94
3.4. Interaktyviosios lentos naudojimo vaidmuo mokinių kalbinės raiškos gebėjimų formavimuisi	96
3.5. Interaktyviosios lentos ir socioeducacinių veiksnių įtaka pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams	100
DISKUSIJA	131
IŠVADOS	132

REKOMENDACIJOS.....	135
NAUDOTA LITERATŪRA.....	137
PRIEDAI.....	147
1 priedas.....	148
2 priedas.....	150
3 priedas.....	151
4 priedas.....	153
5 priedas.....	154
6 priedas.....	155
7 priedas.....	156
8 priedas.....	158

ĮVADAS

Temos aktualumas. Šiuolaikinė visuomenė gyvena sparčių politinių, socialinių, ekonominių ir organizacinių pokyčių laikais. Ryškėjant naujam požiūriui į įvairių kultūrų integraciją, socialinę aplinką, mokslo bei technikos pažangą, vis dažniau kalbama apie naują visuomenės tipą – kūrybinę visuomenę, kurios metmenis bei kokybines charakteristikas pateikė R. Florida (2002). Jo teigimu, šiuolaikinėje visuomenėje formuojasi nauja – kūrybinė – klasė, kurią sudaro tiek žmonės, dirbantys mokslo ir inžinerijos, tyrimų ir plėtros, technologijomis grįstose pramonės šakose, tiek ir meno, muzikos, kultūros, estetikos bei dizaino industrijoje. Kuo daugiau visuomenės narių dirba kūrybinį darbą, tuo ji tampa pažangesnė. Pasak R. Floridos (2002), žmonių kūrybingumas yra šiuolaikinės visuomenės ekonominio augimo variklis. Plėtojantis kūrybinei visuomenei, plečiantis technologijoms turėtų keistis ir ugdymas. Viena vertus, ugdymas turėtų būti kūrybiškas, kita vertus, itin aktualus darosi kūrybingumo ugdymas: juk technologijos gali padidinti mokytojų galimybes ne tik mokyti kūrybiškai, bet ir padėti kūrybingumą ugdytis mokiniams.

Kūrybingos asmenybės ugdymas pabrėžiamas jau *Lietuvos švietimo koncepcijoje* (1992). *Lietuvos pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose* (2008, toliau – *Bendrosios programos*) viena iš numatytų bendrųjų kompetencijų – iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija, kurios ugdymui(si) svarbios mokinio nuostatos pripažinti kūrybą kaip įdomią, vertingą, teikiančią prasmingų išgyvenimų veiklą. Šiame dokumente pabrėžiama, jog svarbu sukurti ir išbandyti naujas kūrybos priemones, išnaudoti galimybes, aktualizuojamas kūrybinių idėjų įgyvendinimo bei savo kūrybinės veiklos ir rezultatų įsivertinimo siekis. *Bendrosiose programose* atskleidžiami lietuvių (gimtosios) kalbos tikslai, reglamentuojamas ugdymo turinys ir numatomi šios srities mokinių pasiekimai. Siektini pradinio mokinių mokymosi rezultatai, kurie orientuoti į kompetencijų ugdymą, atskleisti per žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų sandus. Lietuvių (gimtosios) kalbos ugdymo turinį sudaro santykinai atskiros, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys: klausymas ir kalbėjimas, skaitymas ir rašymas.

Mokant ir mokantis lietuvių (gimtosios) kalbos svarbu, kad mokiniai ugdytųsi rašytinę kalbą: ne tik aiškaus, taisyklingo ir estetiško rašymo įgūdžius, bet ir savo minčių ir jausmų raiškos rašytine kalba, tekstų kūrimo gebėjimus. Dėl kūrybinių galimybių rašymo gebėjimai tampa itin aktualūs mokinio komunikacinės kultūros ugdymui(si), asmenybės brandai. Rašymas pradinėse klasėse apima rašymo technikos ir teksto

kūrimo, remiantis įgytomis elementariomis kalbos sandaros ir rašybos, skyrybos žiniomis bei jų supratimu, mokymąsi. Pradėję mokytis pradinėje mokykloje mokiniai mokosi *rašymo technikos*: rašyti taisyklingai ir įskaitomai bei tvarkingai, pratinasi pereiti prie greitesnio rašymo tempo, išmoksta rašyti diktuoju, raštu atpasakoti. *Bendrosiose programose* išskirta rašymo technika būdinga tik pradinei mokyklai ir, nors ji būtina visų kitų dalykų mokymosi procese bei sėkmingam ugdymuisi pagrindinėje mokykloje, reikšmingesnis pradinių klasių mokinių mokymasis yra susijęs su *teksto kūrimu*: išmokimu užrašyti mintis, kurti aprašymą, pasakojimą ir kt. Pradinėje mokykloje mokomasi kurti asmenine patirtimi pagrįstą ir pramanytą pasakojimą: pagal paveikslėlių seriją, pateiktą planą, kolektyviai numačius pasakojimo gaires, pagal perskaityto kūrinio pavyzdį bei pačių pasirinkta tema. Tokios užduotys plėtoja mokinių kūrybingumą. Atlikus kūrybinį rašto darbą mokomasi jį taisyti, tobulinti. 2003, 2005 ir 2007 metais Lietuvoje vykdytuose Nacionaliniuose IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimuose nurodomos mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tobulinimo gairės: mokytis mokinius sklandžiai, nuosekliai reikšti mintis, skatinti mokinius tobulinti savo darbus. Nacionalinių tyrimų dalykinėse ataskaitose pabrėžiama IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų, tarp jų ir teksto kūrimo, menkėjimo tendencija bei teigiama motyvacijos įtaka mokymosi pasiekimams.

Rašymo gebėjimai nagrinėti daugelio užsienio šalių autorių darbuose. Įvairius rašymo ir teksto kūrimo aspektus analizuoja R. White'as (1997), J. A. Schickedanz (1999), G. Dobsonas (2003), T. Hedge (2005), A. K. Gansle ir N. D. Gilbertson (2006), K. L. McMaster ir H. Campbellas (2007), M. Tandy ir J. Howellas (2008), M. McFarland ir L. D. Wallace'as (2008), J. MacLusky ir R. Cox (2011). Lietuvių kalbos problemas nagrinėjo Lietuvos mokslininkai L. Kadžytė-Kuzavinienė (1997), V. Saliene (2001, 2002, 2003, 2004, 2007, 2009), Z. Nauckūnaitė (2002, 2007), A. Velička (2007), L. Vincė (2010). Lietuvių kalbos mokymą pradinėse klasėse tyrinėjo J. Budzinskis, P. Naujokaitis ir J. Martynaitis (1960), kurie parengė pirmąsias pradinio skaitymo ir rašymo mokymo bei gramatikos ir rašybos mokymo metodikas, taip pat A. Jonikaitis (1934), I. Jurkonis (1965), L. Jakubauskienė (1966, 1968, 1986), D. Kalesnikienė (2004, 2005, 2006, 2007, 2009), D. Jakavonytė-Staškuvienė (2003, 2004, 2005, 2006), E. Marcelionienė (2012). Pradinių klasių mokinių kūrybinius rašto darbus kaip svarbią mokinių kūrybinių nuostatų ugdymo sąlygą nagrinėjo V. Schoroškienė (2001, 2006, 2008); kūrybinių rašinių III–IV klasių mokiniams eksperimentinę programą parengė G. Martinkienė (2004); pradinių klasių mokinių kūrybingumo ugdymą pasakomis tyrė N. Bražienė (2004, 2007) ir kt.

Informacinės ir kūrybinės visuomenės formavimasis reikalauja naujo požiūrio į kūrybinio rašymo mokymą ir mokymąsi kūrybiškai rašyti. Svarbu, kad visi mokiniai ne tik kurtų žinias, bet ir gebėtų taikyti jas įvairioms problemoms spręsti, efektyviai perduoti šias žinias kitiems. Šio tikslo siekti galėtų padėti informacinės ir komunikacinės technologijos (toliau – IKT), tikslingai panaudotos kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti. Svarbu, kad mokytojas IKT naudotų ne tik kaip informacijos ir žinių šaltinį, bet ir kaip priemonę mokymo turiniui perteikti, bendravimo ir bendradarbiavimo bei savarankiško mokymosi galimybių plėtros būdą.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011), IKT diegimo į bendrąjį lavinimą ir profesinį mokymą 2008–2012 metų strategija ir programa (2008), taip pat *Bendrosios programos* numato IKT taikymo ugdymo procese plėtrą, skatina naudoti IKT ir kitus inovatyvius mokymo metodus, efektyviau naudoti IKT kuo platesnėje pedagoginėje veikloje. IKT diegimo į bendrąjį lavinimą ir profesinį mokymą 2008–2012 metų strategija siekta sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą – nuolat tenkinti asmens pažinimo poreikius, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų pasirinktai profesijai ir gyvenimui įprasminti, mokytis ir mokytis naudojant IKT. Viena iš pažangiausių ir moderniausių IKT, plačiai naudojamų užsienio šalių pradinio ugdymo procese, yra interaktyvioji lenta.

Lietuvoje IKT įtaka ugdymui nagrinėta P. Pečiuliauskienės (2005, 2006, 2008), V. Dagienės (2006, 2008), V. Brazdeikio ir R. Motuzo (2006), N. Kligienės (2006), R. Petrauskienės ir A. Volungevičienės (2006) bei kt. darbuose. IKT ir interaktyviosios lentos panaudojimo ugdant pradinių klasių mokinius problematika gvildenta daugelio užsienio autorių – C. Greiffenhageno (2000), M. Leask ir J. Meadowso (2000), T. Goodisono (2002), S. Kennewello (2001, 2003, 2004), B. Somekh, C. Lewin ir kt. (2003, 2007), S. Hunto (2005), G. Stein (2005), I. Hallo ir S. E. Higginso (2005, 2007, 2010), A. VILLEMS ir L. M. Tooding (2006), R. M. Davis (2007), T. Ruddo (2007, 2008) ir kt. Atliktų tyrimų rezultatai rodo, jog interaktyviųjų lentų naudojimas sukėlė esminių technologijų naudojimo praktikos bei sąveikos klasėje pokyčių. S. E. Higginsas, apibendrinamas bandomosios programos „IKT diegimo strategijos raštingumo ir skaičiavimo srityse“ (Jungtinė Karalystė) rezultatus, teigia, kad interaktyviųjų lentų naudojimo poveikis mokinių pasiekimams nacionalinio testavimo metu buvo nedidelis ir trumpas. Tai kelia klausimų apie naujų technologijų integravimą į mokymą ir kaip tos technologijos galėtų pagerinti mokymą ir mokymąsi.

Nagrinėjamos problemos aktualumą rodo ir užsienyje atliktų tyrimų duomenys. 2007 m. Jungtinėje Karalystėje vykdyto „Interaktyviųjų lentų diegimo pradinėse mokyklose“ projekto metu Didžiosios Britanijos edukacinių komunikacijų ir technologijų

agentūra (*Becta*) atliko tyrimą, kurio rezultatai rodo svarų interaktyviųjų lentų vaidmenį padidėjusiai mokinių motyvacijai bei mokytojų darbo pasitenkinimui. Tyrimo metu taip pat nustatyta teigiama interaktyviųjų lentų įtaka mokinių pasiekimams, kai mokiniai naudojant interaktyviąją lentą buvo mokomi bent dvejus metus. Ši įtaka ypač akivaizdi vertinant mokinius, kurių pasiekimai ankstesnio testavimo metu buvo vidutiniai arba aukšti. Darytina išvada, jog mokymo su interaktyviąja lenta laikas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, darančių teigiamą įtaką mokinių pasiekimams. Kompanijos *Promethean*, kuriančios interaktyvias mokymosi technologijas, užsakymu Marzano tyrimų laboratorija (*Marzano Research Laboratory*) 2009 m. atliko *Promethean ActivClassroom* technologijų įtakos mokinių pasiekimams tyrimą, kurio rezultatai atskleidė santykinai didelę jų įtaką mokinių pasiekimams esant šioms sąlygoms: mokytojas turi darbo patirties; mokytojas gana ilgą laiką naudoja *Promethean ActivClassroom*; mokytojas šią technologiją klasėje naudoja nuolat, tačiau ne daugiau nei 80 proc. pamokų laiko; mokytojas aukštai vertina savo gebėjimą naudoti *Promethean ActivClassroom* ugdymo procese.

Lietuvoje interaktyviosios lentos mokyklose pradėtos taikyti maždaug prieš septynerius metus, tačiau nebuvo atlikti edukologiniai tyrimai, nagrinėjantys šį naują edukacinės praktikos fenomeną. Be to, interaktyviosios lentos šalies mokyklose dažniausiai naudojamos kaip papildoma mokymosi priemonė, todėl aktualu ištirti, kaip edukacinės praktikos papildymas interaktyviosiomis lentomis sąlygoja pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Šį pasirinkimą dar labiau sustiprina S. E. Higginso (2010) tyrimų rezultatai, kurie rodo mažą interaktyviųjų lentų vaidmenį mokinių mokymosi rezultatams. Galima manyti, kad interaktyviosios lentos kaip papildomos mokymosi priemonės naudojimas sąlygoja geresnius mokinių mokymosi rezultatų pokyčius: interaktyvioji lenta turėtų būti naudojama kaip papildoma, o ne pagrindinė mokymo priemonė.

Atsižvelgiant į temos aktualumą formuluojama **tyrimo problema** – kokią įtaką interaktyviosios lentos naudojimas edukacinėje praktikoje daro pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.

Tyrimo objektas – pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas.

Tyrimo tikslas – įvertinti interaktyviosios lentos kaip papildomos mokymosi priemonės naudojimo poveikį pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams tobulinti.

Siekiant šio tikslo išsikelti **tyrimo uždaviniai**:

1. Teoriškai pagrįsti informacinių ir komunikacinių technologijų vaidmenį pradinių klasių mokinių kūrybingumui.

2. Atskleisti interaktyviosios lentos naudojimo įtaką pradinių klasių mokinių gebėjimams sukurti kūrybinio rašto darbo turinį.
3. Ištirti interaktyviosios lentos naudojimo poveikį pradinių klasių mokinių gebėjimams numatyti kūrybinio rašto darbo struktūrą.
4. Įvertinti, kaip interaktyviosios lentos naudojimas susijęs su pradinių klasių mokinių kalbinės raiškos gebėjimų formavimusi.
5. Nustatyti, kokie socioedukaciniai veiksniai daro įtaką pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.

Ginamieji teiginiai:

1. Kūrybinio rašymo gebėjimų turinys yra integralaus pobūdžio, nes implikuoja šiuos mokinių gebėjimus: apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą, sukurti teksto turinį ir atskleisti temą, kurti struktūruotą tekstą bei kalbinės raiškos gebėjimus. Šiems gebėjimams ugdyti gali būti naudojama interaktyvioji lenta.
2. Kūrybinio rašymo gebėjimai vertintini atsižvelgiant į kūrybinio mąstymo bruožus: *originalumą, detalumą, lankstumą* ir *sklandumą*.
3. Tikslingas interaktyviosios lentos naudojimas lietuvių kalbos pamokose daro teigiamą poveikį pradinių klasių mokinių gebėjimams sukurti kūrybinio rašto darbo turinį, gebėjimams numatyti kūrybinio rašto darbo struktūrą bei kalbinės raiškos gebėjimų formavimuisi.
4. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti įtaką daro tokie socioedukaciniai veiksniai kaip mokinių lytis, šeimos aplinka, mokinių motyvacija, mokytojo taikomi ugdymo metodai.

Tyrimė remiamasi šiomis **metodologinėmis ir teorinėmis nuostatomis**:

- *humanistinio ugdymo teorija* (Maslow, 2006; Rogers, 1969), grindžiama humanistinės psichologijos nuostatomis ir reikalavimais. Vadovaujantis šia teorija ugdymo procesas veiksmingiausias, kai ugdymo turinys sutampa su besimokančiojo interesais, poreikiais ir polinkiais;
- *konstruktyvistinio ugdymo teorija* (Brown, Campione, 1984), pabrėžiančia patirtimi pagrįstą žinojimą;
- *socialinio konstruktyvizmo teorija* (Derry, 1999; McMahan, 1997), pabrėžiančia socialinės kultūros ir konteksto vaidmenį ugdymo procese: žinios apie pasaulį konstruojamos pasiremiant suvokimu, kuris priklauso nuo konteksto. Suvokimas ir prasmė formuojami veikloje, pasižyminčioje bendru interesu ir tikslu (Rogoff, 1990);

- *motyvacijos (holistine-dinamine) teorija* (Maslow, 2006), pratęsiančia funkcionalistinę Jameso ir Dewey tradiciją, integruojančia ir sintezuojančia Wertheimerio, Goldsteino psichologijos holizmą, Freudo, Frommo, Horney, Reicho, Jungo ir Adlerio dinamizmą;
- *Vygotskio artimiausios vystymosi zonos koncepcija* (1978), pagal kurią ugdymo procese pirmiausia būtina išsiaiškinti, kokią veiklą mokinys geba atlikti savarankiškai bei ką ir kaip gali padaryti vadovaujamas suaugusiojo;
- *Vygotskio kūrybinės vaizduotės teorija* (2004), teigiančia, jog visi žmonės yra kūrybingi, o kūrybingumas yra meno, mokslo bei technologijų pamatas. Vaizduotė yra kiekvienos kūrybinės veiklos pagrindas, vaiko vaizduotė plėtojasi lygiagrečiai su kalba, o tai sąlygojama vaiko socialinio dialogo su suaugusiaisiais;
- *kiekybinių ir kokybinių tyrimo metodų suderinimo nuostata* (Bitinas, 2000, 2002, 2005, 2006, 2008; Kardelis, 2007; Tidikis, 2003; Rupšienė, 2007), pagal kurią kiekybinių ir kokybinių metodų derinimas leidžia išnagrinėti įvairius tiriamos problemos aspektus.

Disertacijoje taikyti **tyrimo metodai**:

- *Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė* taikyta siekiant teoriškai pagrįsti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų bei jų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą sampratą, parengti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelį ir metodiką.
- *Mokinių testavimas ir anketinė apklausa* taikyti siekiant ištirti, kokie yra pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai, kokią įtaką interaktyviosios lentos naudojimas daro šioms gebėjimams ugdyti ir koks kitų socioedukacinių veiksnių poveikis pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.
- *Ekspertų metodu* įvertinta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika. Ekspertai – disertacijos probleminės srities įvairių švietimo sistemos lygmenų specialistai.
- *Ugdymo projektu* patikrinta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika, atskleisti šių gebėjimų ugdymo faktai, dėsniniai, edukaciniai veiksniai.
- Kokybinio tyrimo duomenims interpretuoti pasitelktas *naratyvo strategijos* metodas. Kokybinio tyrimo instrumentas – kūrybiniai mokinių rašto darbai.
- *Statistinė duomenų analizė*. Duomenims apdoroti naudota „SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 20.0“ statistinių duomenų apdorojimo programinė įranga. Kiekybiniam tyrimui apdoroti taikyta koreliacinė

---

analizė, skirtumų statistinis reikšmingumas tarp požymių vertintas pagal Pearsono *Chi-Square* koeficientą (χ^2) (Čėkanavičius, Murauskas, 2000, 2002, 2009; Vaitkevičius, Saudargienė, 2006).

Tyrimas atliktas 2009 - 2013 m. **Tyrimo etapai:**

1 etapas (2009–2010 m.). Mokslinės literatūros bei dokumentų disertacijos tema analizė. Disertacijos struktūros sudarymas bei mokslinių tyrimų metodikos ir organizavimo projekto parengimas.

2 etapas (2010–2011 m.). Disertacijos tyrimo metodologinio mechanizmo parengimas. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos (kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programos ir užduočių sistemos) sukūrimas. Testo ir anketos ruošimas, pirmasis mokinių testavimas ir anketinė apklausa (I diagnostinis pjūvis). Tyrimo duomenų apdorojimas, kiekybinė ir kokybinė duomenų analizė, ja paremtų mokslinių publikacijų rengimas. Tyrimo duomenų ir išvadų pristatymas mokslinėse konferencijose. Ugdomojo projekto vykdymo pradžia.

3 etapas (2011–2012 m.). Ugdomojo projekto vykdymas. Antrasis mokinių testavimas ir anketinė apklausa (II diagnostinis pjūvis). Tyrimo duomenų apdorojimas, kiekybinė ir kokybinė duomenų analizė, ja paremtų mokslinių publikacijų rengimas. Tyrimo duomenų ir išvadų pristatymas mokslinėse konferencijose.

4 etapas (2012–2013 m.). Galutinis tyrimo rezultatų apibendrinimas, disertacijos teksto rengimas, teorinės ir empirinės dalies tobulinimas ir koregavimas. Tyrimo duomenų ir išvadų pristatymas mokslinėse konferencijose.

Tyrimo rezultatų mokslinis naujumas ir teorinė reikšmė. Darbe teoriškai pagrįsta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ir jų ugdymo samprata bei sukurtas pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelis. Atskleistos pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą teorinės ir praktinės įžvalgos praturtina pradinių klasių mokinių lietuvių kalbos ugdymo didaktiką naujomis išvadomis apie kūrybinio rašymo gebėjimų formavimąsi informacinės ir kūrybinės visuomenės sąlygojamose mokymosi aplinkose.

Tyrimo rezultatų praktinė reikšmė. Pagal pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelį parengta ir ugdomojo projekto metu ketvirtojoje klasėje patikrinta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika – programa ir užduočių sistema, teikianti galimybę gerinti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus.

Atskleisti socioedukaciniai veiksniai, darantys įtaką pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti, išryškinta šių veiksnių įtaka pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ir jų tarpusavio sąveika. Atlikto tyrimo rezultatai aktualūs rengiant pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo programas, metodines rekomendacijas, gerinant pradinio ugdymo kokybę; keliant pedagogų kvalifikaciją, tobulinant būsimųjų pradinį klasių mokytojų studijų programas.

Tyrimo rezultatų mokslinis aprobavimas:

1. Publikacijos disertacijos tema recenzuojamuose periodiniuose moksliniuose leidiniuose:

- 1.1. Pečiuliauskienė, P., Saylik, A. (2013). Application of interactive whiteboards to the development of creative writing skills of primary school pupils. *REM – Research on Education and Media*, V(1), 83-95. ISSN 2037-0830.
  - 1.2. Pečiuliauskienė, P., Saylik, A. (2013). Technologijų kryžkelėse: ar ugdo pradinį klasių mokinių kūrybingumą interaktyviųjų lentų taikymas. *Pedagogika (priimtas spausdinti)*.
  - 1.3. Saylik, A. (2013). Influence of educational factors applied by teachers on the third grade pupils' creative writing skills. *Valovu apguve: problėmas un perspektiva: zinātnisko rakstu krājums*, IX, 101-115. ISSN 1407-9739.
  - 1.4. Saylik, A. (2011). Trečios klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai ir jų priklausomybė nuo mokinių mokymosi motyvacijos. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4(33), 65-71. ISSN 1648-8776.
  - 1.5. Kalesnikienė, D., Saylik, A. (2010). Lietuvių kalba pradinėje mokykloje: rašymo gebėjimų ugdymas. *Žmogus kalbos erdvėje. Mokslinių straipsnių rinkinys*, 6, 580-586. ISBN 978-9955-33-624-2.
  - 1.6. Kalesnikienė, D., Saylik, A. (2010). The dependence of pupils' writing achievements on their learning experience. *Valovu apguve: problėmas un perspektiva: zinātnisko rakstu krājums*, VII, 169-176. ISSN 1407-9739.
2. Publikacijos disertacijos tema kituose leidiniuose:
- 2.1. Kalesnikienė, D., Saylik, A. (2013). Mokytojo vaidmens kaita taikant informacines ir komunikacines technologijas pradinėse klasėse. *Žvirblių takas*, 1, 32-42.
  - 2.2. Saylik, A. (2010). Informacinės ir komunikacinės technologijos – pradinį klasių mokytojo kasdienybė ar siekiamybė? *Žvirblių takas*, 2, 34-35.
3. Pranešimai disertacijos tema mokslinėse konferencijose:
- 3.1. Pečiuliauskienė, P., Saylik, A. (2013). Tarptautinė mokslinė konferencija „Learning and teaching with media and technology“ („Mokymasis ir mokymas

- pasitelkiant medijas ir technologijas“) ATEE, Genujos universitetas, Italija. Pranešimas „*Application of interactive whiteboards to the development of the creative writing skills of primary school pupils*“ („Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas naudojant interaktyvias lentas“).
- 3.2. Pečiuliauskienė, P., Saylik, A. (2013). Tarptautinė mokslinė konferencija „Ugdymas kultūros ir žmogus raidos kryžkelėse: Meilės Lukšienės pedagoginio palikimo įžvalgos praeičiai, dabarčiai, ateičiai“, Lietuvos edukologijos universitetas. Pranešimas „*Technologijų kryžkelėse: ar ugdymo pradžios klasių mokinių kūrybingumą interaktyviųjų lentų taikymas*“.
  - 3.3. Saylik, A. (2012). IX tarptautinė mokslinė konferencija „Valovu apguve: problėmas un perspektīva“ („Kalbų mokymasis: problemos ir perspektyvos“), Liepojos universitetas, Latvija. Pranešimas „*Influence of educational factors applied by teachers on the third grade pupils' creative writing skills*“ („Mokytojo taikomų pedagoginių veiksnių įtaka III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams“).
  - 3.4. Kalesnikienė, D., Saylik, A. (2010). Nacionalinė mokslinė konferencija „Laiko iššūkiai Lietuvos švietimui“, Vilniaus pedagoginis universitetas. Pranešimas „*Mokytojo vaidmuo taikant IKT pradinėje mokykloje ugdymo paradigmu kaitos sąlygomis*“.
  - 3.5. Kalesnikienė, D., Saylik, A. (2010). Tarptautinė mokslinė konferencija „Žmogus kalbos erdvėje“, Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. Pranešimas „*Lietuvių kalba pradinėje mokykloje: rašymo gebėjimų ugdymas*“.
  - 3.6. Kalesnikienė, D., Saylik, A. (2010). VII tarptautinė mokslinė metodologinė konferencija „Valovu apguve: problėmas un perspektīva“ („Kalbų mokymasis: problemos ir perspektyvos“), Liepojos universitetas, Latvija. Pranešimas „*The dependence of pupils' writing achievements on their learning experience*“ („Mokinių rašymo pasiekimų priklausomybė nuo jų mokymosi patirties“).

Disertacijos struktūra ir apimtis. Disertaciją sudaro įvadas, trys skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Disertacijoje pateiktos 38 lentelės, 19 paveikslų, 9 priedai. Joje panaudoti 257 literatūros šaltiniai.

Disertacijoje vartojamos sąvokos:

Gebėjimas – fizinė ir psichinė galia atlikti tam tikrą veiksmą, veiklą, poelgį; mokėjimo prielaida ir padarinys (Jovaiša, 2007, 80).

Interaktyvioji lenta – klasės lentos elektroninis modelis, ant kurio gali rašyti arba piešti kiekvienas duomenų konferencijos dalyvis. Bet koks informacijos pasikeitimas vienoje lentoje iš karto perduodamas į visų konferencijos dalyvių lentas (Dagienė,

2008, 352). *Interaktyvioji lenta* – tai didelė, lietimui jautri lenta, kuri kontroliuoja kompiuterį, sujungtą su skaitmeniniu projektoriumi (Smith, Higgins ir kt., 2005).

Kompetencija – žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, reikalinga tam tikrai veiklai atlikti (Europos Parlamento ir tarybos rekomendacija dėl esminių visą gyvenimą trunkančio mokymosi kompetencijų, 2006). *Kompetencija* – vientisas asmens įsisąmonintų žinių, susiformavusių gebėjimų ir nuostatų junginys, leidžiantis jam sėkmingai ir atsakingai veikti konkrečiame socialiniame kontekste (Ramonienė, Brazauskienė ir kt., 2012).

Kūrybinis mąstymas – aukščiausia produktyvaus mąstymo forma (Jovaiša, 2007).

Kūrybinio rašymo gebėjimai – fizinė ir psichinė galia sukurti *originalų, detalų, lankstų ir sklandų* kūrybinį rašto darbą.

Kūrybingumas – naujų, adekvačių veiklos rezultatų sukūrimas originaliu būdu ir naujų idėjų iškėlimas ir jų įgyvendinimas (Grakauskaitė-Karkockienė, 2003, 18). *Kūrybingumas* – asmenybės savybių kompleksas, leidžiantis produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų (Jovaiša, 2007, 127). Lietuvių mokslinėje literatūroje vartojamos dvi panašios sąvokos: „kūrybiškumas“ ir „kūrybingumas“. Pirmoji sąvoka dažniau vartojama, kai kalbama apie asmens ar daikto savybes, o antroji daugiau siejama su asmens gebėjimais (Beresnevičius, 2010, 13; Daujotytė, 2010). Mokslinėje literatūroje sutinkama, jog „kūrybiškumo“ sąvoką dažniau vartoja psichologai, o „kūrybingumo“ – pedagogai (Valantinaitė, 2012). Kadangi disertacinis darbas yra edukologinis, darbe vartojama „kūrybingumo“ sąvoka.

Rašymas – kognityvinė komunikacinė veikla, produkcinės kalbinės veiklos rūšis, kai kalbos vartotojas kuria rašytinį tekstą siekdamas realizuoti kokią nors komunikacinę intenciją tam tikroje bendravimo situacijoje (Ramonienė, Brazauskienė ir kt., 2012, 167).

Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka ir žmonijos kultūros vertybėmis. Tai bendriausia pedagogikos kategorija, apimanti auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą. Ugdymas vyksta konkrečioje situacijoje mokytojui ir mokiniui bendraujant, naudojant ugdymo turinį, metodus ir metodologinius būdus. Ugdymas vyksta derinant veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką (Jovaiša, 2007, 311). *Ugdymas* – dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

---

1. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIAJĄ LENTĄ TEORINĖS PRIELAIDOS

1.1. Kūrybinio rašymo gebėjimų samprata

Nuo seniausių laikų estetikos ir meno srityse *kūrybingumas* tiesiogiai siejamas su *kūryba*, aiškinamas kaip gebėjimas meninėmis formomis išreikšti save, atskleisti santykį su pasauliu ir tą pasaulį keisti. Kūrybingu žmogumi laikomas tas, kuris meninėmis išraiškos priemonėmis laisvai sugeba išsakyti savo mintis, vienaip ar kitaip išreikšti emocijas ir parodyti savo santykį su tikrove (Gaižutis, 1988).

Apibrėžti kūrybingumo sąvoką buvo bandyta daugybę kartų, tačiau visiems apibrėžimams trūksta visa apimančio paaiškinimo (Becker-Textor, 2001; Rowlands, 2011; Bhasin, 2011). Apibūdinti kūrybą ir kūrybingumą bandė jau graikų filosofas Platonas (422–347 m. pr. m. e.). Jis kūrybą laikė dieviškuoju įkvėpimu. Pasak R. Pope'o (2005, 41), „skirtingai nei idealistas Platonas, Aristotelis (384–322 m. pr. m. e.), pritardamas stoikams, kūrybą suprato kaip nepaliaujamai vykstantį procesą, nuolat perdirbantį chaotiškojo plenumo medžiagas, o ne vienkartinį įvykį, kylantį iš nieko“. Viduramžiuose kūrybingumo supratimas buvo pateikiamas per krikščionybės prizmę ir suprantamas kaip dieviškoji galia – Dievas įvardijamas kaip vienintelis kūrėjas, sukūręs pasaulį „iš nieko“ (*ex nihilo*). Ši kūrybingumo sąvoka išliko dar kelis šimtmečius ir buvo palaikoma net ir racionalių filosofų empirikų, tokių kaip Johnas Locke'as (Sternberg, 1999, 16).

XVI–XVII a. į žmogaus kūrybą dažnai buvo žiūrima įtariai, kaip į apgaulingą ir potencialiai žalingą reiškinį, nes kūryba buvo įmanoma tik pasitelkus dieviškąją paramą. XVIII a. pabaigoje kūrybingumo sąvoka imta sieti su sukūrimu kažko naujo ar neįprasto kaip priešingumo imitavimui ar kažkam senam. Poetas Edwardas Youngas traktate „Mintys apie originalią kūrybą“ detalai išnagrinėjo skirtumą tarp imitavimo ir vaizduotės (Pope, 2005). Romantikas filosofas F. W. J. von Schellingas (1775–1854) kūrybą vadino sąmoningo ir nesąmoningo pradų sinteze. H. L. Bergsonas (1859–1941), prancūzų filosofas, kūrybingumu vadino mistinę intuiciją, o Z. Freudas (1867–1939), psichoanalizės pradininkas, – instinktų pasireiškimu. B. Edwardsas (1867–1927) kūrybingumą jau apibrėžė kaip asmenybės gebėjimą atrasti naujus raiškos arba problemos sprendimo būdus, atskleisti visai naujus dalykus (Vaitkevičius, 2001; Žilionis, 2003;

Grudžinskytė ir kt., 2009; Rowlands, 2011). Anot J. E. Drevdahlo (1956, 24), „kūrybingumas yra asmens gebėjimas kurti naujus ar neįprastus kūrinius, produktus ar idėjas“.

Pirmieji moksliniai kūrybingumo tyrimai sietini su J. P. Guilfordo (1950) vardu. Aprašydamas kūrybinius gebėjimus J. P. Guilfordas suvienijo gebėjimą lengvai pertvarkyti turimą patirtį, keisti savo požiūrį, nusistatymą, lūkesčius ir sklandžiai, glaustai, lanksčiai, originaliai mąstyti. E. P. Torrance'as (1974) prie kūrybinių gebėjimų dar priskyrė jautrumą problemoms kaip sugebėjimą pamatyti neatitikimus, išvelgti juos ten, kur kiti nepastebi. Kūrybos procesas taip pat apima sprendimų paiešką analizuojant problemas, diagnozuojant trūkumus ar spragas ir skleidžiant efektyvios paieškos rezultatus kitiems. D. Simontonas (2000, 153) kūrybinius gebėjimus sieja su divergentiniu mąstymu, nes „abi šios sąvokos apima naujų ir originalių problemos sprendimų radimą“.

Kūrybinės veiklos rezultatas yra konkretus produktas: moksle – tyrimo rezultatai, aprašyti knygose, straipsniuose; mene – literatūros tekstai, muzikos kūriniai, paveikslai; išradimai – nauji daiktai, prietaisai, technologijos arba jų patobulinimai. Pagal kūrybinės veiklos rezultatą galima išskirti dvi kūrybos rūšis: objektyvaus naujumo ir subjektyvaus naujumo. Pirmuoju atveju sukuriamas naujas produktas, kurio visuomenėje dar nebuvo ir kuriuo yra suinteresuota tam tikra jos dalis. Tokio kūrybingumo lygis gali būti nustatytas tik istorinėje perspektyvoje (Feldman, 1994). Antruoju atveju kūrybinės veiklos rezultatas yra svarbus tik pačiam autoriui (Bražienė, 2004, 28). Tokie yra mokinių kūrybinės veiklos rezultatai mokykloje – tai jų sukurti pasakojimai, pateikti įrodymai, piešiniai ir pan. V. Vaicekauskienė (2009) taip pat išskiria du kūrybingumo lygius – išskirtinį kūrybingumą ir įprastinį kūrybingumą. Pasak autorės, išskirtinis kūrybingumas yra asmens gebėjimas sukurti originalias idėjas, išvalgas, žinias, pertvarkymus, išradimus, meno kūrinius ar kitas naujoves, kurios kitų laikomos vertingomis, yra pripažįstamos ir iš esmės pakeičia veiklos sritį ar net visą žmonių pasaulį. Įprastinis kūrybingumas yra kiekvienam žmogui būdinga savybė sukurti ką nors nauja įsivaizduojant, improvizuojant, sprendžiant problemas ar kritiškai mąstant. Šie kūriniai gali neturėti didelės reikšmės ir nebūti originalūs, tačiau jie yra nauji jų autoriui.

Norėdami tapti sėkmingais ir efektyviais darbuotojais, dabartiniai mokiniai turi įgyti 21-ojo amžiaus gebėjimus, kurie apima tiek turinio žinias, tiek taikomuosius gebėjimus, įgalinančius mokinius sėkmingai dalyvauti nuolat besikeičiančioje ir besivystančioje visuomenėje (Cash, 2011; Wan, Gut, 2011). Jungtinių Amerikos Valstijų nacionalinė organizacija – 21-ojo amžiaus gebėjimų bendrija (*Partnership for 21st Century Skills*) – šiuos gebėjimus suskirstė į tris kategorijas:

- mokymosi ir inovacijų gebėjimai, apimantys kūrybingumo ir inovacijų, kritinio mąstymo ir problemų sprendimo, komunikavimo ir bendradarbiavimo gebėjimus;
- gyvenimo ir karjeros gebėjimai;
- informaciniai, medijų ir IKT gebėjimai (Framework for 21st century learning, 2013).

21-ojo amžiaus gebėjimų centras (*Center for 21st Century Skills*) išskiria šešias pagrindines 21-ojo amžiaus gebėjimų grupes:

- informacinio raštingumo gebėjimai (gebėti panaudoti taikomuosius tyrimus bet kurioje situacijoje, rasti naudingą ir patikimą informaciją);
- bendradarbiavimo gebėjimai (gebėti dirbti kartu siekiant bendros komandos sėkmės);
- komunikavimo gebėjimai (gebėti skaityti, rašyti, pateikti ir suvokti idėjas įvairioje aplinkoje);
- kūrybingumo ir inovacijų gebėjimai (gebėti pasinaudoti vaizduote, kelti originalias idėjas);
- problemų sprendimo gebėjimai (apdorojant informaciją gebėti eksperimentuoti su naujomis bei žinomomis sąvokomis ir koncepcijomis tol, kol bus pasiektas tinkamas sprendimas);
- atsakingo pilietiškumo gebėjimai (gebėti tinkamai naudotis technologijomis, dorai elgtis) (*Center for 21st Century Skills*, 2013).

Dauguma 21-ojo amžiaus gebėjimus analizuojančių autorių (Beers, 2011; Piirto, 2011; Cash, 2011; Griffin, McGaw ir kt., 2012) pabrėžia komunikavimo ir kūrybingumo gebėjimų, kurių ugdymas itin aktualus šiuolaikinėje informacinėje ir kūrybinėje visuomenėje, vaidmenį.

Mokslinėje literatūroje apie vaikų ugdymą pabrėžiama vaiko socialinės raidos svarba. Ankstyvuojų gyvenimo laikotarpiu įgyta patirtis padeda kognityviniam ugdytinių vystymuisi ir vėlesniais metais (Thompson, 2001; Clarke, 2008). Pasak P. A. Dischler (2009, 56), „kuo anksčiau vaikas skatinamas mąstyti kūrybingai, tuo greičiau jis išmoksta mėgautis originalumu bei tampa tolerantiškesnis dviprasmiams bei neįprastiems reiškiniams. Kūrybingumas pasitarnauja vaikams kaip pagrindas tiriant naują informaciją bei sprendžiant problemas, o tai savo ruožtu suteikia jiems žinių bei gebėjimų tobulėjant įvairiose srityse“. Ankstyvosios bei vėlesnės vaikystės tyrimai patvirtina, jog kiekvienas vaikas turi vidinę galią tapti kūrybingas. Vaikai natūraliai yra smalsūs ir kūrybingi – vos pradėję judėti jie tyrinėja, eksperimentuoja ir kuria. Vėliau vidinė kūrybingumo galia dar labiau atsiskleidžia arba yra slopinama

(Butkienė, Kepalaitė, 1996). Taigi pastangos ugdyti kūrybingumą turėtų būti dedamos jau nuo mažens.

Pedagoginiu aspektu svarbios E. P. Torrance'o (1997), R. J. Hallmano (1997) ir kitų tyrėjų mintys apie tai, jog kūrybiniai gebėjimai yra būdingi kiekvienam žmogui. Mokslininkai siūlo kūrybingumo nesieti tik su menininkais ar genijais, kurie kuria naujus kūrinius, svarbius mokslui ar visuomenei. Autoriai pabrėžia, jog kūrybingumo požymius svarbu pastebėti kasdienybėje – kasdienėse buities ir/(ar) ugdymo situacijose asmenims yra būdingas didesnis ar mažesnis kūrybingumas. E. P. Torrance'o teigimu, kūrybiniais gebėjimams nemažą įtaką daro asmens prigimtis, nes asmuo paveldi jutimo organus, periferinę nervų sistemą ir smegenis, kurie veikia gabumų vystymąsi ir funkcionavimą, tačiau autoriaus atlikti tyrimai rodo, jog ypač didelę įtaką asmens kūrybiniais gebėjimams bei smalsumui daro aplinka. K. H. Lee (2005, 196) akcentuoja, jog „didžiausia galimybė puoselėti ir ugdyti žmonių, o ypač vaikų kūrybingumą, yra sukurti kasdienę kūrybingą aplinką“. Anot E. de Bono (2008, 14), kūrybinio mąstymo galima išmokti, todėl šis žmogaus pažinimo aspektas gali būti sustiprintas ugdymo procese. Šiai minčiai pritaria D. A. Razakas (2010), kuris teigia, jog „kūrybinio mąstymo galima išmokti iš praktikos ir patirties“. Kūrybingumą žadina aplinkos ir pačių gyvenimo reiškinių stebėjimas, žaidimai, mokymasis atrasti, formuluoti ir spręsti problemas, savarankiška kūryba mokantis, pavyzdžiui, nebaigtų eilėraščių ar pasakų pabaigimas ar kūrimas, laisvi rašiniai bei piešiniai ir kt. (Butkienė, Kepalaitė, 1996). Todėl panaudojant įvairius mokymo metodus bei medžiagą galima kryptingai ugdyti ir plėtoti kūrybinius mokinių gebėjimus.

Ugdant kūrybinius mokinių gebėjimus jų kūrybinės veiklos rezultatai turėtų atspindėti kūrybinio mąstymo bruožus: *originalumą, gausumą / sklandumą, lankstumą, ir detalumą* (Guilford, 1950; Felker, Treffinger, 1971; Torrance, 1974, 1997; Ragulienė, 1999; Stankevičienė, 2001; Treffinger ir kt., 2002; Grakauskaitė-Karkockienė, 2006; Grudžinskytė ir kt., 2009; Rowlands, 2011 ir kt.):

- *originalumas* – plačiausiai žinomas asmenybės kūrybinio mąstymo bruožas, kuris pirmiausia siejamas su naujumu. Originalumas taip pat apibūdinamas kaip gebėjimas rasti unikalius, neįprastus, netipinius, nestereotipinius, retus sprendimus, pateikti retas, netipines idėjas, pagrįstas tolimumis asociacijomis;
- *gausumas arba sklandumas* siejamas su mąstymo, elgesio bei kūrybos laisvumu, rezultatų gausa, greitu reagavimu į kūrybinius impulsus, gebėjimu lengvai generuoti idėjas ir rasti netipinius sprendimus;
- *lankstumas* apibūdinamas įvairiais aspektais: kaip asmenybės bruožas, kaip proto lankstumas, kaip mąstymo rezultatas ir kūrybiškas elgesys. Lankstumas

parodo, kiek asmuo geba aprėpti įvairių problemos aspektų, kiek sugalvoja skirtingų jos sprendimo būdų, kaip greitai geba pereiti nuo vienos reiškinių rūšies prie kitos, savo turiniu nutolusios nuo pirmosios, kaip lengvai geba pertvarkyti turimą patirtį, keisti savo požiūrį, lūkesčius ir nuostatas;

- *detalumas* siejamas su asociacijų turtingumu, gebėjimu išplėtoti idėją. Skaičiuojamas sumuojant detales, kurios papildo, išplečia pagrindinę tiriamojo mintį.

Pasak J. Riley ir D. Reedy (2000), mąstymo ir rašymo procesai yra iš esmės susiję, nes rašymas negali vykti be mąstymo. Skaitymo ir rašymo veikla padeda plėtoti mąstymą, tačiau rašymas yra daug daugiau nei vien paprasčiausias minčių užrašymas – neatskiriamai su tuo susijusi ir būtinybė mąstyti kūrybingai. Minties kaip „vidinės kalbos“ sąvoką aiškino L. S. Vygotskis (1962, 149), kuris teigė, jog, poetiškai tariant, „vidinė kalba yra dinamiškas, nepastovus dalykas, skrajojantis tarp žodžio ir minties“. Autorius tvirtina, jog maždaug iki dvejų metų amžiaus mintys ir kalba egzistuoja atskirai, tačiau vėliau jos susijungia ir susisieja, todėl susiformuoja naujas kognityvus elgesys, padedantis plėtoti intelektą. Sakytinė kalba vaikui suteikia galimybių pavadinti daiktus ir taip formuoti sąvokas, bendrauti, dalytis mintimis ir pasakojimais, tačiau anot J. Riley ir D. Reedy (2000), rašytinė kalba turi potencialą skatinti mąstymo procesus. Rašant mintys sutvarkomos, išplėtojamoms, tampa aiškesnės. Rašydami mokiniai mokosi argumentuoti, samprotauti, įtikinti, įrodinėti, pagrįsti, todėl jų mąstymas kokybiškai skiriasi ir tampa sudėtingesnis. Pasak Z. Nauckūnaitės (2002), šios sudėtingesnės minties raiškos formos yra bet kurio teksto kūrimo pagrindas. Be to, autorė tvirtina, jog rašymas yra labiausiai disciplinuojanti mąstymo forma, nes rašant vis grįžtama atgal, svarstoma, ką palikti, o ką atmesti, ką plėsti, o ką siaurinti, ką apibendrinti, o ką detalizuoti, t. y. stengiamasi, kad dėstomos mintys būtų suprantamos skaitytojui.

Į mokinį orientuotoje ugdymo metodikoje rašymas suprantamas dvejopai: pirma, kaip rašymo technika, antra, kaip kūrybinis rašymas. Tradiciškai rašymas pradinėse klasėse reiškė rašymo techniką. Po Pirmojo pasaulinio karo Europoje mokymuisi mokyklose tapus visuotiniu, mokymo rašyti dėmesys buvo sutelktas ne į teksto kūrimo procesą, tačiau į įvairių tekstų nurašymą, todėl mokyklose ypač daug laiko buvo skiriama siekiant tobulo mokinių rašybos. Literatūroje apie pradinių klasių mokinių rašymo įgūdžių ugdymą daugiausia kalbėta apie mokinių rašymo technikos, ypač dailyraščio, rašybos tobulinimą ir gramatiką. Nurašinėdami įvairius tekstus mokiniai turėjo ne tik tobulinti rašyseną, bet ir semtis patirties apie tekstų bei sakinių struktūrą, tačiau kūrybinis rašymas nebuvo skatinamas (MacLusky, Cox, 2011). D. H. Graveso (1983) atlikti tyrimai parodė, kad dar nemokėdami dailyraščio ar gramatikos pradinių

klasių mokiniai jau gali kurti įvairius tekstus. Tai iš esmės pakeitė rašymo mokymą pradinėje mokykloje sutelkiant dėmesį į kūrybinį rašymą, o ne į rašymo techniką.

Lietuvoje kūrybinių rašto darbų ištakos sietinos su lietuvių kalbos mokymo metodikos formavimosi pradžia. S. Šalkauskis (1933) ir A. Maceina (1932) gimtosios kalbos mokymą siejo su tautos kultūra ir laikėsi nuomonės, jog reikia mokinių išmokyti gimtosios kalbos atskleidžiant jam kalbos turinio pasaulį. J. Laužikas (1934) pabrėžė veiklaus, ieškančio, tiriančio, kuriančio asmens ugdymo svarbą ir nurodė, kad mokiniai skaityti ir rašyti mokosi ieškodami atsakymų pateiktoje medžiagoje. 1938–1939 m. rašinio metodikos klausimai nuosekliai aptarti J. Budzinskio darbuose (Schoroškienė, 2001). J. Budzinskio, P. Naujokaičio ir J. Martinaičio metodinėje knygoje „Lietuvių kalbos dėstymas pradinėse klasėse“ (1960) pabrėžiama idėja, kad gebėjimą kurti būtina lavinti nuo I klasės. I. Jurkonis (1965, 7) ypač vertino originalios mokinių kūrybos naudą, pasisakydamas už „stebinių, nutikimų ir fantazinius rašinius“. A. Jonikaitis (1934), L. Jakubauskienė (1968, 1986) ir L. Kadžytė-Kuzavinienė (1997) pateikė rašybos mokymo pradinėje mokykloje metodinius nurodymus. Vis dėlto lietuvių kalbos ugdymo turinys pradinėse klasėse beveik visą XX a. tradiciškai skirstytas į gramatikos ir skaitymo mokymą. Mokydamiesi gimtosios kalbos pradinių klasių mokiniai turėjo įsiminti nemažai abstrakčių gramatikos sąvokų, pateikiamų apibrėžimuose, taisyklėse, dažniausiai iliustruojamose pavyzdžiais be konteksto (Marcelionienė, 2012).

„XX a. pabaigoje pertvarkant Lietuvos mokyklą, švietimo strategai akcentavo ugdymo turinio integraciją. Sudarant reformuotos mokyklos lietuvių kalbos programą pradinėms klasėms buvo atsisakyta kalbos ugdymo turinį skirstyti pagal kalbos ir literatūros mokslų sritis, o pasirinktos mokinio kalbinės veiklos sritys: kalbėjimas ir klausymas, skaitymas, rašymas, kurios ugdymo priemonėse ir procese yra integruotos. Akademinis kalbos ugdymas pakeistas mokinio kalbine veikla, pagrįsta kūrybingumo skatinimu“ (Marcelionienė, 2012, 80). 2003 m. buvo parengtas pagrindinis valstybinio lygmens dokumentas, reglamentavęs pradinės mokyklos ugdymo turinį – *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai*, kuriuose gebėjimas skaityti ir rašyti buvo apibrėžiamas kaip „įvaldyta skaitymo ir rašymo technika bei sąmoningo skaitymo ir rašymo įgūdžiai. Skaitymas ir rašymas – viena iš vaiko bendravimo, pasaulio pažinimo ir saviraiškos priemonių“ (2003, 113).

Vis daugiau dėmesio imta skirti pradinių klasių mokinių rašymo gebėjimams ugdyti ir kūrybingumui skatinti. V. Schoroškienė (2001, 2008) nagrinėjo pradinių klasių mokinių kūrybinių nuostatų ugdymą, aptarė, kaip kūrybinių rašto darbų rašymas padeda mokiniams ugdytis šias nuostatas. G. Martinkienė (2004) analizavo pradinių klasių mokinių aktyvinimą ugdant rašytinę kalbą ir parengė kūrybinių rašinių

eksperimentinę programą. N. Bražienė (2004, 2007) tyrė pradinių klasių mokinių kūrybingumo ugdymą pasakomis, analizavo mokinių sukurtų pasakų identifikavimo ir vertinimo problemas. Pradinių klasių mokinių teksto kūrimo ir rašymo pasiekimų klausimus aptarė D. Jakavonytė-Staškuvienė (2003, 2006), D. Kalesnikienė (2006, 2009), E. Marcelionienė (2012).

2008 m. parengtas pagrindinis dokumentas, šiuo metu reglamentuojantis šalies ugdymo tikslus, turinį bei ugdymo procesą, – *Bendrosios programos* (2008), kuriomis vadovaujantis išskirti pradinių klasių antrojo koncentro (III–IV klasių) mokinių rašymo gebėjimai:

- mokytojui padedant arba savarankiškai pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti;
- įprasti pirmiausia tekstą kurti juodraštyje;
- tekstą pakoregavus ir patobulinus perrašyti į švarraštį;
- stengtis kurti rišlų tekstą atsižvelgiant į adresatą, motyvus, situaciją;
- kurti pasakojimą apie patirtus ir matytus įvykius;
- tikslingai kurti gyvūno, daikto aprašymą;
- vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

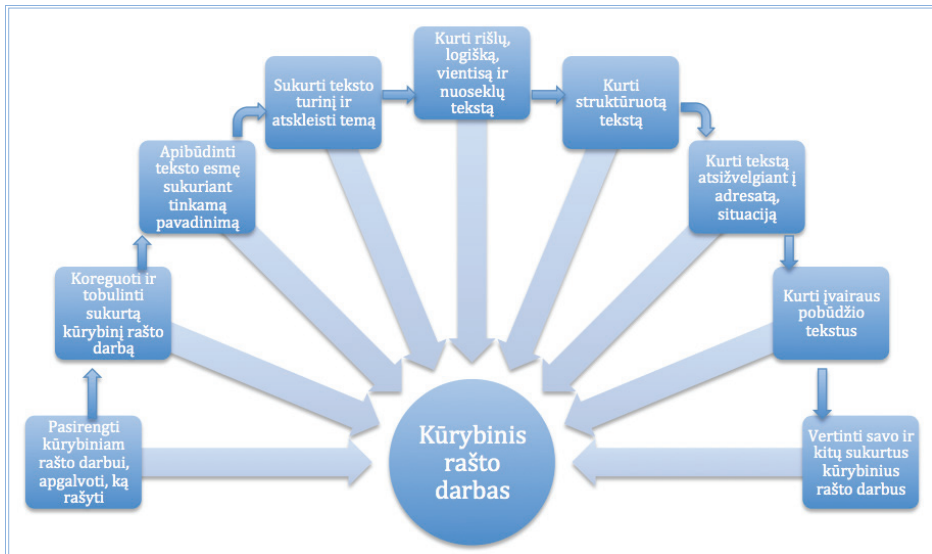
Bendrosiose programose (2008) pateiktose rašymo ugdymo gairėse pabrėžiama, jog rašydami įvairius kūrybinius rašto darbus mokiniai pirmiausia turi kurti juodraštyje, vėliau darbą aptarti, koreguoti, tobulinti, perrašyti į švarraštį. Klasėje mokinių sukurti kūrybiniai rašto darbai skaitomi, analizuojami ir vertinami, aptariama, kaip pavyko siekti užsibrėžtų tikslų, ar atsižvelgta į adresatą, nenukrypta nuo temos, ar vykusio sukurto teksto struktūra, pakankama apimtis, ar visos struktūrinės dalys tinkamai išplėtos, ar pasirinktos tinkamos kalbinės raiškos priemonės, kaip reikėtų patobulinti kūrybinį rašto darbą. Mokiniai mokomi, kada ir kaip panaudoti išmonę, siekti rašytinės kalbos vaizdumo, paisyti žanro ypatybių, panaudoti eiliuoto teksto elementus, dialoginę kalbą (atsižvelgiant į tai, koks tekstas kuriamas). Aiškinamasi, ką būtų svarbu paminėti rašant įvairaus pobūdžio laiškus: apie ką tinka rašyti, ką dera parašyti apie save, ko mandagu paklausti. Atkreipiamas mokinių dėmesys į pasirenkamą stilių, laiške išdėstomas mintis, kurios gali būti aiškios arba visai nesuprantamos, įdomios ar neįdomios konkrečiam adresatui.

Pasak Z. Nauckūnaitės (2002, 11), „kūrybinis rašymas yra daugiau nei kalbos vertimas rašto simboliais, – tai mąstymas, reikalaujantis didelių intelekto pastangų. Rašymas – tai problemos sprendimas, įtraukiantis idėjų generavimą, planavimą, tikslo nustatymą, radimą, kas turi būti rašoma, kalbos atitikimą norimai kurti reikšmei“. Rašymas apibrėžiamas kaip gebėjimas bendrauti ir kurti įvairaus pobūdžio tekstus

raštu, reiškiant mintis. Gerai išugdyti kūrybinio rašymo gebėjimai – tai rišlios, lo-
giškos, taisyklingos, tikslios ir turtingos rašytinės kalbos kūrimas.

Anot T. Grainger, K. Gooch ir kt. (2005), kūrybinė veikla yra nukreipta į tam
tikrą tikslą, todėl kūrybinis rašymas apima prasmės, ryšių kūrimą, komponavimą
ir komunikavimą. Tokios kūrybinės veiklos rezultatai gali pasireikšti asmens viduje,
būti garsiai pasakyti mokinių grupėje ar parašyti skelbiant viešai. Galutinis kūrybinės
veiklos rezultatas ne visuomet yra žinomas iš anksto, ir protinė bei praktinė veikla,
kurias pasitelkus vystosi kūrybinis rašymas, turi likti atviros netikėtumams. Kūrybinis
rašymas formuojasi per generalizavimo ir apmąstymo procesus mokiniams sąmoningai
ir nesąmoningai kuriant ir kritikuojant savo kūrybinius rašto darbus tuo metu, kai
rašoma. Nors kūrybinis rašymas remiasi idėjomis, kalba ir skirtingais stiliais, tam, kad
būtų kūrybiškas, jis turėtų būti originalus ir naujas jį kuriančiam asmeniui, tam tikro
amžiaus mokinių grupės kontekste ar tam tikroje srityje. Mokiniai geba sukurti naujų
ir netikėtų ryšių bei vaizdinių, kurie yra autentiški ir originalūs. Nors originalumo
spektras yra labai platus, mokinius visuomet reiktų skatinti tobulinti savo sukurtus kū-
rybinius rašto darbus, papildyti juos naujomis bei originaliomis idėjomis (Craft, 2000).

Atsižvelgiant į aptartus teorinius teiginius apibrėžta pradinųjų klasių mokinių
kūrybinio rašymo gebėjimų samprata – tai fizinė ir psichinė galia sukurti *originalų*,
detaļų, *lankstų* ir *sklandų* kūrybinį rašto darbą. 1 paveiksle pateikiama išskirtų pra-
dinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų schema.

1 pav. Pradinųjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų schema

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų turinys apima šiuos gebėjimus:

- pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti;
- koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą;
- apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą;
- sukurti teksto turinį ir atskleisti temą;
- kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą;
- kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis;
- kurti tekstą atsižvelgiant į adresatą, situaciją;
- kurti įvairaus pobūdžio tekstus;
- vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

1.2. Kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas

Aptariant pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymą pirmiausia tikslinga atskleisti darbe taikomą ugdymo sampratą, nes ugdymas suvokiamas nevienareikšmiškai, laikantis skirtingų filosofinių, psichologinių, sociologinių ar kultūrinių koncepcijų. Pasak V. Aramavičiūtės (1998, 10), į ugdymą galima žvelgti iš dviejų pusių: objektyviosios ir subjektyviosios. Objektyviaja prasme ugdymas aiškiamas iš ugdytojo pusės ir suprantamas kaip asmens keitimo ir tobulinimo procesas. Subjektyviaja prasme ugdymas yra ugdytinio keitimosi ir tobulinimosi vyksmas – jo saviugda ir savikūra. Autorė teigia, jog objektyvioji ir subjektyvioji ugdymo pusės yra siejamos į visumą, o ugdymo procese aktyviai dalyvauja ir ugdytojas, ir ugdytinis. Šiam požiūriui į ugdymo sampratą pritaria ir kiti mokslininkai – V. Rajeckas (1999), L. Jovaiša (2001, 2007), G. Gedvilienė ir V. Zuzevičiūtė (2007) ir kt. L. Jovaiša (2001, 8) ugdymą apibrėžia kaip „ilgalaikį asmenybės kūrybos ir savikūros vyksmą“. Ši ugdymo samprata taikyta ir disertacijoje. Apibrėždami ugdymą vieni mokslininkai akcentuoja ugdymo procesą, kiti – ugdymo turinį (Jovaiša, 2001, 7). Disertacijoje aktualizuojamas tiek kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas kaip procesas, tiek ir mokinių pasiekimai kaip kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo rezultatai, kurie nustatomi remiantis mokinių sukurtais kūrybiniais rašto darbais.

Siekiant ugdyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus svarbu tikslingai ir kryptingai pasirinkti ir taikyti kūrybinio rašymo strategijas (MacLusky, Cox, 2011; Jesson, 2012). Strategija – tai mąstymo ar veiklos procedūra, padedanti siekti kokio nors tikslo ar spręsti kokį nors uždavinį. Atliekant kūrybinio rašymo užduo-

tis, strategijos gali būti taikomos sąmoningai (pvz., posakių ieškojimas žodyne) arba nesąmoningai (pvz., kokio nors įprasto posakio pavartojimas). Atliekant pažįstamas užduotis, strategijos taikomos dažniau nesąmoningai, o nepažįstamas – sąmoningiau (Ramonienė, Brazauskienė ir kt., 2012). Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti svarbu parinkti tokias kūrybinio rašymo ugdymo strategijas, kurios prisidėtų prie šių gebėjimų tobulinimo.

Užsienio autoriai išskiria keturias kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo strategijas (Badger, White, 2000; Grainger, Gooch ir kt., 2005; Cox, 2011; MacLusky, Cox, 2011; Jesson, 2012):

- *rašymo rezultato strategija* (pabrėžiama lingvistinių žinių apie gramatiką, teksto struktūrą svarba, dėmesys sutelkiamas į tinkamo žodyno, sintaksės vartojimą kuriamame tekste);
- *rašymo proceso strategija* (į kiekvieną mokinį žiūrima kaip į rašytoją, kūrybinis rašymas apibrėžiamas kaip rekursyvus, kognityvinis procesas);
- *kūrinio žanro strategija* (raštingumas suprantamas kaip socialinė praktika, pabrėžiama tam tikrų formų kaip būdo, suteikiančio mokiniams kūrybinio rašymo galią, mokymo svarba);
- *proceso-žanro strategija* (moderniausia kūrybinio rašymo strategija, jungianti rašymo proceso ir kūrinio žanro strategijų ypatumus).

Rašymo rezultato strategiją aprašė A. Arndt (1987), L. Prodromou (1995), R. Badgeris ir G. White (2000), J. MacLusky ir R. Cox (2011), J. Jesson (2012) ir kt. Tai tradicinė kūrybinio rašymo strategija, pasaulinėje ugdymo praktikoje naudota XX a. aštuntajame dešimtmetyje. Ugdant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus dėmesys sutelkiamas į rezultatą – sukurtą kūrybinį rašto darbą, kuris vertinamas atsižvelgiant į tokius vertinimo kriterijus kaip žodyno vartojimas, gramatikos klaidos, kūrybinio rašto darbo turinys ir struktūra. Strategijoje pabrėžiamas sakinių struktūros ir gramatikos mokymas (Jesson, 2012). Šios kūrybinio rašymo strategijos privalumas yra tas, jog pripažįstamas poreikis mokiniams suteikti lingvistinių žinių apie tekstus. Strategijos šalininkai (Arndt, 1987; Myles, 2002) teigia, jog naudojant rašymo rezultato strategiją galima sėkmingai ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Pabrėžiama kūrybinio rašymo modelių naudojimo svarba ne tiek jų imitavimui, kiek tyrinėjimui ir analizei, kuri padeda gilinti mokinių žinias apie kūrybinį rašymą.

Rašymo rezultato strategija nemažai kritikuojama: vienas iš mokslinėje literatūroje įvardinamų strategijos trūkumų yra nedidelis dėmesys, skiriamas rašymo proceso gebėjimams, tokiems kaip kūrybinio rašto darbo planavimas ir kt., ugdyti. Rašymo rezultato strategijos taikymas reikalauja nuolatinio klaidų taisymo, o tai daro neigiamą

įtaką mokinių motyvacijai ir pasitikėjimui savimi. Be to, neatsižvelgiama į mokinių žinias ir gebėjimus, kuriuos turėdami jie pradeda mokytis rašyti (Prodromou, 1995, 18). Ši kūrybinio rašymo strategija susilaukė daug kritikos dėl to, jog kūrybinis rašymas čia suprantamas kaip linijinis procesas, kurio centre yra mokytojas, atliekantis galutinio sukurto kūrybinio rašto darbo vertintojo funkcijas. Mokytojas sprendžia, kokius kūrybinio rašymo modelius naudoti ugdant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus (Badger, White, 2000; MacLusky, Cox, 2011). Pasak L. Prodromou (1995, 23), „rašymo rezultato strategijoje nuvertinamas lingvistinis ir asmeninis mokinių potencialas“.

Rašymo proceso strategiją analizavo L. McKensie ir G. E. Tompkinsas (1984), B. K. Walsh (1998), Z. Nauckūnaitė (2002), T. Grainger, K. Gooch ir kt. (2005), L. Vincė (2010), T. J. MacLusky ir R. Cox (2011), M. Ramonienė, J. Brazauskienė ir kt. (2012), J. Jesson (2012) ir kt.

M. Ramonienė, J. Brazauskienė ir kt. (2012, 170) rašymo strategijas apibrėžia kaip teksto kūrimo strategijas, apimančias tris pagrindinius kūrybinio rašymo proceso etapus: pasirengimą, komponavimą ir redagavimą. Rengiantis kūrybiniam rašymui, generuojamos mintys, renkama medžiaga, planuojama, numatomas teksto struktūros modelis ir pan. Komponuojant kuriamas pirmasis teksto variantas, jis vėliau peržiūrimas, tikrinamas, perrašomas, taisomas ir pan., kol sukuriamas galutinis variantas, kuris redaguojamas ir gali būti pateikiamas vertinti. Anot minėtų autorių, rašymo strategijų taikymas yra cikliškas, ne linijinis: komponuojant tekstą, gali prireikti koreguoti turimą planą, o redaguojant tekstą gali tekti ieškoti papildomos informacijos, taiklesnio pavyzdžio ar pan. Ugdant kūrybinio rašymo gebėjimus svarbu mokyti taikyti rašymo strategijas skiriant tinkamas kūrybinio rašymo užduotis.

Rašymo proceso strategiją analizuojantys autoriai pabrėžia, jog pradinių klasių mokinius svarbu išmokyti kūrybinio rašto darbo rašymo etapų, nes jiems geriausiai sekasi rašyti, kai žino kiekvieno darbo etapo sudedamąsias dalis ir ką daryti iš eilės. Vadovaujantis mokslinė literatūra išskirti ir 2 pav. pateikti kūrybinio rašymo etapai (McKensie, Tompkins, 1984; Walsh, 1998; Nauckūnaitė, 2002; Grainger, Gooch ir kt., 2005; Vincė, 2010; MacLusky, R. Cox, 2011; Ramonienė, Brazauskienė ir kt., 2012; Jesson, 2012):

- *Pasirengimas rašyti*. Pirmasis žingsnis pradėdamas rašyti yra temos, pagal kurią galima sukurti įdomų kūrybinį rašto darbą, pasirinkimas. Rinkdamiesi temą, mokiniai pasijunta savo kūrybinio rašto darbo savininkais. Be to, pradinių klasių mokiniams yra paprasčiau rašyti temomis, kurios yra jiems artimos ir įdomios. Šiame etape itin svarbu kūrybinio rašto darbo tikslas ir būsimi darbo skaitytėjai. Pradėdami rašyti mokiniai turi žinoti, kodėl ir kam rašo.

- *Juodraščio rašymas.* Juodraštis leidžia pradinių klasių mokiniams rašyti nesku-
bant. Be to, kūrybinis rašto darbas tobulinamas, todėl mokiniams atsiranda
daugiau paskatų tęsti darbą. Rašydami juodraščių mokiniai turėtų rašyti į kas
antrą eilutę, kad liktų vietos koreguoti ir tobulinti. Svarbiausia šiame etape
yra turinys ir minčių raiška, o ne gramatikos klaidos. Pasak Z. Nauckūnaitės
(2002, 143), „užsienyje atliktų tyrimų duomenys rodo, jog gramatinių klaidų
žymėjimas ankstyvuose kūrybinio rašymo etapuose mokiniui parodo, jog
mechaninis rašytinės kalbos taisyklingumas yra svarbesnis už turinį“.
- *Koregavimas ir tobulinimas.* Tai toks etapas, kurį daugelis mokinių pasiekia
tik po tam tikro laiko. Tobulinti kūrybinį rašto darbą – tai ne pakeisti keletą
žodžių ar gramatinę formą. Pirmiausia tai reiškia tvarkyti kūrybinio rašto
darbo turinį: jį išplėsti, kitaip struktūruoti ar visai kažko atsisakyti mėstant
apie kūrybinio rašto darbo tikslą ar skaitytoją. Ne visas kūrybinio rašto dar-
bo dalis reikia perrašyti, todėl pradinių klasių mokiniai paprastai jį papildo,
išbraukia pasikartojimus. Tikrinti ir perrašyti ypač naudinga, nes perrašant
pradinių klasių mokiniams galima pasiūlyti praplėsti sukurtą tekstą. Tobu-
linant kūrybinį rašto darbą svarbios konsultacijos su mokytoju, kurių tiks-
las – padėti mokiniui pasirinkti, ką taisyti, nurodyti kryptį, o ne pasakyti, ką
ir kaip padaryti. Koreguoti – tai siekti teksto išbaigtumo, tikslios reikšmės,
aiškumo, suprantamumo. Koreguojant kūrybinį rašto darbą daugiausia dė-
mesio skiriama rašybai, skyrybai ir gramatikai.
- *Vertinimas.* Tai neturėtų būti paskutinis kūrybinio rašymo proceso etapas.
Vertinimas turėtų vykti nuolat viso kūrybinio rašymo proceso metu. Moki-
niai turėtų būti skatinami nuolat įsivertinti savo bei vertinti klasės draugų
sukurtus kūrybinius rašto darbus, teikti pasiūlymus ir pastabas apie klasės
draugų sukurtus tekstus.
- *Publikavimas.* Tai paskutinis kūrybinio rašymo etapas. Jis padeda ugdyti
mokinių pasitikėjimą savo kūrybinio rašymo gebėjimais. Publikavimas gali
būti įvairus, priklausomai nuo to, kokiai auditorijai skirtas sukurtas kūrybinis
rašto darbas. Svarbu ne tik tai, kaip mokiniai suvokia save pačius, bet ir kaip
jaučia savo skaitytojus, todėl mokiniams reikia padėti ugdyti(s) skaitytojo
jausmą. Tai padaryti ir padeda kūrybinis rašymas tikrai auditorijai: mokiniai
turėtų rašyti į mokyklos ar klasės laikraštį, vienas kitam, savo klasei, draugui
ar pan. Publikavimas gali būti žodinis, vaizdinis ar rašytinis. Žodinės publika-
vimo formos – tai kūrybinio rašto darbo skaitymas garsiai, garso įrašo įrašas
ir pan. Vaizdinis publikavimas apima vaidinimą, vaizdo įrašą, lėlių teatrą.

Mokyklose dažniausiai pasitaiko rašytinis publikavimas. Tai bukletai, laiškai, sienlaikraščiai, mokyklos laikraščiai ir pan.

2 pav. Kūrybinio rašymo proceso schema

Anot Z. Nauckūnaitės (2002, 24), „kūrybinis rašymas yra sudėtinga veikla, reikalaujanti pereiti nuo vienos kūrybinio rašymo proceso dalies prie kitos tuo pačiu metu bei kiekviename etape spręsti apie turinį, struktūrą, kalbinę raišką“. Pasak autorės, visi kūrybinio rašymo etapai yra tarpusavyje susiję bei vienas kitą veikia. Mokiniai, kurie įsisąmonino kūrybinio rašymo proceso etapus, rašo daug geriau nei tie, kurie jų nežino. Mokytojai turi organizuoti veiklą, kuri padėtų mokiniams susipažinti su medžiaga, ją grupuoti, užtikrinti pagalbą kuriantiems pirmąjį kūrybinio rašto darbo variantą, pasirūpinti, kad mokiniai tobulintų savo kūrybinius rašto darbus, gaudami grįžtamąją informaciją.

Pasak C. Bereiterio ir M. Scardamalios (1996), kūrybinio rašymo procese mokiniai susiduria su įvairiais iššūkiais. Didžiausias ir sudėtingiausias iš jų yra tai, kad priešingai nei kalbėdami, rašydami mokiniai nebeturi pokalbių partnerio. Kiti iššūkiai – tai mąstymas, ką parašyti (kūrybinio rašto darbo turinys), rašymas nenukrypstant nuo temos, vientiso ir nuoseklaus teksto kūrimas, rašymas tam tikrai auditorijai. Mokytojai turi padėti mokiniams išmokti kurti kūrybinius rašto darbus neatsižvelgiant į partnerį, mąstyti į priekį ir planuoti, apgalvoti kuriamo teksto turinį, peržiūrėti, koreguoti ir tobulinti sukurtus kūrybinius rašto darbus.

Pagrindiniai rašymo proceso strategijos trūkumai yra manymas, kad bet kokią kūrybinį rašto darbą galima sukurti laikantis vienodo proceso, mažai dėmesio skiriama kuriamų tekstų pobūdžiui ir tikslui, dėl kurio jie yra kuriami. Be to, mokiniams suteikiama per mažai kalbinių žinių, padedančių sėkmingai rašyti kūrybinius rašto darbus. Kūrybinio rašymo gebėjimų svarbos suvokimas ir mokinių turimos patirties įtakos šioms gebėjimams ugdyti pripažinimas yra nemenki rašymo proceso strategijos privalumai (Badger, White, 2000).

Kūrinio žanro strategiją analizavo J. Riley ir R. Reedy (2000), R. Badgeris ir G. White (2000), B. Paltridge'as (2001), A. M. Johns (2002), K. Haylandas (2004), I. Bruce'as (2008), A. J. Devitt (2008), E. Emilia (2011), B. Cope'as ir M. Kalantzis (2012) ir kt.

Šioje kūrybinio rašymo strategijoje didžiausias dėmesys yra skiriamas kūrybinio rašto darbo tikslui. Įvairaus pobūdžio tekstai (pasakojimai, aprašymai, laišškai ir t. t.) naudojami skirtingiems tikslams pasiekti. Mokiniai mokomi atpažinti ir atskirti įvairaus žanro kūrinius ir kurti skirtingo pobūdžio tekstus. Pripažįstama, jog kūrybinis rašymas vyksta socialinėse situacijose ir atspindi tam tikrą tikslą (Hayland, 2004). Šios kūrybinio rašymo strategijos šalininkai pabrėžia skaitymo svarbą, nes skaitydami mokiniai pirmiausia susipažįsta su įvairaus žanro kūriniais. Pasak B. Paltridge'o (2001, 79), „ankstyvoji skaitymo ir rašymo patirtis padeda mokiniams įgyti kompetencijų, įgalinančių vėlesnį nepriklausomą raštingumo mokymąsi“.

Anot J. Riley ir R. Reedy (2000), pradinės mokyklos mokiniams turėtų būti siūloma rašyti įvairesnio žanro kūrybinių rašto darbų. Autoriai mano, jog reikia mokiniams suteikti realių galimybių ir prasmingos patirties, kuri padėtų jiems suprasti įvairių žanrų naudojimo tikslus ir poreikį. Ugdydami pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus mokytojai turėtų padėti jiems pamatyti įvairių žanrų ypatumus ir taip padidinti skirtingų kalbinių struktūrų naudojimą mokinių kūrybiniuose rašto darbuose. Siekiant, kad mokiniai perprastų įvairius kūrinių žanrus, strategijos šalininkai siūlo taikyti tiesioginį mokymą, analizuoti įvairių žanrų modelius mokantis jų elementų ir sekos, kurti savo pavyzdžius bendradarbiaujant su kitais ir atskirai.

Naudojant kūrinio žanro strategiją mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai ugdomi trimis etapais: pirmiausia mokiniams pristatomas tam tikro žanro kūrinio modelis, kurį jie analizuoja, vėliau mokiniai atlieka įvairias užduotis, padedančias perprasti tam žanrui būdingas kalbos formas, ir galiausiai patys parašo trumpus analizuoto žanro kūrybinius rašto darbus. Tekstų modelių naudojimas ir jų analizė šioje strategijoje mokymąsi rašyti iš dalies paverčia imitavimu ir sąmoningu taisyklių taikymu (Paltridge, 2001; Cope, Kalantzis, 2012).

A. J. Devitt (2008, 113) teigimu, „kūrinio žanro strategija patinka mokiniams, nes pateikiami kūrinių žanrų modeliai ir pavyzdžiai gana tiksliai parodo jiems, ką ir kaip jie turi sukurti. Mokydamiesi įvairių žanrų mokiniai suvokia, kodėl tam tikras komunikavimo stilius atspindi socialinį kontekstą ir tikslą“. I. Bruce'o (2008, 214) nuomone, kūrinio žanro strategijos taikymas yra itin naudingas, nes ugdant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus joje sujungiamos formaliosios ir funkcinės kalbos savybės bei pripažįstama, jog tarp jų yra stiprių asociacijų. Mokant kūrybiškai rašyti, formaliųjų ir funkcinųjų kalbos savybių sujungimas yra prasmingas siekiant

palengvinti mokinių supratimą, kaip ir kodėl įvairios kalbinės struktūros naudojamos skirtingiems tikslams pasiekti. Analizuodami įvairaus žanro kūrinius mokiniai suvokia, jog kiekvienas žanras turi specifinių ypatybių, ir šias žinias jie gali sėkmingai panaudoti vėliau patys rašydami kūrybinius rašto darbus. Mokslininkai sutaria, jog turimos žinios padeda mokiniams sukurti tam tikram žanrui tinkamos struktūros ir turinio tekstus (Johns, 2002; Bruce, 2008). Kūrinio žanro strategija suteikia galimybę mokiniams suvokti kūrybinį rašymą kaip priemonę, kurią jie gali naudoti, ir suprasti, kaip rašytojai kuria įvairių kūrinių turinį ir loginę tekstų struktūrą. Tai leidžia mokiniams lanksčiau mąstyti. Skirtingų žanrų kūrinių turinys plėtojamas įtraukiant į tekstą įvairius požiūrius, stilius, diskurso ypatumus, todėl kūrinio žanro strategija leidžia mokiniams susipažinti su kūrinių žanrų įvairove, o tai reiškia, jog taikant šią strategiją mokiniai taip pat turi galimybę ugdytis kūrybiškumą.

K. Haylandas (2004, 69) pateikia kūrinio žanro strategijos privalumus: tikslumas (aišku, kas turi būti išmokta siekiant palengvinti kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymą); sistemingumas (nuoseklus dėmesys teikiamas tiek kalbai, tiek kontekstui); atsižvelgimas į mokinių poreikius (užtikrinama, kad dalyko tikslai ir turinys kiltų iš mokinių poreikių); palaikymas (mokytojui suteikiamas pagrindinis vaidmuo užtikrinant mokinių mokymąsi rašyti ir kūrybingumo ugdymą); įgalinimas (suteikia galimybę susipažinti su įvairiais tekstų modeliais); kritiškumas (suteikia mokiniams galimybę suprasti įvairius tekstus ir jais abejoti); suvokimo didinimas (didina mokytojų supratimą apie tekstus, o tai mokytojams padeda teikti mokiniams patarimus apie kūrybinius rašto darbus).

Pasak E. Emilios (2011), kūrinio žanro strategijos trūkumai yra nepakankamas kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimas ir mokinių pasyvumas. Teoriškai atsiranda priešara tarp formaliosioms žanrų savybėms skiriamo dėmesio ir tarp nuoseklaus socialinės kūrybinio rašymo prigimties sumenkinimo. Pedagogiškai priešara panaši: strategijos šalininkų teigimu, socialinis kontekstas yra integruotas į tekstų konstrukcijas ir jas atliepia, tačiau klasėje konkrečių kūrinių žanrų analizė dažniausiai atliekama lingvistiniu požiūriu. Užuoat nuoširdų interesą ir komunikacinį tikslą padarius darbo su konkrečiu žanru pagrindu, kūrinio žanras parenkamas mokytojo, o mokiniams yra išaiškinamos tam žanrui būdingos lingvistinės savybės, kurias panaudodami mokiniai kuria savo kūrybinius rašto darbus. Kiti kūrinio žanro strategijos trūkumai: šioje strategijoje nepakankamai įvertinami mokinių gebėjimai, kurių reikia kūrybinio rašto darbo turiniui sukurti, be to, neskatinamas mokinių savarankiškumas kuriant. Daug dėmesio skiriama kūrinių žanrų ypatybėms, tačiau per mažai analizuojamas kūrinių turinys. Ši kūrybinio rašymo strategija kritikuojama dėl to, jog apriboja mo-

kinių kūrybinį mąstymą apie tekstų turinį ir nepakankamai dėmesio skiria mokinių kūrybingumui. Kūrinio žanro strategijoje kūrybinis rašymas yra neatskiriama susijęs su kalbos žiniomis ir socialiniais tikslais, o kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas susijęs su mokytojo pateiktą kūrinių analize ir imitavimu (Badger, White, 2000; Riley, Reedy, 2000).

Proceso-žanro strategiją analizavo L. Malave'as ir G. Duquette'as (1991), R. Badgeris ir G. White (2000), S. M. Nordin ir N. B. Mohammadas (2006), K. C. Lee (2009) ir kt. R. Badgeris ir G. White (2000) vieni pirmųjų pasiūlė sujungti aptartų rašymo rezultato, rašymo proceso ir kūrinio žanro strategijų ypatybes. Anot šių autorių, sėkminga ir efektyvi kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo metodika turėtų apimti visų kūrybinio rašymo strategijų (rašymo rezultato, rašymo proceso, kūrinio žanro strategijų) išvalgą: kūrybiniam rašymui reikalingos kalbos žinios (kaip rašymo rezultato ir kūrinio žanro strategijose), kūrybiniam rašymui svarbus rašymo kontekstas ir tikslas (kaip kūrinio žanro strategijoje), kūrybiniam rašymui būtini mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai (kaip rašymo proceso strategijoje).

Kūrybinis rašymas vyksta socialinėse situacijose, o kūrybinis rašto darbas yra kuriamas tam tikru tikslu, kylančiu iš tam tikros situacijos. Ugdydami mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus mokytojai turi suteikti pakankamą paramą ir pagalbą nustatant kūrybinio rašymo tikslą ir kitus socialinio konteksto aspektus. Be to, rašydami kūrybinius rašto darbus mokiniai turėtų laikytis rašymo proceso etapų. Kūrybinis rašymas vyksta etapais, kai einama nuo tam tikros situacijos prie teksto, ir su tinkama mokytojų parama, skatinančia mokinių kūrybinio rašymo pažangą ir padedančia ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus (Badger, White, 2000).

Pasak S. M. Nordin ir N. B. Mohammado (2006), mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti naudodami proceso-žanro strategiją mokytojai turi atlikti skaitytojų, padėjėjų ir vertintojų vaidmenis. Skaitydami mokinių sukurtus kūrybinius rašto darbus mokytojai atlieka skaitytojų vaidmenį ir teikia pasiūlymų apie mintis ir jausmus, kuriuos mokiniai stengiasi perteikti rašydami. Atlikdami padėjėjų vaidmenį mokytojai turi padėti mokiniams pasirinkti tinkamą kūrinio žanrą, nustatyti kūrybinio rašto darbo tikslą ir vartoti tinkamą kalbą. Mokytojai turi dirbti kartu su mokiniais, skatinti juos, teikti pagalbą ir pasiūlymus apie jų kūrybinius rašto darbus. Atlikdami vertintojų vaidmenį mokytojai turi teikti grįžtamąjį ryšį mokiniams viso kūrybinio rašymo proceso metu. Svarbu, kad mokytojai teiktų pozityvius ir konstruktyvius patarimus apie tai, ką mokiniai parašė. Mokytojai taip pat turi skatinti mokinių smalsumą ir pasitikėjimą savimi, o parinkdami kūrybinių rašto darbų temas atsižvelgti į kiekvieno mokinio asmeni-

nus interesus ir dėl to atsirandančius individualius skirtumus kūrybinio rašymo procese. Ugdydami mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus mokytojai turi iš karto mokyti mokinius visų kūrybinio rašymo proceso etapų ir rašyti kūrybinius rašto darbus jais vadovaujantis (Lee, 2009).

S. M. Nordin ir N. B. Mohammado (2006, 80) teigimu, „proceso-žanro strategijoje pabrėžiama visų kalbinių veiklos rūšių: klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo – svarba. Visų keturių kalbinių veiklos rūšių integravimas padeda ugdyti mokinių komunikavimo kompetenciją. Rengdamiesi rašyti mokiniai skaito ir renka įvairią medžiagą, vėliau aptaria, diskutuoja apie sukurtus kūrybinius rašto darbus ir klauso kitų pastabų“. Tai rodo, jog klausymo, kalbėjimo, skaitymo bei rašymo integravimas šioje strategijoje yra įmanomas.

Proceso-žanro strategija padeda mokiniams suprasti ryšį tarp kūrybinio rašto darbo tikslo ir formos, būdingos tam tikram žanrui, panaudojant rekursyvius pasirengimo rašyti, juodraščio rašymo, koregavimo ir tobulinimo, vertinimo ir publikavimo procesus. Šių kūrybinio rašymo aspektų taikymas didina mokinių supratimą apie įvairius kūrinių žanrus ir jų kūrybinio rašymo procesą. Pasak L. Malave'o ir G. Duquette'o (1991, 122), mokiniams turėtų būti skiriamos tokios kūrybinio rašymo užduotys, kuriose sujungiamas kūrinio žanras ir turinys, idėjos ir jų išdėstymas, sintaksė ir prasmė, rašymo proceso etapai ir pats kūrybinis rašymas ir kūrybinis mąstymas. Proceso-žanro strategija visas šias funkcijas padeda suvienyti.

M. Allisteris (1986) išskiria keturias kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo strategijas:

- *Tradicinė strategija.* Daug dėmesio skiriama tam, koks yra kūrybinio rašto darbo tikslas ir kokį poveikį juo norima padaryti skaitytojams. Kuriant naudojama griežta teksto struktūra. Kūrybinio rašymo procesas susideda iš dviejų dalių: pirmiausia mokiniai turi pamąstyti ir sugalvoti, ką savo kūrybiniame rašto darbe jie nori pasakyti, o paskui turi tai užrašyti pagal tam tikrą struktūravimo modelį ir stilių. Šis kūrybinio rašymo būdas nemažai kritikuojamas dėl nedidelės laisvės, paliekamos kuriančiajam.
- *Rašymo proceso strategija.* Naudojant šią mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo strategiją dėmesys sutelkiamas ne į rezultatą – sukurtą kūrybinį rašto darbą, o į procesą – kūrybinio rašto darbo kūrimą. Kiekviename kūrybinio rašymo proceso etape mokiniams pateikiamos tam tikros užduotys, stimuliuojančios rašymo procesą ir padedančios jį suprasti. Kūrybinio rašymo geriausiai išmokstama, kai, sukūrę savo tekstus, mokiniai juos skaito ir diskutuoja. Šiuo atveju mokytojas tampa rašymo vadovu, o kūrybinio rašymo mokymo pro-

cesas virsta kūrybinėmis dirbtuvėmis. Šioje strategijoje pabrėžiama diskusijų, perrašinėjimo ir redagavimo svarba.

- *Episteminė strategija.* Šiai kūrybinio rašymo mokymo strategijai susiformuoti didelę įtaką darė J. Piaget, L. S. Vygotskis ir N. Chomskis, kurie parodė kompleksinę ryšį tarp kalbos ir mąstymo. Rašymas yra žinojimo ir sužinojimo būdas. Kūrybinio rašymo užduotys sutelkiamos į vieną pagrindinę idėją ar temą ir progresuoja nuo gana paprastų iki sudėtingų minčių bei kalbinės raiškos. Koordinuotų ir tarpusavyje susijusių kūrybinio rašymo užduočių rinkinys padeda mokiniams mokytis patiems ir didina jų savarankiškumą. Episteminiam metodui būdinga tai, jog mokiniai turi rašyti dažnai – bent du kūrybinius rašto darbus per savaitę; o siekdami skatinti mokinių savarankiškumą mokytojai sukurtų kūrybinių rašto darbų formaliai nevertina, tačiau pateikia savo pastabas; rašyti mokomasi diskutuojant apie sukurtus kūrybinius rašto darbus.
- *Stilistinė strategija.* Šio metodo šalininkai kūrybinį rašymą supranta kaip žodžių, sakinių struktūros, skirtingų rašymo technikų, įžangų, formų pasirinkimą. Pagrindinė šio metodo prielaida yra ta, jog mokiniai turi pasirinkimo galimybes, kurias pirmiausia turi žinoti, kad galėtų jas prasmingai ir sumaniai naudoti kurdami kūrybinius rašto darbus. Dėmesys sutelkiamas į kūrybinio rašymo stilių, o kūrybinis rašymas suprantamas kaip menas, kurio galima išmokti atkreipiant dėmesį į tai, kaip rašoma. Mokiniais skiriamos užduotys, kuriose pateiktus sakinius jie turi sujungti vartodami sudėtingesnes gramatines struktūras. Vėliau su mokytoju diskutuojama, kaip skirtingi pasirinkimai sukuria skirtingą tekstų stilių ir prasmę. Tokie pratimai turi padėti mokiniams perprasti kūrybinio rašymo principus.

Kūrybingai dirbdami su mokiniais mokytojai turėtų leisti jiems eksperimentuoti, klysti, turėtų būti pasiruošę įsitraukti į jų kūrybinę veiklą bei žavėtis jų kūrybinės veiklos rezultatais. Siekdami ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus mokytojai turi sukurti kūrybinio ugdymo kontekstus, naudoti įvairias ugdymo strategijas, plėsti mokinių žinias apie kalbą bei kūrybinį rašymą ir džiaugtis jų kūrybinių gebėjimų plėtojimu. Vieni iš svarbiausių ugdymo principų yra paversti mokymąsi gyvu, aiškiu ir realiu procesu ir mokinių supratimo ugdymas per žingeidumą bei kūrybingumą. Toks mokymasis gali padėti sustiprinti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus, padidinti jų pasitikėjimą savimi, motyvaciją. Tai pasiekti įmanoma tik tada, jei patys mokytojai dirbs kūrybingai. Ugdant kūrybingus, pasitikinčius savimi ir smalsius mokinius, svarbus mokytojų gebėjimas sudominti ir įkvėpti juos kurti – mokytojų žaismingumas, atvirumas, novatoriškumas. Siekdami skatinti mokinių kūrybinio

rašymo gebėjimų ugdymą mokytojai turi būti atviri kūrybiškai plėtoti mokinių kalbą ir sukurti jiems daugiau galimybių diskutuoti, vaidinti, pasakoti, tyrinėti. Mokydami apie kūrybinio rašymo formas, funkcijas ir savybes mokytojai turi tai daryti pasi-
telkdami motyvuojančius ir skatinančius kurti kontekstus, rodančius kūrybingumo potencialą ir prasmę (Grainger, Gooch ir kt., 2005).

J. Jesson teigia (2012, 45), kad „ugdant pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus svarbu skatinti jų savarankišką mokymąsi ir kiekvieno mokinio individualumo raišką. Mokiniam turi būti suteiktos galimybės kurti atsižvelgiant į jų turimus kalbinius išteklius bei asmeninę patirtį, suvokti kūrybinio rašymo veiklos tikslą, įsitraukti į kūrybinio rašymo procesą ir dalytis juo su kitais“. Atviros aplinkos, kurioje besimokantieji gali imtis iniciatyvos, sukūrimas padeda plėtoti mokinių atsakomybę. Tai padeda transformuoti kūrybinį rašymą iš privalomos užduoties į asmeninį sumanymą, kurį įgyvendinti mokiniams yra įdomiau. Siekiant suprasti mokinių polinkius ir nuostatas reikia išgirsti jų požiūrį, nes mokinių emocijos, suvokimas ir pasitikėjimas savimi kaip rašytojais daro didžiulę įtaką jų kaip tekstų kūrėjų vystymuisi (MacLusky, Cox, 2011).

Kūrybingumo fenomeną ir jo diagnostikos problemas tyrinėję mokslininkai savo darbuose suformulavo keturias kūrybingumo vertinimo teorijas:

- 1) kūrybingumas vertinamas kaip veiklos produktas;
- 2) kūrybingumas vertinamas kaip kūrybinės veiklos procesas;
- 3) kūrybingumas vertinamas kaip kūrybiniai gabumai;
- 4) kūrybingumas vertinamas kaip asmenybės bruožų visuma (Bražienė, 2004).

Anot C. W. Taylora (1988), vertinant kūrybingumą dažnai taikomas reliatyvus originalumo ir vertingumo, kartais nestandartiškumo ir originalumo, dar kitais atvejais – sąmoningumo kriterijus. Kuriant neretai gaunamas originalus rezultatas, kuris yra individualus jį kūrusios asmenybės laimėjimas. Toks kūrybos rezultatas visuomenės požiūriu gali neturėti didelės vertės, tačiau jis yra svarbus pačiam individui. E. P. Torrance'as (1997) siūlo kūrybingumą vertinti pagal keturis parametrus, kurie geriausiai apibūdina kūrybinio mąstymo procesus: originalumą, sklandumą, lankstumą ir detalumą.

Atsižvelgiant į *Bendrąsias programas* (2008) pradinių klasių mokinių rašymo gebėjimai turėtų būti vertinami pagal šiuos aspektus:

- teksto pavadinimo sukūrimas (pavadinimas atitinka sukurto teksto turinį);
- teksto turinio sukūrimas ir temos atskleidimas (tekstas sukurtas atsižvelgiant į pateiktą užduotį ir įvestį, tinkamai pasirinkti ir išplėtoti keli teiginiai, susiję su dėstoma tema);

- teksto kalbinė raiška, logika, vientisumas ir nuoseklumas (tekstas logiškas, nėra be reikalo pakartotinai pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai, kalba žodinga, aiški ir sklandi, vartojami vaizdingi žodžiai ir posakiai);
- teksto struktūros sudarymas, esminių dalių numatymas, jų išskyrimas (logiškai ir tikslingai atskirtos pagrindinės teksto struktūrinės dalys: pradžia, eiga ir pabaiga).

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai vertintini pagal tuos kūrybinio rašto darbo požymius, kuriuose atsispindi kūrybinio mąstymo bruožai:

- teksto esmės apibūdinimas sukuriant tinkamą pavadinimą (*originalumas*);
- teksto turinio sukūrimas ir temos atskleidimas (*detalumas*);
- teksto kalbinė raiška, logika, vientisumas ir nuoseklumas (*lankstumas*);
- teksto struktūravimas, esminių dalių numatymas, jų išskyrimas (*sklandumas*).

1.3. Z kartos pradinių klasių mokinių psichologinė ir pedagoginė charakteristika

Moksliniu požiūriu reiškiniai nagrinėjami kaip uždaros sistemos, nes taip yra lengviau suvokti nagrinėjamo fenomeno esmę. Teorinės bet kokio mokslinio fenomeno įžvalgos dažniausiai pasižymi izoliacija nuo realaus konteksto. Teoriniu lygmeniu kūrybingumo fenomenas nagrinėjamas izoliuotai nuo konteksto, laikotarpio, aplinkos, tačiau galvojant apie teorinių išvadų praktinę reikšmę nuo konteksto atsiriboti negalima. Kūrybingumo fenomeną galima nagrinėti laiko ir besikeičiančios aplinkos požiūriu. Ką reiškia būti kūrybingam XXI amžiuje, kuo kūrybingumas pasireiškė XX amžiaus viduryje, pabaigoje? Nagrinėdami kūrybingumo fenomeną sąveikoje su gyvenamuoju laikotarpiu, su jaunąja karta, neišvengiamai turime peržengti edukologijos rėmus ir remtis sociologų įžvalgomis apie šiuolaikinės kartos ypatumus.

Vakarų šalių sociologai (Huntley, 2006; Armour, 2008; McCrindle, Wolfinger, 2010) žmones suskirstė į tokias kartas: didžiosios depresijos karta (gimę 1912–1921); Antrojo pasaulinio karo karta (gimę 1922–1927); pokario karta (gimę 1928–1945); kūdikių bumo karta (gimę 1946–1954); kūdikių bumo II karta (gimę 1955–1965); X karta (gimę 1966–1976); Y karta (gimę 1977–1994); Z karta (gimę 1995–2012). Šiuo metu pradinėse mokyklose mokosi Z kartos mokiniai, todėl tiriant jų kūrybingumą aktualu aptarti šios kartos mokinių bruožus, buitinę aplinką, kurioje jie gyvena, Z kartos mokinių santykį su technologijomis.

Z karta neretai literatūroje dar vadinama interneto karta, nes Z kartos atstovų gimimas sutapo su interneto atsiradimu (Rosenfeld ir kt., 2007; Held, 2009; Allen, 2012; Boud, Molloy, 2013). Pasak S. Sladek (2007, 22), „dabar dar gana anksti sakyti, kokie užaugę bus Z kartos atstovai, tačiau sutariama, kad jie bus intelektualūs, pasitikintys savimi, besidomintys kultūra ir politiškai aktyvūs“. Z kartos atstovai nuo pat gimimo yra veikiami didžiulio technologijų antplūdžio. Jie neprisimena laikų be interneto, mobiliųjų telefonų, nešiojamųjų kompiuterių, bevielio ar plačiajuosčio ryšio, vaizdo žaidimų (Boud, Molloy, 2013). Skaitmeniniai prietaisai leidžia šios kartos atstovams visuomet būti prisijungusiems prie interneto ir savo draugų. Šis ryšys suteikia jiems galimybę bendrauti ir bendradarbiauti realiuoju laiku, nepriklausomai nuo to, kur jie fiziškai yra. Z kartos vaikai auga su begale lengvai prieinamos informacijos ir duomenų šalia jų, todėl vienas iš išskirtinių jų ugdymo bruožų – naujas požiūris, kai mokiniai jau neprivalo informacijos mokytis atmintinai ar mechaniškai atkurti. Jie kuria žinias, efektyviai perduoda šias žinias kitiems ir kūrybiškai jas taiko sprenddami problemas. Naujas požiūris į ugdymą yra orientuotas į aukštesnio lygmens mąstymo gebėjimus, metakogniciją. Toks mąstymu pagrįstas mokymas turėtų vykti kūrybinių ieškojimų ir atradimų pagrindu, todėl itin aktualu tampa ugdyti šių vaikų kūrybinius gebėjimus.

Z karta – tai pirmoji karta, gimusi tokioje technologiškai pažengusioje ir skaitmeninėje visuomenėje, kuriai dėl sparčios mokslo ir technikos pažangos reikia vis daugiau kūrybinių darbuotojų visose gyvenimo srityse (Rosenfeld ir kt., 2007; McCrindle, Wolfinger, 2010). W. Palley (2012) atlikti tyrimai rodo, jog skaitmeninis ryšys su pasauliu ir draugais Z kartai yra būtinas. Šie vaikai labiau vertina interneto ryšį, mobiliuosius telefonus ir galimybę rašyti trumpąsias žinutes draugams nei kai kuriuos materialius dalykus (pavyzdžiui, naujų drabužių pirkimą) ar dienpinigius ir kitą mums įprastą veiklą (pavyzdžiui, ėjimą į kiną, valgymą kavinėse ar dalyvavimą sporto renginiuose). Dauguma Z kartos atstovų priklauso socialiniams tinklams, kuriuose bendrauja su savo draugais, dalijasi nuotraukomis, žaidžia žaidimus, todėl dauguma jų teikia pirmenybę skaitmeniniam, o ne realiam bendravimui. Internetinis bendravimas griauna geografinę atskirtį ir visiškai keičia būdus, kuriais Z kartos atstovai bendrauja vieni su kitais visame pasaulyje. Dėl šių priežasčių šios kartos atstovų mąstysena yra daugiakultūriška ir globali.

Tyrimai rodo, jog Z kartos vaikų smegenų struktūra skiriasi nuo kitų kartų atstovų (Gudith, 2012). Taip pirmiausia yra todėl, kad dabar augantys vaikai yra daug labiau vizualiai stimuliuojami technologijų, tapusių neatskiriama jų gyvenimo dalimi. Šiandien vaikai nuolat patiria informacijos perteklių, todėl keičiasi būdai, kuriais jų smegenys reaguoja į įvairius stimulus. Smegenų dalis, atsakinga už vaizdi-

nę stimuliaciją, yra labiau išsivysčiusi, todėl dauguma šiandien augančių vaikų daug efektyviau mokosi tada, kai ugdymo procese taikomos vaizdinės mokymosi formos (Gudith, 2012; Harris, 2013). Į tai reikėtų atkreipti dėmesį siekiant ugdyti pradinių klasių mokinių kūrybinius gebėjimus.

Anot C. Held (2009, 55), „siekiant įtraukti Z kartos atstovus į mokymąsi, juos sudominti ir motyvuoti mokytis, ugdant šios kartos atstovų kūrybingumą ir kūrybinius gebėjimus ugdymo procese kartu su IKT reikėtų naudoti aktyvius mokymo(si) metodus, dinamiškas, prasmingas ir interaktyvias veiklas“. Ugdymo procese labiausiai šios kartos atstovams būdinga: gebėjimas skaityti vaizdinę informaciją; vaizdiniai ir erdviniai įgūdžiai; gebėjimas integruoti virtualų ir fizinį pasaulius; mokymasis atrandant ir išsiaiškinant patiemis, o ne klausant; gebėjimas greitai perkelti dėmesį nuo vienos užduoties prie kitos ir nekreipti dėmesio į dalykus, kurie jų nedomina. Z kartos mokiniai naujausias technologijas naudoja mokymuisi: tuo pačiu metu jie naudojami mobiliuoju telefonu, internetu, nešiojamuoju kompiuteriu ir knygomis (Wankel, Blessinger, 2013). Pasak S. Schuck, P. Aubussono ir kt. (2012, 113), „švietimo sistema ir mokytojai turėtų pripažinti, jog socialiniai tinklai ir skaitmeninės technologijos negali būti ignoruojami, o turėtų būti efektyviai ir tikslingai panaudoti Z kartos mokinių kūrybiniams gebėjimams ugdyti“.

Mokslinėje literatūroje susiformavę du požiūriai į technologijų poveikį mokinių kūrybingumui. Vieni autoriai teigia, kad technologijų taikymas buityje, edukacinėje praktikoje turi teigiamos įtakos Z kartai. Prieš dešimtmetį buvo galima tik naudoti internetinėje erdvėje esantį turinį. Šiuo metu Web 2.0 ir vėlesnės jo versijos sudaro sąlygas skleisti, perduoti kitiems savo sukurtą virtualų produktą. Šiai veiklai apibūdinti vartojamos socialinio kūrybingumo ir kolektyvinio kūrybingumo sąvokos (Aragon, Poon ir kt., 2009). Šiuolaikinėje visuomenėje kūrybingumas nėra susijęs tik su menu, mokslu. Socialinis kūrybingumas būdingas visiems, naudojantiems socialinę mediją, kompiuterinę komunikaciją (Engestrom, 2001; Fischer, 2005; Jenkins, 2006; Catmull, 2008). Virtualiųjų produktų kūrimas skatina Z kartos mokinių kūrybingumą, įvairiapusę veiklą. C. Aragon ir kiti (2009) išskiria du virtualiosios aplinkos bruožus, skatinančius kūrybingumą:

- Virtualioji aplinka palaiko ir padrąsina kūrybinį pripažinimą. Ji sudaro sąlygas susipažinti su kitų atliktais darbais, juos panaudoti, sužinoti, kaip jie buvo atlikti.
- Virtualioji aplinka turi socialinį turinį, kuris skatina kūrybines pastangas.

Kiti autoriai (Stevens, 2012; Rosen, 2012) mano, kad besaikis virtualiųjų technologijų naudojimas kenkia mokinių kūrybingumui, nes jie praranda praktinius rankų darbo įgūdžius labai daug laiko praleisdami prie kompiuterių.

Analizuojant mokinių kūrybinių gebėjimų ugdymą svarbu aptarti ir psichologinę Z kartos pradinių klasių mokinių charakteristiką. Atsižvelgiant į vaiko mąstymo ypatumus skirtingais amžiaus tarpsniais, Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) yra numatyti keturi amžiaus tarpsnių koncentrai: pirmasis koncentras apima pradinės mokyklos pakopą; antrasis koncentras – pagrindinės mokyklos V–VIII klases; trečiasis koncentras – pagrindinės mokyklos IX–X klases; ketvirtasis – vidurinės mokyklos XI–XII klases. Pirmojo koncentro mokinių amžius yra nuo 6 iki 11 metų. Vieni autoriai (Juodaitytė, 2002, 2003; Rajeckas, 2004) savo darbuose šį amžiaus tarpsnį vadina jaunesniu mokykliniu amžiumi. Kiti autoriai (Gučas, 1981; Žukauskienė, 1998;) teigia, kad tai – vidurinioji vaikystė. L. Jovaiša vaikystę apibūdina kaip žmogaus amžiaus laikotarpį nuo 1 iki 11–12 metų ir suskirsto ją į tris periodus: ankstyvoji vaikystė (1–3 metai), pirmoji vaikystė (3–6 metai) ir antroji vaikystė (7–10 metų) (Jovaiša, 2001, 67). A. Juodaitytė vaikystės periodą skirsto į dvi dalis: iki pradėdant lankyti mokyklą, t. y. ikimokyklinė vaikystė (6–7 metai), ir jau lankant pradinę mokyklą, t. y. jaunesnioji mokyklinė vaikystė (7–11 metų) (Juodaitytė, 2003, 110). Atskiri vaikystės etapai apibūdinami tam tikrais psichiniais, socialiniais, kognityviniais ir kultūriniais vaiko pasiekimais. Disertacijos tiriamieji – pradinės mokyklos III ir IV klasių mokiniai, todėl šiame skyriuje aptariami šio amžiaus mokinių ugdymo pedagoginiai ir psichologiniai ypatumai. Remdamiesi A. Juodaityte (2002, 2003) ir V. Rajecku (2004), šį amžiaus tarpsnį vadinsime jaunesniu mokykliniu amžiumi.

Anot A. Juodaitytės (2003), vaikystės periodo bruožai, skiriantys jį nuo kitų, yra bendrasis žmogaus vystymasis, kuris sudaro pagrindą bet kurioms socialinės veiklos sritims tobulėti ateityje ir kartu tampa specialiųjų žinių ir įgūdžių įgijimo sąlyga. Šio periodo psichinius, socialinius pasiekimus realizuoti įmanoma tik per tam tikras veiklos sritis, tokias kaip žaidimas, piešimas, konstravimas ir pan. Šių veiklos rūšių atitinkamas organizavimas ir rūpinimasis jų tobulinimu, priklausomai nuo vaiko sukauptos patirties, turi lemiamą įtaką visiems vaiko psichinės raidos dariniams, tokiems kaip mąstymas, kalba, vaizduotė ir kt., o drauge ir socialiniam vaiko asmenybės tapsmui (Jovaiša, 2001; Juodaitytė, 2003). Pasak D. I. Feldsteino (2011), „šiuo periodu formuojasi abstraktus, teorinis mąstymas, vaikai įgyja naujų žinių, mokėjimų ir įgūdžių taip susikurdami reikiamą mokymosi bazę. Tačiau net ir šiuolaikinėje pedagogikoje daugelis vaikystės sričių lieka visiškai be dėmesio, ypač – emocijų bei kūrybingumo raiškos sferos“.

Aptariant pažintinę jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų raidą pažymėtina, jog šis laikotarpis gali būti apibūdinamas kaip amžiaus tarpsnis, kurio metu plečiant bendrąsias žinias įvaldomi konkretūs gebėjimai ir įgūdžiai. Pažintinė vaiko raida šioje sta-

dijoje apibūdinama vaiko gebėjimu iškart suvokti du problemos aspektus. B. K. Walsh (2001, 33) teigimu, „egocentrinį jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų mąstymą keičia gebėjimas daryti prielaidą, jog esama ir kitų nuomonių, be to, bendraudami šio amžiaus vaikai jau domisi ir klausytojo poreikiais“. Anot R. Žukauskienės (1998), šiuo laikotarpiu tobulėja vaiko loginis mąstymas, suvokimas, lavėja vaizduotė, dėmesys ir atmintis, kalbiniai ir kūrybiniai gebėjimai, plečiasi žodynas. Šio amžiaus vaikas jau gana lengvai supranta, jog į tam tikrą įvykį galima pažvelgti iš įvairių pozicijų, todėl jis gali objektyviau vertinti įvykius, tuo pat metu atkreipti dėmesį į įvairius objekto ar situacijos aspektus, bruožus ir suprasti ryšius tarp jų. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikas geba faktą atskirti nuo vaizduotės produkto, išvelgia skirtingus požiūrius į problemą, vaiko mąstymas darosi sistemingesnis ir logiškesnis. Šis gebėjimas derinti du požiūrius yra socialinio ir pažintinio mąstymo pagrindas (Piaget, 1973; Walsh, 2001).

Kalbant apie pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus atkreiptinas dėmesys į tai, jog šio amžiaus vaiko pažintinę gebėjimų raidą lemia vis geriau įsisąmoninama kalba. Bendraudamas su savo bendraamžiais ar vyresniais vaikais šio amžiaus vaikas vis daugiau kalba. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai žodžius vartoja vis tiksliau, pagal jų reikšmę, semantinės žinios vis geriau sisteminamos ir hierarchiškai išdėstomos. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai geba žodžiais abstrakčiai aiškinti daikto reikšmes, pereiti nuo žodžio reikšmės, pagrįstos asmeniniu patyrimu, prie bendresnės, gautos iš kitų žmonių informacijos. Mokykloje vaiko žodynas praturtėja naujais žodžiais. Šio amžiaus vaikai atsižvelgdami į situaciją sukuria savitą žodyną. Dauguma vaikų sukurtų žodžių atspindi jų mokyklinį gyvenimą, santykius su bendraamžiais ir tėvais. Be to, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai žodžiams suteikia labai didelę reikšmę. Vaiko kalba lavėja ir turtėja sparčiau nei formuojasi kalba reiškiamas naujas mąstymo turinys (Žukauskienė, 1998).

Didėjančius mąstymo, mokymosi ir bendravimo gebėjimus jaunesniojo mokyklinio amžiaus periodu rodo ir vaikų polinkis juokauti, ir supratimas, kai juokauja kiti. Šio amžiaus vaikų juokavimas nėra tik paprastas žaidimas žodžiais ir dažnai atspindi žodžių daugiareikšmiškumą bei yra pagrįstas žodžių žaismu (Žukauskienė, 1998). Mokymasis skaityti ir rašyti pertvarko vaiko suvokimą ir mąstymą – vaiko suvokimas iš trumpalaikio stebėjimo pereina į atrenkamąjį stebėjimą, kuris įmanomas tik sukonzentravus dėmesį. Tolesnę vaiko kalbos pažangą rodo tai, kad jis vis geriau sugeba pavaizduoti žodžiais pasakojamus dalykus taip, kad juos gerai suprastų ir kiti žmonės (Gučas, 1981; Žukauskienė, 1998).

Ne mažiau nei pažintinė yra svarbi ir psichosocialinė jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų raida. Mokykliniais metais vaikai vis geriau supranta juos supantį so-

cialinį pasaulį, kitaip tariant vyksta socialinės kognicijos raida. Socialinės kognicijos turinys unikalus ir ypatingas, nes jis nukreiptas ne į vaiką supančią fizinę aplinką, bet į kitų žmonių ir savo paties elgesio bei vidinių ypatybių suvokimą. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus laikotarpiu vaikas vis geriau suvokia, kad priklauso tam tikrai lyčiai ir yra unikalus kaip asmenybė. Vis tvirtėja vaiko tapatumo jausmas. Pažintinė raida skatina vaiko psichologinę „aš“ vaizdo struktūrą keistis nuo konkrečių, izoliuotų elgesio ypatybių priskyrimo sau (ikimokyklinio amžiaus laikotarpiu) iki elgesio apibūdinimo psichologiniais požymiais (paauuglystėje). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus laikotarpiu vaikai geba pažvelgti į viską iš šalies, su perspektyva (Žukauskienė, 1998).

L. Jovaiša (2001, 14) teigia, jog vaiko mokymasis labai priklauso nuo kognityvinių jo gebėjimų, tačiau tarpusavyje jie nevysiškai koreliuoja. Vaikų siekimų motyvacija (tendencija būti iniciatyviems ir atkakliems keičiantis užduotims) skiriasi. Mokymosi motyvacija skatina siekti naujų žinių ir gebėjimų, įsisąmoninti tai, kas nežinoma. Siekiant ugdyti šio amžiaus tarpsnio vaikų kūrybingumą ir kūrybinius gebėjimus svarbu ugdyti jų motyvaciją, sudaryti sąlygas reikštis jų vaizduotei. Įvairių kūrybinių sumanymų įgyvendinimas (žaidimai, piešimas, konstravimas ir, žinoma, kūrybinės kalbinės veiklos, tokios kaip pasakojimai, laiškai ir kt.) skatina vaikų vaizduotės aktyvumą. Ugdant pradinių klasių mokinių kūrybingumą svarbu turtinti vaikų atmintį vaizdiniais, atkreipti jų dėmesį ne tik į kūrimo procesą, bet ir į rezultatą. Šio amžiaus vaikams pateikiama ugdymo medžiaga ir jiems sudaromos galimybės veikti turėtų lavinti jų vaizduotę bei kūrybinius gebėjimus, skatinti vaikų savarankiškumą, originalumą, ryžtą priimti naujus ir netikėtus sprendimus.

1.4. Interaktyvioji lenta kaip nauja mokymo(si) priemonė mokant lietuvių kalbos

IKT pakeitė tradicinę mokymosi aplinką, tradicines juodai baltas lentas keičia interaktyviosios lentos. Jų diegimo į edukacinę praktiką tempai yra stubinantys. Teigiama, kad 2005–2010 metais interaktyviųjų lentų pardavimai pasaulyje kilo nuo 257 261 iki 1 029 280, o 2012 metais pasieks 1 336 000 (Lee, 2010). Šalių, įsigyjančių daugiau nei 10 tūkst. interaktyviųjų lentų per metus, skaičius augo nuo trijų 2005-aisiais iki devynių 2009-aisiais metais (Futuresource Consulting, 2010). Daugiausia interaktyviųjų lentų diegta Jungtinėje Karalystėje, kurioje interaktyviosioms lentoms mokyklose įdiegti išleista apie 50 milijonų svarų sterlingų (Hall, Higgins, 2005). Daugiau nei 75 proc. klasių Jungtinėje Karalystėje yra aprūpintos interaktyviosiomis

lentomis (Lee, 2010; Futuresource, 2010). Danijoje ir Olandijoje interaktyviosiomis lentomis yra aprūpintos 40–42 proc. klasių, o Jungtinėse Amerikos Valstijose, Meksikoje ir Airijoje – kiek mažiau nei 30 proc. (Lee, 2010).

Literatūroje pateikiama nemažai interaktyviosios lentos apibrėžimų. Enciklopediniame kompiuterijos žodyne (Dagienė ir kt., 2008, 115) interaktyvioji lenta apibūdinama kaip „klasės lentos elektroninis modelis, ant kurio gali rašyti arba piešti kiekvienas duomenų konferencijos dalyvis. Bet koks informacijos pasikeitimas vienoje lentoje iš karto perduodamas į visų konferencijos dalyvių lentas“. Užsienio autoriai interaktyviąją lentą apibrėžia panašiai. D. Maheris, R. Phelps ir kiti (2012, 140) teigia, jog „interaktyviąją lentą iš esmės sudaro didelis į paprastą baltą lentą panašus paviršius, kuris veikia kaip įvesties į kompiuterį įrenginys. Sujungtas su projektoriumi jis pateikia kompiuterio ekrane esantį vaizdą ant interaktyviosios lentos paviršiaus, veikiančio kaip lietimui jautrus ekranas“. H. Smith, S. E. Higginso ir kt. (2005, 92) nuomone, „interaktyvioji lenta – tai didelė, lietimui jautri lenta, kuri kontroliuoja kompiuterį, sujungtą su skaitmeniniu projektoriumi“. Anot R. Wood ir J. Ashfieldo (2008, 86), „interaktyvioji lenta yra technologija, kurią sudaro projektorius, kompiuteris bei elektroninio ekrano trianguliacija“.

Interaktyviosioms lentoms būdingos tradicinių lentų savybės, tokios kaip vizualus informacijos demonstravimas klasei, tačiau kartu jos turi ir daug savybių, būdingų kompiuterinėms technologijoms: informacijos išsaugojimas, jos redagavimas, prieiga prie interneto, daugialypė terpė (Lee, Winzenried, 2009). I. Hallas ir S. E. Higginsas (2005) teigia, jog interaktyviosios lentos yra dažniausiai naudojamos mokomiesiems vaizdo įrašams, interneto šaltiniams ir pristatymams demonstruoti, siekiant kurti skaitmenines demonstracijas ir manipuliuoti tekstu siekiant mokytiis jį kurti ir užrašyti.

Analizuojant literatūrą interaktyviųjų lentų naudojimo ugdymo procese klausimais išryškėja du mokslininkų požiūriai į šią technologiją: interaktyvioji lenta kaip priemonė sustiprinti mokymą ir interaktyvioji lenta kaip priemonė paremti mokymąsi (Smith, Higgins ir kt., 2005). Literatūroje įvardijami tokie interaktyviosios lentos naudojimo privalumai: lankstumas ir universalumas mokant įvairaus amžiaus ir gebėjimų mokinius; daugialypė terpė ir įvairių išteklių pasirinkimo gausa; lietimui jautraus paviršiaus naudojimo ugdymo procese efektyvumas; pamokų planavimas ir sukurtų išteklių pakartotinis naudojimas; mokytojų ir mokinių IKT gebėjimų formavimas; interaktyvumas ir aktyvus mokinių dalyvavimas pamokose. Interaktyviosios lentos privalumai skirstytini į tokias kategorijas: poveikis mokinių mokymosi motyvacijai ir jos padidėjimas; įvairialypė terpė ir daugiajutiminio pristatymo galimybė.

Vienas iš dažniausiai įvardijamų interaktyviųjų lentų privalumų yra mokinių motyvacijos padidėjimas, dėl kurio mokiniai geriau sutelkia ir ilgiau išlaiko dėmesį pamokų metu (Beeland, 2002; Higgins, 2007). Interaktyviosioms lentoms skirti mokymosi ištekliai yra patrauklūs mokytojams ir mokiniams (Kennewell, 2001; Ball, 2003; Balanskat, 2009) ir sukelia daug didesnę mokinių susidomėjimą nei kiti mokymosi ištekliai (Smith ir kt., 2005). Ugdymo procese naudodami interaktyvias lentas mokytojai gali lengviau įtraukti ir naudoti skirtingus daugialypės terpės išteklius: rašytinį tekstą, nuotraukas ir paveikslus, vaizdo įrašus, garsus, diagramas, internetinius tinklalapius (Ekhami, 2002; Johnson, 2002; Levy, 2002). Interaktyviųjų lentų programinė įranga leidžia mokytojams modeliuoti abstrakčias idėjas ir sąvokas naujais būdais, o tai padeda mokiniams gilinti supratimą apie įvairius reiškinius (Edwards ir kt., 2002; Richardson, 2002; Miller, 2003). Naudojant iš anksto paruoštus mokymo išteklius sumažinamas poreikis rašyti ant lentos, todėl interaktyviosios lentos padeda padidinti pamokų tempą (Glover, Miller, 2001; Ball, 2003; Miller, 2003) ir sušvelninti perėjimą nuo vieno mokomojo dalyko prie kito (Latham, 2002; Ball, 2003). Galimybė išsaugoti ir vėl panaudoti anksčiau sukurtą medžiagą gali padėti sustiprinti ir išplėsti mokymosi, trunkančio kelias pamokas, seką (Glover, Miller, 2002; Walker, 2002).

Mokyklose, turinčiose intranetą, dalijantis mokytojų sukurtais ištekliais interaktyviosios lentos galėtų padėti sumažinti mokytojų darbo krūvį (Kennewell, 2004; Blamire, 2009). Galimybė prisijungti prie interneto paverčia interaktyviąją lentą plačiu įvairių mokymosi išteklių portalu. Kai kurie autoriai teigia, jog interaktyvias lentas gana paprasta naudoti, todėl jos mėgstamos mokytojų, kuriems anksčiau sunkiai sekėsi integruoti technologijas į savo pamokas (Smith ir kt., 2005). Interaktyvioji lenta yra puikus visos klasės mokymo išteklius. Ji padeda sutelkti mokinių dėmesį ir padidina jų įsitraukimą į visos klasės mokymą. Turėdami ir naudodamiesi interaktyviąja lenta mokytojai praleidžia daugiau laiko mokydami visą klasę, o tai yra itin aktualu pradinėje mokykloje (Higgins ir kt., 2005; Jaap van Oel, 2009).

Mokytojai teigia, jog interaktyvioji lenta yra lanksti ir universali mokymo priemonė, tinkanti įvairaus amžiaus ir poreikių mokiniams (Lee, Boyle, 2003; Moss ir kt., 2007; Smith ir kt., 2008). Galimybė vartyti puslapius pirmyn ir atgal interaktyviosios lentos ekrane taip pat įvardijama kaip naudinga šios technologijos savybė, užtikrinanti pamokos lankstumą ir spontaniškumą (Latham 2002; Levy 2002; Walker 2002). Be to, galimybė informaciją interaktyviojoje lentoje pateikti ryškiomis spalvomis, komentuoti, rašyti, paslėpti, paryškinti, judinti, pritraukti, padidinti tekstą ar paveikslus taip pat intensyvina ugdymo procesą.

Mokslinėje literatūroje interaktyviųjų lentų klausimais dažniausiai įvardijami praktiniai interaktyviųjų lentų trūkumai. Pirmiausia tai didelė interaktyviųjų lentų, lyginant su kitomis pristatymo technologijomis, turinčiomis panašių funkcijų, kaina. Praktikoje susiduriama su sunkumais siekiant pastatyti interaktyviąją lentą ir mokiniams, ir mokytojams tinkamame aukštyje. Jas yra sudėtinga prižiūrėti ir eksploatuoti, ypač mokytojams, neturintiems pakankamos darbo su šia technologija patirties (Brown, 2002; Smith ir kt., 2005). Taip pat buvo pastebėta, jog išsigijus interaktyviasias lentas mokytojų pasirengimas pamokoms užėmė daugiau laiko nei anksčiau, be to, mokytojams prireikė nemažai darbo patirties, kad įgytų pakankamą šios technologijos naudojimo įgūdžių (Glover, Miller, 2001; Levy, 2002; Ball, 2003).

Mokinių atsiliepimai rodo, jog informacijos pateikimas naudojant interaktyviasias lentas gali būti painus (Cogill, 2003). P. Knight, J. Pennant ir kt. (2004, 15) teigia, kad mokytojai interaktyviasias lentas ne visuomet naudoja interaktyviai – be pakankamo pasirengimo ir patirties interaktyviųjų lentų naudojimas gali sustiprinti į mokytoją orientuotą mokymą. Atlikęs vertinamąjį interaktyviųjų lentų naudojimo ugdymo procese tyrimą W. D. Beelandas (2002) nustatė, jog geriausi mokinių atsiliepimai apie interaktyviasias lentas buvo tose pamokose, kurių metu mokytojai neišnaudojo viso interaktyvaus jų potencialo, o interaktyviasias lentas naudojo kaip skirtingų įvairialypės terpės išteklių demonstravimo priemonę.

S. E. Higginsas, G. Beauchampas ir kt. (2007) pabrėžia, jog mokymas gali būti geras nepriklausomai nuo naudojamų technologijų, tačiau interaktyvioji lenta gali padėti sustiprinti ugdymo procesą, jei mokytojai ir mokiniai šią technologiją supranta kaip dar vieną pedagoginę priemonę, padedančią pasiekti ugdymo tikslų. Ne pati interaktyvioji lenta, o mokytojų su ja naudojami mokymosi ištekliai ir mokymo metodai gali daryti įtaką mokinių pasiekimams. Interaktyvioji lenta gali tapti ugdymo pokyčių katalizatoriumi tik tada, kai mokytojai įgyja pakankamą interaktyviosios lentos naudojimo ugdymo procese įgūdžių ir suvokia interaktyviosios lentos ir pedagoginių pokyčių ryšį.

Mokytojai turi užtikrinti programinės įrangos integraciją į ugdomąjį procesą, technologijos naudojimo atitikimą pamokos tikslams ir tinkamą jos panaudojimą siekiant skatinti kokybiškesnę sąveiką ir interaktyvumą (Higgins, Beauchamp ir kt., 2007, 220). Nors interaktyviosios lentos gali pakeisti tai, kaip vyksta mokymosi procesas, padidinti mokytojų ir mokinių motyvaciją, tačiau tai dar nereiškia, jog interaktyviųjų lentų naudojimas ugdymo procese daro didelę įtaką mokinių pasiekimams, todėl atliekamų tyrimų rezultatai turi parodyti, kokia kryptimi mokytojai turi dirbti tam, kad gautų teigiamus mokymosi rezultatus (Beauchamp, 2004; Passey,

2006). D. Maheris, R. Phelps ir kiti (2012) teigia, kad Australijoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, jog tekstų apdorojimo ir pateikimo programinė įranga vis dar naudojama mokytojų ir mokinių, o interaktyvios priemonės naudojamos kaip papildomas, o ne pagrindinis įrankis.

Interaktyviosios lentos diegiamos pradinėse klasėse, todėl iškyla vis daugiau klausimų apie šios technologijos naudojimo efektyvumą pradinių klasių mokinių mokymui ir mokymuisi. 2003–2004 m. Jungtinėje Karalystėje vykdyto „Interaktyviųjų lentų diegimo pradinėse mokyklose“ projekto metu 10 milijonų svarų sterlingų buvo investuota siekiant įdiegti interaktyviasias lentas 21 šalies regiono pradinėse mokyklose. 2007 m. buvo atliktas šio projekto poveikio tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, kokią įtaką interaktyviųjų lentų naudojimas turi ugdymo procesui, mokinių motyvacijai ir pasiekimams. Kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai (anketinė apklausa, interviu, pamokų stebėjimas) buvo naudojami siekiant atsakyti į tyrėjų iškeltus klausimus. Tyrime dalyvavo 3156 I ir II klasių mokiniai iš 96 pradinių mokyklų bei 4116 III ir IV klasių mokiniai iš 97 pradinių mokyklų. Užtikrinant tyrimo imties reprezentatyvumą buvo pasirinktos skirtingo tipo bei dydžio mokyklos iš įvairių šalies regionų.

Tyrimo rezultatai atskleidė teigiamą interaktyviųjų lentų įtaką pradinių klasių mokinių motyvacijai ir mokytojų pasitenkinimui atliekamam darbu. Dauguma mokytojų palankiai atsiliepė apie interaktyviasias lentas, nes jas naudodami jie galėjo efektyviai mokyti visą klasę, o tai ypač svarbu pradinėje mokykloje. Mokinių nuomonė apie šios technologijos naudojimą pamokų metu taip pat buvo teigiama dėl geresnio matomumo, lengvos prieigos prie IKT ir įvairovės, kurią interaktyviosios lentos suteikia pamokoms. Nustatyta, jog vienas pagrindinių veiksnių, darančių įtaką mokinių pasiekimams, yra laiko, per kurį mokiniai buvo mokomi naudojant interaktyviąją lentą, trukmė, t. y. kai mokytojai turi pakankamai darbo su interaktyviąja lenta patirties (bent dvejus metus) ir ši technologija įsitvirtina jų pedagoginėje veikloje, jie geba pakeisti ugdymo proceso organizavimą taip, kad galėtų kuo geriau panaudoti turimus išteklius. Tai patvirtina kokybiniai atlikto tyrimo duomenys.

Tyrimo metu atliekant pamokų stebėjimą buvo nustatyta, kad pamokų metu mokinių dėmesys daugiau buvo nukreiptas į interaktyviąją lentą, o ne į mokytoją, todėl dalis mokytojų sugebėjo pasinaudoti šiuo dėmesio centro pasikeitimu tam, kad susikurtų besimokančiojo kartu su mokiniais vaidmenį. Tyrėjai taip pat atkreipė dėmesį į tai, jog tik pradėję naudoti interaktyviąją lentą mokytojai nedaug pakeičia ugdomąjį procesą, nes šią technologiją naudoja kaip tradicinę lentą, tačiau net ir tada, kai pedagoginis pokytis nedidelis, mokiniai teigia, jog pamokos yra įvairesnės, o tai juos labiau motyvuoja. Įgiję daugiau šios technologijos naudojimo įgūdžių mo-

kytojai sugeba padidinti interaktyvumą ir naudoja daugiau įvairių išteklių. Tačiau visos klasės mokymas, ypač atliekamas didesniu tempu naudojant interaktyviąją lentą, ne visuomet tinka skirtingų poreikių mokiniams, todėl reiktų pagalvoti apie įvairesnes ugdymo strategijas, tinkamas ir tiems mokiniams, kuriems reikia daugiau individualios pagalbos.

Minėtame tyrime III ir IV klasės mokinių rašymo gebėjimai buvo tiriami atskirai dėl to, kad per nacionalinį Jungtinės Karalystės mokinių testavimą didelės dalies berniukų rašymo rezultatai buvo daug žemesni nei mergaičių rašymo pasiekimai. Nebuvo nustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų (teigiamų ar neigiamų) lyginant šias dvi mokinių grupes. Tačiau tyrėjai pastebi, jog dėl nedidelės tyrimo imties mokinių, patenkančių į kiekvieną kategoriją, skaičius yra palyginti žemas, todėl nedaug abiejų lyčių mokinių sudaro grupę su aukštais rašymo pasiekimais. Vis dėlto teigiama tendencija ($p < 0,094$) buvo nustatyta analizuojant žemus rašymo gebėjimus tyrimo pradžioje turėjusius berniukus, kurie padarė papildomą 2,5 mėn. rašymo pažangą po to, kai dvejus metus buvo mokomi su interaktyviąja lenta. Tai rodo, jog interaktyvioji lenta galėtų padėti berniukams, turintiems menkus rašymo gebėjimus, pasivyti tokio pat lygio gebėjimus turinčias mergaites. Tai užtikrintų atlikti detalesni šios srities tyrimai.

V. Lamanausko, V. Šlekienės ir kt. (2011) atliktame gamtamokslinio ugdymo tyrime nustatyta, kad skaitmeninio ugdymo turinio naudojimas efektyvina pamoką nepriklausomai nuo pamokos temos (daro ją įdomesnę, įvairesnę, patrauklesnę), plėtoja kognityvinius ir psichosocialinius mokinių gebėjimus, stiprina mokymosi motyvaciją, aktyviną patį ugdymo procesą. Be to, skaitmeninio turinio panaudojimas atlieka papildomą vaidmenį ugdymo procese panaudojant įvairias IKT, tarp jų ir interaktyviasias lentes. Minėtų autorių atlikto tyrimo rezultatai taip pat rodo, jog skaitmeninis ugdymo turinys kartu su parengtais pamokų scenarijais jam realizuoti neabejotinai yra inovatyvus reiškinys edukacinėje praktikoje. Skaitmeninis ugdymo turinys pagrįstai traktuojamas kaip tradicines mokymo priemones papildantis ir integruojantis komponentas (Lamanauskas, Šlekienė ir kt., 2011).

1.5. Kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas naudojant interaktyviąją lentą

Aptariant interaktyviųjų lentų naudojimą pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti dėmesys atkreiptinas į du aspektus: pirmiausia, ši technologija gali suteikti mokytojams galimybių mokyti kūrybiškai (t. y. kūrybiškas mokymas);

antra, kaip ši technologija gali paskatinti ir padėti ugdyti mokinių kūrybingumą (t. y. kūrybingumo mokymas). Kūrybiškas mokymas naudojant interaktyviąją lentą galėtų apimti skirtingų medijų, tokių kaip vaizdo įrašai, animacija, grafika ir tekstai su nuorodomis į dokumentus, interneto tinklalapius ir kitą susijusį turinį, naudojimą (Jeffrey, Craft, 2004). Nors pasitelkę tokias priemones mokytojas galėtų padaryti mokymą įdomų ir kūrybingą, tačiau tai nereiškia, jog dėl to mokiniai aktyviai įsitrauks į savo kūrybinių minčių ugdymo procesus, o ne pasyviai stebės pamoką (Muijs, Reynolds, 2001). Dėl šios priežasties kūrybingumo mokymas reikalauja iš mokytojo naudoti interaktyviąją lentą tam, kad sustiprintų patį ugdymo procesą, o ne rezultatą. „Kūrybingumo mokymas apima ir kūrybišką mokymą, o kūrybiškas mokymas skatina kūrybingumo mokymą“ (Woods, 1995, 17).

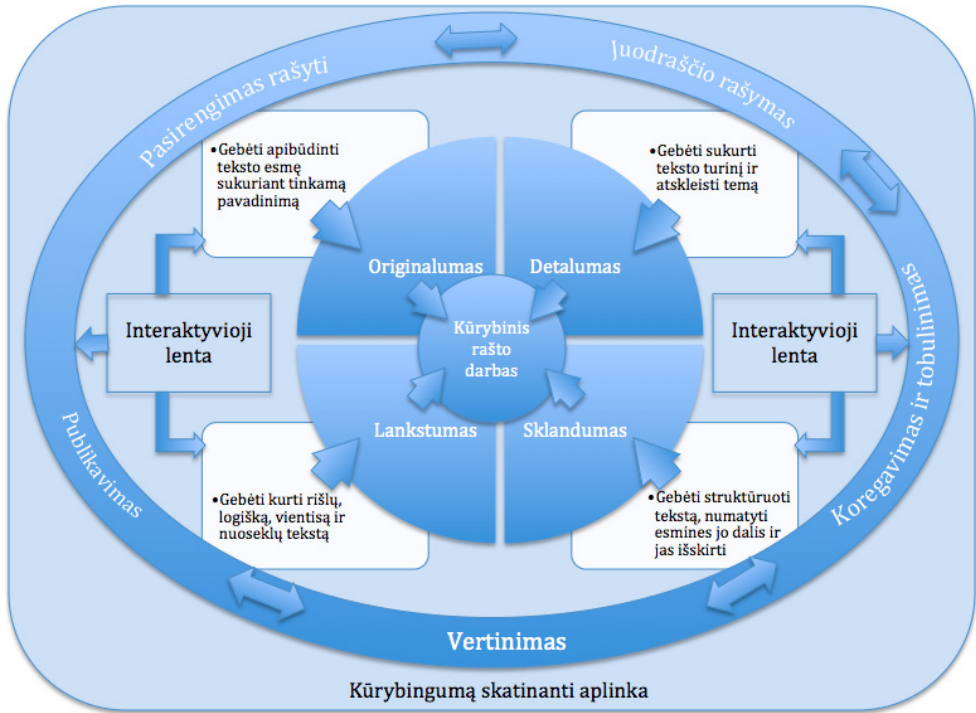
Tikslingai ir prasmingai sustiprinti bei pagerinti mokymąsi galima interaktyviąją lentą naudojant kaip dėmesio, interaktyvumo ir sąveikos centrą, per kurią pateikiama, pristatoma ir greitai apdorojama informacija. Mokytojai moko tikslingai pasirinkdami ir ugdymo procese naudodami tokius mokymo išteklius, kurie pamokas padaro įdomias, jaudinančias ir motyvuojančias. Vis dėlto kyla klausimas, koks mokymasis tuo metu vyksta pamokoje: kiek mokiniai yra tik pasyvūs klausytojai ir kiek aktyviai jie yra įsitraukę į mokymąsi (Muijs, Reynolds, 2001; Jeffrey, Craft, 2004). Inovacijos suteikia mokiniams galimybę būti patiems atsakingiems už savo mokymąsi. Tačiau mokytojas yra atsakingas ir nustato, kokį mokymo išteklių ir kaip naudoti ugdymo procese. Naudodamas skaitmeninius išteklius mokytojas gali greitai juos keisti, redaguoti, įrašyti ar atkurti anksčiau įrašytą informaciją (Woods, 1990).

Pasak B. Jeffrey ir A. Craft (2004, 83), tikslingai ugdymo procese naudojamos technologijos, tokios kaip interaktyvioji lenta, gali pakeisti pedagoginę praktiką, tačiau svarbiausi veiksniai ugdant mokinių kūrybingumą yra šios technologijos naudojimo kontekstas ir tikslas. Kūrybiškas mokymas, kurio tikslas ugdyti mokinių kūrybinio mąstymo procesus, turėtų būti nukreiptas nuo mokytojo mokymo į mokinių mokymąsi. Kūrybiškas mokymas ir kūrybingumo mokymasis yra tarpusavyje susiję, nes mokytojo parenkamos mokymo strategijos sudaro galimybes mokiniams tapti kūrybingiems. Interaktyvioji lenta gali būti naudojama tam, kad sustiprintų kūrybingumo mokymą. Mokytojai turi galimybes kurti ir naudoti skaitmeninius išteklius, kurie reikalauja kūrybingumo mokant ir atsižvelgiant į mokinių patirtį.

R. Wood ir J. Ashfieldas (2008, 87) teigia, jog interaktyviosioms lentoms sukurti skaitmeniniai mokymo ištekliai gali ne visada atitikti mokytojo keliamus pamokos tikslus, todėl savo multimedijos išteklių kūrimas mokytojui suteikia didesnę laisvę pasirinkti ir sukurti norimą dizainą bei sukurtą mokymo išteklių naudoti iš anksto

išsiskelbtiems ugdymo tikslams pasiekti. Tačiau pati programinė įranga savaime nesuteikia kūrybingumo mokymosi galimybių, todėl mokytojai turi ne tik būti aprūpinti įvairiais skaitmeniniais ištekliais, bet ir aiškiai žinoti, kaip šių išteklių naudojimas ugdymo procese gali padėti ugdyti mokinių kūrybinius gebėjimus. Be to, mokytojai taip pat turi gebėti naudoti IKT ne tik vartotojo lygmeniu, bet ir dizaino bei kūrimo lygmenimis. Kūrybiškas mokymas nėra tik įvairių skaitmeninių išteklių įvertinimas ir naudojimas ugdymo procese. Siekdami pakeisti pedagoginę praktiką švietimo profesionalai turi įvertinti IKT potencialą ir evoliuciją bei įsitraukti į ugdymo technologijų kūrimo procesą.

Atsižvelgiant į pirmajame skyriuje aptartus teorinius teiginius parengtas pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelis (3 pav.).

3 pav. Kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelis

Pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą teorinio modelio centre pavaizduotas kūrybinės veiklos rezultatas – kūrybinis rašto darbas. Kūrybinį rašto darbą apibūdinantys kriterijai – *originalumas*,

lankstumas, detalumas ir sklandumas – išskirti vadovaujantis kūrybinio mąstymo bruožais. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai vertintini pagal šiuos kūrybinio mąstymo bruožus. Teoriniame modelyje pavaizduoti ugdytini pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai, kurių reikia siekiant sukurti *originalų, lankstų, detalų ir sklandų* kūrybinį rašto darbą: gebėti apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; gebėti sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; gebėti kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; gebėti struktūruoti tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant. Be to, itin svarbus ir kūrybinio rašymo procesas, kurio etapai padeda pasiekti norimą rezultatą – sukurti *originalų, lankstų, detalų ir sklandų* kūrybinį rašto darbą. Visa tai jungia kūrybingumą skatinanti aplinka, kurios vienas svarbiausių elementų – interaktyvioji lenta. Ji naudojama tiek ugdant pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus, tiek mokant pradinių klasių mokinius rašyti laikantis visų kūrybinio rašymo procesų etapų: pasirengimo rašyti, juodraščio rašymo, koregavimo ir tobulinimo, vertinimo bei publikavimo.

Visos struktūrinės pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą teorinio modelio dalys yra tarpusavyje susijusios ir viena nuo kitos priklausomos. Tikslingas šio modelio įgyvendinimas yra įmanomas organizuojant aktyvią mokinių veiklą bei taikant interaktyvias kūrybinio rašymo ugdymo strategijas.

Apibendrinant skyriuje išdėstytus teorinius teiginius galima daryti tokias išvadas:

- *Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai – tai fizinė ir psichinė galia sukurti originalų, detalų, lankstų ir sklandų kūrybinį rašto darbą. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų samprata yra sudėtingas konstruktas, implikuojantis: gebėjimą pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; gebėjimą koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; gebėjimą apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; gebėjimą sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; gebėjimą kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; gebėjimą kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; gebėjimą kurti tekstą atsižvelgiant į adresatą, situaciją; gebėjimą kurti įvairaus pobūdžio tekstus; gebėjimą vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.*
- *Įvairių kūrybinio rašymo strategijų taikymas svarbus siekiant ugdyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Sėkminga ir efektyvi kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo metodika turėtų apimti visų kūrybinio rašymo*

strategijų įžvalgas: mokiniai turėtų būti mokomi rašyti įvairaus pobūdžio kūrybinius rašto darbus atsižvelgiant į rašymo tikslą ir kontekstą bei laikantis rašymo proceso etapų.

- *Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai vertinami atsižvelgiant į kūrybinio mąstymo bruožus: gebėti apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą (originalumas); gebėti sukurti teksto turinį ir atskleisti temą (detalumas); gebėti kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą (lankstumas); gebėti struktūruoti tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant (sklandumas).*
- *Skaitmeninės technologijos iš esmės keičia Z kartos mokinių mokymosi sąlygas, bendravimą, buities kultūrą ir gyvenimo būdą. Tai pirmoji karta, gimusi tokioje technologiškai pažengusioje visuomenėje, todėl skaitmeninės technologijos, tokios kaip interaktyvioji lenta, negali būti ignoruojamos, o turėtų būti efektyviai ir tikslingai naudojamos Z kartos mokiniams ugdyti.*
- *Užsienyje atlikti tyrimai rodo, jog interaktyviosios lentos keičia ugdymo procesą, didina mokytojų ir mokinių motyvaciją, tačiau tai dar nereiškia, jog interaktyviųjų lentų naudojimas ugdymo procese daro didelę įtaką mokinių pasiekimams. Ne pati interaktyvioji lenta, o mokytojų su ja naudojami ugdymo ištekčiai ir metodai gali daryti teigiamą įtaką mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.*
- *Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelyje atsispindi kūrybinio rašymo ir kūrybinio mąstymo santykis – išskirti gebėjimai, kurių reikia siekiant sukurti originalų, detalių, lankstų ir sklandų kūrybinį rašto darbą. Šiam rezultatui pasiekti itin svarbūs modelyje pavaizduoti kūrybinio rašymo etapai. Visus minėtus modelio sandus jungia kūrybingumą skatinanti aplinka, kurios vienas pagrindinių elementų – kūrybiniams gebėjimams ugdyti tikslingai naudojama interaktyvioji lenta.*

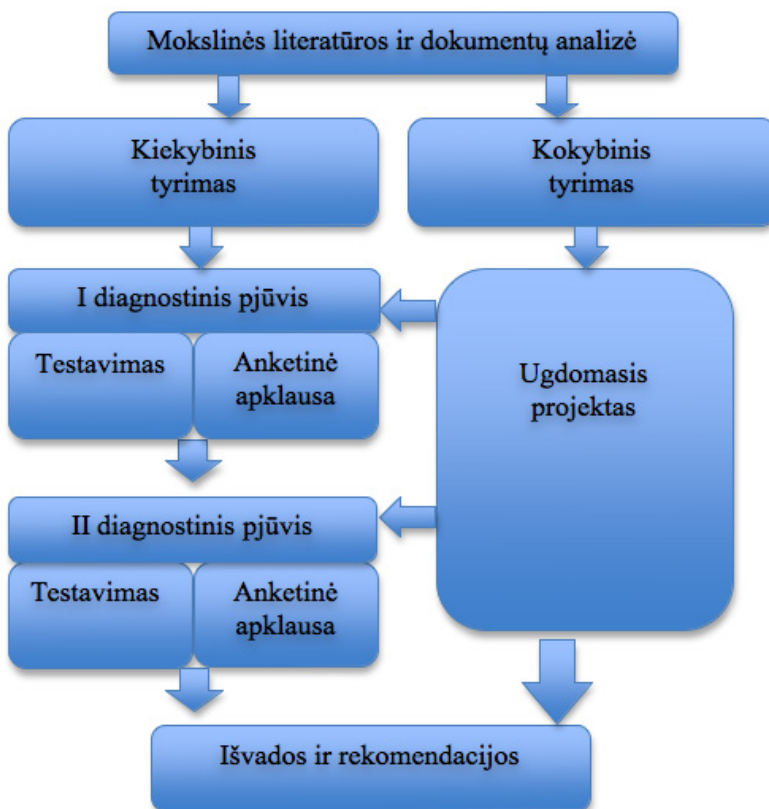

---

2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIĄJĄ LENTĄ TYRIMO METODOLOGIJA

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą tyrimo metodologija pateikiama tokiu nuoseklumu: pavaizduojama tyrimo struktūra, aprašoma tyrimo loginė seka, atskleidžiamos diagnostinio konstatuojamojo tyrimo (I ir II diagnostinių pjūvių), ugdomojo projekto ir ekspertinio vertinimo metodikos.

2.1. Tyrimo struktūra

4 pav. Tyrimo dizainas

Tyrimo dizaino schema pateikta 4 paveiksle. Siekiant nustatyti pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygį ir išbandyti pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodiką teorinis ir empirinis tyrimas atliktas šiais etapais:

I etapas

Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, tyrimo instrumentų ir metodikos parengimas

Tyrimo rezultatai:

1. Atskleista pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų samprata.
2. Parengtas pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelis ir metodika.
3. Parengti I diagnostinio pjūvio pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų įvertinimo instrumentai (diagnostiniai testai ir anketa).

II etapas

Kiekybinis (diagnostinis konstatuojamasis) tyrimas

Tyrimo imtis – 506 III klasės mokiniai iš skirtingų Lietuvos regionų (I diagnostinis pjūvis); 2223 IV klasės mokiniai iš skirtingų Lietuvos regionų (II diagnostinis pjūvis).

Tyrimo rezultatai:

1. Ištirtas ir įvertintas III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis.
2. Nustatyti veiksniai, darantys įtaką pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti.
3. Palyginti ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai prieš ugdomąjį projektą ir po jo su Lietuvos III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimais.

III etapas

Ugdomojo projekto parengimas ir vykdymas

Tyrimo imtis – 66 IV klasės mokiniai iš 3 Lietuvos mokyklų.

Tyrimo rezultatai:

1. Išbandyta pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodiką.
2. Patikrintas pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos veiksmingumas.

IV etapas
Ekspertinis vertinimas

Tyrimo imtis – 5 tikslingai atrinkti ekspertai (2 mokslininkai ir 3 pradinė klasių mokytojai, praktiškai išbandę pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodiką).

Tyrimo rezultatai:

Nustatyti sukurtos ir praktiškai išbandytos pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos privalumai ir galimi jos taikymo trūkumai.

Pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą tyrimo laikotarpis – nuo 2009 m. iki 2013 m.

1 etapas (2009–2011 m.) – mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, tyrimo instrumentų ir metodikos parengimas. Analizuota Lietuvos ir užsienio autorių mokslinė literatūra pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo, interaktyviosios lentos naudojimo ugdymo procese klausimais, suformuluoti teoriniai ir metodologiniai tyrimo pagrindai. Atlikta dokumentų analizė. Remiantis teoriniais šaltiniais parengtas pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modelis ir metodika – pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programa ir užduočių sistema.

2 etapas (2011 m.) – kiekybinis (diagnostinis konstatuojamasis) tyrimas. Šiame tyrimo etape siekta iširti ir įvertinti III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus (I ir II diagnostiniai pjūviai) ir išsiaiškinti veiksnius, darančius įtaką pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti. Mokslo metų pabaigoje – 2011 m. gegužės mėn. – atliktas III klasės mokinių testavimas ir anketinė apklausa (I diagnostinis pjūvis). Vadovaujantis I diagnostinio pjūvio tyrimo rezultatais pakoreguota pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika – pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programa ir užduočių sistema. Pasibaigus ugdomajam projektui, mokslo metų pabaigoje – 2012 m. gegužės mėn. – atliktas IV klasės mokinių testavimas ir anketinė apklausa (II diagnostinis pjūvis), kuriais tikrintas pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos veiksmingumas.

3 etapas (2011 m. rugsėjo mėn. – 2012 m. gegužės mėn.) – ugdomojo projekto parengimas ir vykdymas. Šiuo tyrimu siekta išbandyti pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodiką; aptarti veiksnius, darančius įtaką šiems gebėjimams ugdyti; atskleisti mokinių požiūrį į pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymą naudojant interaktyviąją lentą. Ugdomasis projektas vykdytas 2011–2012 m. m. Mokslo metų pradžioje (2011 m. rugsėjo mėn.) ugdomajame projekte dalyvaujantiems pedagogams pateikta pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programa (1 priedas) ir užduočių sistema (9 priedas), aptartos šios programos integravimo į bendrąją ugdymo programą galimybės ir variantai. Tyrimo metu nuolat konsultuotasi su pedagogais, vykdančiais ugdomąjį projektą, spręstos kylančios problemos, koreguotos ugdymo situacijos. Baigus ugdomąjį projektą (2012 m. gegužės mėn.), atliktas antrasis mokinių testavimas ir anketinė apklausa (II diagnostinis pjūvis), kuriais siekta iširti ir įvertinti ugdomajame projekte dalyvavusių IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygį. Antrojo testavimo ir anketinės apklausos metu mokiniams pateiktos tokios pačios kūrybinio rašymo užduotys, kaip ir 2007 m. vykdyto Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo metu (tyrime dalyvavo 2223 IV klasės mokiniai iš įvairių tipų Lietuvos mokyklų), o po šio testavimo bei anketinės apklausos atlikta lyginamoji šių tyrimų rezultatų analizė siekiant nustatyti, kokie yra ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai.

4 etapas (2011 – 2012 m.) – ekspertinis vertinimas. Prieš pradėdant įgyvendinti ugdomąjį projektą, pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodiką išanalizavo pradinio ugdymo ir IKT sričių ekspertai, kurie pateikė metodikos ekspertinio vertinimo išvadas. Pasibaigus ugdomajam projektui su jame dalyvavusiais pradinėjų klasių mokytojais aptarti pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos privalumai ir galimi jos taikymo trūkumai. Ekspertai parengė pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos vertinimus, kurie yra įtraukti į disertacijos priedus (2–6 priedai).

2.2 Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo metodika

Pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų diagnostikos modelis pateiktas 5 paveiksle. Kūrybinio rašymo gebėjimų diagnostikos modelio centre vaizduojami kūrybinio rašymo gebėjimai ir jų ryšys su veiksniais, darančiais jiems

įtaką – elementariuoju raštingumu ir skaitomo teksto suvokimo gebėjimais. Pastarųjų veiksmų įtaka kūrybinio rašymo gebėjimams išryškėja mokinio mokymosi patirties ir jos priklausomybės nuo ugdymo didaktinės sistemos kontekste. Sociokultūrinio lygmens aspektu kūrybinio rašymo gebėjimams įtaką daro socialiniai ir demografiniai veiksniai.

5 pav. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimo modelis

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis ir šių veiksmų įtaka pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams buvo nustatyta atliekant kiekybinį (diagnostinį konstatuojamąjį) tyrimą (I ir II diagnostinius pjūvius).

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo tikslas – diagnozuoti III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus.

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo uždaviniai:

- nustatyti Lietuvos III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygį;
- palyginti ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus prieš ugdomąjį projektą ir po jo su Lietuvos III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimais;
- nustatyti, kokią įtaką interaktyviosios lentos naudojimas daro mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams;
- nustatyti socioedukacinius veiksmus, kurie daro įtaką III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo objektas – III ir IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai.

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo metodai – mokinių testavimas ir anketinė apklausa. Tyrimo duomenys analizuoti naudojant „SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) for Windows 20.0“ statistinių duomenų apdorojimo programinę įrangą. Kokybinių požymių ryšių statistinis patikimumas vertintas taikant χ^2 kriterijų, tirti koreliaciniai ryšiai. Statistiškai reikšmingiems skirtumams ir ryšiams nustatyti taikytas 0,05 reikšmingumo lygmuo ($p < 0,05$).

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo validumas ir patikimumas. Kiekybiniuose tyrimuose patikimumas iš esmės yra priklausomumo, nuoseklumo ir tyrimo pakartojimo po tam tikro laiko naudojant tą patį tyrimo instrumentą su kitais tiriamaisiais sinonimas. Tai reiškia, jog kiekybinis tyrimas yra patikimas tuomet, kai atlikus jį panašioje respondentų grupėje ir panašiam kontekste, būtų gauti panašūs rezultatai. Kiekybinio tyrimo patikimumą padeda nustatyti *Cronbach alpha* koeficientas, kuris rodo kiekvieno kintamojo koreliaciją su visų kitų susijusių kintamųjų suma (Cohen, Manion ir kt., 2007).

Siekiant pagrįsti struktūros komponentų skalių patikimumą, skaičiuotas *Cronbach alpha* koeficientas. Struktūros vidinis nuoseklumas rodo ją sudarančių kintamųjų homogeniškumą. *Cronbach alpha* koeficiento reikšmės svyruoja nuo 0 iki 1. Kuo šio koeficiento reikšmė arčiau vieneto, tuo struktūra patikimesnė. Socialiniuose tyrimuose patikimumo koeficientu laikytinos *Cronbach alpha* reikšmės, artimos 0,7 (0,5 yra nepriimtinos, 0,8 – geros) (Gliem, Gliem, 2003). Šiame tyrime *Cronbach alpha* reikšmė yra 0,83, tai rodo struktūros patikimumą.

Ugdomojo projekto mokinių mokymosi rezultatams įvertinti atskaitos tašku pasirinkti Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo, atlikto 2007 m., rezultatai. Nacionaliniame tyrime rengiant testo klausimus prie kiekvieno iš jų pateikti ir klausimų aprašai, nurodantys, kokius gebėjimus, žinias jie matuoja, ir prognozuojamas testo klausimo sunkumas. Parengtas testas buvo išbandytas, patobulintas ir įvertintas recenzento validumo, patikimumo ir sunkumo požiūriais. Tyrimas buvo vykdomas 2003, 2005 ir 2007 metų gegužės mėnesį, mokslo metų pabaigoje. Šių testavimų metu duomenys buvo renkami naudojant testą su analogiškais klausimais. Toks pakartotinis tyrimas laikomas vienu iš pagrindinių testo patikimumo nustatymo būdų.

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo imtis. Svarbiausios tyrimo imties charakteristikos – imties patikimumas ir reprezentatyvumas.

Pasak K. Kardelio (2007), tais atvejais, kai generalinė aibė yra baigtinė, imtis apskaičiuojama pagal formulę. I diagnostinio pjūvio patikimos imties dydis matematiškai apskaičiuotas pagal formulę:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

n – imties dydis;

Δ – paklaidos dydis;

N – generalinės aibės dydis.

Pasirinktas paklaidos dydis – 0,05.

I diagnostinio pjūvio generalinę aibę sudaro 28 940 III klasių mokinių (2011 m. Statistikos departamento duomenys). Pagal pateiktą formulę apskaičiuota, jog patikima imtis yra 394 III klasės mokiniai. I diagnostinio pjūvio konstatuojamajame tyrime dalyvavo 506 mokiniai iš įvairių tipų bendrojo ugdymo mokyklų, iš skirtingų Lietuvos regionų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Alytaus. I diagnostinio pjūvio imties reprezentatyvumas užtikrintas atliekant atsitiktinę lizdinę atranką. Tyrimo lizdus sudarė didžiausi Lietuvos regionai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys ir Alytus.

Toliau aptarsime Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo imties patikimumą ir reprezentatyvumą.

II diagnostinio pjūvio konstatuojamajam tyrimui paimti ir analizuojami 2223 IV klasės mokinių, dalyvavusių 2007 m. Nacionaliniame IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrime ir atlikusių pirmojo ir antrojo testų sąsiuvinių užduotis, duomenys. Statistikos departamento duomenimis, 2007 m. Lietuvoje mokėsi 35 197 IV klasių mokiniai (2007 m. Statistikos departamento duomenys). Vadinas, nacionalinio tyrimo 2223 mokinių imtis yra patikima ir tyrimo duomenys gali būti generalizuojami. Nacionalinio tyrimo imties tūris pagal lytį: 1137 mergaitės (51,1 proc.), 1066 berniukai (48,9 proc.).

Antroji nacionalinio tyrimo imties charakteristika – reprezentatyvumas. Taikyta tikimybinė imtis. Imties tipas – atsitiktinė lizdinė atranka. Jos esmė – pasirenkami tyrimo lizdai, o juose atsitiktinai atrenkamos klasės ir į imtį paimami visi tos klasės mokiniai. Tyrimo lizdus sudarė visų 10 Lietuvos regionų mokiniai: Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos, Vilniaus. Tyrime dalyvavo IV klasių mokiniai iš visų tipų Lietuvos mokyklų: pradinių, pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijų, todėl galima teigti, jog atliktas tyrimas atspindi bendrą situaciją Lietuvoje.

Kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo organizavimas. Diagnostinis konstatuojamasis tyrimas buvo atliekamas dviem etapais: prieš pradėdant įgyven-

dinti ugdomąjį projektą atliktas III klasės mokinių testavimas ir anketinė apklausa (I diagnostinis pjūvis); pasibaigus ugdomajam projektui atliktas IV klasės mokinių testavimas ir anketinė apklausa (II diagnostinis pjūvis).

I diagnostinis pjūvis. Siekiant išsiaiškinti III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus sudarytas diagnostinis vertinimo instrumentas – kūrybinio rašymo gebėjimų testas. Mokiniais buvo pateiktos dviejų tipų kūrybinės užduotys – 52,37 proc. tiriamųjų atliko kūrybinę užduotį, kurioje buvo sudarytos galimybės pasirinkti vieną iš dviejų pateiktų pasakojimo kūrimo užduočių su pateikta pasakojimo pradžia, pasirinkę vieną iš jų mokiniai kūrė pasakojimo tęsinį. 47,63 proc. mokinių atliko pasakojimo kūrimo užduotį pagal pasirinktą vieną iš dviejų pateiktų situacijų. Kūrybinio rašymo gebėjimų testo užduotimis tikrinta, kaip III klasės mokiniai geba rašyti kūrybinius rašto darbus. Visiems tyrime dalyvavusiems mokiniams buvo pateiktos anketos (7 priedas). Kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybei nuo skirtingų veiksnių nustatyti buvo analizuojami mokinių atsakymai į anketos klausimus.

Sudarant I diagnostinio pjūvio diagnostinį vertinimo instrumentą buvo remtasi 2003, 2005 ir 2007 metais Lietuvoje vykdytuose nacionaliniuose IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimuose naudotais ir ekspertų aprobuotais diagnostiniais tyrimų instrumentais – testais ir jų vertinimo instrukcijomis, kurie buvo pritaikyti atsižvelgiant į III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimo tikslą ir, remiantis *Bendrosiomis programomis*, yra tinkami tiriamo amžiaus mokiniams.

Tyrimo diagnostinis vertinimo instrumentas – kūrybinio rašymo gebėjimų testas – grindžiamas ir SOLO taksonomija, kuri protinę veiklą kategorizuoja pagal kiekybinius ir kokybinius požymius ir padeda nustatyti konkretaus mokinio mokymosi lygį ir kokybę. Šios taksonomijos modelis apima tris dalykus: 1) pirmines žinias, kurias mokinys turėjo atlikdamas kūrybinę užduotį; 2) mokinio mokymosi motyvus ir intencijas; 3) mokinio mokymosi strategijas. Tyrime siekta pritaikyti SOLO taksonomiją, grindžiamą supratimu, jog bet kuris mokymosi epizodas yra sąlygojamas sudėtingos sąveikos tarp mokinio savybių ir mokomųjų procedūrų (Targamadžė, Nauckūnaitė, 2009).

Siekiant įvertinti III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus III klasės mokinių testavimas ir anketinė apklausa vykdyti mokslo metų pabaigoje – 2011 m. gegužės mėn. Kūrybinio rašymo gebėjimų testo ir anketos (klausimyno) klausimams atsakyti iš viso buvo skirtos 45 minutės. Kiekvieno mokinio testavimo laikas – 30 minučių, po to dar 15 minučių skirta atsakyti į anketos klausimus. Pagal poreikį mokiniai galėjo 15 minučių ilgiau rašyti kūrybinio rašymo gebėjimų testą ir po pertraukos atsakinėti į anketos klausimus.

Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams tirti kiekvienam mokiniui buvo pateikta po vieną kūrybinio rašymo užduotį. Abiejų tipų kūrybinėmis užduotimis III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai buvo tirti atsižvelgiant į šias kūrybinio rašymo gebėjimų kategorijas: turinį, struktūrą ir kalbinę raišką, kurios išskirtos remiantis *Bendrosiose programose* aprašytais antrojo koncentro (III–IV klasė) mokinių kūrybinio rašymo gebėjimais. Atsižvelgiant į šias gebėjimų kategorijas ir remiantis 2003, 2005 ir 2007 metais Lietuvoje vykdytuose nacionaliniuose IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimuose naudotais ir ekspertų aprobuotais diagnostiniais tyrimų instrumentais, parengtos kūrybinių užduočių vertinimo instrukcijos. 1 lentelėje pateikiami III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimo parametrai, kriterijai ir įverčiai (taškais).

1 lentelė. III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimas

Vertinamas gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Įvertis (taškai)
Sukurto teksto turinys			
Apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą	Pavadinimas	Parašytas tekstą atitinkantis pavadinimas	2
		Pavadinimas neatitinka sukurto teksto turinio	1
		Pavadinimo nėra	0
Sukurti kūrybinio rašto darbo tikslą atitinkantį tekstą	Kūrybinio rašto darbo tikslas	Teisingai suprastas tikslas (tekstas kuriamas atsižvelgiant į pateiktą užduotį)	2
		Nesuprastas tikslas	1
		Neatlikta	0
Sukurti teksto turinį ir atskleisti temą	Temos atskleidimas	Tinkamai išplėtotas tekstas (kuriamo teksto teiginiai atitinka pasakojimo temą)	2
		Netinkamai išplėtotas tekstas (tik pusė parašyto teksto susieta su tema)	1
		Neišplėtotas tekstas (dauguma pateiktų teiginių nėra susieti su tema)	0
Išreikšti pasakojimo nuotaiką	Sukurto teksto nuotaika	Sukurtas emocionalus ar įtaigus tekstas (linksmas, liūdnas, juokingas, rimtas ir pan.)	1
		Sukurtas neemocionalus tekstas	0
Sukurto teksto struktūra			
Kurti struktūruotą tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant	Teksto struktūra	Yra visos teksto struktūrinės dalys: pradžia, dėstymas ir pabaiga	2
		Yra bent dvi teksto struktūrinės dalys: pradžia, dėstymas ar pabaiga	1
		Neaiški teksto struktūra	0

lentelės tęsinys →

→ lentelės tęsinys

Vertinamas gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Įvertis (taškai)
Sukurto teksto kalbinė raiška			
Kurti rišlų, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą	Teksto kalbinė raiška, logika, nuoseklumas ir vientisumas	Sukurta tekstas susietas su duota pradžia, tekstas logiškas, nėra be reikalo pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai	3
		1 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumas	2
		2 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai	1
		Daugiau nei 2 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai	0
Teksto turinį išreikšti rišlia, turtinga ir sklandžia kalba	Žodynas	Kalba žodinga, aiški ir sklandi. Tekste vartojami vaizdingi žodžiai ir posakiai	2
		Kalba žodinga, aiški ir sklandi	1
		Žodynas skurdus, vartojami elementarūs žodžiai ir frazės. Tekste nėra vaizdingų žodžių ir posakių	0

II diagnostinis pjūvis. Siekiant nustatyti pradinį mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos veiksmingumą, ugdomajame projekte dalyvavusioms klasėms buvo pateikti 2007 m. Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo testai ir anketos. 2007 m. Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime IV klasės mokiniams buvo parengti 4 užduočių sąsiuviniai. Atliekant pradinį mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų diagnostiką ugdomajame projekte dalyvavusiems mokiniams buvo pateiktos pirmojo ir antrojo sąsiuvinį lietuvių kalbos užduotys. 2007 m. Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime dalyvavusių mokinių pirmojo ir antrojo sąsiuvinį kūrybinių užduočių atlikimo rezultatai lyginami su ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių pasiekimais. Tyrime naudojama 2007 m. Nacionalinio mokinių pasiekimų tyrimo pirminė duomenų bazė.

Siekiant įvertinti pradinį mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos veiksmingumą ir nustatyti ugdomajame projekte dalyvavusių IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus, IV klasės mokinių testavimas ir anketinė apklausa vykdyti mokslo metų pabaigoje – 2012 m. gegužės mėn. Kūrybinio rašymo gebėjimų testo klausimams atsakyti buvo skirtos 45 minutės. Po pertraukos mokiniai tiek pat laiko galėjo atsakinėti ir į anketos (klausimyno) klausimus (8 priedas).

Mokinių kūrybinio rašymo srities pasiekimų skirtumai lyginant generalinės aibės mokinių ir ugdomajame projekte dalyvavusiųjų mokinių rezultatus atskleidžiami analizuojant kiekvieną pasakojimo pasirinkta tema vertinimo aspektą. 2 lentelėje

pateikiami IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimo parametrai, kriterijai ir jų įverčiai (taškais).

2 lentelė. IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimas

Vertinamas gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Įverčiai (taškai)
Sukurto teksto turinys			
Apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą	Pavadinimas	Parašytas tekstą atitinkantis pavadinimas	1
		Pavadinimas neatitinka sukurto teksto turinio	0
Sukurti teksto turinį ir atskleisti temą	Temos atskleidimas	Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 5 teiginiai	5
		Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 4 teiginiai	4
		Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 3 teiginiai	3
		Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 2 teiginiai	2
		Tinkamai pasirinktas ir išplėtotas bent 1 teiginys	1
		Tinkamai nepasirinktas ir neišplėtotas nė vienas teiginys	0
Sukurto teksto kalbinė raiška			
Kurti rišlią, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą	Teksto kalbinė raiška, logika, nuoseklumas ir vientisumas	Tekstas logiškas, nėra be reikalo pakartotinai pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai	3
		1 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumas	2
		2 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai	1
		Daugiau nei 2 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai	0
Sukurto teksto struktūra			
Kurti struktūruotą tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant	Teksto struktūra	Laikomasi pasakojimo struktūros (pirmoji eilutė, nauja pastraipa pradedama rašyti toliau nuo krašto)	1
		Nesilaikoma pasakojimo struktūros (pastraipos parašytos prie pat krašto)	0
Raštingumas			
Kurti tekstą be klaidų iš išmoktų atvejų	Raštingumas	Nėra klaidų iš išmoktų atvejų (gali būti viena atsitiktinė klaida)	4
		2–3 tos pačios rūšies klaidos iš išmoktų atvejų (gali būti viena atsitiktinė klaida)	3
		4–5 tos pačios rūšies nuolat daromos klaidos (gali būti viena atsitiktinė klaida)	2
		Padaryta daugiau negu 6–7 tos pačios rūšies klaidos, bet tekstas lengvai suprantamas	1
		Dėl klaidų tekstą sunku suprasti	0

Atlikus diagnostinį konstatuojamąjį tyrimą (I ir II diagnostinius pjūvius) mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai suskirstyti į lygius pritaikant ir III–IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams vertinti adaptuojant SOLO taksonomiją (Biggs,

Collis, 1982), kurios taikymą mokinių rašiniams vertinti pagrindė V. Targamadzė ir Z. Nauckūnaitė (2009), pabrėžusios, jog SOLO taksonomiją galima taikyti pagal vertinimo ir įvertinimo lygio tikslumo poreikius. Šios taksonomijos apačioje yra paviršinis mokymasis, kurį sudaro ikistruktūris, vienstruktūris ir daugiastruktūris lygmenys, o viršuje – gilusis mokymasis, kurį sudaro sąryšinis lygmuo ir išplėstasis abstraktas. Nustatant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygius panaudotas vienas iš kūrybiniam rašto darbui vertinti jau pritaikytų SOLO taksonomijos variantų (The SOLO Taxonomy as a Guide to T&L and Assessment, 2005), kuriame SOLO taksonomija papildyta dar vienu lygmeniu – tarpine grandimi, atliktame kiekybi-niame (diagnostiniame konstatuojamame) tyrime atitinkančia vidutinį kūrybinio rašymo gebėjimų lygį. Atsižvelgiant į surinktų taškų skaičių, SOLO taksonomijos lygmenis ir *Bendrosiose programose* apibrėžtus antrojo koncentro (III–IV klasės) mokinių gebėjimus, išskirti III–IV mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai, kurie pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. SOLO taksonomijos ir kūrybinio rašymo gebėjimų lygių santykis

	SOLO taksonomijos lygmenys	Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Rezultatas
gilusis mokymasis	išplėstasis abstraktas	aukštas (13–14 taškų)	Parašytas sukurtą tekstą atitinkantis pavadinimas. Pavadinimas išreikštas vaizdingu posakiu, patarle ir pan. Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 5 teiginiai. Kuriamo teksto teiginiai visiškai atitinka temą. Tekstas kuriamas atsižvelgiant į pateiktą užduotį: nurodomi tikslas, adresatas, situacija ir motyvai, tinkamai parenkamas teksto pobūdis. Pagrindinė mintis dėstoma aiškiai, nuosekliai, sklandžiai; tekstas rišlus. Yra visos teksto struktūrinės dalys. Tekstas nuoseklus ir vientisas: siejamos pastraipos, sakiniai, mintys plėtojamos aiškiai, nuosekliai, sklandžiai. Kalba žodinga, aiški ir sklandi. Gali būti vartojami vaizdingi žodžiai ar posakiai.
	sąryšinis lygmuo	aukštesnis nei vidutinis (11–12 taškų)	Teksto pavadinimas visiškai atitinka kuriamo teksto turinį. Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 4 teiginiai. Kuriamo teksto teiginiai visiškai atitinka temą. Tekstas kuriamas atsižvelgiant į pateiktą užduotį: nurodomas tikslas, adresatas, situacija ir motyvai. Pagrindinė mintis dėstoma aiškiai, tekstas rišlus. Aptinkamas 1 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumas. Yra visos teksto struktūrinės dalys. Kalba žodinga, aiški ir sklandi.

lentelės tęsinys →

→ *lentelės tęsinys*

	SOLO taksonomijos lygmenys	Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Rezultatas
	tarpinė grandis	vidutinis lygis (8–10 taškų)	Teksto pavadinimas atitinka kuriamo teksto turinį. Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 3 teiginiai. Dauguma pateiktų teiginių yra susieti su tema. Tekstas kuriamas atsižvelgiant į pateiktą užduotį. Dėstoma pagrindinė mintis. Gali būti keli nerišlūs teksto fragmentai. Yra bent dvi teksto struktūrinės dalys. Tekstas beveik nuoseklus ir vientisas: sakiniai susieti vienas su kitu, mintys plėtojamos gana sklandžiai. Gali būti keli teksto vientisumo ir nuoseklumo trūkumai. Kalba aiški.
paviršinis mokymasis	daugiastruktūris lygmuo	žemesnis nei vidutinis (6–7 taškai)	Sukurtas teksto pavadinimas atitinka teksto temą ar pagrindinę mintį. Tekstas iš dalies atitinka nurodytą temą (bent pusė parašyto teksto susieta su tema; pateikiami keli su tema susiję teiginiai). Tekstas kuriamas bent iš dalies atsižvelgiant į pateiktą užduotį. Yra pagrindinės minties užuomazga. Tekstas nerišlus. Pateikta viena teksto struktūrinė dalis. Tekste gali būti vientisumo trūkumų (nemotyvuotų pasikartojimų, minčių šuolių ar pan.). Žodynas gana skurdus, vartojami elementarūs žodžiai ir frazės.
	vienstruktūris lygmuo	minimalus lygis (4–5 taškai)	Parašytas tekstą atitinkantis pavadinimas. Tinkamai pasirinkti ir išplėtoti bent 2 teiginiai. Aptinkami daugiau nei 2 teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai. Nesilaikoma teksto struktūros (pastraipos parašytos prie pat krašto).
	ikistruktūris lygmuo	nepasiektas minimalus (0–3 taškai)	Pavadinimas neatitinka teksto turinio arba jo nėra. Tinkamai nepasirinktas ir neišplėtotas nė vienas teiginys. Nesilaikoma teksto struktūros (pastraipos parašytos prie pat krašto). Tekstas nerišlus, neaiškus, todėl jį sunku suprasti.

Mokinio anketa (klausimynas). Siekiant sukaupti informacijos apie socioeducacinius veiksmus, kurie gali turėti įtakos mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams, mokiniams buvo pateiktos anketos (7 ir 8 priedai). Svarbu ne tik nustatyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygį, bet ir išanalizuoti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus pagal įvairius kintamuosius (šeimos aplinka, mokinių požiūris, pedagoginiai aspektai ir kt.).

Anketas pildė visi tyrime dalyvavę pradinėse klasių mokiniai. Sudarant anketas klausimai buvo grupuojami pagal tam tikras temas:

- informacija apie mokinį – jo lytis;
- mokinio požiūris – ar jam patinka mokytis lietuvių kalbos, rašyti;
- mokinio veikla per lietuvių kalbos pamokas, mokymosi metodai, vertinimas;
- lietuvių kalbos namų darbų ruošimas ir jiems skirtas laikas;
- interaktyviosios lentos naudojimas per lietuvių kalbos pamokas.

Analizuojant atsakymus į mokinio anketos klausimus buvo siekiama gauti informacijos apie mokinio asmenines savybes, požiūrį į mokymąsi, kūrybinio rašymo mokymosi patirtį. Mokinių nuostatos yra svarbus ugdymo rezultatas, todėl kiekybinio (diagnostinio konstatuojamojo) tyrimo metu jos tirtos pagal atsakymus į anketose pateiktus klausimus. Požiūris į lietuvių kalbos mokymą ir mokymąsi analizuojamas kaip svarbus ugdymo proceso veiksnys ir rezultatas. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kokia yra III ir IV klasės mokinių mokymosi motyvacija: ar mokiniams patinka lietuvių kalba, ar patinka mokytis lietuvių kalbos, ar patinka rašyti, ar įdomios rašymo užduotys lietuvių kalbos pamokose.

Anketų patikimumas tikrintas skaičiuojant *Cronbach alpha* koeficientą. Kuo reikšmė artimesnė 1, tuo geriau parengta anketa, t. y. visi klausimai yra reikšmingi ir patvirtina duomenų interpretacijos pagrįstumą. Apskaičiuota anketos *Cronbach alpha* koeficiento reikšmė – 0,81.

2.3. Ugdomojo projekto metodika

Siekiant nustatyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos – kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo programos (1 priedas) ir užduočių sistemos (9 priedas) veiksmingumą ir mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų pokyčius, 2011–2012 m. m. organizuotas ugdomasis projektas.

Ugdomojo projekto tikslas – patikrinti ir nustatyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos veiksmingumą.

Ugdomojo projekto uždaviniai:

1. Nustatyti, kiek ir kaip nuoseklus darbas pagal parengtą kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo programą ir užduočių sistemą naudojant interaktyviąją lentą padeda ugdyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus.
2. Nustatyti veiksnus, darančius įtaką pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti naudojant interaktyviąją lentą.
3. Atskleisti mokinių požiūrį į kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymą naudojant interaktyviąją lentą.

Kokybinio tyrimo duomenų validumas ir patikimumas. Kokybinių duomenų vidinis validumas reiškia, jog tyrėjo atskleisti priežastiniai ryšiai yra pagrįsti. Šis validumas patvirtinamas išnagrinėjus ir aptarus duomenų iškraipymus, atskleidus

tiriamųjų patirties detales ir panaudojus įvairius informacijos šaltinius. Išorinis validumas reiškia, jog tyrimo rezultatai gali būti apibendrinami ir taikomi analogiškomis tiriamųjų grupėms. Nors tiriamųjų imtis nedidelė, tyrėjas apibendrina duomenis taip, kad išvados tiktų visiems kitiems to tipo tiriamiesiems, būtų prasmingos individualaus gyvenimo kontekste (Bitinas, 2006). Atliktame tyrime išorinį validumą užtikrino pasirinktas imties atrankos metodas, imties dydis ir dispersija.

Turinio validumas užtikrintas pasitelkiant ekspertų metodą – pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika, kuri buvo išbandoma ugdymu projektu, buvo įvertinta ekspertų, kurie pateikė metodikos ekspertinio vertinimo išvadas.

Konstrukto validumas – tai teorinis tyrimo instrumento validumas. Jis buvo užtikrintas pasitelkiant mokslinės literatūros analizę (Cohen, Manion ir kt., 2007), kuri padėjo pagrįsti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją sąvoką ir nustatyti jos sudedamąsias dalis.

Ugdomasis projektas grindžiamas šiais **principais**:

- *Ugdymo diferencijavimo ir individualizavimo* principu, kai atsižvelgiama į individualius kiekvieno mokinio poreikius, gebėjimus ir galimybes.
- *Grupinio ir individualaus mokymosi dermės* principas grindžiamas bendradarbiavimu mokantis: planuoti, bendrai dirbti, prireikus kreiptis pagalbos, pasitikrinti, įsivertinti.
- *Sistėmingumo* principas reiškia, kad kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduotys pateikiamos reguliariai, po vieną pamoką per savaitę.
- *Prieinamumo* principas reiškia, kad atsižvelgiama į tiriamojo amžiaus mokinių ypatybes, gebėjimus.

Ugdomojo projekto imtis. Ugdomasis projektas vykdytas 2011–2012 m. m. trijose Lietuvos mokyklose. Interaktyviųjų lentų edukaciniam veiksmingumui iširti atliktame ugdomajame projekte dalyvavo 66 IV klasės mokiniai, iš jų – 35 mergaitės (53 proc.), 31 berniukas (47 proc.). Ugdomojo projekto imtis buvo sudaryta remiantis kokybinės imties reikalavimais. Pasirinkta tikslinė tipinių atvejų atranka (Patton, 1990), tai yra buvo pasirinktos tos mokyklos, kurių mokinių pasiekimai 2007 m. Nacionaliniame IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrime atitiko šalies mokinių pasiekimų vidurkį. Klasės mokyklose buvo pasirenkamos pagal mokytojų patirtį taikyti interaktyviasias lentes. Mokytojams pasirinkti buvo taikyti ekstremaliųjų atvejų atranka (Patton, 1990), tai yra pasirinkti mokytojai, kurie dalyvavo IKT kvalifikacijos tobulinimo seminaruose, turėjo gerą interaktyviųjų lentų taikymo patirtį.

Ugdomojo projekto bazė pasirinkta skirtingose vietovėse:

- 1 didžiojo miesto mokykla (Vilniaus „Vyturio“ pradinė mokykla);
- 2 rajono centro mokyklos (Druskininkų „Atgimimo“ vidurinė mokykla ir Druskininkų „Saulės“ pagrindinė mokykla).

Ugdomojo projekto eiga. Iki ugdomojo projekto pradžios pasirinktųjų klasių mokytojai platesnės patirties, kaip galima kryptingai ugdyti kūrybinio rašymo gebėjimus naudojant interaktyviąją lentą, neturėjo, todėl ugdomajam projektui jie buvo ruošiami iš anksto, t. y. buvo supažindinti su pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika – programa ir užduočių sistema, šios programos integravimo į bendrąją ugdymo programą galimybėmis ir variantais.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos tikslas – tikslingai ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus naudojant interaktyviąją lentą. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos uždaviniai: tikslingai naudojant interaktyviąją lentą mokyti mokinius pasirengti rašyti; rašyti kūrybinius rašto darbus; juos koreguoti ir tobulinti; apmąstyti, įvertinti kitų ir įsivertinti savo sukurtus kūrybinius rašto darbus.

Ugdomojo projekto metu pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams tikslingai ugdyti naudojant interaktyviąją lentą buvo skirta viena lietuvių kalbos pamoka per savaitę, per kurias vadovaujantis pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programa jiems buvo pateiktos disertantės parengtos kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduotys.

Šios užduotys buvo suskirstytos į komplektus pagal temas, kurios išskirtos vadovaujantis *Bendrosiose programose* aprašytais pradinių klasių mokinių antrojo koncentro (III–IV klasių) lietuvių gimtosios kalbos gebėjimais:

1. Pasakojimų kūrimas:

- 1.1. Struktūrinės pasakojimo dalys.
- 1.2. Pagrindinis pasakojimo veikėjas.
- 1.3. Dialogų kūrimas pasakojimuose.

2. Aprašymų kūrimas:

- 2.1. Žmonių ir gyvūnų aprašymų kūrimas.
- 2.2. Veiksmo laiko, vietos ir veikėjų aprašymų kūrimas.
- 2.3. Aprašymų kūrimas remiantis penkiais pojūčiais.

3. Laiško rašymas.

- 3.1. Struktūrinės laiško dalys.

3.2. Laiškų rūšys ir laiškų įvairiems adresatams rašymas.

Vieną užduočių kompleksą, susietą bendra tema, sudarė keturios pamokos. Šias užduotis ugdomajame projekte dalyvaujantys mokiniai atliko per mėnesį. Visi kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduočių komplektai parengti *Smart* interaktyviajai lentai skirta programine įranga *Smart Notebook* laikantis vienodos struktūros:

- mokytojui skirta užduočių komplekto dalis;
- mokiniams skirta užduočių komplekto dalis.

Kiekvieno mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduočių komplekto dalyje, skirtoje mokytojui, pateikta bendra informacija apie užduočių kompleksą (dalykas, klasė, trukmė, tarpdalykinė integracija), mokymosi veiklą, kurios bus atliekamos, tikslas ir uždaviniai bei pastabos pamokoms (kokios mokymosi veiklos yra numatytos užduočių komplekte ir sukurtų kūrybinių rašto darbų vertinimas). Prie kiekvienos komplekte esančios užduoties mokytojui taip pat pateikiami užduočių paaiškinimai ir instrukcijos, kuriomis jis turėtų vadovautis aiškindamas ir pateikdamas užduotis mokiniams.

Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduočių komplekto dalis, skirta mokiniams, sąlyginai gali būti padalinta į teorinę ir praktinę – mokiniai buvo mokomi teorinių pagrindų (pvz., kokia turi būti pasakojimo struktūra), vėliau praktiškai atliko su tuo susijusias atskiras užduotis (pvz., pateiktame pasakojime turėjo išskirti ir interaktyviojoje lentoje pažymėti pateikto pasakojimo pradžią, eigą ir pabaigą; išklause įrašyto pasakojimo, interaktyviojoje lentoje turėjo trumpai nurodyti, kur buvo jo pradžia, eiga ir pabaiga). Paskutinė kiekvieno užduočių komplekto dalis skirta baigiamajai kūrybinei užduočiai, sujungiančiai atskiras tą užduočių kompleksą sudarančias užduotis, kuriomis ugdomi mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai analizuojami vertinant kiekvieno užduočių komplekto baigiamuosius kūrybinius rašto darbus.

Kūrybinio rašymo užduotimis naudojant interaktyviąją lentą buvo ugdomi mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai atsižvelgiant į šiuos kūrybinio rašymo gebėjimų vertinimo parametrus:

- kaip mokiniai geba apibūdinti teksto esmę sukurdami tinkamą pavadinimą (*originalumas*);
- kaip mokiniai geba sukurti teksto turinį ir atskleisti temą (*detalumas*);
- kokia yra jų sukurtų tekstų kalbinė raiška, logika, nuoseklumas ir vientisumas (*lankstumas*);

- kaip mokiniai geba struktūruoti tekstą numatydami ir išskirdami pagrindines jo dalis (*sklandumas*).

Ugdomojo projekto metu mokinių sukurti kūrybiniai rašto darbai buvo vertinami pagal jų vertinimo instrukciją (2 lentelė), jų vertinimo rezultatai apdoroti naudojant „SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) for Windows 20.0“ statistinių duomenų apdorojimo programinę įrangą. Ugdomojo projekto pabaigoje (2012 m. gegužės mėn.) buvo atliktas mokinių, dalyvavusių ugdomajame projekte, testavimas ir anketinė apklausa. Mokinių testavimo ir anketinės apklausos metu gauti rezultatai lyginami su 2007 m. Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo metu gautais duomenimis.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą ugdomojo projekto struktūra pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Ugdomojo projekto struktūra

UGDOMASIS PROJEKTAS				
Pirmasis diagnostinis pjūvis ↓	Lyginamoji rezultatų analizė	Ugdomasis poveikis	Antrasis diagnostinis pjūvis ↓	Lyginamo- ji rezultatų analizė
Tiriamieji – ugdomoji grupė: - 22 mokiniai iš didžiojo miesto mokyklos; - 44 mokiniai iš rajono centro mokyklų;	Ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių rezultatai lyginami su diagnostinio konstatuojamojo tyrimo metu gautais rezultatais.	Kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programa (28 pamokų ciklas)	Tiriamieji – ugdomoji grupė: - 22 mokiniai iš didžiojo miesto mokyklos; - 44 mokiniai iš rajono centro mokyklų;	Ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių rezultatai lyginami su 2007 m. Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo metu gautais rezultatais.
Mokiniai atlieka kūrybinio rašymo užduotis, pagal kurias nustatomas jų kūrybinio rašymo gebėjimų lygis.			Mokiniai atlieka kūrybinio rašymo užduotis, pagal kurias nustatomas jų kūrybinio rašymo gebėjimų lygis.	
Vykdoma mokinių anketinė apklausa raštu.			Vykdoma mokinių anketinė apklausa raštu.	

2.4. Ekspertinio vertinimo metodika

Siekiant atlikti sukurtos pradinųjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos ekspertinį vertinimą buvo parengti šio vertinimo kriterijai. Rengiant ekspertinio vertinimo kriterijus vadovautasi metodine medžiaga „Vadovėlio turinio vertinimas“ (2010), Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašu (2011) ir Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašu (2012).

Išskirti šie pradinųjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos ekspertinio vertinimo kriterijai:

1. Atitiktis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosioms programoms (2008):

- ar metodiką galima taikyti konkrečiam ugdymo turinio koncentrai arba klasei, ugdymo sričiai, integruotam kursui, dalykui arba moduliui;
- ar metodikoje tinkamai ir tikslingai, atsižvelgiant į turinio apimtį, atrinktas dalyko – lietuvių (gimtosios) kalbos – turinys;
- ar taikant metodiką sudaromos galimybės ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus.

2. Metodinė struktūra:

- ar metodikos struktūra (programa ir suskirstymas į užduočių kompleksus), pateikiamos nuorodos (antraštės, svarbios medžiagos išskyrimas ir kt.), taisyklės, instrukcijos ir kita padeda mokiniams mokytis;
- ar metodika sudaryta nuosekliai jungiant jos dalis, struktūra aiški ir logiška, ar instrukcijos tinkamai išdėstytos ir išsamios;
- ar metodikoje numatyta skirtingų veiklų, sąveikos rūšių ir darbo ritmų;
- ar metodika atitinka mokymo(si) kontekstą; ar metodai, medžiaga, pavyzdžiai ir veiklos parengti atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir edukacinius mokinio bruožus;
- ar sudaromos galimybės individualizuoti ugdymą, ar medžiaga sudėtingumu ir apimtimi pritaikyta įvairių mokymo(si) stilių ir tam tikro amžiaus mokiniams;
- ar sudaromos galimybės mokiniams visavertiškai ir aktyviai dalyvauti mokymosi procese;
- ar užduotys skatina naują mokomąją medžiagą sieti su anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais, ar skatina mokinius kurti naujas žinias;
- ar užduotys skatina mokinius pamokoje kritiškai mąstyti;
- ar užduotys skatina spręsti problemas;

- ar užduotys skatina diskutuoti;
- ar užduotys skatina kūrybiškai dirbti;
- ar užduotys skatina smalsumą;
- ar užduotys kuria žaidimo atmosferą;
- ar pateiktos užduotys gali būti sėkmingai atliktos;
- ar užduotys skatina pateikti savo vertinimus ir požiūrį;
- ar užduotys sudaro galimybes gauti grįžtamąjį ryšį ir įsivertinti.

3. Tekstinė ir vaizdinė kokybė:

- ar tekstinė ir vaizdinė medžiaga kiekiu, sudėtingumu, proporcijomis ir struktūra pritaikyta įvairių mokymo(si) stilių ir tam tikro amžiaus mokiniams;
- ar tekstinė ir vaizdinė medžiaga kelia mokinių smalsumą, skatina norą pažinti ir mokytis;
- ar tekstinėje ir vaizdinėje medžiagoje nėra netikslumų ir klaidų;
- ar tekstų kalba aiški ir logiška.

4. Tinkamumas vertybinėms nuostatomis ugdyti(s):

- ar metodikoje pateikta medžiaga atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes;
- ar metodikoje pateikta medžiaga yra nešališka lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, religijos ir įsitikinimų atžvilgiu.

Prieš pradėdant įgyvendinti ugdomąjį projektą, vadovaujantis išvardytais ekspertinio vertinimo kriterijais pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika buvo įvertinta ekspertų. Ekspertiniame vertinime dalyvę ekspertai buvo parinkti tikslingai, ekspertų grupę sudarė: mokslininkas, išmanantis pradinio ugdymo sritį, situaciją ir aktualijas (2 priedas); mokslininkas, išmanantis IKT ir inovacijų panaudojimo ugdymui klausimus, situaciją (3 priedas). Atsižvelgiant į ekspertų vertinimus pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo metodika buvo patobulinta.

Pasibaigus ugdomajam projektui pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika vadovaujantis išskirtais ekspertinio vertinimo kriterijais buvo įvertinta trijų pradinį klasių mokytojų, praktiškai išbandžiusių metodiką savo klasėse (4-6 priedai).

Visi ekspertai parengė laisvos formos pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikos vertinimus, kurie yra įtraukti į disertacijos priedus (2-6 priedai).

3. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIAJĄ LENTĄ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

3.1. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų diagnostika

Tyrimo imtis. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimo I diagnostinio pjūvio imtį sudarė 506 III klasių mokiniai iš skirtingų Lietuvos regionų: Vilniaus (20,6 proc.), Kauno (14,0 proc.), Klaipėdos (14,2 proc.), Panevėžio (12,7 proc.), Šiaulių (14,8 proc.) ir Alytaus (23,7 proc.), kurie minėtame tyrime atstovauja generalinei aibei. Mokinių imtį pagal lytį sudarė panašus skaičius berniukų ir mergaičių – atitinkamai 51,8 proc. ir 48,2 proc. Ugdomąją grupę (ugdomajame projekte dalyvavę III klasės mokiniai) sudarė 66 mokiniai, iš jų – 35 mergaitės (53,0 proc.), 31 berniukas (47,0 proc.).

Tyrimo rezultatai. III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų skirtumai lyginant generalinės aibės mokinių ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių rezultatus atskleidžiami analizuojant kiekvieną kūrybinės užduoties vertinimo aspektą: sukurto teksto turinį, struktūrą ir kalbinę raišką. 5 lentelėje pateikiami kūrybinio rašto darbo atlikimo vertinamieji parametrai, kriterijai ir užduotį atlikusiųjų mokinių dalis.

5 lentelė. Mokinių pasiskirstymas pagal kūrybinio rašto darbo atlikimą (proc.)

Vertinamas gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Generalinė aibė (proc.)	Ugdomoji grupė (proc.)	Ryšys
Sukurto teksto turinys					
Apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą	Pavadinimas	Parašytas tekstą atitinkantis pavadinimas	81,8	82,3	$\chi^2 = 3,088$ df = 2 p < 0,214
		Pavadinimas neatitinka teksto turinio	12,3	16,1	
		Pavadinimo nėra	5,9	1,6	

lentelės tęsinys →

→ lentelės tęsinys

Vertinamas gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Generalinė aibė (proc.)	Ugdomoji grupė (proc.)	Ryšys
Sukurti pasakojimo tikslą, atitinkantį užduotį	Pasakojimo tikslas	Teisingai suprastas tikslas	89,7	88,7	$\chi^2 = 0,299$ df = 2 p < 0,861
		Nesuprastas tikslas	9,3	9,7	
		Neatlikta	1,0	1,6	
Sukurti teksto turinį ir atskleisti temą	Teksto turinio sukūrimas ir temos atskleidimas	Tinkamai išplėtotas tekstas (kuriamo teksto teiginiai atitinka temą)	71,5	83,9	$\chi^2 = 7,808$ df = 2 p < 0,060
		Netinkamai išplėtotas pasakojimas (tik pusė parašyto teksto susieta su tema)	23,7	9,7	
		Neišplėtotas pasakojimas (dauguma pateiktų teiginių nėra susieti su tema)	4,8	6,4	
Išreikšti pasakojimo nuotaiką	Pasakojimo nuotaika	Sukurta emocionalus pasakojimas (linksmas, liūdnas, rimtas ar pan.)	70,4	62,9	$\chi^2 = 1,882$ df = 1 p < 0,112
		Sukurta neemocionalus pasakojimas	29,6	37,1	
Sukurto teksto struktūra					
Kurti struktūruotą tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant	Sukurto teksto struktūra	Yra visos teksto struktūrinės dalys: pradžia, dėstymas ir pabaiga	30,2	41,9	$\chi^2 = 4,872$ df = 2 p < 0,088
		Yra bent dvi teksto struktūrinės dalys: pradžia, dėstymas ar pabaiga	14,9	14,5	
		Neaiški teksto struktūra	54,9	43,6	
Sukurto teksto kalbinė raiška					
Kurti rišlų, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą	Teksto kalbinė raiška, logika, nuoseklumas ir vientisumas	Sukurta tekstas susietas su duota pradžia, tekstas logiškas, nėra be reikalo pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai	17,8	24,2	$\chi^2 = 1,994$ df = 2 p < 0,369
		1–2 trūkumai	46,6	43,5	
		Daugiau nei 2 trūkumai	35,6	32,3	
Teksto turinį išreikšti rišlia, turtinga ir sklandžia kalba	Žodynas	Kalba žodinga, aiški ir sklandi. Tekste vartojami vaizdingi žodžiai ir posakiai	7,9	11,3	$\chi^2 = 4,635$ df = 2 p < 0,099
		Kalba žodinga, aiški ir sklandi	34,2	22,6	
		Žodynas skurdus, vartojami elementarūs žodžiai ir frazės. Tekste nėra vaizdingų žodžių ir posakių	57,9	66,1	

Vertinant generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių sukurtų pasakojimų *originalumą* buvo analizuojama, ar III klasės mokiniai geba apibūdinti teksto esmę

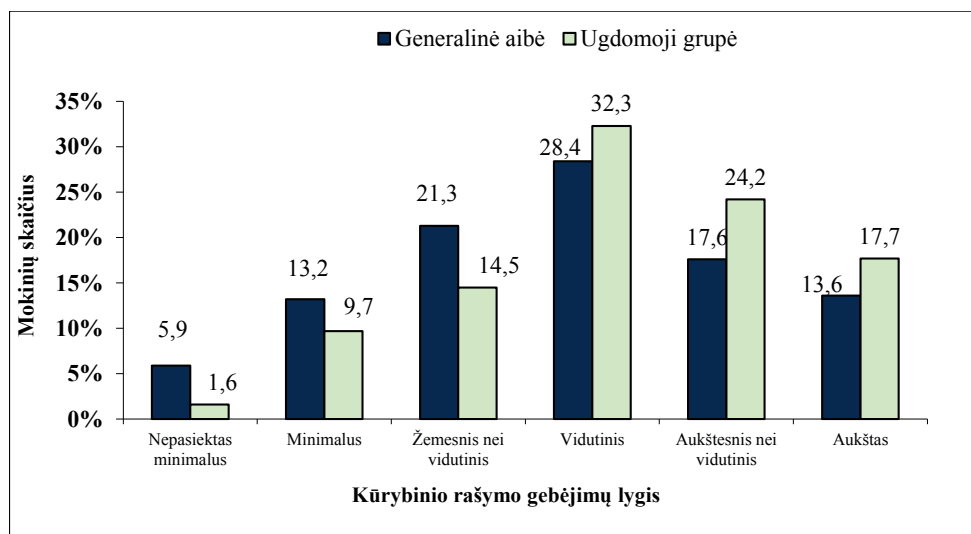
sukurdami tinkamą pavadinimą. 5 lentelėje pateikti duomenys leidžia teigti, jog tinkamą pasakojimo pavadinimą gebėjo sukurti labai panašus generalinę aibę ir ugdomąją grupę sudarančių mokinių skaičius – atitinkamai 81,8 proc. ir 82,3 proc. trečiųjų. Analizuojant III klasės mokinių sukurtus pasakojimus buvo vertinama, ar kurdami pasakojimo tekstą mokiniai atsižvelgia į pateiktą užduotį ir įvestį. Panašus generalinės aibės mokinių (89,7 proc.) ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių (88,7 proc.) skaičius gebėjo sukurti pasakojimą atsižvelgdami į užduotyje pateiktą pasakojimo tikslą. *Detalumas* kaip kūrybinio mąstymo bruožas buvo analizuojamas vertinant mokinių sukurtų pasakojimų turinį ir apimtį, t. y. temos atskleidimą pagal tinkamai pasirinktų ir išplėtotų teiginių skaičių. Kiek daugiau ugdomajame projekte dalyvaujančių III klasės mokinių tinkamai išplėtojo pasakojimą – 83,9 proc. šių mokinių sukurto teksto teiginių atitiko pasakojimo temą. Tuo tarpu tinkamai temą atskleidė kiek mažiau – 71,5 proc. – generalinės aibės trečiųjų. Paskutinis mokinių sukurtų pasakojimų turinio vertinamasis parametras – pasakojimo nuotaika. Emocionalų pasakojimą gebėjo sukurti dauguma generalinę aibę sudarančių ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių – atitinkamai 70,4 proc. generalinės aibės ir 62,9 proc. ugdomosios grupės trečiųjų. Pastebėtina, jog statistiškai reikšmingi skirtumai lyginant ugdomosios grupės ir generalinės aibės mokinių atskirus sukurtų tekstų turinio vertinamuosius parametrus nebuvo nustatyti.

Atliekant tyrimą mokinių sukurtų tekstų *sklandumas* kaip vienas iš kūrybingumo bruožų buvo vertinamas analizuojant, kaip III klasės mokiniai geba numatyti esmines pasakojimo dalis, jas išskirti, t. y. sukurti struktūruotą tekstą. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog didelė dalis III klasės mokinių negeba sukurti tinkamos struktūros pasakojimo. 54,9 proc. generalinę aibę sudarančių ir 43,6 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių kurdami pasakojimą neišskyrė nė vienos struktūrinės pasakojimo dalies – jo pradžios, dėstymo ar pabaigos. Statistiškai reikšmingi skirtumai vertinant pasakojimų *sklandumą* tarp šių dviejų mokinių grupių nebuvo nustatyti ($p < 0,088$).

Vertinant III klasės mokinių kalbinę raišką buvo analizuojama sukurtų pasakojimo tekstų kalbinė raiška, logika, vientisumas ir nuoseklumas bei pasakojimuose mokinių vartojamas žodynas. Kūrybinio mąstymo aspektu mokinių pasakojimų kalbinė raiška vertintina kaip *lankstumas*. 5 lentelėje pateikti duomenys atskleidė dar vieną problemą – dauguma III klasės mokinių nesugeba sukurti nuoseklaus ir vientiso pasakojimo. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių gebėjimo kurti nuoseklų ir vientisą tekstą nebuvo nustatyti ($p < 0,369$). Tik nedidelė generalinės aibės (17,8 proc.) ir ugdomosios grupės (24,2 proc.) mokinių

dalis sukūrė pasakojimą, kurio tekstas logiškas, nėra netinkamai pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai. Daugumos III klasės mokinių sukurtuose pasakojimuose vartojamas žodynas yra gana skurdus, vartojami elementarūs žodžiai ir frazės, sukurtuose pasakojimuose nėra vaizdingų žodžių ir posakių.

Atlikus I diagnostinio pjūvio III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimą, generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai suskirstyti į lygius pritaikant ir III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams vertinti adaptuojant SOLO taksonomiją (žr. 3 lentelę). Daugumos (40,4 %) generalinės aibės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nepasiekia minimalaus lygio, kurie pagal SOLO taksonomiją atitinka paviršinį mokymosi lygį (6 pav.). Ketvirtadalio (25,8 proc.) ugdomajame projekte dalyvaujančių trečiųjų mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai taip pat yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nesiekia minimalaus lygio. Aukštesnį nei vidutinį ir aukštą kūrybinio rašymo gebėjimų lygius, pagal SOLO taksonomiją atitinkančius gilųjį mokymosi lygmenį, III klasėje yra pasiekę tik 31,2 proc. tirtų generalinės aibės mokinių. Kiek daugiau – 41,9 proc. – ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinio ir aukšto lygio, tačiau statistškai reikšmingi skirtumai tarp ugdomosios grupės bei generalinės aibės trečiųjų mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygių nebuvo nustatyti ($\chi^2 = 7,557$, $df = 2$, $p < 0,079$).

6 pav. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai

Socioeducacinių veiksnių įtaka pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams. Atliekant tyrimą buvo siekiama išsiaiškinti, ar pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo tokių socioeducacinių veiksnių kaip mokinių lytis, mokymosi motyvacija, mokymosi patirtis.

Pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo mokinių lyties. Atliekant III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimą buvo sieta išsiaiškinti, ar šie gebėjimai priklauso nuo mokinių lyties. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, jog statistiškai reikšmingai skiriasi III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai lyginant mergaičių ir berniukų kūrybinio rašymo gebėjimus ($\chi^2 = 29,971$, $df = 5$, $p < 0,000$). Mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesni nei berniukų (6 lentelė).

6 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygių priklausomybė nuo lyties (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Generalinė aibė		Ugdomoji grupė	
	Berniukai	Mergaitės	Berniukai	Mergaitės
Nepasiektas minimalus	3,4	2,6	1,7	0,0
Minimalus	10,7	2,6	6,5	3,2
Žemesnis nei vidutinis	10,9	10,5	11,3	3,2
Vidutinis	13,6	14,6	9,7	22,6
Aukštesnis nei vidutinis	8,1	9,5	9,7	14,5
Aukštas	5,1	8,4	8,1	9,5

Tiriant generalinės aibės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybę nuo jų lyties išaiškėjo, jog berniukų, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nesiekia minimalaus lygio, yra gerokai daugiau nei mergaičių – atitinkamai 25 proc. berniukų ir 15,7 proc. mergaičių. Tokie pat skirtumai stebimi analizuojant ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybę nuo lyties – 19,5 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių berniukų ir 6,4 proc. mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nesiekia minimalaus lygio. Ypač akivaizdūs skirtumai tarp generalinės aibės berniukų ir mergaičių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra minimalus – berniukai sudaro net 10,7 proc. tirtų mokinių, o mergaitės – tik 2,6 proc. Taip pat skiriasi generalinės aibės ir ugdomosios grupės mergaičių ir berniukų kūrybinio rašymo gebėjimai, kurių lygis yra aukštesnis nei vidutinis arba aukštas. Generalinės aibės mergaitės, kurių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra aukštesnis nei vidutinis, sudaro 9,5 proc. tirtų mokinių, o berniukai – 8,1 proc., mergaičių su

aukštais kūrybinio rašymo gebėjimais yra 8,4 proc., o berniukų – tik 5,1 proc. Ugdomajame projekte dalyvaujančių mergaičių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio, taip pat yra gerokai daugiau nei berniukų – atitinkamai 24,0 proc. mergaičių ir 17,8 proc. berniukų.

Apibendrinant 6 lentelėje pateiktus duomenis galima daryti išvadą, jog skirtumai tarp mergaičių ir berniukų kūrybinio rašymo gebėjimų atsiranda jau III klasėje – mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesni nei berniukų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2003 m., 2005 m., 2007 m. ir 2010 m. nacionaliniai IV klasės mokinių pasiekimų tyrimai, kurių metu buvo nustatyti mergaičių ir berniukų rašymo gebėjimų skirtumai (rašymo gebėjimai buvo tirti kūrybinėmis užduotimis), jau nuo 2003 m. atskleidžia šią problemą ir iškelia berniukų ir mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo skirtumų klausimą. Šiais tyrimais įrodyta, jog baigiantiems pradinę mokyklą mokiniams yra lengviau skaityti nei rašyti, todėl rašymo veikla turėtų būti organizuojama tikslingiau. Ši problema išlieka iki pat pradinų klasių programos pabaigos ir persikelia į pagrindinę mokyklą (Nacionalinis IV ir VIII klasių moksleivių pasiekimų tyrimas: dalykinė ataskaita, 2003).

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo mokinių mokymosi motyvacijos. Mokinių mokymosi motyvacija – tai vidinių mokymosi paskatų sistema. Mokymosi motyvai gali būti susiję ne tik su pačiu mokymusi, bet ir su požiūriu į mokomuosius dalykus ir mokymosi veiklas, domėjimusi mokykla, mokyklos aplinka, gyvenimo, profesijos perspektyvomis. Anot L. Jovaišos (2007), didelę reikšmę mokymosi motyvacijai turi sąveika su aktualia teigiama ar neigiama situacija. Motyvuoja ir pati veikla, užduočių atlikimas, gebėjimai ir įpročiai. N. L. Gage'o, D. C. Berlinerio (1994) teigimu, motyvacija perkelia iš nuobodulio į susidomėjimą. Motyvacija daro įtaką mokinio elgesio veržlumui ir kryptingumui bei siejasi su mokinių poreikiais, interesais, vertybėmis, pažiūromis, siekiais ir polinkiais. Mokinių požiūris į mokomąjį dalyką ir mokymosi veiklas išskiriamas kaip pagrindinis mokymosi motyvaciją skatinantis veiksnys. M. Boekaerts (2010) teigimu, mokiniai, kuriems patinka mokomasis dalykas ir atliekamos mokymosi veiklos, pasiekia geresnių mokymosi rezultatų.

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, ar III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams daro įtaką mokinių požiūris į lietuvių kalbą ir rašymą – mokinių klausta, ar jiems lengva mokytis lietuvių kalbos, ar jiems patinka lietuvių kalbos pamokos, ir teirautasi apie rašymo motyvus.

Bendrą gebėjimų įvertį tiriamieji išreiškė vertindami teiginį „Man lengva mokytis lietuvių kalbos“. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo jų požiūrio į tai, ar jiems lengva mokytis lietuvių kalbos, yra pateikta 7 lentelėje ($\chi^2 = 29,359$, $df = 15$, $p < 0,014$).

7 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir požiūris į lietuvių kalbos mokymąsi (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Man lengva mokytis lietuvių kalbos			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	0,6	2,0	2,2	1,2
Minimalus	0,8	6,0	4,6	1,6
Žemesnis nei vidutinis	1,8	7,6	8,8	3,2
Vidutinis	0,8	8,0	14,8	4,4
Aukštesnis nei vidutinis	1,0	4,4	9,6	2,8
Aukštas	0,0	3,4	6,2	4,2
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	1,6	0,0
Minimalus	1,6	1,6	3,3	3,3
Žemesnis nei vidutinis	0,0	6,6	4,9	3,3
Vidutinis	0,0	3,3	19,7	8,2
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	1,6	14,8	8,2
Aukštas	0,0	0,0	11,5	6,6

Nustatyta, kad aukštesnis nei vidutinis ir aukštas kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai yra tų generalinei aibei atstovaujančių ir ugdomajame projekte dalyvaujančių III klasės mokinių, kurie visiškai sutinka arba sutinka, kad jiems lengva mokytis lietuvių kalbos (atitinkamai 22,8 proc. generalinės aibės ir 41,1 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių trečiųjų), o mokinių, kurie nesutinka arba visiškai nesutinka, kad jiems lengva mokytis lietuvių kalbos, kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesni. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad nebuvo nė vieno mokinio, turinčio aukštus kūrybinio rašymo gebėjimus, kuris visiškai nesutiktų, jog jam lengva mokytis lietuvių kalbos. Duomenys patvirtina, kad mokinių įvertis „Man lengva mokytis lietuvių kalbos“ atspindi realų jų kūrybinio rašymo gebėjimų lygį.

7 lentelėje pateiktų tyrimo duomenų analizė atskleidė, jog beveik penktadalio (19,2 proc.) generalinės aibės ir daugiau nei ketvirtadalio (27,9 proc.) ugdomosios grupės mokinių, kurie sutinka arba visiškai sutinka, jog jiems lengva mokytis lietuvių kalbos, kūrybinio rašymo gebėjimai yra tik vidutinio lygio. Tai rodo, jog mokytojai

šiems mokiniams kelia palyginti neaukštus ugdymo tikslus, nes jų kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutinio lygio, o tam pasiekti nereikia daug pastangų – jiems lengva mokytis lietuvių kalbos. Daliai pradinių klasių mokinių reikėtų kelti aukštesnius ugdymo tikslus ir skirti kognityvine prasme sudėtingesnių užduočių. Ugdymo procese mokiniai turi turėti iššūkių, kad galėtų ugdytis ir problemų sprendimo gebėjimus. 2007 metų Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių kalbos pasiekimų tyrimo išvados patvirtina, jog mokytojai pradinių klasių mokiniams skiria daugiau reproduktivinio nei produktyviojo tipo užduočių.

Tyrimo metu norėta atskleisti, ar mokinių požiūris į lietuvių kalbos pamokas daro poveikį mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams, todėl generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių buvo klausta, ar jiems patinka lietuvių kalbos pamokos. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo jų požiūrio į lietuvių kalbos pamokas yra pateikta 8 lentelėje ($\chi^2 = 29,744$, $df = 15$, $p < 0,013$).

8 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir požiūris į lietuvių kalbos pamokas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Man patinka lietuvių kalbos pamokos			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	0,8	1,0	3,0	1,0
Minimalus	1,6	3,4	5,4	2,6
Žemesnis nei vidutinis	2,2	4,2	9,4	5,8
Vidutinis	1,6	4,2	14,4	8,0
Aukštesnis nei vidutinis	1,0	2,0	10,0	4,8
Aukštas	0,2	0,8	6,8	5,8
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	1,6	0,0	0,0
Minimalus	1,6	1,6	3,2	3,2
Žemesnis nei vidutinis	0,0	4,8	4,8	4,8
Vidutinis	4,8	1,6	12,9	12,9
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	1,6	17,7	4,8
Aukštas	0,0	0,0	9,7	8,1

Galima teigti, jog III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams įtaką daro šių mokinių požiūris į lietuvių kalbą. Mokiniai, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra ne žemesni nei vidutiniai, dažniau sutinka arba visiškai sutinka su teiginiu, jog jiems patinka lietuvių kalbos pamokos: 31,2 proc. generalinės aibės mokinių ir 40,3 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių sutinka su minėtu teiginiu, o visiškai

su juo sutinka 18,6 proc. generalinės aibės ir 25,8 proc. ugdomosios grupės mokinių. Tuo tarpu nesutinkantys arba visiškai nesutinkantys su tuo, jog mėgsta lietuvių kalbos pamokas, mokiniai, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutiniai arba aukštesni, tesudaro 9,8 proc. generalinės aibės ir 8,0 proc. ugdomosios grupės mokinių. Darytina išvada, jog aukštesni kūrybinio rašymo gebėjimai yra tų mokinių, kuriems patinka lietuvių kalbos pamokos, tai sutampa ir su nacionalinių IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimų išvadomis.

Vienas iš tyrimo metu III klasės mokiniams pateiktų klausimų – jų rašymo motyvacija. Mokiniais buvo pasiūlyta įvertinti tris rašymo veiklą skatinančius motyvus. Generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių atsakymai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Mokinių rašymo užduočių atlikimo motyvai (proc.)

Motyvus	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Rašo tik todėl, kad užduota	21,6	28,3	32,1	18,0
Patinka rašyti	6,4	19,9	46,9	26,8
Mokėjimas rašyti labai pravers ateityje	2,6	1,0	20,3	76,1
	Ugdomoji grupė			
Rašo tik todėl, kad užduota	24,6	21,3	32,8	21,3
Patinka rašyti	6,6	16,4	42,6	34,4
Mokėjimas rašyti labai pravers ateityje	3,2	1,6	19,4	75,8

Vadinasi, dauguma III klasės mokinių orientuojasi į mokėjimo rašyti reikšmę tolesnei veiklai. Dominuojantis interesas ir pareigos atlikimas yra papildomi motyvai. Tačiau tolesnė duomenų analizė rodo, kad su kūrybinio rašymo gebėjimais statistiškai reikšmingai susiję kaip tik kiti du motyvai – mokinių interesas rašyti ir pareigos atlikimas.

Analizuojant generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybę nuo jų požiūrio į rašymą galima pastebėti, jog statistiškai reikšmingai skiriasi kūrybinio rašymo gebėjimai tų mokinių, kurie sutinka su teiginiu, jog rašo tik todėl, kad jiems užduota, ir tų, kurie su šiuo teiginiu nesutinka ($\chi^2 = 36,855$, $df = 15$, $p < 0,001$) (10 lentelė).

10 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir jų požiūris į rašymą (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Rašau tik todėl, kad man užduota			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	0,2	1,4	2,4	2,0
Minimalus	1,2	2,6	6,0	3,4
Žemesnis nei vidutinis	5,4	6,0	5,6	4,6
Vidutinis	6,2	9,2	9,0	3,8
Aukštesnis nei vidutinis	3,8	5,4	5,2	3,0
Aukštas	4,8	3,8	3,8	1,2
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,6
Minimalus	0,0	1,6	3,3	4,9
Žemesnis nei vidutinis	3,3	1,6	4,9	4,9
Vidutinis	8,2	8,2	11,5	4,9
Aukštesnis nei vidutinis	4,9	4,9	9,8	3,3
Aukštas	8,2	4,9	3,3	1,6

Generalinės aibės mokiniai, kurie sutinka arba visiškai sutinka su teiginiu, jog rašo tik todėl, kad jiems užduota, ir kurių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis nesiekia minimalus, yra minimalus arba žemesnis nei vidutinis, sudaro net 24 proc. tirtų mokinių. Panašus skaičius ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių (19,6 proc.), sutinkančių arba visiškai sutinkančių su šiuo teiginiu, taip pat yra pasiekę tik žemesnį nei vidutinį, minimalų arba nesiekia minimalaus kūrybinio rašymo gebėjimų lygio. Tuo tarpu 17,8 proc. generalinės aibės ir 22,9 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių, kurie su šiuo teiginiu visiškai nesutinka arba nesutinka, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio. Tikėtina, jog šie mokiniai jaučia poreikį rašyti ir rašo ne tik tuomet, kai mokytojas skiria tokią užduotį, bet ir kitais, jiems svarbiais momentais ir skirtingais tikslais.

Atsakydami į anketos klausimus mokiniai taip pat išreiškė savo požiūrį į tai, ar jiems patinka rašyti. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar mokiniams patinka rašyti, pateikta 11 lentelėje ($\chi^2 = 36,901$, $df = 15$, $p < 0,001$).

11 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir jų požiūris į rašymą (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Man patinka rašyti			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,0	1,6	2,6	1,2
Minimalus	2,0	4,2	4,2	2,6
Žemesnis nei vidutinis	2,0	3,4	10,3	6,0
Vidutinis	1,2	5,4	15,5	6,0
Aukštesnis nei vidutinis	0,6	3,2	8,0	5,6
Aukštas	0,0	2,0	6,2	5,2
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	1,6	0,0	0,0
Minimalus	1,6	1,6	3,3	3,3
Žemesnis nei vidutinis	3,3	3,3	4,9	3,3
Vidutinis	1,6	6,6	13,1	11,5
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	0,0	13,1	9,8
Aukštas	0,0	3,3	8,2	6,6

Dauguma tirtų mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutinio, aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio, sutinka (29,7 proc. generalinės aibės ir 34,4 proc. ugdomosios grupės mokinių) arba visiškai sutinka (16,8 proc. generalinės aibės ir 27,9 proc. ugdomosios grupės mokinių), kad jiems patinka rašyti. Šie mokiniai sudaro beveik pusę (46,5 proc.) generalinės aibės ir daugiau nei pusę (62,3 proc.) ugdomosios grupės trečiojų. Tuo tarpu nesutinkantys arba visiškai su tuo nesutinkantys mokiniai, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutinio, aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio, tesudaro 12,4 proc. generalinės aibės mokinių ir 11,5 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių. Galima daryti prielaidą, jog rašymo veiklą mėgstantys mokiniai pasiekia geresnių kūrybinio rašymo rezultatų.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo mokinių mokymosi patirties. Atliekant I diagnostinį pjūvį buvo siekta išsiaiškinti, kokios veiklos, mokymo(si) metodai ir kiti mokymo(si) procese mokinių patiriami veiksniai lemia aukštesnius III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Nustatant šių gebėjimų priklausomybę nuo mokinių mokymosi patirties, atlikta generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių anketų bei kūrybinio rašymo užduoties rezultatų ryšių analizė.

12 lentelėje pateikti duomenys apie generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokiniams skiriamą rašto darbų periodiškumą rodo, kad kūrybinio rašymo gebėjimų

ugdymo praktikoje tebedominuoja tradicinė mokomoji veikla – diktantas ir pasakojimas nurodyta tema. Apskaičiavus nurodytą rašymo užduočių ryšį su mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiu, paaiškėjo, kad laiškas, atpasakojimas, diktantas ir pasakojimas duota tema statistiškai nesiejami su mokinių kūrybinio rašymo gebėjimais, o pasakojimo paties pasirinkta tema, ar apie tikrus arba išgalvotus įvykius rašymas statistiškai reikšmingi mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams. Todėl čia išryškėja mokinių pasirinkimo galimybių, kurios turi įtakos mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams, svarba.

12 lentelė. Mokiniamis skiriamų rašto darbų periodiškumas (proc.)

Užduotis	Niekada	1–2 kartus per metus	Kartą per 3 mėn.	Kartą per savaitę
Generalinė aibė				
Pasakojimas nurodyta tema	1,0	8,1	37,0	53,9
Pasakojimas paties pasirinkta tema	18,7	23,3	33,9	24,1
Pasakojimas apie tikrus įvykius	14,0	25,8	38,8	21,4
Pasakojimas apie išgalvotus dalykus	7,2	19,2	30,9	42,7
Laiškas	19,6	51,3	16,6	12,5
Atpasakojimas	6,8	29,9	44,5	18,8
Diktantas	1,0	3,0	23,5	72,5
Ugdomoji grupė				
Pasakojimas nurodyta tema	0,0	14,8	31,1	54,1
Pasakojimas paties pasirinkta tema	8,1	22,6	38,7	30,6
Pasakojimas apie tikrus įvykius	14,5	25,8	27,4	32,3
Pasakojimas apie išgalvotus dalykus	5,0	35,0	31,7	28,3
Laiškas	40,3	30,7	12,9	16,1
Atpasakojimas	4,8	17,7	56,5	21,0
Diktantas	0,0	4,8	40,3	54,9

Išanalizavus šio tyrimo rezultatus aiškėja lietuvių kalbos mokymo III klasėje problemos. Daugiausia generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokiniams skiriama reproduktivinio tipo rašymo užduočių, kurios neefektyvios ugdant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus: diktantą kartą per savaitę rašo net 72,5 proc. generalinės aibės ir 54,9 proc. ugdomosios grupės tiriamųjų. Kūrybiniam rašymui ugdyti įtaką darančios produkavimo užduotys, tokios kaip pasakojimo paties pasirinkta tema arba pasakojimo apie tikrus įvykius kūrimas, skiriamos gerokai rečiau.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, kaip dažnai jie rašo pasakojimą pačių pasirinkta tema, pateikta 13 lentelėje ($\chi^2 = 36,854$, $df = 15$, $p < 0,001$).

13 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir pasakojimas pasirinkta tema (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Pasakojimo pasirinkta tema rašymo dažnis			
	Niekada	1–2 kartus per metus	Kartą per 3 mėn.	Kartą per savaitę
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,0	1,2	1,6	2,2
Minimalus	3,2	2,6	4,6	2,6
Žemesnis nei vidutinis	6,8	3,4	7,0	4,4
Vidutinis	5,2	6,6	8,6	8,0
Aukštesnis nei vidutinis	1,8	4,8	6,4	4,8
Aukštas	0,4	4,8	5,8	2,2
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,6
Minimalus	0,0	1,6	1,6	6,6
Žemesnis nei vidutinis	0,0	3,3	3,3	6,6
Vidutinis	0,0	3,3	9,8	19,7
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	1,6	11,5	11,5
Aukštas	0,0	4,9	4,9	8,2

Kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesni tų generalinę aibę sudarančių ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių, kurie bent kartą per 3 mėnesius arba dažniau rašo pasakojimą pačių pasirinkta tema – III klasės mokiniai, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio, dažniau nei kiti rašo pasakojimus pačių pasirinkta tema. Galima daryti išvadą, jog pasirinkę sau įdomią ir aktualią temą, III klasės mokiniai pasiekia geresnių kūrybinio rašymo rezultatų. Lyginant generalinės aibės ir ugdomosios grupės kūrybinio rašymo rezultatus ir šią ugdomąją veiklą tenka pastebėti, jog dalis generalinės aibės mokinius ugdančių mokytojų nesuteikia galimybės mokiniams patiems pasirinkti pasakojimo temos. Tuo tarpu visi ugdomosios grupės mokiniai turi tokią patirtį. Iš to galima daryti prielaidą apie aukštesnę ugdomosios grupės mokytojų kvalifikaciją, nes į ugdomąjį projektą mokytojai buvo atrinkti pagal turimą IKT kvalifikaciją.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, kaip dažnai jie rašo pasakojimą apie tikrus įvykius, pateikta 14 lentelėje ($\chi^2 = 25,474$, $df = 15$, $p < 0,044$).

14 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir pasakojimo apie tikrus įvykius rašymas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Pasakojimo apie tikrus įvykius rašymo dažnis			
	Niekada	1–2 kartus per metus	Kartą per 3 mėn.	Kartą per savaitę
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	0,6	1,6	1,8	2,0
Minimalus	2,4	4,6	3,0	2,8
Žemesnis nei vidutinis	4,2	6,2	7,4	3,6
Vidutinis	4,0	6,2	12,2	6,0
Aukštesnis nei vidutinis	2,2	3,4	7,8	4,4
Aukštas	0,6	3,8	6,6	2,6
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	1,6	0,0	0,0
Minimalus	0,0	0,0	4,8	4,8
Žemesnis nei vidutinis	3,2	1,6	3,2	6,5
Vidutinis	8,1	8,1	4,8	11,2
Aukštesnis nei vidutinis	1,6	6,5	8,1	8,1
Aukštas	1,6	8,1	6,5	1,6

14 lentelėje pateikti III klasės mokinių kūrybinio rašymo rezultatai rodo, jog generalinę aibę sudarantys ir ugdomajame projekte dalyvaujantys mokiniai, kurie bent kartą per 3 mėnesius arba dažniau rašo pasakojimus apie tikrus įvykius, pasiekia geresnių kūrybinio rašymo rezultatų. 14,4 proc. generalinės aibės ir 14,6 proc. ugdomosios grupės mokinių, kurie rašo pasakojimą apie tikrus įvykius bent kartą per 3 mėn., kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ir aukšto lygio.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, kaip dažnai jie rašo pasakojimą apie išgalvotus įvykius, pateikta 15 lentelėje ($\chi^2 = 44,494$, $df = 15$, $p < 0,000$).

15 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir pasakojimo apie išgalvotus įvykius rašymas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Pasakojimo apie išgalvotus įvykius rašymo dažnis			
	Niekada	1–2 kartus per metus	Kartą per 3 mėn.	Kartą per savaitę
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,6	1,4	1,0	2,0
Minimalus	1,0	2,6	4,2	4,8
Žemesnis nei vidutinis	2,4	5,2	7,4	6,6
Vidutinis	1,8	5,6	9,2	11,6
Aukštesnis nei vidutinis	0,2	2,8	5,2	9,8
Aukštas	0,2	1,6	3,8	8,0
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,7
Minimalus	0,0	5,0	3,3	0,0
Žemesnis nei vidutinis	0,0	5,0	3,3	5,0
Vidutinis	5,0	13,2	6,7	8,3
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	6,7	11,7	6,7
Aukštas	0,0	5,0	6,7	6,7

Akivaizdžiai skiriasi kūrybinio rašymo gebėjimai tų generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių, kurie ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius rašo pasakojimus apie išgalvotus įvykius. 26,8 proc. generalinės aibės ir 31,8 proc. ugdomosios grupės mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ir aukšto lygio, pasakojimus apie išgalvotus įvykius rašo kartą per 3 mėnesius arba kartą per savaitę. Vidutinius kūrybinio rašymo gebėjimus turintys III klasės mokiniai taip pat dažnai rašo pasakojimus apie išgalvotus įvykius – 11,6 proc. generalinės aibės mokinių ir 8,3 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių tai daro kartą per savaitę.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar jie pirmiausia rašo į juodraštį, pateikta 16 lentelėje ($\chi^2 = 41,445$, $df = 15$, $p < 0,000$).

16 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir rašymas į juodraščių (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Rašymo į juodraščių dažnis			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,4	2,0	1,2	1,4
Minimalus	2,4	4,2	3,2	3,6
Žemesnis nei vidutinis	1,4	9,1	3,2	7,8
Vidutinis	2,0	8,5	6,4	11,1
Aukštesnis nei vidutinis	0,6	5,4	2,8	8,9
Aukštas	0,0	5,2	2,2	6,0
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,6
Minimalus	3,2	0,0	3,2	3,2
Žemesnis nei vidutinis	3,2	3,2	3,2	4,8
Vidutinis	1,6	12,9	4,8	12,9
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	1,6	1,6	21,0
Aukštas	0,0	1,6	0,0	16,4

16 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog ir generalinės aibės mokinių, ir ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių, kurie kūrybinius rašto darbus pirmiausia rašo į juodraščių, kūrybinio rašymo rezultatai yra geresni nei to nedarančių mokinių. 14,9 proc. tirtų generalinės aibės ir 37,4 proc. ugdomosios grupės mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra aukštesnis nei vidutinis arba aukštas, visada kūrybinius rašto darbus rašo į juodraščių. Tuo tarpu 20,5 proc. generalinę aibę sudarančių ir 9,6 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių III klasės mokinių, kurie niekada nerašo į juodraščių arba tai daro tik kartais, šie gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus ar nesiekia minimalaus lygio.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo to, ar mokiniai juodraštyje parašytą kūrybinį rašto darbą aptaria su mokytoju ir paskui jį tobulina ($\chi^2 = 46,674$, $df = 15$, $p < 0,000$) (17 lentelė).

17 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir juodraščio svarstymas su mokytoju (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Juodraščio svarstymas su mokytoju			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,8	2,2	0,8	1,2
Minimalus	3,6	5,2	3,8	0,4
Žemesnis nei vidutinis	5,2	7,8	4,4	4,2
Vidutinis	5,0	7,8	10,8	4,6
Aukštesnis nei vidutinis	3,0	5,6	4,4	4,6
Aukštas	2,0	3,8	2,4	5,4
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	1,6	0,0	0,0
Minimalus	1,9	4,8	0,0	3,2
Žemesnis nei vidutinis	3,2	4,8	4,8	1,6
Vidutinis	4,8	8,1	14,5	4,8
Aukštesnis nei vidutinis	4,8	6,5	9,7	3,2
Aukštas	4,8	8,1	3,2	1,6

Net penktadalis (20,6 proc.) generalinės aibės mokinių ir beveik toks pats skaičius (19,5 proc.) ugdomajame projekte dalyvaujančių III klasės mokinių rašydami kūrybinį rašto darbą niekada neapsvarsto juodraščio su mokytoju, kad paskui galėtų tobulinti darbą. Daugiau nei pusės (10,6 proc.) iš šių generalinės aibės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus ar nesiekia minimalaus lygio.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo to, ar mokiniai savo parašytus kūrybinius rašto darbus skaito draugams ($\chi^2 = 38,940$, $df = 15$, $p < 0,001$) (18 lentelė).

18 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir kūrybinių darbų skaitymas draugams (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Kūrybinių rašto darbų skaitymo draugams dažnis			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	2,4	2,6	0,8	0,2
Minimalus	3,0	8,0	1,6	0,8
Žemesnis nei vidutinis	2,4	12,9	3,6	2,6
Vidutinis	2,8	15,7	6,0	3,8
Aukštesnis nei vidutinis	1,8	10,6	3,8	1,6
Aukštas	0,4	7,4	2,8	2,4
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	1,6	0,0	0,0	0,0
Minimalus	0,0	8,1	1,6	0,0
Žemesnis nei vidutinis	3,2	11,3	0,0	0,0
Vidutinis	1,6	21,0	8,1	1,6
Aukštesnis nei vidutinis	3,2	11,3	6,5	3,2
Aukštas	3,2	11,3	1,6	1,6

Tik 3,6 proc. generalinės aibės mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra žemesnis nei vidutinis, visada skaito savo kūrybinius rašto darbus draugams. Dažnai tai daro 6 proc. šių mokinių. Pateikti duomenys leidžia teigti, kad 33,7 proc. generalinės aibės mokinių ir 43,6 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutiniai arba aukštesni, bent kartais skaito parašytus kūrybinius rašto darbus draugams, 12,6 proc. generalinę aibę sudarančių ir 13,2 proc. ugdomajame projekte dalyvaujančių mokinių tai daro dažnai, o atitinkamai 7,8 proc. ir 6,4 proc. – visada.

Tyrimas neatskleidė reikšmingų statistinių ryšių tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių patirties rengiantis rašyti ir kūrybinio rašymo gebėjimų lygio – mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai nepriklauso nuo to, ar prieš rašydami kūrybinį rašto darbą mokiniai žiūri filmukus, paveikslėlius, nuotraukas, renka jam medžiagą. Tai galėtų būti paaiškinama tuo, kad mokytojai netinkamai organizuoja mokinių pasirengimą kūrybiniam rašymui. Galima manyti, jog mokytojai, rengdami mokinius kūrybiniam rašymui nesiima jų aktyvinti, todėl geresnių kūrybinio rašymo rezultatų pasiekia tik gabesni mokiniai, o silpnesnių gabumų mokiniams pakankamai dėmesio nėra skiriama.

Apibūdinant tyrimo rezultatus, pažymėtina, kad generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvaujančių III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis

nepriklauso nuo mokytojo skiriamų lietuvių kalbos namų darbų ir mokinių laiko, praleidžiamo šioms namų darbams paruošti. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams įtakos taip pat neturi mokytojo, tėvų ar paties mokinio jo parašytų kūrybinių rašto darbų vertinimas. Kūrybinio rašymo gebėjimų procentinių dažnių skirstiniai statistiškai nesiskiria lyginant generalinę aibę sudarančių ir ugdomajame projekte dalyvaujančių III klasės mokinių kūrybinio rašymo rezultatus ir jų ryšį su skiriamais lietuvių kalbos namų darbais, jų ruošimo laiku bei parašytų kūrybinių rašto darbų vertinimu ir įsivertinimu.

Apibendrinant I diagnostinio pjūvio III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimo rezultatus, galima teigti:

- *III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra menki – daugiau nei trečdalis generalinės aibės ir ketvirtadalis ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus ir nesiekia minimalaus lygio, kurie pagal SOLO taksonomiją atitinka paviršinį mokymosi lygmenį. Gilųjį mokymosi lygmenį pagal šią taksonomiją III klasėje yra pasiekę tik kiek daugiau nei trečdalis generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių, todėl reikėtų ieškoti daugiau galimybių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams tobulinti;*
- *III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo mokinių lyties – III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimas parodė, kad ir generalinės aibės, ir ugdomosios grupės mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra aukštesnis nei berniukų;*
- *III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo tiriamųjų mokymosi motyvacijos. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių, kurie sutinka arba visiškai sutinka su teiginiais, jog jiems lengva mokytis lietuvių kalbos ir kad jie mėgsta lietuvių kalbos pamokas, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesni nei tų generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių, kurie su šiais teiginiais nesutinka ir visiškai nesutinka;*
- *mokinių motyvacija rašyti yra reikšmingas veiksnys, darantis įtaką III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams – generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių, kurie sutinka arba visiškai sutinka, jog jiems patinka rašyti, kūrybinio rašymo gebėjimai yra ne žemesnio nei vidutinis lygio, o mokinių, kurie rašo tik todėl, kad jiems užduota, kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra žemesnis nei vidutinis;*

- *III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo tiriamųjų mokymosi patirties – geresnių kūrybinio rašymo rezultatų pasiekia mokiniai, kurie dažniau rašo kūrybinius darbus pačių pasirinkta tema ar darbus apie tikrus arba išgalvotus įvykius;*
- *kūrybinis rašymas yra svarbi veikla. Vienas iš svarbiausių šios veiklos mokymo būdų – kūrybinio darbo tobulinimas. Pradinių klasių mokiniui tikslinga kūrybinio rašto darbo juodraščių aptarti su mokytoju, kad jis nurodytų, kas parašyta gerai, o ką ir kaip reikėtų tobulinti. III klasės mokiniai retai pajėgūs patys išvelgti savo darbo trūkumų, todėl menkesni kūrybinio rašymo gebėjimai yra tų generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių, kurie kūrybinį rašto darbą tik kartais rašo į juodraščių, ir tų, kurie jį rašydami niekada neapsvarsto juodraščio su mokytoju, kad paskui galėtų tobulinti darbą. Šios veiklos reikėtų mokyti;*
- *nepakankama tikslingų mokymo(si) būdų taikymo įvairovė lemia menkesnius III klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Reikėtų siekti įvairesnės, įdomesnės aktyvios mokymosi veiklos, tinkamų mokymo(si) metodų ir strategijų, tinkančių skirtingų mokymosi stilių mokiniams, ir įdomių berniukams, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra menkesni nei mergaičių. Tam reikėtų mokymosi aplinkos, skatinančios skirtingų lyčių mokinių kūrybinį mąstymą, o kartu ir kūrybinio rašymo gebėjimų augimą.*

3.2. Interaktyviosios lentos naudojimo įtaka pradinių klasių mokinių gebėjimams sukurti kūrybinio rašto darbo turinį

Ugdomojo projekto mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams įvertinti atskaitos tašku buvo pasirinkti 2007 m. Nacionalinio IV klasės mokinių lietuvių gimtosios kalbos pasiekimų tyrimo rezultatai. Siekiant palyginti 2007 m. Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime dalyvavusiųjų ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus, konstatuojamojo tyrimo II diagnostinio pjūvio metu ugdomosios grupės mokiniams buvo pateiktos Nacionalinio mokinių pasiekimų tyrimo pirmojo ir antrojo sąsiuvinų užduotys bei anketos.

Tyrimo imtis. 2007 m. Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime pirmojo ir antrojo sąsiuvinų užduotis atliko 2223 mokiniai, kurie pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų II diagnostinio pjūvio tyrime atstovauja generalinei aibei. Pirmojo sąsiuvinio lietuvių kalbos užduotis atliko 48 proc. šių mokinių, o antrojo – 52 proc. Generalinės aibės pasiskirstymas pagal lytį – 1137 mergaitės (51,1 proc.),

1066 – berniukai (48,9 proc.). Ugdomajame projekte dalyvavo 66 mokiniai, iš jų – 35 mergaitės (53 proc.), 31 berniukas (47 proc.). Pusė visų ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių atliko pirmojo sąsiuvinio lietuvių kalbos užduotis, likusieji – antrojo sąsiuvinio užduotis.

Tyrimo rezultatai. Mokinių kūrybinio rašymo pasiekimų skirtumai lyginant generalinės aibės mokinių ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių rezultatus atskleidžiami analizuojant kiekvieną kūrybinio rašto darbo pasirinkta tema vertinimo aspektą: kūrybinio rašto darbo turinį, struktūrą ir kalbinę raišką. Atliekant tyrimą, pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai buvo vertinami pagal tuos kūrybinio rašto darbo rašymo požymius, kuriuose atsispindi kūrybinio mąstymo bruožai:

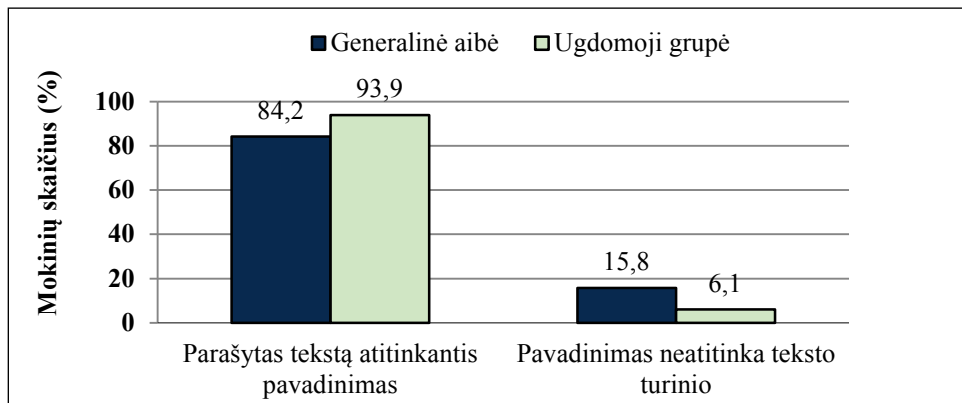
- pavadinimo, atitinkančio teksto esmę, numatymas (*originalumas*);
- turinio sukūrimas ir temos atskleidimas (pagal išplėtotų teiginių skaičių) (*detalumas*);
- teksto struktūravimas, esminių dalių numatymas, jų išskyrimas (*sklandumas*);
- teksto kalbinė raiška, logika, teksto nuoseklumas ir vientisumas (*lankstumas*).

Atlikdami pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį mokiniai turėjo sukurti pasakojimą pasirinkdami vieną iš trijų, susijusių su prieš tai skaitytu tekstu, temų: „Viena diena su Ambrozijumi“, „Svečiuose pas Purkių“, „Mano sapnas“. Pasirinkus temą mokiniams buvo siūloma pagalvoti: kodėl pasirinko tą temą; kokia kuriamo pasakojimo pradžia; ką galėtų papasakoti; kaip pabaigtų pasakojimą. Mokiniais taip pat buvo pateikti patarimai, kuriais jie galėjo vadovautis kurdami tekstą: parašyti pasakojimo pavadinimą; laikytis pasakojimo struktūros; be reikalo nekartoti žodžių; vieną sakinį sieti su kitu; apibendrinti pasakojimą; pasitikrinti, ar nepaliko klaidų.

Antrojo sąsiuvinio kūrybine užduotimi taip pat buvo tikrinami IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai. Atlikę skaitymo ir teksto suvokimo užduotis mokiniai turėjo sukurti pasakojimą viena iš trijų temų: „Mano augintinis“, „Mano svajonė“ arba „Nuotykis“. Prieš pradėdami rašyti pasakojimą IV klasės mokiniams buvo siūloma pamąstyti: kodėl pasirinko šią temą; kokia istorijos pradžia; ką galėtų apie tai papasakoti ir kaip pabaigtų istoriją. Mokiniais taip pat buvo pateikti patarimai, kuriais jie galėjo vadovautis kurdami pasakojimą: parašyti pasakojimo pavadinimą; nepamiršti, kad pasakojimas turi turėti pradžią, raidą ir pabaigą; be reikalo nekartoti žodžių; vieną sakinį sieti su kitu; apibendrinti pasakojimą sukuriant reikšmingą paskutinį sakinį.

Pradinių klasių mokinių gebėjimai sukurti kūrybinio rašto darbo turinį analizuojami atsižvelgiant į du kūrybinio rašto darbo turinį apibūdinančius aspektus – darbo pavadinimą ir temos atskleidimą. Šie du elementai rodo kūrybinio rašto darbo *originalumą* ir *detalumą*.

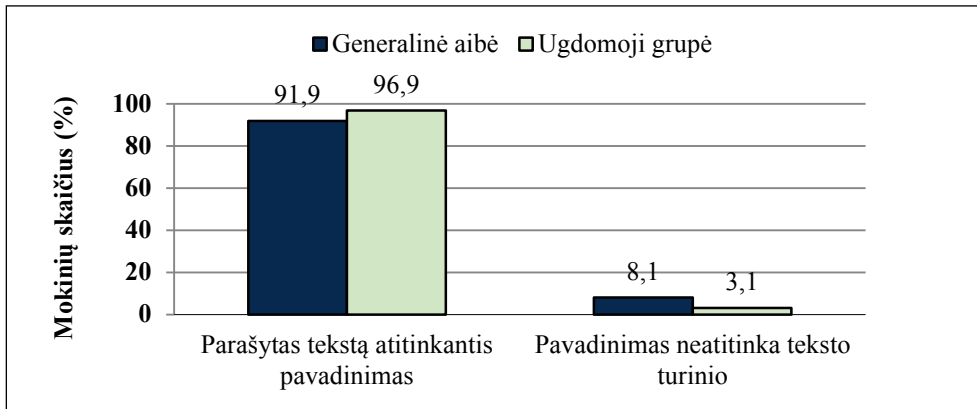
Vertinant pradinį klasių mokinių sukurtų tekstų *originalumą* buvo analizuojama, kaip pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikę mokiniai gebėjo sukurti pavadinimą, atitinkantį pasakojimo esmę ($\chi^2 = 1,419$ $df = 1$ $p < 0,234$) (7 pav.).

7 pav. Pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių gebėjimai sukurti pasakojimo pavadinimą (proc.)

7 pav. pateikti duomenys leidžia teigti, jog IV klasės mokiniai geba parašyti pasakojimo temą atitinkantį pavadinimą: 84,2 proc. 2007 m. vykdytame Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime dalyvavusiųjų mokinių, atlikusių pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį, sugalvojo tinkamą pasakojimo pavadinimą. Tinkamą pavadinimą sugalvojo ir 93,9 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, kurie atliko pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį. Vis dėlto koreliacinė pateiktų duomenų analizė rodo, jog statistiškai reikšmingas skirtumas lyginant Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių gebėjimus sugalvoti sukurtam pasakojimui tinkamą pavadinimą, atspindintį pasakojimo esmę, nebuvo nustatytas ($p < 0,234$).

IV klasės mokinių, atlikusių antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį, gebėjimai apibūdinti pasakojimo esmę sukuriant tinkamą pavadinimą tyrime buvo vertinti kaip kūrybinio rašto darbo *originalumas*. Mokinių, atlikusių antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį, pasiskirstymas pagal gebėjimus apibūdinti pasakojimo esmę sukuriant tinkamą pavadinimą pateiktas 8 pav. ($\chi^2 = 2,663$, $df = 1$, $p < 0,080$).

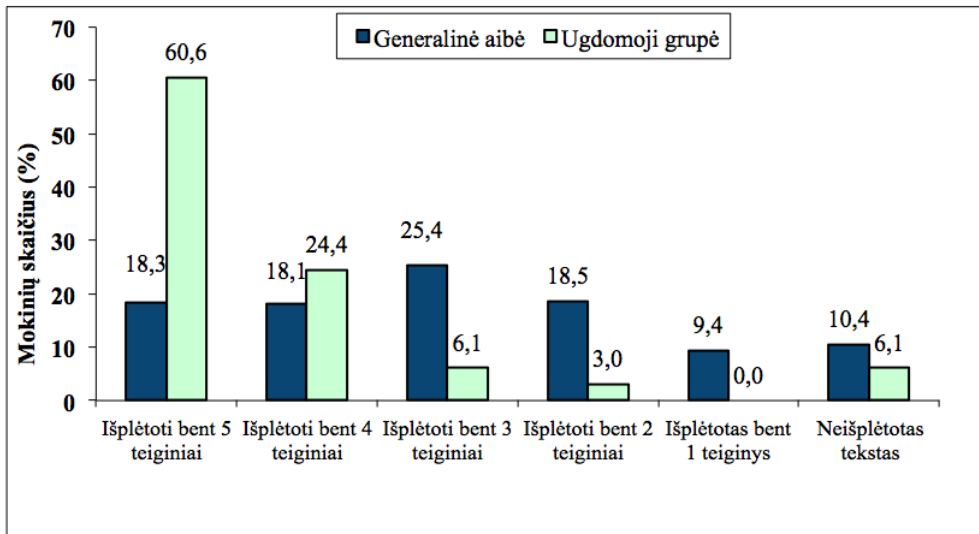
8 pav. Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių gebėjimai sukurti pasakojimo pavadinimą (proc.)

Pateikti tyrimo rezultatai rodo, kad IV klasės mokiniai geba parašyti temą atitinkantį pavadinimą: tinkamą pasakojimo pavadinimą sugalvojo 91,9 proc. generalinės aibės ir 96,9 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, atlikusių antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį. Vis dėlto analizuojant antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių sukurtus pasakojimus, statistiškai reikšmingas skirtumas tarp jų gebėjimų apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pasakojimo pavadinimą, taip pat kaip ir pirmuoju atveju, nebuvo nustatytas ($p < 0,080$). Tai galima paaiškinti tuo, jog IV klasės mokiniai kurti pavadinimus jau yra išmokę anksčiau, nes to dažnai mokoma ir kitų dalykų pamokose. Dėl šios priežasties pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikoje ypatingas dėmesys gebėjimo apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą ugdyti nebuvo skirtas. Vis dėlto 7 ir 8 pav. pavaizduoti duomenys rodo, jog daugiau ugdomosios grupės mokinių gebėjo apibūdinti teksto esmę sukurdami tinkamą pavadinimą.

Panašūs rezultatai vertinant IV klasės mokinių gebėjimus apibūdinti pasakojimo esmę sukuriant tinkamą pavadinimą buvo gauti ir 2003 bei 2005 m. atliktuose nacionaliniuose mokinių pasiekimų tyrimuose. 2003 m. kurdami pasakojimą 21 proc. tiriamųjų sukūrė pavadinimą, kuriame atsispindėjo tema ir pagrindinė mintis, 60 proc. mokinių sukurtame pasakojimo pavadinime atsispindėjo tema, o 15 proc. pavadinimas neatitiko pasakojimo turinio (Nacionalinis IV ir VIII klasių moksleivių pasiekimų tyrimas, 2003). 2005 m. atliktame tyrime temą atitinkantį pavadinimą

sugalvojo 90,5 proc. tirtų mokinių, 5 proc. mokinių sukurti pavadinimai neatitiko temos turinio, o 4,5 proc. tiriamųjų pavadinimo iš viso neparašė (Nacionalinis IV ir VIII klasių mokinių pasiekimų tyrimas, 2005).

Analizuojant mokinių sukurtų tekstų turinį buvo vertinamas jų pasakojimų *detalumas*, t. y. kaip IV klasės mokiniai gebėjo atskleisti pasakojimo temą (pagal tinkamai pasirinktų ir pasakojimuose išplėtotų teiginių skaičių). Statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas lyginant pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių generalinės aibės mokinių ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių sukurtų pasakojimų apimtį, t. y. kiek teiginių mokiniai gebėjo išplėtoti savo sukurtuose tekstuose ($\chi^2 = 41,133$, $df = 5$, $p < 0,000$) (9 pav.).

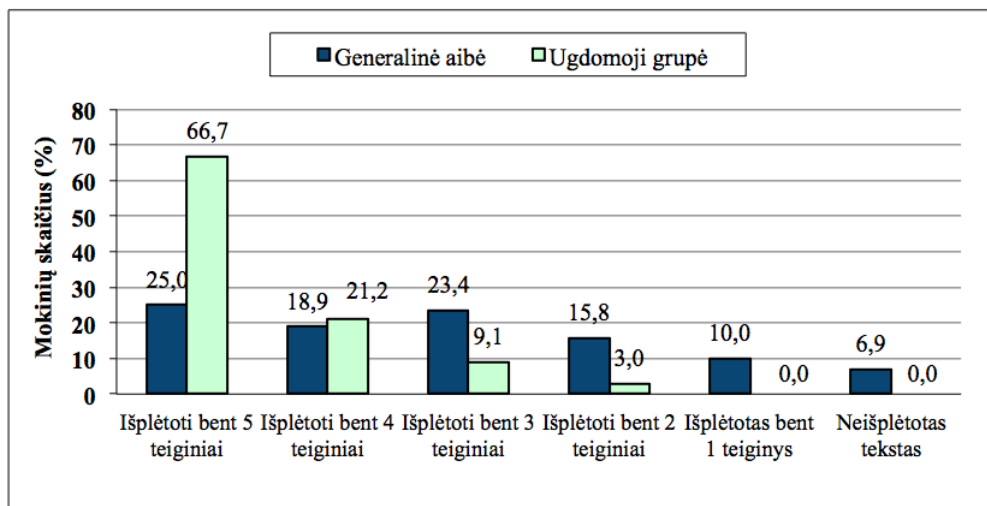

9 pav. Pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių gebėjimai sukurti teksto turinį (proc.)

9 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad net 60,6 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių tinkamai pasirinko ir išplėtojo bent 5 teiginius, o 24,2 proc. mokinių tinkamai pasirinko ir išplėtojo bent 4 teiginius. Tuo tarpu tik kiek daugiau nei trečdalis (36,4 proc.) generalinės aibės mokinių tinkamai pasirinko ir išplėtojo bent 5 arba 4 teiginius. Lyginant šiuos rezultatus su 2003 ir 2005 m. nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimais išryškėja mokinių gebėjimo sukurti pasakojimo turinį ir atskleisti temą menkėjimo tendencija. 2003 m. atlikto tyrimo rezultatai rodo, jog 59 proc. IV klasės mokinių atskleisdami temą tinkamai pasirinko ir išplėtojo kelis

teiginius (Nacionalinis IV ir VIII klasių moksleivių pasiekimų tyrimas, 2003). 2005 m. nacionaliniame tyrime savo pasakojimuose 5 ar 4 teiginius tinkamai pasirinko ir išplėtojo jau tik 38,7 proc. tiriamųjų. Tuo tarpu 2005 m. tai padaryti sugebėjo dar mažiau – 36,4 proc. pirmojo sąsiuvinio užduotį atlikusių ketvirtokų (Nacionalinis IV ir VIII klasių mokinių pasiekimų tyrimas, 2005).

Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų sukurti detalų ir išplėtotą pasakojimą ($\chi^2 = 32,778$, $df = 5$, $p < 0,000$) (10 pav.).

10 pav. Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių gebėjimai sukurti teksto turinį (proc.)

Ketvirtadalis generalinės aibės mokinių, atlikusių antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį, pasirinko ir išplėtojo 5 kūrybinės užduoties temą atitinkančius teiginius. Tai sėkmingai padarė net 66,7 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, atlikusių tą pačią kūrybinę užduotį. Be to, daugiau nei penktadalis (21,2 proc.) ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių tinkamai pasirinko ir išplėtojo bent 4 teiginius. Galima teigti, jog didžioji dauguma ugdomosios grupės mokinių gebėjo parašyti detalius pasakojimus.

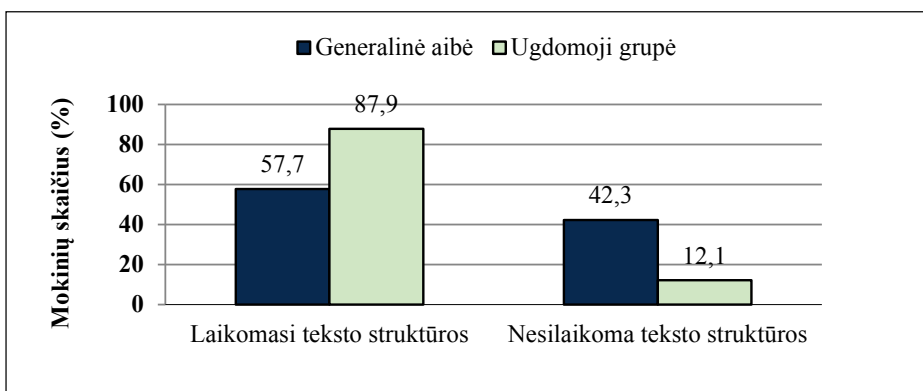
Mokinių gebėjimai sukurti teksto turinį ir atskleisti temą buvo tikslingai ugdomi viso ugdomojo projekto metu: vadovaujantis pradinė klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika mokiniai buvo mokomi aprašyti veiksmo laiką, vietą ir veikėjus, kurti pagrindinio veikėjo aprašy-

mą, įterpti žmonių ir gyvūnų aprašymus į pasakojimus, kurti aprašymus remiantis penkiais pojūčiais, kurti dialogus ir įterpti juos į pasakojimus. 9 ir 10 pav. pateikti tyrimo duomenys rodo geresnius ugdomosios grupės mokinių gebėjimus sukurti teksto turinį ir atskleisti temą vertinant tinkamai pasirinktų ir tekstuose išplėtotų teiginių skaičių, todėl darytina išvada apie teigiamą interaktyviosios lentos naudojimo įtaką šiems gebėjimams ugdyti.

3.3. Interaktyviosios lentos naudojimo poveikis pradinėms klasių mokinių gebėjimams atskleisti kūrybinio rašto darbo struktūrą

Pradinėms klasių mokinių kūrybinio rašto darbo struktūra turėtų atspindėti sukurto pasakojimo veiksmo pradžią, dėstymą ir pabaigą. IV klasėje mokiniai jau yra išmokę kurti struktūruotus tekstus, tačiau šis gebėjimas yra svarbus ne tik pradinėje, bet ir vėlesnėje ugdymo pakopose, todėl jam ugdyti turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio.

Tyrimo pradinėms klasių mokinių gebėjimai atskleisti kūrybinio rašto darbo struktūrą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant kūrybinio mąstymo atžvilgiu vertinti kaip *sklandumas*. 11 pav. pateikti duomenys apie tai, ar kurdami pasakojimus nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime bei ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai laikėsi pasakojimo struktūros, numatė esmines pasakojimo dalis ir jas išskyrė ($\chi^2 = 11,995$, $df = 1$, $p < 0,001$).

11 pav. Mokinių gebėjimai kurti struktūruotą tekstą (proc.)

Tyrimo duomenys atskleidė statistiškai reikšmingus skirtumus ($p < 0,001$) tarp nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių gebėjimų kurti struktūruotą pasakojimą – didžioji dauguma ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (87,9 proc.) kurdami tekstus laikėsi pasakojimo struktūros. Tuo tarpu tik kiek daugiau nei pusė generalinės aibės ketvirtokų gebėjo sukurti tekstus, kuriuose pirmoji eilutė, pastraipa pradedamos rašyti toliau nuo krašto.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, ar mokinių gebėjimai kurti struktūruotą tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant priklauso nuo mokinių lyties ($\chi^2 = 4,060$, $df = 1$, $p < 0,025$) (19 lentelė).

19 lentelė. Mokinių gebėjimų kurti struktūruotą tekstą priklausomybė nuo lyties (proc.)

Gebėjimai struktūruoti tekstą	Generalinė aibė		Ugdomoji grupė	
	Berniukai	Mergaitės	Berniukai	Mergaitės
Laikomasi teksto struktūros	54,8	60,7	82,4	93,8
Nesilaikoma teksto struktūros	45,2	39,3	17,6	6,2

Koreliacinė analizė atskleidė, jog mokinių gebėjimai kurti struktūruotą tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant, nors ir silpnai ($\chi^2 = 4,060$), tačiau statistiškai reikšmingai priklauso nuo mokinių lyties ($p < 0,025$). Daugiau generalinės aibės ir ugdomosios grupės mergaičių nei berniukų gebėjo sukurti struktūruotus pasakojimus su veiksmo pradžia, dėstymu ir pabaiga. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, jog lyginant ugdomosios grupės berniukų gebėjimus kurti struktūruotą tekstą su generalinės aibės berniukų, taip pat ir mergaičių gebėjimais matyti, jog ugdomojo projekto metu pavyko pasiekti svarbių kūrybinio rašymo rezultatų – ugdomosios grupės berniukų gebėjimai kurti struktūruotą tekstą gerokai geresni ne tik už šiuos generalinės aibės berniukų, bet ir mergaičių gebėjimus.

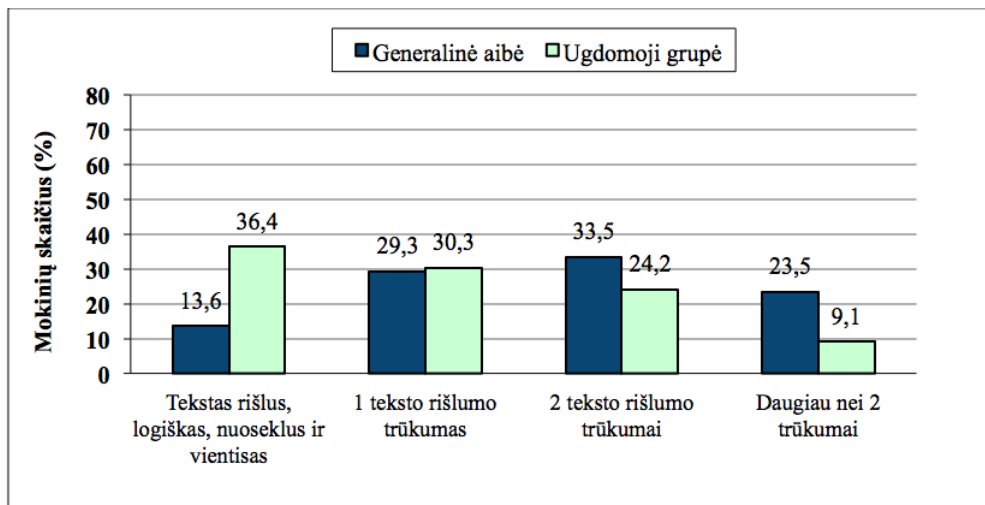
Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodikoje gebėjimui kurti struktūruotą tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant buvo skirta nemažai dėmesio. Šie gebėjimai buvo ugdomi atliekant pirmojo metodikos užduočių komplekto užduotis. Be to, viso ugdomojo projekto metu atliekant įvairias kūrybinio rašymo užduotis mokiniai buvo skatinami kurti struktūruotus tekstus, kuriuose atsispindėtų veiksmo pradžia, dėstymas ir pabaiga. Tyrimo duomenų analizė rodo akivaizdžią interaktyviosios lentos naudojimo įtaką pradinių klasių mokinių gebėjimams atskleisti kūrybinio rašto darbo struktūrą – ugdomosios grupės mokinių gebėjimai kurti struktūruotą tekstą yra gerokai geresni

nei generalinės aibės mokinių. Darytina išvada, jog vaizdus pasakojimo struktūros pateikimas ir išskyrimas interaktyviojoje lentoje padeda pradinių klasių mokiniams geriau suvokti ir perprasti, kaip rašant kūrybinį rašto darbą reiktų atskleisti veiksmo pradžią, dėstymą ir pabaigą.

3.4. Interaktyviosios lentos naudojimo vaidmuo mokinių kalbinės raiškos gebėjimų formavimuisi

Analizuojant pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus svarbus kūrybinio mąstymo bruožas yra *lankstumas*. Jis parodo, kiek mokiniai geba aprėpti įvairių problemos aspektų, kiek skirtingų jos sprendimo būdų sugalvoja, kaip greitai gali pereiti nuo vienos reiškinių rūšies prie kitos, kaip lengvai geba pertvarkyti turimą patirtį, keisti savo požiūrį, lūkesčius ir nuostatas. Šis kūrybinio mąstymo bruožas tyrime vertintas analizuojant sukurto pasakojimo teksto rišlumą, logiką, nuoseklumą ir vientisumą – ar tekstas logiškas, ar nėra be reikalo pakartotinai pavartotų žodžių, ar tinkamai siejami sakiniai.

Pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių generalinės aibės ir ugdomojo projekto mokinių pasiskirstymas pagal gebėjimą kurti rišlų, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą pateiktas 12 pav. ($\chi^2 = 46,464$, $df = 4$, $p < 0,000$).

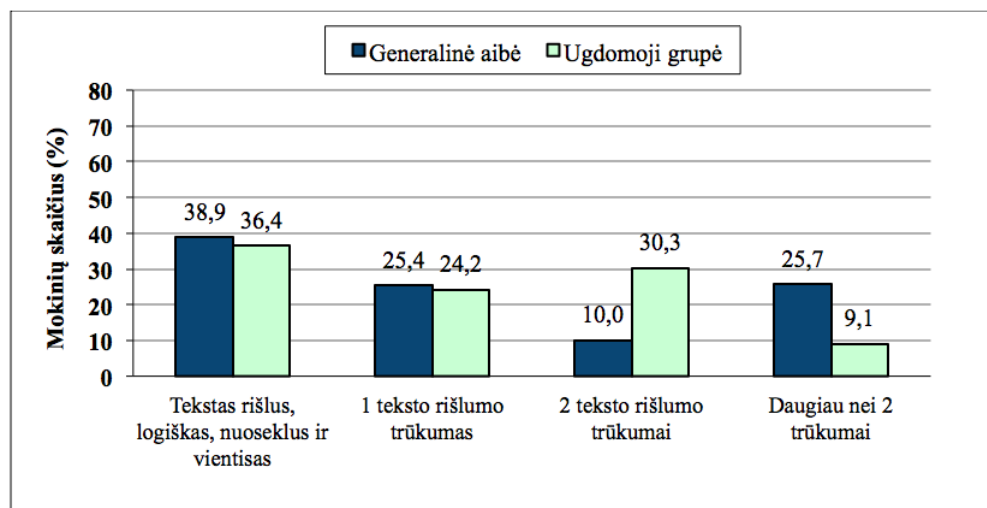

12 pav. Pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių gebėjimai kurti nuoseklų ir vientisą tekstą (proc.)

Paveiksle pavaizduoti duomenys apie generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių sukurtų tekstų kalbinę raišką – teksto rišlumą, logiką, nuoseklumą ir vientisumą. Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių gebėjimų kurti rišlų, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą ($p < 0,000$). Vertinant mokinių, atlikusių pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį, sukurtų pasakojimų teksto vientisumą ir nuoseklumą atkreiptinas dėmesys į tai, kad daugiau nei trečdalis ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių sukurti tekstai logiški, nėra be reikalo pakartotinai pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai. Nuoseklų ir logišką tekstą, be pasikartojančių žodžių, minties šuolių bei loginių klaidų gebėjo sukurti tik 13,6 proc. generalinės aibės mokinių.

Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių pasiskirstymas pagal gebėjimą kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą yra pateiktas 13 pav. Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kalbinės raiškos ($\chi^2 = 11,808$, $df = 3$, $p < 0,008$).

13 pav. Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių gebėjimai kurti nuoseklų ir vientisą tekstą (proc.)

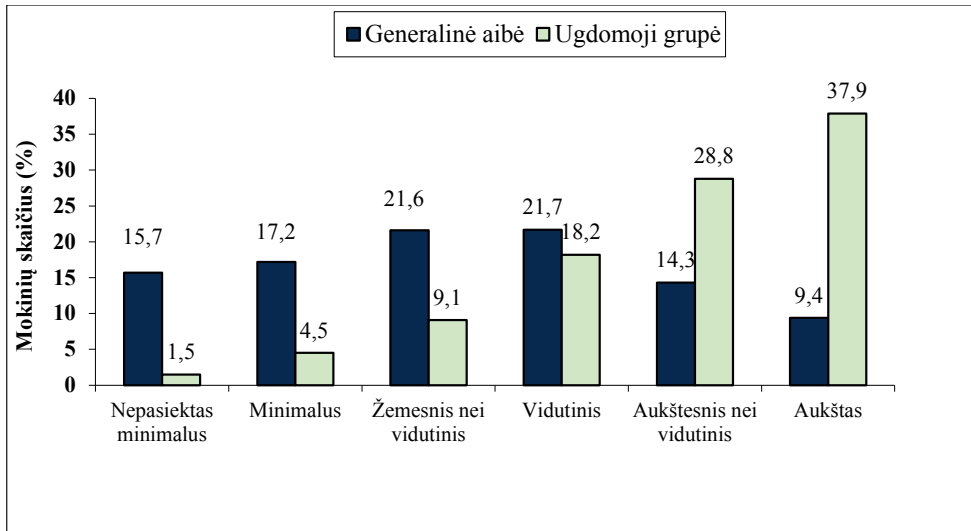
Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių sukurtų tekstų rišlumas, logika, nuoseklumas ir vientisumas yra panašūs – daugiau nei 60 proc. šių mokinių sukurtas tekstas yra logiškas, nėra be reikalo pakartotinai pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai arba sukurtame

pasakojime aptinkamas tik vienas iš teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumų. Vis dėlto daugiau nei du teksto rišlumo trūkumai aptikti net ketvirtadalio (25,7 proc.) generalinės aibės mokinių kūrybiniuose rašto darbuose.

Panašūs rezultatai gauti lyginant tyrimo duomenis su 2003 ir 2005 m. atliktais nacionaliniais IV klasės mokinių pasiekimų tyrimais. 2003 m. tekstą nuosekliai ir vientisai kurti gebėjo 14 proc. mokinių. Mažiau nei keturi teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai buvo pastebėti 73 proc. mokinių darbuose, o daugiau nei keturi trūkumai – 12 proc. tiriamųjų kūrybiniuose rašto darbuose (Nacionalinis IV ir VIII klasių moksleivių pasiekimų tyrimas, 2003). 2005 m. atliktame nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime logišką tekstą, be pasikartojančių žodžių ar minties šuolių, su tinkamai siejamais sakiniais gebėjo sukurti 19,7 proc. mokinių. Vienas teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumas aptiktas 20,8 proc., o du trūkumai – 37,1 proc. mokinių kūrybiniuose rašto darbuose. 22,4 proc. IV klasės mokinių sukurtuose tekstuose buvo daugiau nei du trūkumai (Nacionalinis IV ir VIII klasių mokinių pasiekimų tyrimas, 2005). Nors nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenų analizė rodo teigiamą tendenciją vertinant pradinių klasių mokinių kūrybinės raiškos gebėjimus, tačiau galima teigti, jog jie vis tiek išlieka gana menki, todėl daugiau dėmesio turėtų būti skiriama šiems gebėjimams ugdyti pradinėse klasėse.

Ugdomojo projekto metu vadovaujantis sukurta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika buvo ugdomi mokinių gebėjimai kurti rišlų, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą. Visi užduočių komplektai buvo skirti šiems gebėjimams tikslingai ugdyti: analizuodami savo ir kitų kūrybinius rašto darbus mokiniai mokėsi juos taisyti ir tobulinti, ieškoti pasikartojimų tekste, vaizdingesnių žodžių ir posakių ir t. t.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygių nustatymas. Ugdomajame projekte ir nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime dalyvavusių mokinių sukurti kūrybiniai rašto darbai įvertinti pagal kiekvieną vertinamąjį parametą atskirai, jiems suteikiant taškus (2 lentelė). Atsižvelgiant į galimų už kūrybinę užduotį gauti taškų skaičių buvo nustatyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai: vadovaujantis SOLO taksonomija (3 lentelė) pirmojo ir antrojo sąsiuvinių užduotis atlikusių generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvavusių IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai buvo suskirstyti į kūrybinio rašymo gebėjimų lygius (14 pav.).

14 pav. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai (proc.)

Akivaizdžiai skiriasi generalinės aibės ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai – nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ($\chi^2 = 79,938$, $df = 5$, $p < 0,000$). Du trečdaliai (66,7 proc.) visų ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukšto ir aukštesnio nei vidutinis lygio. Šie kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai pagal SOLO taksonomiją atitinka gilųjį mokymosi lygmenį. Tokių lygmenį pagal SOLO taksonomiją pasiekė tik kiek mažiau nei ketvirtadalis (23,7 proc.) generalinės aibės mokinių. Daugiau nei pusės šių mokinių (54,5 proc.) kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus ar nesiekia minimalaus lygio.

Apibendrinant IV klasės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų tyrimo II diagnostinio pjūvio rezultatus, galima teigti:

- *ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai pasiekė aukštesnių kūrybinio rašymo rezultatų atskirai analizuojant kiekvieną kūrybinės užduoties vertinimo parametą – teksto turinio sukūrimą, struktūrą ir kalbinę raišką;*

- *kūrybinio rašto darbo turinį apibūdinantys aspektai – pavadinimas bei temos atskleidimas, rodantys kūrybinio rašto darbo originalumą bei detalumą, – geriau atskleisti ugdomosios grupės mokinių darbuose;*
- *vizualus teksto struktūros pateikimas interaktyviojoje lentoje padeda ugdyti pradinių klasių mokinių gebėjimus atskleisti teksto struktūrą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant – ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių gebėjimai kurti struktūruotą tekstą yra gerokai geresni nei generalinės aibės ketvirtokų;*
- *geri ugdomosios grupės mokinių gebėjimai kurti rišlų, logišką, nuoseklų ir vientisą tekstą rodo, jog pradinių klasių mokinių kalbinės raiškos gebėjimų formavimuisi svarbus tikslingas interaktyviosios lentos naudojimas;*
- *ugdomajame projekte dalyvavusių pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra gerokai geresni nei generalinės aibės mokinių – gilųjų mokymosi lygmenį pagal SOLO taksonomiją pasiekė daugiau nei du trečdaliai ugdomajame projekte dalyvavusių ketvirtokų. Tai rodo teigiamą interaktyviosios lentos naudojimo poveikį pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti.*

3.5. Interaktyviosios lentos ir socioedukacinių veiksnių įtaka pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą ugdomojo projekto rezultatai. Interaktyviosios lentos įtaka pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams nustatyta analizuojant pagal disertantės parengtą pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodiką mokinių atliktas kūrybines užduotis.

Vadovaujantis mokslinės literatūros analize, pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą modeliui ir *Bendrosiomis programomis* sukurta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika, kurią sudaro programa (1 priedas) bei 28 pamokų užduočių sistema (9 priedas). Ši metodika buvo tobulinta atsižvelgiant į konstatuojamojo tyrimo (I diagnostinio pjūvio) duomenis ir švietimo specialistų pateiktas ekspertinio vertinimo išvadas (2–6 priedai).

Ugdomasis projektas vyko 2011–2012 mokslo metais trijose Vilniaus „Vyturio“ pradinės mokyklos, Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos ir Druskininkų „Saulės“ pagrindinės mokyklos IV klasėse. Ugdomajame projekte dalyvavo 66 mokiniai. Jų kūrybinio rašymo gebėjimai naudojant interaktyviąją lentą pagal sukurta

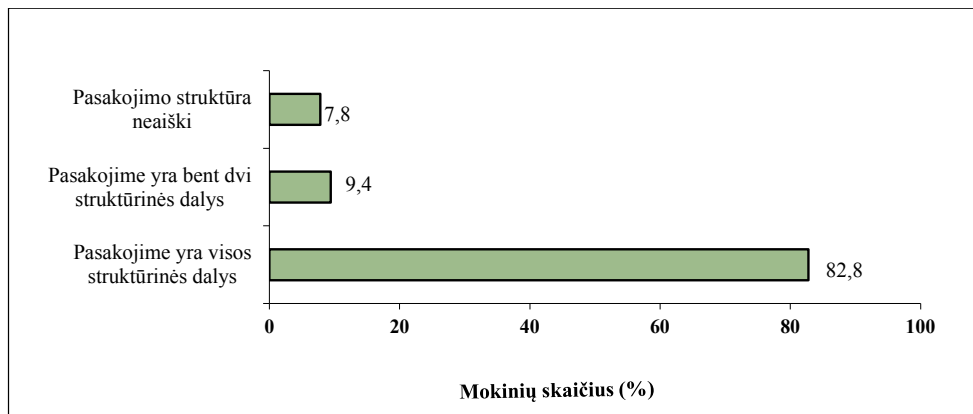
programą ir užduočių sistemą buvo ugdomi po keturias pamokas per mėnesį. Ugdomojo projekto rezultatai atskleidžiami analizuojant baigiamuosius mokinių kūrybinius rašto darbus, skiriamus atlikus kiekvieną užduočių kompleksą.

Struktūrinės pasakojimo dalys. Pirmojo užduočių komplekto tikslas – mokyti struktūruoti kuriamą pasakojimą, kad jame išryškėtų ir būtų išskirta pasakojimo veiksmo pradžia, dėstymas ir pabaiga. Atlikdami pirmojo komplekto užduotis (1–4 pamokų metu) mokiniai prisiminė ir aptarė, kokia turi būti pasakojimo struktūra ir atliko su tuo susijusias užduotis: skaitė interaktyviojoje lentoje pateiktą brolių Grimmų pasaką „Saldi košė“ ir skirtingomis spalvomis interaktyviojoje lentoje žymėjo struktūrinės jos dalis; klausė B. Potter „Pasakos apie triušį Petriuką“ garso įrašo bei kolektyviai (kartu su klasės draugais) sudarė ir interaktyviojoje lentoje užrašė šios pasakos planą.

Atlikę visas pirmojo komplekto užduotis mokiniai turėjo galimybę pasirinkti vieną iš pateiktų pasakojimo temų („Įsimintiniausias nuotykis rudenį“, „Įsimintiniausias nuotykis žiemą“, „Įsimintiniausias nuotykis pavasarį“, „Įsimintiniausias nuotykis vasarą“) ir sukurti bei juodraštyje užrašyti pasakojimą. Mokiniais buvo pateikti nurodymai, padedantys ugdyti gebėjimą tobulinti sukurtą pasakojimą: juodraštyje užrašytame pasakojime mokiniai skirtingomis spalvomis turėjo pažymėti struktūrinės pasakojimo dalis, pasitikrinti ir papildyti pasakojimą trūkstamomis jo dalimis, papildyti pasakojimo tekstą sakiniais ar atskirais žodžiais, patikslinti pasakojimo pavadinimą. Sukūrę pasakojimus visi klasės mokiniai turėjo juos sudėlioti pagal metų laikus ir sudaryti klasės nuotykių knygelę. Klasės nuotykių knygelei visi mokiniai kolektyviai kūrė viršelį bei turinį pagal pateiktą pavyzdį. Taip buvo užtikrinta pirmojo užduočių komplekto integracija su daile bei technologijomis. Siekiant ugdyti mokinių gebėjimą vertinti savo ir kitų sukurtus tekstus, jiems pasiūlyta sukurtą klasės nuotykių knygelę paeiliui neštis į namus ir, perskaičius klasės draugų pasakojimus, išrinkti labiausiai patikusį ir pažymėti jį sutartiniu ženklu (širdele, šauktuku ar pan.).

Atliekant pirmojo komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; kūrybinį rašto darbą kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; kurti tekstą atsižvelgiant į situaciją; kurti pasakojimą apie patirtus ir matytus įvykius; vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

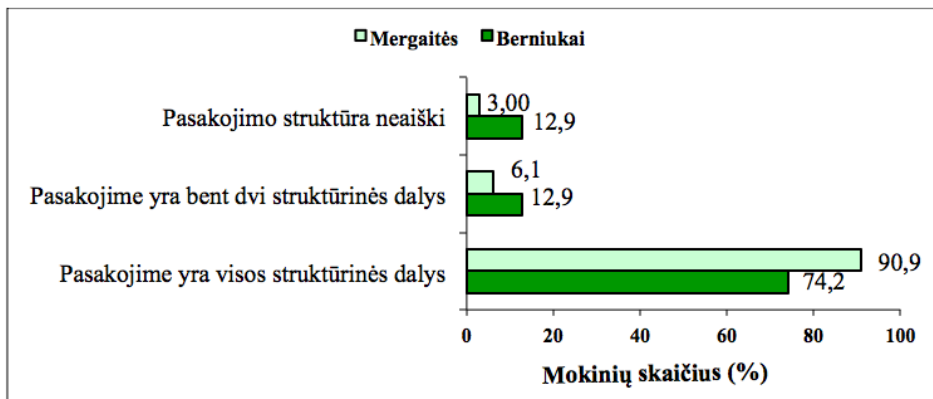
Analizuojant ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių pirmojo komplekto baigiamuosius kūrybinius rašto darbus buvo atkreiptas dėmesys į tai, ar rašydami pasakojimus mokiniai laikėsi pasakojimo struktūros (15 pav.).

15 pav. Mokinių gebėjimai kurti struktūruotą tekstą (proc.)

15 paveiksle pateikti duomenys leidžia teigti, jog atlikę pirmojo komplekto užduotis dauguma ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (82,8 proc.) gebėjo sukurti pasakojimą, kuriame būtų jo pradžia, dėstymas ir pabaiga. Neaiški pasakojimo struktūra buvo tik 7,8 proc. tiriamųjų sukurtų pasakojimų. Lyginant šiuos ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių rezultatus su pirmojo diagnostinio pjūvio duomenimis (5 lentelė), matyti, jog prieš prasidedant ugdomajam projektui tik 41,9 proc. jame dalyvaujančių mokinių gebėjo parašyti pasakojimą, kuriame yra veiksmo pradžia, dėstymas ir pabaiga. Tuo tarpu beveik pusės tiriamųjų (43,6 proc.) sukurtų pasakojimų struktūra buvo neaiški.

Mokinių gebėjimo kurti pasakojimą, kuriame būtų jo pradžia, dėstymas ir pabaiga, pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 16 pav.

16 pav. Mergaičių ir berniukų gebėjimai kurti struktūruotą tekstą (proc.)

Sukurti pasakojimą laikantis pasakojimo struktūros gebėjo daugiau ugdomajame projekte dalyvavusių mergaičių (90,9 proc.) nei ugdomajame projekte dalyvavusių berniukų (74,2 proc.). Be to, tik 3 proc. mergaičių sukurtų pasakojimų struktūra buvo neaiški, tuo tarpu aiškios struktūros neturėjo 12,9 proc. berniukų sukurtų pasakojimų.

Pasakojimo veiksmo laiko, vietos ir veikėjų aprašymų kūrimas. Antrojo užduočių komplekto tikslas – mokyti kurti pasakojimą su tam tikrais veiksmo laiko, vietos nurodymais ir įterpiančiais veikėjų aprašymais. Atlikdami antrojo komplekto užduotis (5–8 pamokų metu) ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai analizavo ir mokėsi atskirai aprašyti pasakojimo veiksmo laiką, veiksmo vietą ir veikėjus. Galutinė antrojo užduočių komplekto užduotis – sukurti šiuos elementus jungiantį pasakojimą.

Pirmiausia ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai diskutavo, kokie elementai yra svarbūs kiekvienam pasakojimui. Vėliau ketvirtokai buvo mokomi aprašyti pasakojimo veiksmo laiką – jiems buvo paaiškinta, kas tai yra pasakojimo veiksmo laikas, ir pateikta pasakojimo veiksmo laiko aprašymų pavyzdžių. Siekiant, kad mokiniai išminktų aprašyti pasakojimo veiksmo laiką, ugdomajame projekte buvo pritaikytas darbo grupėse metodas: mokiniai buvo suskirstyti po 4–5 į grupes ir per 15 minučių ant popieriaus lapo, padalyto į keturias dalis, skirtas kiekvienam metų laikui, turėjo parašyti kuo daugiau žodžių ar posakių, apibūdinančių kiekvieną metų laiką. Pasibaigus skirtam laikui, grupių atstovai buvo kviečiami prie interaktyviosios lentos, kurioje turėjo iš eilės įrašyti po sugalvotą, tačiau lentoje dar nesantį žodį ar posakį. Taip buvo tęsiama tol, kol visos grupės surašė visus sugalvotus žodžius. Atlikusios

šią užduotį mokinių grupės burtų keliu pasidalijo metų laikus ir kūrė vieno iš jų aprašymą, panaudodamos kuo daugiau tinkamų žodžių, esančių interaktyviojoje lentoje. Grupės atstovams perskaičius sukurtus metų laikų aprašymus, ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai buvo skatinami diskutuoti ir teikti pasiūlymus, kaip sukurtus aprašymus galima būtų patobulinti.

Mokantis kurti veiksmo vietos aprašymą mokiniams interaktyviojoje lentoje buvo paaiškinta, kas yra veiksmo vieta, ir pateikta veiksmo vietos aprašymo pavyzdžių. Siekiant, kad mokiniai išmoktų aprašyti pasakojimo vietą, jiems skirta kita užduotis – aprašyti mėgstamiausią vietą, kurioje labiausiai patinka būti, tačiau savo aprašyme nepaminti, kokia tai vieta. Mokiniam taip pat buvo pateikti klausimai, padedantys kurti mėgstamiausios vietos aprašymą: kaip ta vieta atrodo, kodėl joje patinka būti, ką toje vietoje veiki. Pabaigę aprašymus mokiniai skaitė juos klasės draugams, kurie turėjo atspėti, apie kokią vietą galėtų būti skaitoma. Siekiant ugdyti mokinių gebėjimą tobulinti sukurtą tekstą buvo diskutuojama, kaip sukurtus mėgstamiausios vietos aprašymus galima papildyti ar patobulinti.

Trečiosios šio užduočių komplekto pamokos metu ugdomajame projekte dalyvavusiems mokiniams interaktyviojoje lentoje buvo paaiškinta, kas yra pasakojimo veikėjai, ir pateikta pasakojimo veikėjų aprašymų pavyzdžių ir nurodytos jiems būdingos išvaizdos ir būdo savybės. Mokiniam pateikta užduotis – prisiminti mėgstamiausią knygos, filmo, animacinio filmuko arba spektaklio veikėją ir vienoje lentelės skiltyje surašyti žodžius ar posakius, apibūdinančius jo išvaizdą, o kitoje – charakterį. Tai padarę mokiniai turėjo sukurti mėgstamiausio veikėjo aprašymą, panaudodami lentelėje surašytus žodžius ir posakius. Pabaigę šią užduotį mokiniai buvo skatinami perskaityti sukurtus aprašymus, diskutuoti, ar aprašymai aiškūs, kaip juos galima papildyti, patobulinti.

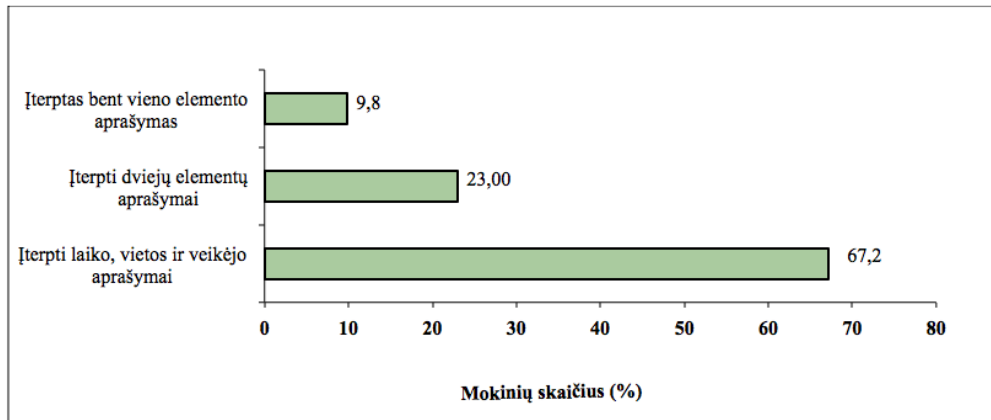
Galutinė antrojo užduočių komplekto užduotis – sukurti pasakojimą apie mokinio mėgstamiausio veikėjo nuotyki, kurį jis patirtų atsidūręs mokinio mėgstamiausioje vietoje. Perskaitę anksčiau sukurtus mėgstamiausio veikėjo ir vietos aprašymus, ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai turėjo parašyti pasakojimą nepamiršdami jį įterpti trumpų pasakojimo veiksmo laiko, vietos ir veikėjo aprašymų.

Atliekant antrojo komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; kūrybinį rašto darbą kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; kurti tekstą atsižvelgiant į situaciją; tikslingai kurti apra-

šymą ir įterpti jį ar jo detales į pasakojimą; kurti pasakojimą apie išgalvotus įvykius; vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

Peržiūrint ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių antrojo užduočių komplekto baigiamuosius kūrybinius darbus buvo analizuojama, ar kurdami pasakojimą apie mėgstamiausio veikėjo nuotykį mėgstamiausioje vietoje mokiniai į jį įterpė veiksmo laiko, vietos ir veikėjo aprašymus (17 pav.).

17 pav. Mokinių gebėjimai į pasakojimą įterpti aprašymus (proc.)

Diagramoje pateikti duomenys rodo, jog dauguma ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, atlikusių antrojo komplekto užduotis, gebėjo į sukurtus pasakojimus įterpti visų trijų pasakojimo elementų: veiksmo laiko, veiksmo vietos ir veikėjo aprašymus, arba savo pasakojimuose aprašė bent du iš jų. Tik kiek mažiau nei dešimtadalis mokinių (9,8 proc.) kurdami pasakojimus aprašė tik vieną iš trijų pasakojimo elementų. Pažymėtina ir tai, jog nebuvo nė vieno baigiamojo antrojo užduočių komplekto kūrybinio darbo, kuriame nebūtų aprašytas bent vienas iš pasakojimo elementų.

Pagrindinis pasakojimo veikėjas. Trečiojo užduočių komplekto tikslas – mokytis išsamiai aprašyti pagrindinį pasakojimo veikėją ir sukurti pasakojimą, į kurį įterptas pagrindinio pasakojimo veikėjo aprašymas. Atlikdami trečiojo komplekto užduotis (9–12 pamokų metu) ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai prisiminė, kas yra pasakojimo veikėjai; analizavo, kas yra pagrindinis pasakojimo veikėjas ir kuo jis skiriasi nuo kitų veikėjų; prisiminė ir aptarė pagrindinius savo skaitytų knygų veikėjus; kartu su klasės draugais kūrė ir interaktyviojoje lentoje aprašė pateiktą veikėją; mokėsi

išsamiai aprašyti savo sugalvotą veikėją ir kartu su suolo draugu kūrė pasakojimą, į kurį įterpti abiejų sugalvotų pasakojimo veikėjų aprašymai.

Siekiant, kad mokiniai išmoktų kurti pagrindinio pasakojimo veikėjo aprašymą, kiekvienas iš jų turėjo sugalvoti savo pasakojimo veikėją ir išsamiai raštu atsakyti į interaktyviojoje lentoje pateiktus klausimus apie jį: koks sugalvoto veikėjo vardas, kiek jam metų, ar jis turi kokių nors ypatingų galių, jei taip, kokių, ar sugalvotas veikėjas turi šeimą, ką jis mėgsta veikti ir t. t. Atlikę šią užduotį mokiniai suolo draugui skaitė atsakymus ir klausimus apie savo sugalvotą pagrindinį veikėją, juos konkretino ir pildė.

Galutinė šio komplekto užduotis – kartu su suolo draugu sukurti pasakojimą, kuriame dalyvautų abiejų sugalvoti veikėjai. Mokiniam taip pat primenama, jog į šį pasakojimą jie turėtų įterpti trumpus pagrindinių veikėjų aprašymus, aprašyti, koku laiku ir kokioje vietoje vyksta pasakojimo veiksmas. Prieš perrašant savo sukurtą pasakojimą ir švarraštį mokiniai buvo skatinami jį pataisyti ir patobulinti, o perrašius – iliustruoti. Sukūrę pasakojimus mokiniai juos garsiai skaitė klasės draugams, kurie turėjo išrinkti labiausiai juos nustebinusią istoriją.

Atliekant trečiojo komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; kūrybinį rašto darbą kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; kurti tekstą atsižvelgiant į situaciją; tikslingai kurti aprašymą ir įterpti jį ar jo detales į pasakojimą; kurti pasakojimą apie išgalvotus įvykius; vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

Analizuojant ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių poromis sukurtus pasakojimus apie abiejų sugalvotų pagrindinių veikėjų kartu patirtą nuotykį galima daryti išvadą, jog ketvirtokai gerai suprato ir atliko jiems skirtą užduotį – beveik visuose sukurtuose pasakojimuose (96,7 proc.) mokiniai įterpė abiejų sugalvotų veikėjų aprašymus. Be to, dauguma mokinių (60 proc.) nepamiršo savo kūrybiniuose darbuose aprašyti pasakojimo veiksmo laiko ir vietos arba bent vieno iš šių pasakojimo elementų.

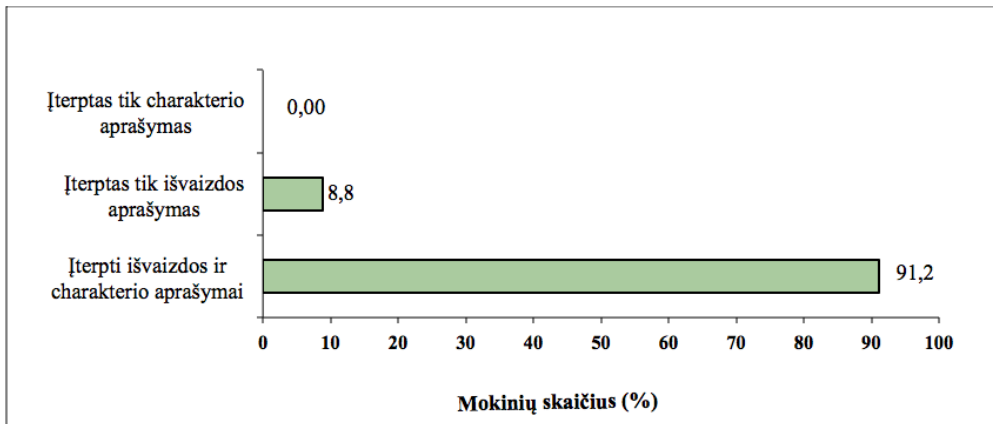
Žmonių ir gyvūnų aprašymų kūrimas. Šio užduočių komplekto tikslas – mokytis kurti žmonių ir gyvūnų aprašymus ir įkomponuoti šiuos aprašymus į pasakojimą. Atlikdami ketvirtojo komplekto užduotis (13–16 pamokų metu) ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai pasikartojo aprašymo sąvoką ir struktūrą, atliko su tuo susijusias užduotis, mokėsi kurti žmonių ir gyvūnų aprašymus pagal pateiktus pavyzdžius bei įterpti aprašymus į pasakojimą.

Siekiant ugdyti ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių gebėjimą kurti žmogaus aprašymą jiems buvo pateikta užduotis – sukurti savo geriausio draugo aprašymą. Pirmiausia vienoje lentelės skiltyje mokiniai turėjo surašyti, kokios išorinės savybės yra būdingos geriausiam draugui, o kitoje skiltyje – vidines geriausio draugo savybes. Panaudodami savo surašytą informaciją apie geriausią draugą mokiniai kūrė aprašymus vadovaudamiesi interaktyviojoje lentoje pateiktais nurodymais: nurodyk, kokį žmogų aprašysi; kokios išorinės savybės jam būdingos; koks jo charakteris; apibendrink ir parašyk, kodėl jis yra tavo geriausias draugas. Sukūrę geriausio draugo aprašymus mokiniai juos davė skaityti suolo draugui ir aptarė, kaip šiuos aprašymus galima būtų pataisyti ir patobulinti.

Galutinė ketvirtojo komplekto užduotis – pasižiūrėjus trumpą filmuką apie pandas, sukurti pasakojimą apie tai, kas ten įvyko, ir įterpti pandų išorės bei vidaus savybių aprašymus. Ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai buvo skatinami sukurti ir juodraštyje užrašyti pasakojimą apie pandas, sugalvoti joms vardus, trumpai parašyti, kaip jos atrodo, koks jų charakteris, ir aprašyti pasakojimo veiksmą. Atliekant šią užduotį mokiniai buvo mokomi sukurtą darbą papildyti ir tobulinti, todėl prieš perrašant pasakojimus į švarraštį jiems buvo pasiūlyta pasitikrinti: ar sugalvojo ir užrašė pasakojimo pavadinimą; ar sugalvojo pandoms vardus; ar parašė, kaip atrodo pandos bei kokios jos yra (jų vidinės savybės); ar parašė, kokia proga pandos gavo tortą; ar laikėsi pasakojimo struktūros. Papildę savo pasakojimus mokiniai juos perrašė, garsiai skaitė ir aptarė su klasės draugais.

Atliekant ketvirtojo komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; kūrybinį rašto darbą kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; kurti tekstą atsižvelgiant į situaciją; tikslingai kurti žmonių ir gyvūnų aprašymus ir įterpti juos į pasakojimą; vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

18 pav. pateikti duomenys rodo, jog beveik visi ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai (91,2 proc.) gebėjo į savo sukurtą pasakojimą apie pandas įterpti trumpus jų išvaizdos ir charakterio, kitų vidinių savybių aprašymus. Tik 8,8 proc. mokinių sukurtuose pasakojimuose aprašė pandų išorę, tačiau nieko nepaminėjo apie jų vidines savybes.

18 pav. Mokinių gebėjimai į pasakojimą įterpti išvaizdos ir charakterio aprašymus (proc.)

Analizuojant mokinių sukurtus pasakojimus apie pandas taip pat atkreiptas dėmesys į tai, ar kurdami pasakojimus mokiniai išplėtojo pasakojimo veiksmą: 87,7 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių ketvirtokų tai padarė sėkmingai. Tuo tarpu 12,3 proc. mokinių kurdami pasakojimus apie pandas vadovavosi pateiktomis instrukcijomis, t. y. sugalvojo pandoms vardus, aprašė, kaip jos atrodo ir kokios jos yra, tačiau nesugebėjo sukurti nuoseklaus pasakojimo veiksmo. Visi ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai sugalvojo pasakojimą atitinkantį pavadinimą, laikėsi pasakojimo struktūros.

Aprašymų kūrimas remiantis visais penkiais pojūčiais. Šio užduočių komplekto tikslas – mokytis kurti aprašymus remiantis regos, klausos, lytėjimo, uoslės ir skonio pojūčiais bei įterpti šiuos aprašymus į pasakojimą. 17–20 pamokų metu ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai prisiminė, kokie yra penki pojūčiai, diskutavo, kuo jie yra svarbūs kiekvienam žmogui, ir interaktyviojoje lentoje atliko su kiekvienu pojūčiu susijusias užduotis: rašė sakinius apie tai, ką mato pateiktame paveikslėlyje; užrašė garsus, kuriuos galėtų girdėti pateiktoje situacijoje ir garso įrašė; rašė, ką galėtų užuosti, jei atsidurtų pavaizduotoje vietoje; užrašė, koks galėtų būti nuotraukose esančio maisto skonis; parinko ir užrašė savo sugalvotus žodžius apie tai, ką pajustų palietę nuotraukose pavaizduotus daiktus.

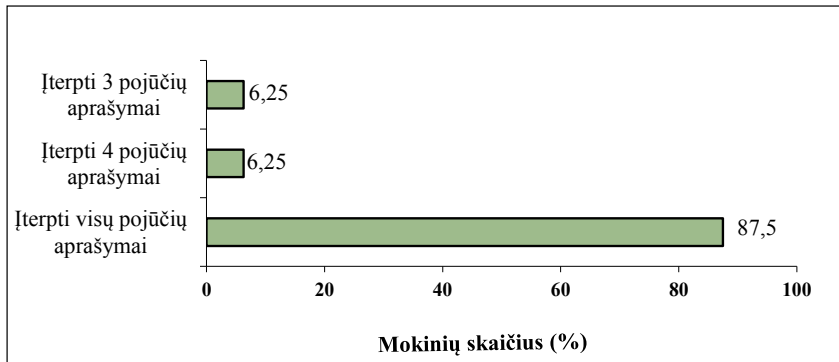
Atlikus šias užduotis mokiniams buvo pateikta sakinių, parašytų pasitelkus kiekvieną pojūtį, pavyzdžių. Juos perskaitę mokiniai turėjo sugalvoti ir savo sąsiuvinyje užrašyti po vieną sakinį, parašytą pasitelkus regos, klausos, lytėjimo, uoslės ir sko-

nio pojūčius. Siekiant, kad mokiniai geriau perprastų aprašymų kūrimą remiantis pojūčiais, jiems buvo pateiktos kelios skirtingos nuotraukos, ir pasirinkę vieną iš jų, ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai turėjo sukurti tekstą apie tai, kas joje pavaizduota remiantis bent keturiais pojūčiais. Savo aprašymus mokiniai skaitė ir aptarė su suolo draugu.

Galutinė penktojo komplekto užduotis – sukurti pasakojimą su aprašymu remiantis bent trimis interaktyviojoje lentoje pateiktomis iliustracijomis. Ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai buvo suskirstyti į grupes po tris arba keturis (priklausomai nuo klasės mokinių skaičiaus). Atliekdami šią užduotį mokiniai turėjo: pasirinkti ir kurdami pasakojimą panaudoti ne mažiau kaip tris interaktyviojoje lentoje pateiktas iliustracijas; į pasakojimą įterpti aprašymą remiantis visais penkiais pojūčiais; sukurti prasmingą ir įdomų pasakojimą; sukurti pasakojimą, kuris turi struktūrą – veiksmo pradžią, dėstymą ir pabaigą. Prieš perrašant sukurtą pasakojimą į švarraštį mokiniai dar kartą skatinti pasitikrinti, ar vadovavosi visais pateiktais nurodymais, pasakojimus pataisyti ir papildyti. Sukurtus pasakojimus mokiniai klasėje garsiai skaitė, diskutavo, ar šie parašyti laikantis užduoties nurodymų, ir rinko įdomiausią.

Atliekant penktojo komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; kūrybinį rašto darbą kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; kurti tekstą atsižvelgiant į situaciją; tikslingai kurti aprašymus remiantis regos, girdėjimo, lytėjimo, uoslės ir skonio pojūčiais ir įterpti juos į pasakojimą; kurti pasakojimą pagal paveikslėlių seriją; kurti pasakojimą apie išgalvotus įvykius; vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

19 paveiksle pateiktoje diagramoje matyti, jog dauguma ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (87,5 proc.) kartu su klasės draugais kurdami pasakojimus baigiamajai penktojo komplekto užduočiai gebėjo į juos įterpti trumpus aprašymus, parašytus remiantis visais penkiais pojūčiais. Iš 16 sudarytų mokinių grupių tik viena mokinių grupė (6,25 proc.) sukūrė pasakojimą, į kurį įterpti aprašymai remiantis 4 pojūčiais, o kita mokinių grupė (6,25 proc.) – remiantis tik 3 pojūčiais.

19 pav. Mokinių gebėjimai į pasakojimą įterpti pojūčių aprašymus (proc.)

Analizuojant mokinių sukurtus darbus, į kuriuos įterpti aprašymai remiantis penkiais pojūčiais, taip pat buvo atkreiptas dėmesys, ar mokinių sukurti pasakojimai yra prasmingi ir įdomūs. Nors daugumoje pasakojimų mokiniai sukūrė aprašymus, tačiau 18,75 proc. jų mokinių grupės daugiau koncentravosi į aprašymų kūrimą, todėl šiuose pasakojimuose trūksta pasakojimo veiksmo ir prasmės. Tikėtina, jog kai kuriems ugdomajame projekte dalyvavusiems mokiniams ši užduotis buvo per sunki. Į tai reiktų atkreipti dėmesį ugdant mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus ir tokias užduotis siūlyti gabesniems mokiniams.

Pabrėžtina, jog ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių grupių sukurtuose pasakojimuose buvo laikomasi pasakojimo struktūros – visuose pasakojimuose aiškiai išskirta veiksmo pradžia, dėstymas ir pabaiga.

Dialogų kūrimas pasakojime. Šeštojo užduočių komplekto tikslas – mokyti kurti dialogus ir įkomponuoti juos į pasakojimą. 21–24 pamokų metu mokiniai prisiminė, kas yra dialogas, diskutavo ir sužinojo, dėl kokių priežasčių dialogai yra kuriami pasakojimuose. Siekiant, kad ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai geriau perprastų dialogo paskirtį ir išmoktų jį kurti, jiems buvo pateiktos kelios užduotys: kartu su suolu draugu prie interaktyviosios lentos atsitiktiniu būdu pasirinkus du veikėjus sukurti dialogą tarp jų; mokiniams taip pat buvo pateikta pasakėčia, kurią, atsižvelgdami į pasakėčios pamokymą, jie turėjo papildyti savo sukurtu dialogu tarp dviejų pasakėčios veikėjų kiškio ir meškos bei sugalvoti šiai pasakėčiai pavadinimą.

Galutinė šeštojo komplekto užduotis – pasirinkus vieną iš interaktyviojoje lentoje pateiktų patarlių sugalvoti pasakėčią, kurios pamokymas ir būtų pasirinkta patarlė. Mokiniais taip pat buvo pasiūlyta nepamiršti į savo pasakėčią įterpti jos veikėjų pokalbio. Pirmiausia atlikdami šią užduotį ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai kartu su mokytojomis aptarė interaktyviojoje lentoje pateiktas patarles bei jų reikšmes. Prieš perrašant savo sukurtas pasakėčias į švarraštį mokiniai buvo skatinami pasitikrinti: ar sugalvojo pasakėčiai pavadinimą; ar sukūrė pasakėčios veikėjų pokalbį; ar pabaigoje parašė pasakėčios pamokymą (pasirinktą patarlę); ar pasakėčioje yra veiksmo pradžia, dėstymas ir pabaiga. Patobulinę savo pasakėčias mokiniai jas perrašė, vėliau garsiai skaitė visai klasei ir kartu su klasės draugais rinko tas pasakėčias, kurios geriausiai atitiko pasirinktą patarlę, aptarė, kaip kitas pasakėčias būtų galima dar patobulinti.

Atliekant šeštojo komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti kūrybiniam rašto darbui, apgalvoti, ką rašyti; kūrybinį rašto darbą kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą kūrybinį rašto darbą; apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą; sukurti teksto turinį ir atskleisti temą; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą; kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis; kurti tekstą atsižvelgiant į situaciją; pasakojimuose tinkamai vartoti dialogo intarpus; kurti pasakojimą apie išgalvotus įvykius; vertinti savo ir kitų sukurtus kūrybinius rašto darbus.

Analizuojant baigiamuosius mokinių kūrybinius rašto darbus pirmiausia buvo atkreiptas dėmesys į tai, kaip ugdomajame projekte dalyvavusiems mokiniams sekėsi kurti dialogą savo pasakėčiais. 20 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog dauguma mokinių (77,6 proc.) gebėjo savo sukurtose pasakėčiose tinkamai vartoti dialogo intarpus. 17,2 proc. mokinių sukūrė ir į savo pasakėčias įterpė bent trumpus dialogus. Tik 5,2 proc. mokinių sukurtuose tekstuose nebuvo dialogo.

Atlikdami šeštojo komplekto baigiamąją užduotį 87,9 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių užduoties tikslą suprato teisingai ir sukūrė pasirinktą patarlę atitinkančią pasakėčią. Vis dėlto darytina išvada, jog dalis mokinių (12,1 proc.) gerai nesuprato pasirinktos patarlės prasmės (arba patarlę suprato tiesiogiai), todėl nesugebėjo sukurti jos atitinkančios pasakėčios.

20 lentelė. Mokinių pasiskirstymas pagal šeštojo komplekto kūrybinės užduoties atlikimą (proc.)

Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Ugdomoji grupė (proc.)
TURINYS		
Dialogas	Įterptas dialogas tarp pasakėčios veikėjų	77,6
	Įterptas trumpas dialogas tarp pasakėčios veikėjų	17,2
	Dialogo nėra	5,2
Užduoties tikslas	Teisingai suprastas užduoties tikslas (sukurta pasakėčia atitinka pasirinktą patarlę)	87,9
	Nesuprastas užduoties tikslas (sukurta pasakėčia neatitinka pasirinktos patarlės)	12,1
Temos atskleidimas	Tinkamai išplėtotas pasakojimas (kuriamo teksto teiginiai atitinka pasakojimo temą)	77,6
	Netinkamai išplėtotas pasakojimas (tik pusė parašyto teksto susieta su tema)	20,7
	Neišplėtotas pasakojimas (dauguma pateiktų teiginių nėra susieti su tema)	1,7
KALBINĖ RAIŠKA		
Teksto nuoseklumas ir vientisumas	Tekstas logiškas, nėra be reikalo pavartotų žodžių, tinkamai siejami sakiniai	74,1
	1–2 trūkumai	25,9
	Daugiau nei 2 trūkumai	0,0

77,6 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių tinkamai išplėtojo pasakojimą, tuo tarpu tik kiek daugiau nei penktadalio mokinių (20,7 proc.) sukurtose pasakėčiose tema nebuvo tinkamai atskleista, nes dalis teiginių nesiejami su sukurtu tekstu.

Analizuojant sukurtų pasakėčių kalbinę raišką galima teigti, kad beveik du trečdaliai ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (74,1 proc.) geba sukurti nuoseklų ir vientisą tekstą. Ketvirtadalio mokinių sukurtose pasakėčiose aptikti ne daugiau nei du teksto nuoseklumo ir vientisumo trūkumai.

Laiško rašymas. Paskutiniojo užduočių komplekto tikslas – pasikartoti laiško struktūrą ir išmokti parašyti reikalavimus atitinkantį laišką. Atlikdami septintojo komplekto užduotis (25–28 pamokų metu) ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai prisiminė, kuo skiriasi skirtingiems adresatams ir skirtingais tikslais rašomi laiškai, aptarė laiško rašymo priežastis, mokėsi užrašyti voka, pasikartotojo laiško struktūrą, mokėsi parašyti elektroninį laišką.

Galutinė paskutiniojo užduočių komplekto užduotis – parašyti atsakymą į interaktyviojoje lentoje pateiktą šikšnosparnio laišką. Rašydami atsakymą šikš-

nosparniui ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai turėjo vadovautis pateiktais nurodymais: parašyti laiką ir vietą, iš kurios rašo; pasisveikinti ir parašyti kreipinį; padėkoti už gautą laišką; papasakoti apie save; parašyti šikšnosparniui, kaip galėtų padėti išspręsti jo problemą; atsisveikinti ir pasirašyti. Juodraštyje užrašytą laišką mokiniai davė perskaityti ir pataisyti savo suolo draugui, o paskui turėjo perrašyti jį į švarraštį.

Atliekant septintojo užduočių komplekto užduotis buvo ugdomi šie mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai: pasirengti rašyti laišką, apgalvoti, ką rašyti; laišką kurti juodraštyje; koreguoti ir tobulinti sukurtą laišką; kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų laišką; kurti laišką atsižvelgiant į adresatą ir situaciją; vertinti savo ir kitų sukurtus laiškus.

21 lentelė. Mokinių pasiskirstymas pagal septintojo komplekto kūrybinės užduoties atlikimą (proc.)

Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Ugdomoji grupė (proc.)
Kreipinys	Laiškas pradamas kreipiniu į adresatą	100,0
	Kreipiamasi ne į adresatą / kreipinio nėra	0,0
Laiško pradžios reikalavimai (pasisveikinta, padėkota už laišką)	Yra abu paminėti laiško pradžios reikalavimai	90,7
	Yra bent vienas iš paminėtų laiško pradžios reikalavimų	9,3
	Nesilaikoma laiško pradžios reikalavimų	0,0
Laiško autoriaus pasakojimas apie save, domėjimasis adresatu, pasiūlymas, kaip išspręsti problemą	Laišką sudaro bent trys teiginiai (laiško autoriaus pasakojimas apie save, domėjimasis adresatu, pasiūlymas, kaip išspręsti problemą)	87,0
	Laišką sudaro du teiginiai	13,0
	Laišką sudaro vienas teiginys	0,0
Atsisveikinimas	Atsisveikinta	96,3
	Neatsisveikinta	3,7
Parašas	Nurodo vardą arba pavardę; tik pavardę ir kt.	96,3
	Nepasirašyta	3,7

Analizuojant 21 lentelėje pateiktus septintojo užduočių komplekto baigiamuosius mokinių kūrybinius rašto darbus, kuriuos kurdami ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai turėjo parašyti atsakymą į laišką, matyti, jog visi mokiniai savo laiškus pradėjo kreipiniu į adresatą. Dauguma (90,7 proc.) mokinių taip pat laikėsi laiško pradžios reikalavimų, t. y. laiško pradžioje pasisveikimo su adresatu ir padėkojo už laišką.

Rašydami laiškus mokiniai turėjo vadovautis ir kitais reikalavimais: papasakoti apie save, pasidomėti adresatu ir pasiūlyti, kaip galėtų padėti išspręsti adresatui kilusią problemą. 87 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių gebėjo parašyti laišką,

kuriame išplėtojo visus tris teiginius. Likę 13 proc. mokinių parašė ir išplėtojo bent du iš paminėtų reikalavimų.

96,3 proc. mokinių laikėsi laiško pabaigos reikalavimų – laiško pabaigoje atsisveikino bei pasirašė. Tik kiek mažiau nei 4 proc. mokinių pamiršo laiško pabaigoje atsisveikinti ir pasirašyti.

Ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių atsakymai apie kūrybinio rašymo užduotis naudojant interaktyviąją lentą. Siekiant išsiaiškinti ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių nuomonę apie kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduotis, anketoje jiems buvo pateikti papildomi klausimai: mokinių buvo klausta, ar jiems patiko šios užduotys, ar jos buvo įdomios, ar kurti pasakojimus buvo lengva, kurios užduotys patiko labiausiai ir t. t.

97 proc. mokinių, dalyvavusių ugdomajame projekte, atsakė, jog jiems patiko interaktyviojoje lentoje pateiktos kūrybinės rašymo užduotys, kurias jie atliko ugdymo projekto metu. 22 lentelėje pateikta ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių nuomonė apie kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą užduotis.

22 lentelė. Mokinių atsakymai apie interaktyviojoje lentoje pateiktas kūrybinio rašymo užduotis (proc.)

Nuomonė apie interaktyviojoje lentoje pateiktas kūrybines rašymo užduotis	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Kūrybinės rašymo užduotys buvo įdomios	1,5	1,5	43,9	53,0
Kurti pasakojimus buvo lengva	1,5	12,1	66,7	19,7
Patiko kurti pasakojimą pasižiūrėjus filmuką	9,1	10,6	37,9	42,4
Patiko kurti pasakojimus pagal pateiktus paveikslėlius ir(ar) nuotraukas	4,5	9,1	45,5	40,9
Patiko kurti pasakojimus kartu su suolu ir(ar) klasės draugais	4,5	6,1	28,8	60,6

22 lentelėje pateikti duomenys leidžia teigti, jog daugumai ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių kūrybinės rašymo užduotys buvo įdomios – su šiuo teiginiu sutinka arba visiškai sutinka 96,9 proc. mokinių. Taip pat dauguma mokinių (86,4 proc.) sutinka arba visiškai sutinka, jog kurti pasakojimus pagal interaktyviojoje lentoje pateiktas kūrybines rašymo užduotis buvo lengva. Svarbus veiksnys, darantis įtaką pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams, yra skirtingų mokymo metodų taikymas – ugdomajame projekte dalyvavusiems mokiniams patiko kurti

pasakojimus pasižiūrėjus trumpą filmuką, pagal pateiktus paveikslėlius ar nuotraukas, kartu su suolu ir klasės draugais.

Ugdomajame projekte dalyvavusių pradinėjų klasių mokinių taip pat buvo prašyta pažymėti, kurios kūrybinio rašymo užduotys jiems patiko labiausiai (23 lentelė).

23 lentelė. Mokinių atsakymai apie labiausiai patikusias interaktyviojoje lentoje pateiktas kūrybinio rašymo užduotis (proc.)

Labiausiai patikusios interaktyviojoje lentoje pateiktos kūrybinės rašymo užduotys, atliktos šiais mokslo metais	Mokinių skaičius (proc.)
Kai reikėjo sukurti klasės nuotykių knygele	39,4
Kai reikėjo sukurti pasakojimą apie savo mėgstamiausio veikėjo nuotyki	71,2
Kai kartu su suolu draugu reikėjo sukurti pasakojimą, kuriame dalyvautų abiejų sugalvoti veikėjai	71,2
Kai reikėjo sukurti pasakojimą pasižiūrėjus filmuką apie pandas	60,6
Kai kartu su klasės draugais reikėjo sukurti pasakojimą iš pateiktų iliustracijų remiantis visais penkiais pojūčiais	62,1
Kai reikėjo sukurti pasakėčią	47,0
Kai reikėjo parašyti laišką šikšnosparniui	69,7

Lentelėje pateikti duomenys patvirtina, jog ugdomajame projekte dalyvavusiems ketvirtos klasės mokiniams patiko kurti pasakojimus pagal interaktyviojoje lentoje pateiktas kūrybines rašymo užduotis. Atsakydami į anketos klausimus IV klasės mokiniai pažymėjo, kurios užduotys jiems patiko labiausiai. 23 lentelėje pateikti mokinių atsakymai patvirtina, jog ugdomajame projekte dalyvavusiems pradinėjų klasių mokiniams labiausiai patiko tos kūrybinės rašymo užduotys, kuriose buvo taikomos skirtingos ugdymo strategijos ir metodai.

Socioeducacinių veiksnių įtaka pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams. Socioeducacinių veiksnių įtaka pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams analizuojama pasitelkus Pearsono *Chi-Square* koeficientą (χ^2), kuris taikytas statistiškai reikšmingiems skirtumams tarp vertinamų požymių nustatyti. Taip pat nagrinėjama pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo tokių socioeducacinių veiksnių kaip mokinių lytis, šeimos pedagogika, mokinių motyvacija, pedagoginiai veiksniai.

Pradinėjų klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo mokinių lyties. Tyrimo rezultatai patvirtino 2007 m. Nacionalinio mokinių pasiekimų tyrimo dalykinėje ataskaitoje pateiktą išvadą, jog mergaičių rašymo pasiekimai yra aukštesni

nei berniukų. 24 lentelėje pateikiami generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybės nuo jų lyties duomenys ($\chi^2 = 174,859$, $df = 5$, $p < 0,000$).

24 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo jų lyties (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Generalinė aibė		Ugdomoji grupė	
	Berniukai	Mergaitės	Berniukai	Mergaitės
Nepasiektas minimalus	10,4	5,0	1,5	0,0
Minimalus	10,3	7,0	4,5	0,0
Žemesnis nei vidutinis	11,7	9,9	6,1	3,0
Vidutinis	9,2	12,6	6,1	12,1
Aukštesnis nei vidutinis	4,9	9,5	10,6	18,2
Aukštas	1,9	7,6	12,1	25,8

Ugdomajame projekte dalyvavusių mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimai yra geresni nei generalinės aibės mergaičių. Beveik pusės ugdomajame projekte dalyvavusių mergaičių (44,0 proc.) kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukšto ir aukštesnio nei vidutinis lygio. Tik 17,1 proc. generalinės aibės mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ir aukšto lygio. Svarbu, jog ugdomuojų projektu pavyko pasiekti geresnių berniukų kūrybinio rašymo rezultatų. Ugdomajame projekte dalyvavusių berniukų kūrybinio rašymo gebėjimai yra daug geresni nei generalinės aibės berniukų – daugiau nei penktadalio (22,7 proc.) ugdomajame projekte dalyvavusių berniukų kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukšto ir aukštesnio nei vidutinis lygio, tuo tarpu tik 6,8 proc. generalinės aibės berniukų pasiekė šį lygį. Be to, ugdomajame projekte dalyvavusių berniukų kūrybinio rašymo rezultatai yra geresni ne tik už berniukų, bet ir už generalinės aibės mergaičių, kurių tik 17,1 proc. pasiekė aukštesnį nei vidutinį ir aukštą kūrybinio rašymo gebėjimų lygius, rezultatus.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo šeimos aplinkos. Atliekant pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų diagnostinį tyrimą buvo siekiama išsiaiškinti, kokią įtaką šiems mokinių gebėjimams daro šeimos aplinka – namiškių taikomos skatinamosios priemonės, pagalba ruošiant namų darbus ir t. t.

Tyrimo metu generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių buvo klausta, ar namiškiai už gerą mokymąsi kuo nors apdovanoja. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar namiškiai

už gerą mokymąsi kuo nors apdovanoja, pateikta 25 lentelėje ($\chi^2 = 36,572$, $df = 15$, $p < 0,001$).

25 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir apdovanojimas už gerą mokymąsi (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Apdovanojimų už gerą mokymąsi dažnis			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
Generalinė aibė				
Nepasiektas minimalus	4,3	6,5	1,7	1,7
Minimalus	4,0	8,9	2,6	1,8
Žemesnis nei vidutinis	4,2	11,9	3,7	1,9
Vidutinis	4,6	12,3	3,4	1,9
Aukštesnis nei vidutinis	2,5	8,9	2,7	0,8
Aukštas	1,9	5,7	1,9	0,6
Ugdomoji grupė				
Nepasiektas minimalus	0,0	1,5	0,0	0,0
Minimalus	0,0	0,0	1,5	1,5
Žemesnis nei vidutinis	0,0	4,6	3,1	1,5
Vidutinis	7,7	6,2	3,1	1,5
Aukštesnis nei vidutinis	12,3	10,8	3,1	3,1
Aukštas	4,6	16,9	15,4	1,5

25 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog neigiamą įtaką mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams daro ir nuolatiniai apdovanojimai už gerą mokymąsi, ir jų nebuvimas. Daugiau nei trečdalis (34,9 proc.) generalinės aibės mokinių, kuriuos namiškiai už gerą mokymąsi kartais arba dažnai apdovanoja, kūrybinio rašymo gebėjimai yra ne žemesnio nei vidutinis lygio. Beveik pusės ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (46,2 proc.), kartais arba dažnai apdovanojamų už gerą mokymąsi, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio. Tyrimo rezultatai patvirtina 2007 m. Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime pateiktą išvadą, jog siekiant geresnių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų skatinamosios priemonės, tokios kaip apdovanojimai, turėtų būti taikomos saikingai. Svarbu, kad mokinių motyvai būtų susiję su jų nuostatomis mokytis ir būtų orientuoti ne į trumpalaikį atlygį. Todėl formuojant teigiamą mokinių požiūrį į mokymąsi, reikėtų ugdyti mokinių nuostatas tobulėti pačiam, suvokiant iš to kylančias pasekmes.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams įtaką daro tai, ar tėvai domisi jų namų darbais ir ar padeda juos ruošti. Generalinės aibės ir ugdomosios

grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar tėvai padeda ruošti namų darbus, pateikta 26 lentelėje ($\chi^2 = 39,548$, $df = 15$, $p < 0,001$).

26 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir tėvų pagalba ruošiant namų darbus (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Tėvų pagalba ruošiant namų darbus dažnis			
	Niekada	1–2 kartus per mėn.	1–2 kartus per sav.	Kasdien
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	3,2	7,4	2,0	1,6
Minimalus	3,2	9,2	2,0	2,7
Žemesnis nei vidutinis	4,2	8,3	1,9	2,4
Vidutinis	5,3	4,9	1,0	2,3
Aukštesnis nei vidutinis	3,8	11,9	3,3	0,8
Aukštas	3,7	11,8	2,9	0,3
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,5
Minimalus	0,0	3,0	0,0	1,5
Žemesnis nei vidutinis	0,0	1,5	3,0	4,5
Vidutinis	1,5	3,0	9,1	4,5
Aukštesnis nei vidutinis	3,0	4,5	16,7	4,5
Aukštas	4,5	9,1	15,2	9,1

26 lentelėje pateikti duomenys leidžia teigti, jog IV klasės mokiniai pasiekia aukštesnių rezultatų, kai jų tėvai domisi vaikų namų darbais ir padeda spręsti iškilusias problemas kartą per savaitę arba kartą per mėnesį: 29,9 proc. generalinės aibės ir 45,5 proc. ugdomosios grupės mokinių, iš namiškių sulaukiančių pagalbos ruošiant namų darbus bent kartą per mėnesį arba kartą per savaitę, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ar aukšto lygio. Nerimą kelia tai, kad daliai tėvų tenka kasdien padėti savo vaikams ruošti namų darbus, tačiau tai neduoda teigiamo poveikio. Tikėtina, kad šiems mokiniams dažniausiai skiriamos per sunkios užduotys arba jų per daug.

Tyrimo rezultatai patvirtina, jog didelę reikšmę pradinėse klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams turi ankstyvas kūrybinio rašto darbo struktūros suvokimas, kuris formuojasi klausant skaitomų knygų arba sekamų pasakų. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar kas nors iš namiškių skaitė knygas arba sekė pasakas, pateikta 27 lentelėje ($\chi^2 = 97,132$, $df = 10$, $p < 0,000$).

27 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir knygų ar pasakų skaitymas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Knygų ar pasakų skaitymo vaikystėje dažnis					
	Generalinė aibė			Ugdomoji grupė		
	Neskaitė	Retai	Dažnai	Neskaitė	Retai	Dažnai
Nepasiektas minimalus	2,0	4,9	8,2	0,0	0,0	1,5
Minimalus	0,6	6,6	10,0	1,5	1,5	0,0
Žemesnis nei vidutinis	0,8	6,8	14,1	0,0	1,5	7,7
Vidutinis	1,0	5,9	15,1	1,5	6,2	10,8
Aukštesnis nei vidutinis	0,2	3,7	10,6	0,0	12,3	16,9
Aukštas	0,3	1,9	7,3	1,5	6,2	30,8

Generalinės aibės mokinių ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, kuriems tėvai vaikystėje dažnai skaitė knygas ar sekė pasakas, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesni nei tų mokinių, kuriems namiškiei knygas skaitė retai arba visai to nedarė. 33 proc. generalinės aibės ir 58,5 proc. ugdomosios grupės mokinių, kuriems namiškiei vaikystėje dažnai skaitė knygas arba sekė pasakas, kūrybinio rašymo gebėjimai yra ne žemesnio nei vidutinis lygio.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo mokinių motyvacijos. Siekiant išsiaiškinti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybę nuo jų motyvacijos, generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių buvo klausta, ar jiems patinka lietuvių kalba ir lietuvių kalbos pamokos, ar lengva mokytis lietuvių kalbos, ar įdomios rašymo užduotys lietuvių kalbos pamokose ir t. t.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar jiems patinka lietuvių kalba, pateikta 28 lentelėje ($\chi^2 = 39,414$, $df = 15$, $p < 0,001$).

28 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir jų požiūris į lietuvių kalbą (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Man patinka lietuvių kalba			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,6	3,6	7,9	4,0
Minimalus	1,7	2,0	8,8	3,2
Žemesnis nei vidutinis	1,7	4,1	13,3	4,3
Vidutinis	0,8	3,1	13,3	4,0
Aukštesnis nei vidutinis	0,2	1,7	8,2	3,6
Aukštas	0,3	0,9	4,9	2,9

lentelės tęsinys →

→ *lentelės tęsinys*

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Man patinka lietuvių kalba			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	1,5	0,0	0,0	0,0
Minimalus	0,0	0,0	4,5	0,0
Žemesnis nei vidutinis	0,0	0,0	6,1	3,0
Vidutinis	1,5	4,5	12,1	0,0
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	1,5	22,7	4,5
Aukštas	0,0	3,0	19,7	15,2

Net 87,8 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių sutinka arba visiškai sutinka, jog jiems patinka lietuvių kalba. 62,1 proc. šių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio. Su teiginiu, jog jiems patinka lietuvių kalba, sutinka mažesnis procentas generalinės aibės mokinių – 78,4 proc. Tik 19,6 proc. šių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar jiems lengva mokytis lietuvių kalbos, pateikta 29 lentelėje ($\chi^2 = 72,244$, $df = 15$, $p < 0,000$).

29 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir požiūris į lietuvių k. mokymąsi (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Lengva mokytis lietuvių kalbos			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,2	6,5	6,0	2,2
Minimalus	1,4	4,9	7,4	1,9
Žemesnis nei vidutinis	1,0	8,1	11,7	2,6
Vidutinis	0,6	5,7	13,1	2,4
Aukštesnis nei vidutinis	0,3	3,0	8,2	2,5
Aukštas	0,1	0,9	6,0	2,3
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	1,5	0,0	0,0	0,0
Minimalus	0,0	3,0	1,5	0,0
Žemesnis nei vidutinis	1,5	3,0	4,5	0,0
Vidutinis	1,5	10,6	4,5	1,5
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	10,6	18,2	0,0
Aukštas	0,0	3,0	19,7	15,2

Lentelėje pateikti duomenys rodo, jog panašus skaičius ugdomosios grupės (65,1 proc.) bei generalinės aibės mokinių (66,3 proc.) sutinka arba visiškai sutinka, kad jiems lengva mokytis lietuvių kalbos. Tačiau ugdomajame projekte dalyvavę mokiniai savo kūrybinio rašymo gebėjimus vertino tiksliau – 53,1 proc. ugdomosios grupės mokinių, teigiančių, jog jiems lengva mokytis lietuvių kalbos, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ar aukšto lygio, tuo tarpu tik 19 proc. generalinės aibės mokinių, sutinkančių arba visiškai sutinkančių su minėtu teiginiu, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio.

Atliekant tyrimą generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių buvo klausta, ar jiems įdomios skaitymo ir rašymo užduotys, atliekamos per lietuvių kalbos pamokas. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar jiems įdomūs tekstai, skaitomi per lietuvių kalbos pamokas, pateikta 30 lentelėje ($\chi^2 = 26,118$, $df = 15$, $p < 0,037$).

30 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir jų požiūris į skaitomus tekstus (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Įdomūs skaitomi tekstai per lietuvių kalbos pamokas			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,4	2,7	8,3	4,1
Minimalus	0,9	1,5	9,8	3,5
Žemesnis nei vidutinis	1,4	2,3	13,4	6,2
Vidutinis	0,8	1,6	13,1	6,0
Aukštesnis nei vidutinis	0,5	1,1	7,6	4,7
Aukštas	0,2	1,1	4,9	2,9
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	1,5	0,0
Minimalus	0,0	0,0	1,5	3,0
Žemesnis nei vidutinis	1,5	1,5	1,5	4,5
Vidutinis	1,5	1,5	10,6	4,5
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	6,1	15,2	7,6
Aukštas	1,5	0,0	19,7	16,7

Kad jiems įdomūs per lietuvių kalbos pamokas skaitomi tekstai, nurodė panašus skaičius mokinių – 84,5 proc. generalinės aibės ir 86,3 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių ketvirtokų.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar jiems įdomios rašymo užduotys lietuvių kalbos pamokose, pateikta 31 lentelėje ($\chi^2 = 27,124$, $df = 15$, $p < 0,028$).

31 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir jų požiūris į rašymo užduotis (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Įdomios rašymo užduotys			
	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	1,5	4,9	6,4	3,3
Minimalus	2,1	3,7	6,9	3,0
Žemesnis nei vidutinis	2,4	5,3	11,7	3,9
Vidutinis	1,4	5,0	11,1	4,0
Aukštesnis nei vidutinis	0,4	3,0	7,4	3,2
Aukštas	0,4	1,8	5,0	1,9
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	1,5	0,0	0,0	0,0
Minimalus	1,5	1,5	1,5	0,0
Žemesnis nei vidutinis	0,0	3,0	0,0	6,1
Vidutinis	3,0	4,5	7,6	3,0
Aukštesnis nei vidutinis	1,5	0,0	21,2	6,1
Aukštas	0,0	3,0	21,2	13,6

67,8 proc. generalinės aibės mokinių sutinka arba visiškai sutinka su teiginiu, jog jiems įdomios rašymo užduotys, kurias jie atlieka per lietuvių kalbos pamokas. Gerokai daugiau ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių – net 80,3 proc. – nurodė, jog jiems rašymo užduotys lietuvių kalbos pamokose yra įdomios.

Lyginant skaitymo ir rašymo užduotis lietuvių kalbos pamokose, pirmosios generalinę aibę sudarantiems mokiniams yra įdomesnės, tačiau beveik toks pats skaičius ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių sutinka arba visiškai sutinka su teiginiais, jog jiems įdomios ir skaitymo, ir rašymo užduotys, kurias jie atlieka per lietuvių kalbos pamokas. Darytina išvada, jog daugeliui ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių patiko kūrybinio rašymo užduotys, pateiktos interaktyviojoje lontoje ugdomojo projekto metu. Tai pajavairino ugdymo procesą ir padidino mokinių motyvaciją.

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo mokinių mokymosi patirties. Atliekant tyrimą buvo siekta išsiaiškinti, ar mokytojo taikomi ugdymo metodai daro teigiamą įtaką pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo

gebėjimams, todėl generalinės aibės mokinių ir ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių buvo klausta, kaip dažnai jie rašo pasakojimą pasirinkta tema, ar apsvarsto juodraštį su mokytoju, ar ieško žodžių ir posakių žodynuose ir t. t.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, kaip dažnai per lietuvių kalbos pamokas jie rašo pasakojimą pačių pasirinkta tema, pateikta 32 lentelėje ($\chi^2 = 36,298$, $df = 20$, $p < 0,014$).

32 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir pasakojimo pasirinkta tema rašymas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Pasakojimo pasirinkta tema rašymo dažnis				
	Niekada	1-2 kartus per metus	Kartą per 3 mėn.	Kartą per mėn.	Kartą per sav.
	Generalinė aibė				
Nepasiektas minimalus	2,3	1,9	3,2	4,3	4,3
Minimalus	1,2	1,6	2,5	5,0	5,6
Žemesnis nei vidutinis	1,7	2,8	3,9	8,0	7,0
Vidutinis	1,7	3,3	4,2	7,4	5,1
Aukštesnis nei vidutinis	1,2	2,3	3,0	5,0	2,6
Aukštas	0,4	1,4	2,0	3,9	1,3
	Ugdomoji grupė				
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0
Minimalus	1,5	0,0	3,0	0,0	0,0
Žemesnis nei vidutinis	0,0	0,0	3,0	6,1	0,0
Vidutinis	0,0	1,5	6,1	7,6	3,0
Aukštesnis nei vidutinis	0,0	3,0	10,6	10,6	4,5
Aukštas	0,0	1,5	16,7	18,2	1,5

Daugiau nei pusės ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (56,1 proc.), kurie kūrybinius rašto darbus pačių pasirinkta tema rašo ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius ir ne dažniau kaip kartą per mėnesį, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio. Nacionalinio mokinių pasiekimų tyrimo duomenų analizė atskleidė, jog dažniau tai darančių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra menkesni: trečdalis generalinės aibės mokinių (34,2 proc.), kūrybinius rašto darbus pačių pasirinkta tema rašančių kartą per mėnesį arba dar dažniau – kartą per savaitę, kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nesiekia minimalaus lygio. Darytina išvada, jog per dažnai kūrybinius rašto darbus pačių pasirinkta tema rašantiems mokiniams pritrūksta laiko juos redaguoti ir tobulinti, tačiau kūrybinių rašto darbų rašymo dažnis turi įtakos mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.

Tyrimo duomenų analizė patvirtino, jog ypač svarbi veikla yra kūrybinių rašto darbų tobulinimas. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar rašydami kūrybinį rašto darbą jie apsvarsto juodrašį su mokytoju, o po to tobulina darbą, pateikta 33 lentelėje ($\chi^2 = 38,523$, $df = 15$, $p < 0,001$).

33 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir juodraščio svarstymas su mokytoju (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Juodraščio apsvarstymo su mokytoju dažnumas			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	4,1	5,2	2,9	3,3
Minimalus	5,0	6,1	2,4	2,7
Žemesnis nei vidutinis	7,2	8,3	4,9	3,1
Vidutinis	7,3	7,0	5,1	2,0
Aukštesnis nei vidutinis	4,7	5,2	2,9	1,3
Aukštas	2,8	4,8	1,4	0,2
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	0,0	1,5
Minimalus	1,5	0,0	0,0	3,0
Žemesnis nei vidutinis	1,5	0,0	1,5	6,1
Vidutinis	9,1	1,5	3,0	4,5
Aukštesnis nei vidutinis	4,5	4,5	10,6	9,1
Aukštas	10,6	12,1	7,6	7,6

Mokiniai, kurie dažnai arba visada apsvarsto kūrybinio rašto darbo juodrašį su mokytoju, o paskui tobulina darbą, pasiekia geresnių kūrybinio rašymo rezultatų: daugiau nei trečdalis ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių (34,9 proc.), dažnai arba visada apsvarstančių kūrybinio rašto darbo juodrašį su mokytoju, kad paskui galėtų jį tobulinti, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ar aukšto lygio. Tuo tarpu daugiau nei trečdalis niekada arba tik kartais tai darančių generalinės aibės mokinių (35,9 proc.) kūrybinio rašymo gebėjimai yra menki: nesiekia minimalaus, yra minimalaus arba žemesnio nei vidutinis lygio. Galima daryti išvadą, jog pradinių klasių mokiniams tikslinga kūrybinio rašto darbo juodrašį aptarti su mokytoju, kuris nurodytų tobulintinus kūrybinio rašto darbo aspektus, nes tokio amžiaus mokiniams dažnai sunku patiems išvelgti kūrybinio rašto darbo trūkumus.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar rašydami kūrybinį rašto darbą ieško žodžių ir posakių žodynuose, pateikta 34 lentelėje ($\chi^2 = 44,480$, $df = 15$, $p < 0,000$).

34 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir žodžių/posakių paieška žodynuose (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Žodžių ar posakių paieškos žodynuose dažnis			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	4,9	4,7	2,5	3,6
Minimalus	5,5	5,2	2,5	2,7
Žemesnis nei vidutinis	8,2	8,4	4,2	2,5
Vidutinis	8,4	7,9	3,9	1,4
Aukštesnis nei vidutinis	5,0	6,1	2,6	0,5
Aukštas	3,6	3,5	1,5	0,8
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	1,5	0,0
Minimalus	1,5	3,1	0,0	0,0
Žemesnis nei vidutinis	0,0	6,2	1,5	1,5
Vidutinis	9,2	7,7	1,5	0,0
Aukštesnis nei vidutinis	9,2	15,4	4,6	0,0
Aukštas	16,9	12,3	6,2	1,5

Geriau kūrybinius rašto darbus rašo tie mokiniai, kurie tai darydami kartais pasinaudoja žodynais – ieško juose žodžių ir posakių. 38,5 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio, rašydami kūrybinius rašto darbus kartais arba net dažnai ieško žodžių ir posakių žodynuose. Niekada to nedaro net 27 proc. generalinės aibės mokinių, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutinio, žemesnio nei vidutinis, minimalaus ar nesiekia minimalaus lygio.

Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar parašę kūrybinį rašto darbą skaito jį klasės draugams, pateikta 35 lentelėje ($\chi^2 = 41,290$, $df = 15$, $p < 0,000$).

35 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir kūrybinio rašto darbo skaitymas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Kūrybinio rašto darbo skaitymo draugams dažnis			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	3,2	6,1	2,5	4,0
Minimalus	3,4	6,6	2,9	3,2
Žemesnis nei vidutinis	5,8	8,5	5,6	3,6
Vidutinis	3,2	9,7	6,5	2,1
Aukštesnis nei vidutinis	2,1	6,8	3,5	1,7
Aukštas	1,4	3,9	2,7	1,3
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	1,5	0,0	0,0
Minimalus	1,5	1,5	1,5	0,0
Žemesnis nei vidutinis	1,5	0,0	6,1	1,5
Vidutinis	4,5	6,1	6,1	1,5
Aukštesnis nei vidutinis	3,0	13,6	12,1	0,0
Aukštas	4,5	19,7	12,1	1,5

Daugiau nei pusė ugdomajame projekte dalyvavusių IV klasės mokinių (57,5 proc.), kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis arba aukšto lygio, kartais arba dažnai skaito savo parašytus kūrybinius rašto darbus klasės draugams. Niekada to nedarančių generalinės aibės ketvirtokų kūrybinio rašymo gebėjimai yra menkesni – 15,6 proc. šių mokinių, kurie niekada neskaito savo parašytų kūrybinių rašto darbų klasės draugams, kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutinio, žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nesiekia minimalaus lygio.

Svarbi veikla yra ne tik savo parašytų kūrybinių rašto darbų skaitymas klasės draugams, bet ir klasės draugų parašytų kūrybinių rašto darbų skaitymas ir vertinimas. Generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų priklausomybė nuo to, ar jie skaito ir vertina klasės draugų parašytus kūrybinius rašto darbus, pateikta 36 lentelėje ($\chi^2 = 37,226$, $df = 15$, $p < 0,001$).

36 lentelė. Mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai ir draugų kūrybinių rašto darbų skaitymas ir vertinimas (proc.)

Kūrybinio rašymo gebėjimų lygiai	Draugų kūrybinių rašto darbų skaitymas ir vertinimas			
	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
	Generalinė aibė			
Nepasiektas minimalus	4,7	4,0	3,2	4,0
Minimalus	3,6	5,7	3,5	3,2
Žemesnis nei vidutinis	5,2	9,2	5,1	3,9
Vidutinis	4,7	9,6	4,2	3,2
Aukštesnis nei vidutinis	2,5	6,5	3,4	1,5
Aukštas	1,3	4,3	2,5	1,1
	Ugdomoji grupė			
Nepasiektas minimalus	0,0	0,0	1,5	0,0
Minimalus	1,5	3,0	0,0	0,0
Žemesnis nei vidutinis	1,5	6,1	0,0	1,5
Vidutinis	4,5	7,6	4,5	1,5
Aukštesnis nei vidutinis	4,5	15,2	9,1	0,0
Aukštas	10,6	16,7	10,6	0,0

Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams daro įtaką tai, ar jie skaito ir vertina klasės draugų parašytus kūrybinius rašto darbus. Beveik penktadalis generalinės aibės mokinių (18,2 proc.), kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra vidutinio, žemesnio nei vidutinis, minimalaus arba nesiekia minimalaus lygio, niekada neskaito ir nevertina klasės draugų parašytų kūrybinių rašto darbų. Tuo tarpu 31,9 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, bent kartais skaitančių ir vertinančių klasės draugų parašytus kūrybinius rašto darbus, pasiekė aukštesnį nei vidutinis arba aukštą kūrybinio rašymo gebėjimų lygį. Galima daryti prielaidą, jog žinodami, kas bus jų kūrybinio rašto darbo adresatas (skaitytojas), pradinių klasių mokiniai geba geriau išreikšti savo kūrybines mintis ir idėjas.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti generalinės aibės ir ugdomojo projekto mokinių raštingumo skirtumus ($\chi^2=16,012$, $df=6$, $p<0,000$). Tyrimo duomenys atskleidė IV klasės mokinių elementaraus raštingumo gebėjimų stoką (37 lentelė).

37 lentelė. Pirmojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių raštingumas (proc.)

Vertinamasis gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Generalinė aibė (proc.)	Ugdomoji grupė (proc.)	Ryšys
Kurti tekstą be klaidų iš išminktų atvejų	Raštingumas	Nėra klaidų iš išminktų atvejų (gali būti viena atsitiktinė klaida)	11,6	45,5	$\chi^2 = 16,012$ df = 6 p < 0,000
		2–3 tos pačios rūšies klaidos iš išminktų atvejų (gali būti viena atsitiktinė klaida)	17,4	30,3	
		4–5 tos pačios rūšies nuolat daromos klaidos (gali būti viena atsitiktinė klaida)	20,0	15,2	
		Padaryta daugiau negu 6–7 tos pačios rūšies klaidos, bet tekstas lengvai suprantamas	29,9	9,1	
		Dėl klaidų tekstą sunku suprasti	21,1	0,0	

Palyginus ugdomajame projekte ir Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime dalyvavusių mokinių, atlikusių pirmojo sąsiuvinio užduotis, raštingumo rezultatus, pastebėtina, kad ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių elementarusis raštingumas yra gerokai aukštesnis – beveik pusė šių mokinių savo sukurtuose tekstuose nepadarė klaidų iš išminktų atvejų. Tuo tarpu pusės Nacionaliniame mokinių pasiekimų tyrime dalyvavusių mokinių (51 proc.) elementarusis raštingumas yra itin žemas.

Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių pradinėjų mokinių pasiskirstymas pagal raštingumą yra pateiktas 38 lentelėje.

Tyrimo duomenys atskleidė IV klasės mokinių elementaraus raštingumo gebėjimų stoką – daugiau nei 40 proc. generalinės aibės mokinių, atlikusių antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį, elementarusis raštingumas yra itin žemas, tuo tarpu toks žemas elementarusis raštingumas yra tik 3 proc. ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių. Daugiau nei trečdalis šių mokinių (33,3 proc.) sukurtuose pasakojimuose nepadarė klaidų iš išminktų atvejų. Nustatytas raštingumo tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių skirtumas yra statistiškai reikšmingas (p < 0,000).

38 lentelė. Antrojo sąsiuvinio kūrybinę užduotį atlikusių mokinių raštingumas (proc.)

Vertinamasis gebėjimas	Vertinamasis parametras	Vertinimo kriterijai	Generalinė aibė (proc.)	Ugdomoji grupė (proc.)	Ryšys
Kurti be klaidų iš išmoktų atvejų	Raštingumas	Nėra klaidų iš išmoktų atvejų (gali būti viena atsitiktinė klaida)	11,9	33,3	$\chi^2 = 27,598$ df = 4 p < 0,000
		2–3 tos pačios rūšies klaidos iš išmoktų atvejų (gali būti viena atsitiktinė klaida)	22,3	30,3	
		4–5 tos pačios rūšies nuolat daromos klaidos (gali būti viena atsitiktinė klaida)	21,1	33,3	
		Padaryta daugiau negu 6–7 tos pačios rūšies klaidos, bet tekstas lengvai suprantamas	26,4	3,0	
		Dėl klaidų tekstą sunku suprasti	18,4	0,0	

Apibendrinant interaktyviosios lentos ir socioedukacinių veiksnių vaidmenį pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti galima teigti:

- *ugdomojo projekto baigiamųjų kūrybinių užduočių analizė leidžia daryti išvadą, jog dauguma mokinių ugdomojo projekto pabaigoje geba sukurti struktūruotą pasakojimą, numatyti esmines pasakojimo dalis ir jas išskirti;*
- *pasibaigus ugdomajam projektui dauguma jame dalyvavusių mokinių geba į sukurtus pasakojimus įterpti trumpus veiksmo vietas, laiko nurodymus ir veikėjų aprašymus; geba kurti žmonių ir gyvūnų aprašymus; geba kurti aprašymus, remiantis visais penkiais pojūčiais; geba kurti dialogus ir įterpti juos į pasakojimą; geba parašyti tinkamos struktūros laišką;*
- *ugdomojo projekto rezultatai rodo, jog pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą metodika – kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyviąją lentą programa ir užduočių sistema – padėjo ugdyti ugdomajame projekte dalyvavusių pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus, nes jų kūrybinio rašymo gebėjimų lygis yra gerokai aukštesnis lyginant su generalinės aibės mokinių gebėjimais;*

- *teigiamą įtaką ketvirtokų kūrybinio rašymo gebėjimams turi šeimos aplinka – namiškių domėjimasis mokymusi, pagyrimai ir padrąsinimai, pagalba ruošiant namų darbus, namiškių skaitytos knygos ir pasakos;*
- *tyrimo rezultatai patvirtino, jog mokinių motyvacija yra itin svarbi siekiant geresnių pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų – daugiau ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių, turinčių aukšto ir aukštesnio nei vidutinis lygio kūrybinio rašymo gebėjimus sutiko, jog jiems patinka lietuvių kalba, skaitymo ir rašymo užduotys, skiriamos per lietuvių kalbos pamokas;*
- *pakankamas ir tikslingas skirtingų ugdymo strategijų ir metodų taikymas lemia geresnius mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Siekiant geresnių pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų reikėtų skirti daugiau įvairios, įdomios ir aktyvios mokymosi veiklos, tinkančios skirtingų poreikių mokiniams. Tyrimo rezultatai įrodo, jog tam puikiai tinka ugdymo procese tikslingai naudojama interaktyvioji lenta.*

DISKUSIJA

Gvildendami įvairių šalių edukologų požiūrį į interaktyviasias lentas pastebime jo kaitą nuo absoliutaus teigiamo iki atsargaus požiūrio. Tenka konstatuoti, kad XXI a. pirmajame penkmetyje rašytuose straipsniuose dažniausiai pastebime teigiamą interaktyviųjų lentų taikymo edukacinėje praktikoje vertinimą. J. P. Cuthellas (2003), apžvelgdamas tiriamojo pobūdžio projekto apie interaktyviųjų lentų taikymą rezultatus, teigia, kad mokytojų, kurie interaktyviosiomis lentomis gali nuolat naudotis savo klasėse ir jomis grindžia savo mokymą, požiūris yra visiškai teigiamas. Į interaktyviasias lentas šie mokytojai žiūri kaip į technologiją, kuri jiems suteikia daugiau galimybių ugdant kūrybingumą ir padeda ugdyti skirtingų poreikių mokinius. S. E. Higginsas, K. Wall ir H. Smith, (2005) patvirtina J. P. Cuthello išvadą, teigdami, kad mokinių atsiliepimai apie interaktyviąją lentą yra teigiami. Mokiniai nurodo, jog skirtingi interaktyviosios lentos ir jos programinės įrangos elementai gali motyvuoti, skatinti susitelkti ir išlaikyti dėmesį.

Tačiau tie patys autoriai (Higgins, 2010), remdamiesi po penkerių metų laikotarpio atliktų tyrimų rezultatais, pastebi, kad interaktyviųjų lentų poveikis mokinių pasiekimams nacionalinio testavimo metu buvo labai nedidelis ir trumpas. Atsargų požiūrį į interaktyviosios lentos taikymą studentų esė rašymo gebėjimams E. Albaaly ir S. E. Higginsas išsako dar po metų (2011 metais) atliktame tyrime. Šie autoriai teigia, kad tyrime dalyvavę studentai ir dėstytojas buvo labai entuziastingai nusiteikę interaktyviosios lentos taikymo atžvilgiu. Tačiau tyrimo rezultatai rodo, jog reikėtų būti atsargiems darant išvadas apie tokio teigiamo požiūrio įtaką geresniam mokymuisi. Nors įvairios technologinės priemonės mokymąsi padaro įdomesnę ir patrauklesnę, svarbu tiksliau išsiaiškinti, kokią tiesioginę įtaką jos gali turėti mokymosi rezultatams.

Minėti prieštaringi tyrimo rezultatai gali priversti abejoti interaktyviųjų lentų edukaciniu veiksmingumu. Tačiau šias abejones lengvai paneigia J. P. Cuthello (2003, 9) teiginys: „Problema yra ne pati technologija, o būdai, kuriuos pasirenkame jai naudoti“. Atliktas disertacijos tyrimas pradinėse klasėse per lietuvių kalbos pamokas parodė, kad interaktyvioji lenta gali daryti teigiamą įtaką mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams, jei ji naudojama kaip papildoma, o ne pagrindinė mokymo priemonė. Interaktyviąją lentą galima apibrėžti kaip kompleksinio pobūdžio mokymosi įrankį (nuotraukų ir vaizdo įrašų redagavimo programinė įranga (pvz., *Photoshop*, *MovieMaker*); skaitmeninės enciklopedijos; animacija ir 3D programinė įranga; galvosūkių ir žaidimai ir pan.). Interaktyviosios lentos edukacinis veiksmingumas mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams priklauso nuo jos kompleksinių dedamųjų tinkamo naudojimo edukacinėje praktikoje.

IŠVADOS

1. Kūrybingumą apibūdina mąstymo *originalumas*, *detalumas*, *lankstumas* ir *sklandumas*. Kūrybingumo ugdymas panaudojant IKT vertinamas prieštarinai. Moderniosios technologijos suprantamos kaip kūrybingumo ugdymo veiksnys ir kaip kūrybingumo ugdymo kliuvinys, nors jos labai greitai pritaikomos ne tik buitinėje, bet ir mokslinėje aplinkoje. IKT iš esmės keičia Z kartos mokinių mokymosi sąlygas, bendravimą, buitines kultūrą ir gyvenimo būdą. Teigiamas mokytojų ir mokinių emocinis santykis interaktyviųjų lentų atžvilgiu yra svarbus, tačiau vien jo geriams mokymosi rezultatams nepakanka. Ne pati interaktyvioji lenta, o mokytojų su ja naudojami ugdymo ištekliai ir metodai daro teigiamą įtaką mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams.
2. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai – tai fizinė ir psichinė galia sukurti *originalų*, *detalų*, *lankstų* ir *sklandų* kūrybinį rašto darbą. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų samprata yra sudėtingas teorinis konstruktas, implikuojantis: gebėjimą apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą (*originalumas*); gebėjimą sukurti teksto turinį ir atskleisti temą (*detalumas*); gebėjimą kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą (*lankstumas*); gebėjimą kurti struktūruotą tekstą numatant ir išskiriant esmines jo dalis (*sklandumas*).
3. Ugdomojo projekto pradžioje pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra menki – įvertinus mokinių gebėjimus pagal SOLO taksonomiją nustatyta, jog gilųjį mokymosi lygmenį pagal šią taksonomiją III klasėje yra pasiekę tik kiek daugiau nei trečdalis mokinių. Įgyvendinus ugdomąjį projektą jame dalyvavusių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai ženkliai pagerėjo – daugiau nei dviejų trečdalių pradinių klasių mokinių, dalyvavusių ugdomajame projekte, kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesnio nei vidutinis ir aukšto lygio, pagal SOLO taksonomiją atitinkančių gilųjį mokymosi lygmenį.
4. Kūrybinio rašto darbo turinį apibūdina pavadinimas (*originalumas*) ir temos atskleidimas (*detalumas*). Pradinių klasių mokiniai geba apibūdinti teksto esmę sukurdami tinkamą pavadinimą, tačiau tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių gebėjimo apibūdinti teksto esmę sukuriant tinkamą pavadinimą statistiškai reikšmingų sąsajų neaptikta. Atskleistas interaktyviosios lentos naudojimo vaidmuo pradinių klasių mokinių gebėjimui sukurti teksto turinį bei atskleisti temą: nustatytas statistiškai reikšmingas

---

---

skirtumas tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių gebėjimo sukurti detalų bei išplėtotą tekstą. Dauguma ugdomosios grupės mokinių tinkamai pasirinko ir savo kūrybiniuose rašto darbuose išplėtojo keturis arba penkis teiginius.

5. Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp generalinės aibės ir ugdomosios grupės mokinių gebėjimo struktūruoti tekstą – atskleistas teigiamas interaktyviosios lentos naudojimo lietuvių kalbos pamokose poveikis pradinių klasių mokinių gebėjimui struktūruoti tekstą numatant esmines jo dalis ir jas išskiriant, kuris parodo kūrybinio rašto darbo *sklandumą*.
6. Interaktyviosios lentos naudojimas turi įtakos pradinių klasių mokinių kalbinės raiškos gebėjimų formavimuisi – mokinių gebėjimui kurti rišlų, logišką, vientisą ir nuoseklų tekstą (*lankstumas*). Logišką, be minties šuolių, be pasikartojančių žodžių bei tinkamais sakiniais susietą tekstą gebėjo sukurti daugiau nei pusė ugdomajame projekte dalyvavusių mokinių.
7. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai yra susiję su socioedukaciniais veiksniais: mokinio lytimi, šeimos pedagogika, mokinių motyvacija ir mokymosi patirtimi. Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai priklauso nuo mokinių lyties. Nors mergaičių kūrybinio rašymo gebėjimai yra aukštesni nei berniukų, tačiau ugdomajame projekte dalyvavę berniukai pasiekė geresnių kūrybinio rašymo rezultatų nei generalinės aibės berniukai ir mergaitės. Teigiamą įtaką pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams turi šeimos pedagogika – namiškių domėjimasis mokymusi, pagyrimai ir padrąšinimai, pagalba ruošiant namų darbus, namiškių vaikystėje skaitytos knygos ir pasakos.
8. Mokinių motyvacija yra itin svarbi siekiant aukštesnių pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų – nustatyti statistiškai reikšmingi respondentų nuostatų apie lietuvių kalbos pamokas, jų metu skiriamas skaitymo ir rašymo užduotis skirtumai. Aukštesnius kūrybinio rašymo gebėjimus turintys pradinių klasių mokiniai sutiko, jog jiems patinka lietuvių kalba, skaitymo ir rašymo užduotys, skiriamos per lietuvių kalbos pamokas. Dauguma ugdomosios grupės mokinių sutiko su šiais teiginiais, todėl galima daryti prielaidą, jog interaktyviosios lentos naudojimas lietuvių kalbos pamokose daro teigiamą įtaką pradinių klasių mokinių motyvacijai.
9. Pakankamas skirtingų ugdymo strategijų ir metodų taikymas lemia aukštesnius pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Siekiant ugdyti pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus, reikėtų skirti daugiau

įvairios, įdomios ir aktyvios mokymosi veiklos, tinkančios skirtingų poreikių mokiniams, ir įdomesnės veiklos berniukams, kurių kūrybinio rašymo gebėjimai yra žemesni nei mergaičių. Šiam tikslui pasiekti reikėtų mokymosi aplinkos, skatinančios skirtingų lyčių mokinių kūrybinį mąstymą, o kartu ir kūrybinio rašymo gebėjimų augimą. Tam tinka ugdymo procese tikslingai naudojama interaktyvioji lenta.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo išvadų pagrindu suformuluoti šie pasiūlymai ir praktinės rekomendacijos:

Universitetų bendruomenei:

- Pradinių klasių mokytojų rengimo programose rekomenduotina numatyti interaktyviosios lentos naudojimo lietuvių kalbos pamokose didaktines galimybes.
- Rekomenduotini lyginamieji tyrimai, kurie leistų palyginti interaktyviosios lentos poveikį įvairaus amžiaus mokinių kūrybiniais gebėjimams, skirtingų dalykinių sričių mokymosi pasiekimams ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse.

Mokyklų vadovams:

- Sudaryti sąlygas pradinių klasių mokytojams ir mokiniams naudotis interaktyviąja lenta pagal poreikius, todėl racionalu būtų turėti interaktyviasias lentes klasėse, naudojant jas ugdymo procese.
- Siūloma sudaryti sąlygas pradinių klasių mokytojams susipažinti su interaktyviosios lentos naudojimo ugdymo procese galimybėmis siekiant ją panaudoti gerinant veiksmingo mokymo(si) praktiką.
- Organizuoti ugdymo proceso tobulinimą ir, naudojant interaktyviąją lentą, spręsti aktualius pradinio ugdymo kokybės klausimus: skatinti berniukų motyvaciją mokytis lietuvių kalbos, ugdyti kūrybinio rašymo gebėjimus, didinti mokyklų ir mokytojų galimybes ir kt.

Pradinių klasių mokytojams:

- Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus ugdyti rekomenduojama atsižvelgiant į visus kūrybinio rašymo proceso etapus: pasirengimą rašyti, juodraščio rašymą, koregavimą ir tobulinimą, vertinimą ir publikavimą, o kūrybinius rašto darbus mokytis kurti vadovaujantis aukščiau išvardytais etapais, susitelkiant į kūrybinio rašto darbo tikslą ir įvertinant kontekstą.
- Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti siūloma skirti daugiau įvairios, įdomios ir aktyvios mokymosi veiklos, tinkančios skirtingų poreikių mokiniams.
- Ugdymo procese siekti atsižvelgti į lytį ir pradinių klasių mokiniams skirti kelias alternatyvias kūrybinių rašto darbų temas, taip sudarant mokiniams pasirinkimo galimybes dažniau rašyti kūrybinius rašto darbus pačių pasirinkta tema apie tikrus arba išgalvotus įvykius, o berniukų mokymosi motyvacijai skatinti, kūrybinio rašymo gebėjimams ir kt. dalykams ugdyti naudoti interaktyviąją lentą.

- Atsižvelgiant į skirtingus pradinį klasių mokinių mokymosi stilius, kūrybiams gebėjimams ugdyti, taip pat stebėjimui ir mokomajai veiklai interaktyviąją lentą naudoti įvairiai: pateikiant ne tik vaizdinę, bet ir garsinę informaciją, rodant dinamiškai besikeičiančius vaizdus, nuosekliai pateiktų veiksmų seką ir kitais būdais, kurių negalima sukurti kitomis sąlygomis.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Albaaly, E., Higgins, S. E. (2011). The Impact of Interactive Whiteboard Technology on Medical Students' Achievement in ESL Essay Writing: an Early Study in Egypt. *Language Learning Journal*, 40(2), 207-222.
2. Allen, C. P. (2012). *Generational Teaching: Motivating the Minority*. CreateSpace Independent Publishing Platform.
3. Allister, M. (1986). The Art of Teaching Writing: a Description of Four Approaches. *Journal of Teaching Writing*, 5(2), 351-361.
4. Aragon, C., Poon, S., Monroy-Hernández, A., Aragon, D. (2009). A Tale of Two Online Communities: Fostering Collaboration and Creativity in Scientists and Children. *Proceedings of the ACM Conference on Creativity and Cognition (C&C '09)*.
5. Aramavičiūtė, V. (1998). *Ugdymo samprata*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
6. Armour, S. (2008). Generation Y: They've Arrived at Work With a New Attitude. *USA Today*. [Žiūrėta 2013-02-10]. Prieiga per internetą: http://www.usatoday.com/money/workplace/2005-11-06-gen-y_x.htm.
7. Arndt, A. (1987). Six Writers in Search of Texts: A Protocol-based Study of L1 and L2 Writing. *English Language Teaching Journal*, 41(1), 257-67.
8. Badger, R., White, G. (2000). A Process Genre Approach to Teaching Writing. *ELT Journal*, Vol. 54(2), 153-160.
9. Balanskat, A. (2009). *Study of the Impact of Technology in Primary Schools*. Final Report. Part 3: Literature Review Analysis. Brussels: Empirica.
10. Ball, B. (2003). Teaching and Learning Mathematics with an Interactive Whiteboard. *Micromath*, 19(1), 4-7.
11. Beauchamp, G. (2004). Teacher Use of the Interactive Whiteboard in Primary Schools: Towards an Effective Transition Framework. *Technology, Pedagogy and Education*, 13(3), 327-348.
12. Becker-Textor, I. (2001). *Kūrybiškumas vaikų darželyje*. Vilnius: Presvika.
13. Beeland, W. D. (2002). Student Engagement, Visual Learning and Technology: Can Interactive Whiteboards Help? *Action Research Exchange*, 11(1), 13-18.
14. Beers, S. Z. (2011). *Teaching 21st Century Skills: an ASCD Action Tool*. Alexandria: ASCD.
15. *Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas* (2011), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-2310. Valstybės žinios. 2011, Nr. 155-7372.
16. *Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašas* (2012), patvirtintas Ugdymo plėtotės centro direktoriaus 2012 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. VK-14.
17. *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai* (2003). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
18. Bereiter, C., Scardamalia, M. (1996). Rethinking learning. *The Handbook of Education and Human Development: New Models of Learning, Teaching and Schooling*. Cambridge: Basil Blackwell, 485-513.
19. Beresnevičius, G. (2010). *Kūrybiškumo ir kūrybinio mąstymo edukacinės dimensijos*. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
20. Bhasin, H. (2011). Implementation of Artificial Creativity: Redefining Creativity. *International Journal of Computer Applications*, 28, 25-28.
21. Biggs, J. B., Collis, K. (1982). *Evaluating the Quality of Learning: the SOLO Taxonomy*. New York: Academic Press.
22. Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
23. Bitinas, B. (2005). Edukologijos mokslas ugdymo paradigmų sankirtoje. *Pedagogika*, 79, 5-10.
24. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Krona.
25. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. I dalis*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.

26. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. II dalis*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
27. Bitinas, B. (2002). *Pedagoginės diagnostikos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
28. Blamire, R. (2009). *Study of the Impact of Technology in Primary Schools*. Final Report. Part 1: Policy Survey Results and Analysis. Brussels: Empirica.
29. Blamire, R., Sali, L. (2009). *Study of the Impact of Technology in Primary Schools*. Final Report. Part 4: School Survey Results and Analysis. Brussels: Empirica.
30. Boekaerts M. (2010). The Crucial Role of Motivation and Emotion in Classroom Learning. *The Nature of Learning*. OECD publishing, 91-111.
31. Boud, D., Molloy, E. (Eds.) (2013). *Feedback in Higher and Professional Education: Understanding it and Doing it Well*. New York: Routledge Chapman & Hall.
32. Brazdeikis, V., Motuzas, R. (2006). Schools Computerization in Lithuania for Development of Educational System. *Information Technologies at School*. Vilnius: TEV, 5-14.
33. Bražienė, N. (2004). *Pradinių klasių mokinių kūrybingumo ugdymas pasakomis*. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
34. Bražienė, N. (2007). Pasakos, kaip fenomeno ypatybės. *Acta Humanitara Universitatis Saulensis, T.3*, 40-52.
35. Bražienė, N. (2007). Vaikų sukurtų pasakų identifikavimo ir vertinimo problemos. *Tiltai: Ugdymo teorija ir praktika*, 35, 95-107.
36. Brown, S. (2002). Interactive Whiteboards in Education. *JISC Briefing Paper*. [Žiūrėta 2013-03-26]. Prieiga per internetą: www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/Interactivewhiteboards.pdf.
37. Brown, A. L., Campione J. C. (1984). Three Faces of Transfer: Implications of Early Competence, Individual Differences and Instruction. *Advances in Development Psychology*, 3, Erlbaum, Hillsdale.
38. Bruce, I. (2008). *Academic Writing and Genre: a Systematic Analysis*. London: Continuum.
39. Budzinskis, J., Naujokaitis, P. (1960). *Lietuvių kalbos dėstymas pradinėse klasėse. I dalis*. Kaunas: Valstybinė literatūros leidykla.
40. Budzinskis, J., Martinaitis, J., Naujokaitis, P. (1960). *Lietuvių kalbos dėstymas pradinėse klasėse. II dalis*. Kaunas: Valstybinė literatūros leidykla.
41. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
42. Cash, R. M. (2011). *Advancing Differentiation: Thinking and Learning for the 21st Century*. Minneapolis: Free Spirit Publishing Inc.
43. Catmull, E. (2008). *How Pixar Fosters Collective Creativity*. Harvard Business Review.
44. *Center for 21st century skills* (2013). [Žiūrėta 2013-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.skills21.org/>.
45. Clarke, J. (2008). *Fostering Young Children's Thinking Skills*. [Žiūrėta 2013-05-26]. Prieiga per internetą: <http://www.teachingexpertise.com/articles/fostering-young-childrens-thinking-skills-3193>.
46. Cogill, J. (2003). How is the Interactive Whiteboard Being Used in Primary School and How does this Effect Teachers and Teaching? *Becta Research Bursary*. [Žiūrėta 2010-03-26]. Prieiga per internetą: http://www.virtuallearning.org.uk/whiteboards/IFS_Interactive_whiteboards_in_the_primary_school.pdf.
47. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. London and New York: Routledge.
48. Cope, B., Kalantzis, M. (Eds.) (2012). *The Powers of Literacy: A Genre Approach to Teaching Writing*. London: Routledge.
49. Cox, R. (2011). *Primary English Teaching: an Introduction to Language, Literacy and Learning*. London: SAGE Publications Ltd.
50. Craft, A. (2000). *Creativity Across the Primary Curriculum: Framing and Developing Practice*. London: Routledge.
51. Cuthell, P. J. (2003). *Interactive Whiteboards: New Tools, New Pedagogies, New Learning?* [Žiūrėta 2013-02-10]. Prieiga per internetą: <http://www.virtuallearning.org.uk/wp-content/uploads/2010/12/Interactive-whiteboard-survey.pdf>.

52. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2000). *Statistika ir jos taikymai*. I. Vilnius: TEV.
53. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai*. II. Vilnius: TEV.
54. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2009). *Statistika ir jos taikymai*. III. Vilnius: TEV.
55. Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T. (Eds.) (2008). *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. 2-as papildytas leidimas. Vilnius: TEV.
56. Dagienė, V., Kurilovas, E. (2008). *Informacinės technologijos švietime: patirtis ir analizė*. Vilnius: Mokslo aidai.
57. Dagienė, V., Mittermeir, R. (Eds.) (2006). *Information Technologies at School*. Vilnius: TEV.
58. Daujotytė, V. (2010). Kūrybingumas ir kūrybiškumo atpažinimas. *Mokslo Lietuva, Nr. 3(425)*.
59. Davis, M. R. (2007). Interactive Features Fuel Demand for Modern Chalkboards. *Education Week: Digital Directions, 1*, 24-25.
60. de Bono, E. (2008). *Creativity Workout: 62 Exercises to Unlock Your Most Creative Ideas*. Berkeley, CA: Ulysses Press.
61. Derry, S. J. (1999). A Fish Called Peer Learning: Searching for Common Themes. *Cognitive Perspectives on Peer Learning*. Erlbaum: Mahwah.
62. Devitt, A. J. (2008). *Writing Genres*. Southern Illinois University.
63. Dischler, P. A. (2009). *Teaching the 3 Cs: Creativity, Curiosity and Courtesy: Activities that Build a Foundation for Success*. California: Corwin Press.
64. Dobson, G. (2003). *A Guide to Writing Competency Based Training Materials*. Commonwealth of Australia: National Volunteer Skills Centre.
65. Drevdahl, J. E. (1956). Factors of Importance for Creativity. *Journal of Clinical Psychology, 12(1)*, 21-26.
66. Edwards, J., Hartnell, M., Martin, R. (2002). Interactive Whiteboards: Some Lessons for the Classroom. *Micromath, 18(2)*, 30-34.
67. Ekhami, L. (2002). The Power of Interactive Whiteboards. *School Library Media Activities Monthly, 18(8)*, 35-38.
68. Emilia, E. (2011). *Teaching Academic Writing: A Critical Genre-Based Approach in an EFL Context*. LAMBERT Academic Publishing.
69. Engestrom, Y. (2001). Expansive Learning at Work: Toward an Activity Theoretical Reconceptualization. *Journal of Education and Work, 14 (1)*, 133-156.
70. *Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl esminių visą gyvenimą trunkančio mokymosi kompetencijų* (2006/962/EB). [Žiūrėta 2010-02-21]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:LT:PDF>.
71. Feldman D. N. (1988). Creativity: Dreams, Insights and Transformation. *The Nature of Creativity*. Cambridge: Cambr. Press.
72. Feldstein, D. I. (2011). A Changing Child in a Changing World: Pedagogical and Educational Problems of the New School. *Pedagogy in Russia: State of the Art, 4*, 383-396.
73. Felker, D. W., Treffinger, D. J. (1971). *Self Concept, Divergent Thinking Abilities and Attitudes about Creativity and Problem Solving*. New York: Purdue University.
74. Fischer, G. (2005). Distances and Diversity: Sources for Social Creativity. *Creativity and Cognition*. London, UK.
75. Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class*. New York: Perseus Book Group.
76. Framework for 21st Century Learning (2013). *Partnership for 21st Century Skills*. [Žiūrėta 2013-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.p21.org/overview>.
77. Futuresource Consulting (2010). *1 million interactive whiteboards will be sold in 2010 according to new Futuresource Report*. Press Release. [Žiūrėta 2013-02-10]. Prieiga per internetą: http://www.futuresource-consulting.com/pdfs/2010-02_IWB_release.pdf.
78. Futuresource Consulting (2010). *Projector and interactive whiteboard usage in primary and secondary schools*. Press Release. [Žiūrėta 2013-02-10]. Prieiga per internetą: http://www.lighting.philips.com/pwc_li/main/application_areas/assets/projection/2010-05%20Projector%20%20IWB%20WhitePaper.pdf.

79. Gage N. L., Berliner D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma Litera.
80. Gaižutis, A. (1988). *Vaikystė ir grožis*. Kaunas: Šviesa.
81. Gansle, K. A., Gilbertson, D. N., VanDerHeyden, A. M. (2006). Elementary School Teachers' Perceptions of Curriculum-based Measures of Written Expression. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 11, 5.
82. Girdvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2007). *Edukologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
83. Gliem, J. A., Gliem, R. (2003). *Calculating, Interpreting, and Reporting Cronbach's Alpha Reliability Coefficient for Likert-Type Scales*. [Žiūrėta 2012-02-10]. Prieiga per internetą: <https://scholarworks.iupui.edu/bitstream/handle/1805/344/Gliem+&+Gliem.pdf?sequence=1>.
84. Glover, D., Miller, D. (2001). Running with Technology: the Pedagogic Impact of the Large-scale Introduction of Interactive Whiteboards in one Secondary School. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 10(3), 257–275.
85. Glover, D., Miller, D. (2002). The Interactive Whiteboard as a Force for Pedagogic Change: the Experience of Five Elementary Schools in an English Education Authority. *Information Technology in Childhood Education*, 1, 5–19.
86. Goodison, T. (2002). Enhancing Learning with ICT in Primary Level. *British Journal of Education Technology*, 33, 215–228.
87. Goodison, T. (2002). Learning with ICT at Primary Level: Pupils' Perceptions. *Journal of Computer Assisted Learning*, 18, 282–295.
88. Grainger, T., Gooch, K., Lambirth, A. (2005). *Creativity and Writing: Developing Voice and Verve in the Classroom*. New York: Routledge.
89. Grakauskaitė-Karkockienė, D. (2003). *Kūrybos psichologija*. Vilnius: Logotipas.
90. Grakauskaitė-Karkockienė, D. (2006). *Kūrybos psichologijos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
91. Graves, D. H. (1983). *Writing: Teachers and Children at Work*. Exeter: Heinemann.
92. Greiffenhagen, C. (2000). *Out of the Office into the School: Electronic Whiteboards for Education*. Oxford: Oxford University Computing Laboratory.
93. Griffin, P., McGaw, B., Care, E. (Eds.) (2012). *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. New York: Springer.
94. Grudžinskytė, A., Norvilienė, A., Grudžinskienė, V. (2009). 5–6 metų vaikų kūrybiškumas: pedagogų ir tėvų požiūris. *Pedagogika*, 96, 95–102.
95. Gučas, A. (1981). *Vaiko psichologija*. Kaunas: Šviesa.
96. Gudith, J. A. (2012). *The New Face of Education: how Homeschooling Goes from Counterculture to Mainstreaming*. Bloomington: Balboa Press.
97. Guilford, J. P. (1950). *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill.
98. Hayland, K. (2004). *Genre and Second Language Writing*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
99. Hall, I., Higgins, S. E. (2005). Primary School Students' Perceptions of Interactive Whiteboards. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21, 102–117.
100. Hallman, R. J. (1997). Techniques of Creative Teaching. *Training Creative thinking*. New York.
101. Harris, A. (2013). *Distributed School Leadership: Developing tomorrow's leaders*. New York: Routledge.
102. Hedge, T. (2005). *Writing*. Oxford: Oxford University Press.
103. Held, C. (2009). *The Perspective of the Online Student: Emerging Technologies that Warrant Use in Online Learning at a Community College*. Ann Arbor: ProQuest LLC.
104. Higgins, S. E. (2010). The Impact of Interactive Whiteboards on Classroom Interaction and Learning in Primary Schools in the UK. *Interactive Whiteboards for Education: Theory, Research and Practice*. Hershey, 86–101.
105. Higgins, S. E., Beauchamp, G., Miller, D. (2007). Reviewing the Literature on Interactive Whiteboards. *Learning, Media and Technology*, 32 (3), 213–225.
106. Higgins, S. E., Falzon, C., Hall, I., Moseley, D., Smith, F., Smith, H., Wall, K. (Eds.) (2005). *Embedding ICT in the Literacy and Numeracy Strategies*. Final Report. University of Newcastle.

107. Higgins, S. E., Wall, K., Smith, H. (2005). The Visual Helps me Understand the Complicated Things: Pupil Views of Teaching and Learning with Interactive Whiteboards. *British Journal of Educational Technology*, 36 (5), 851-867.
108. Hunt, S. (2005). Teaching Latin Literature Using Interactive Whiteboard Technology. *Meeting the Challenge: European Perspectives on the Teaching and Learning of Latin*. Cambridge, UK.
109. Huntley, R. (2006). *The World according to Y: Inside the New Adult Generation*. Australia: Allen Unwin.
110. *Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į bendrąjį lavinimą ir profesinį mokymą 2008-2012 metų strategija* (2007), patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. ISAK-2530. Valstybės žinios. 2008, Nr. 6-220.
111. Jaap van Oel, B. (2009). *Study of the Impact of Technology in Primary Schools*. Final Report. Part 5: Analysis of the Good Practices and Case Studies. Brussels: Empirica.
112. Jakavonytė, D. (2006). Ketvirtokui sudaryta galimybė rinktis temą – sėkmingo teksto kūrimo prielaida. VPU tarptautinė tęstinė mokslinė konferencija „Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos“. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
113. Jakavonytė, D., Kalesnikienė, D., Kiliuvienė, D. (2005). Analysis of the Results on Fourth Formers' Reading and Writing Achievements in Lithuanian. *Spring University: Changing Education in a Changing Society*, 2, 77-83.
114. Jakavonytė, D., Kalesnikienė, D., Plentaitė, V. S. (2005). Pedagogų pasirinktų IV klasės lietuvių kalbos mokymo priemonių įtaka moksleivių pasiekimams. *Pedagogika*, 77, 10-14.
115. Jakubauskienė, L. (1966). *Lietuviško rašymo mokymo pagrindai pradinėse klasėse*. Metodinė medžiaga. Vilnius: Mokyklų mokslinio tyrimo institutas.
116. Jakubauskienė, L. (1968). *Rašymo mokymas*. Kaunas: Šviesa.
117. Jakubauskienė, L. (1986). *Rašymo mokymas pradinėse klasėse. Metodiniai nurodymai*. Vilnius: Mokyklų mokslinio tyrimo institutas.
118. Jeffrey, B., Craft, A. (2004). Teaching Creatively and Teaching for Creativity: Distinctions and Relationships. *Journal of Educational Studies*, 30(1), 77-87.
119. Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York University Press.
120. Jesson, J. (2012). *Developing Creativity in the Primary School*. Berkshire: Open University Press.
121. Johns, A. M. (2002). *Genre in the Classroom: Multiple Perspectives*. Lawrence Erlbaum Associates Inc.
122. Johnson, C. (2002). The writing's on the board. *Educational Computing & Technology*, September, 58-59.
123. Jonikaitis, A. (1934). *Rašybos reforma ir mokykla*. Kaunas: Spaudos fondas.
124. Jovaiša L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
125. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
126. Juodaitytė A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams*. Vilnius: Petro ofsetas.
127. Juodaitytė A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis-edukacinis aspektas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
128. Jurkonis, I. (1965). Lietuvių kalbos mokymo efektyvinimo klausimai. *Tarybinė mokykla*, 3, 5-10.
129. Kadžytė-Kuzavinienė, L. (1997). *Rašyba mokykloje*. Kaunas: Šviesa.
130. Kalesnikienė, D. (2007). *IV klasės mokinių skaitomo teksto suvokimo diagnostikos teorinis ir empirinis pagrindimas*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
131. Kalesnikienė, D. (2009). Pradinės mokyklos mokinių lietuvių (gimtosios) kalbos mokymosi pasiekimų priklausomybė nuo mokytojo didaktinės kultūros. *Pedagogika*, 95, 147-152.
132. Kalesnikienė, D. (2006). Reading and Writing Achievements as an Assumption of the Formation of Competences of Learning to Learn and Communicating in the Mother Tongue. *Pedagoģija: teorija un prakse: zinātnisko rakstu krājums*, IV, 88-96.
133. Kalesnikienė, D., Jakavonytė, D. (2005). Factors that Influence Fourth-formers' Achievements in the Native Language (Lithuanian). *Pedagoģija: teorija un prakse. Skolotāju izglītība: tradīcijas un attīstība*, III, 211-217.

134. Kalesnikienė, D., Jakavonytė, D. (2004). Kaip veiksmingiau mokyti lietuvių kalbos pradinėje mokykloje. Švietimo naujienos: informacinis leidinys, 15(190), 16-17.
135. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
136. Kennewell, S. (2001). Using Affordances and Constraints to Evaluate the Use of Information and Communication Technology in Teaching and Learning. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 10 (1–2), 101–116.
137. Kennewell, S. (2004). *Researching the Influence of Interactive Presentation Tools on Teacher Pedagogy*. The British Educational Research Association Conference, UMIST, Manchester.
138. Kennewell, S., Morgan, A. (2003). *Student Teachers' Experiences and Attitudes towards Using Interactive Whiteboards in the Teaching and Learning of Young Children*. IFIP Working Groups 3.5 Conference: Young Children and Learning Technologies.
139. Knight, P., Pennant, J., Piggott, J. (2004). What does it Mean to 'Use the Interactive Whiteboard' in the Daily Mathematics Lesson? *Micromath*, 20(2), 14–16.
140. Kligienė, N. (2006). Games and Mobile Technologies in Learning. *Information Technologies at School*. Vilnius: TEV, 607-617.
141. Lamanauskas, V., Šlekienė, V., Ragulienė, L., Bilbokaitė, R. (2011). Skaitmeninis mokymo(si) turinys gamtamokslinio ugdymo procese: efektyvumo vertinimas. *Gamtamokslinis ugdymas*, 2(31), 8-26.
142. Latham, P. (2002). *Teaching and Learning Primary Mathematics: the Impact of Interactive Whiteboards*. North Islington Education Action Zone: BEAM research papers.
143. Laužikas, J. (1997). *Rinktiniai raštai*. T. 2. Kaunas: Šviesa.
144. Leask, M., Meadows, J. (2000). *Teaching and Learning with ICT in the Primary School*. London: Routledge Falmer.
145. Lee, K. C. (2009). *Effective College Writing: A Process-genre Approach*. McGraw-Hill Education Asia.
146. Lee, K. H. (2005). The Relationship between Creative Thinking Ability and Creative Personality of Preschoolers. *International Education Journal*, 6(2), 194-199.
147. Lee, M. (2010). Interactive Whiteboards and Schooling: the Context. *Technology, Pedagogy and Education*, 19(2), 133-141.
148. Lee, M., Boyle, M. (2003). *The Educational Effects and Implications of the Interactive Whiteboard Strategy of Richardson Primary School: A Brief Review*. [Žiūrėta 2010-04-07]. Prieiga per internetą http://practicalinteractivity.edublogs.org/files/2008/04/richardsonreview_grey.pdf.
149. Lee, M., Winzenried, A. (2009). *The Use of Instructional Technology in Schools*. Melbourne: ACER Press.
150. Levy, P. (2002). *Interactive Whiteboards in Learning and Teaching in two Sheffield Schools: a Developmental Study*. [Žiūrėta 2010-03-25]. Prieiga per internetą: <http://dis.shef.ac.uk/eirg/projects/wboards.htm>.
151. *Lietuvos pradinio ir pagrindinio ugdymo Bendrosios programos* (2008). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
152. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* (2011). Valstybės žinios. 2011, Nr. 38-1804.
153. *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992). Vilnius: Leidybos centras.
154. Maceina, A. (1990). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
155. MacLusky, J., Cox, R. (2011). *Teaching Creative Writing in the Primary School: Delight, Entice, Inspire!* Berkshire: Open University Press.
156. Maher, D., Phelps, R., Urane, N., Lee, M. (2012). Primary School Teachers' Use of Digital Resources with Interactive Whiteboards: The Australian Context. *Australasian Journal of Educational Technology*, 28(1), 138-158.
157. Malave, L., Duquette, G. (1991) (Eds.). *Language, Culture and Cognition: A Collection of Studies in First and Second Language Acquisition*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
158. Marcelionienė, E. (2012). Kalbos ugdymo integracija pradiniam skaitymo ir rašymo mokymo etape: teorinis aspektas. *Pedagogika*, 108, 78-85.
159. Martinkienė, G. (2004). *Pradinės mokyklos mokinių aktyvinimas ugdant rašytinę kalbą*. Daktaro disertacija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

160. Marzano, J. R., Haystead, W. M. (2009). *Evaluation Study of the Effects of Promethean Active Classroom on Student Achievement*. Final Report. Marzano Research Laboratory.
161. Maslow, A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
162. McCrindle, M., Wolfinger, E. (2010). *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generation*. Australia: University of New South Wales Press Ltd.
163. McFarland, M., Wallace D. L. (2008). Assessment of Written Expression by Curriculum Based Measurement and Teachers' Rating of Identified Critical Quality Writing Components. *International Journal of Psychology: a Biopsychosocial Approach*, 2, 99–119.
164. McKensie, L., Tompkins, G. E. (1984). Evaluating Students' Writing: a Process Approach. *Journal of Teaching Writing*, 3(2), 201-212.
165. McMahan, M. (1997). *Social Constructivism and the World Wide Web - A Paradigm for Learning*. ASCILITE conference. Perth, Australia.
166. McMaster, K. L., Campbell, H. (2007). *Technical Features of New and Existing CBM Writing Measures within and across Grades*. Technical Report. The College of Education and Human Development: University of Minnesota.
167. Miller, D. (2003). Developing Interactive Whiteboard Activity. *Micromath*, 19, 33–35.
168. Myles, J. (2002). Second Language Writing and Research: the Writing Process and Error Analysis in Student Texts. *Teaching English as a Second or Foreign Language*, 6(2), 1-19.
169. Moss, G., Jewitt, C., Levacic, R., Armstrong, V., Cardini, A., Castle, F. (2007). *The Interactive Whiteboards, Pedagogy and Pupil Performance Evaluation: An Evaluation of the Schools Whiteboard Expansion (SWE) Project: London Challenge*. London: Institute of Education.
170. Muijs, D., Reynolds, D. (2001). *Effective Teaching: Evidence and Practice*. London, UK: DfEE.
171. *Nacionalinis IV ir VIII klasių mokinių pasiekimų tyrimas: 2005 metai*. Dalykinė ataskaita. Vilnius: Petro ofsetas.
172. *Nacionalinis IV ir VIII klasių moksleivių pasiekimų tyrimas: 2003 metai*. Dalykinė ataskaita. Vilnius.
173. Nauckūnaitė, Z. (2002). *Teksto komponavimas: rašymo procesas ir tekstų tipai*. Vilnius: Gimtasis žodis.
174. Nordin, S. M., Mohammad, N. B. (2006). The Best of Two Approaches: Process/Genre Based Approach to Teaching Writing. *The English Teacher*, Vol. 35(6), 75-85.
175. Palley, W. (2012). *Gen Z: digital in their DNA*. New York: J. Walter Thomson Company.
176. Paltridge, B. (2001). *Genre and the Language Learning Classroom*. University of Michigan Press.
177. Passey, D. (2006). Technology Enhancing Learning: Analysing Uses of Information and Communication Technologies by Primary and Secondary School Pupils with Learning Frameworks. *Curriculum Journal*, 17(2), 139–166.
178. Patton, M. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
179. Pečiuliauskienė, P., Barkauskaitė, M. (2006). Operation of Educational Software in Process of Teaching Sciences in Lithuanian Primary and Basic School. *Journal of Baltic Science Education*, 1(9), 23-269.
180. Pečiuliauskienė, P., Dragūnienė, R. (2008). Informacinių ir komunikacinių technologijų taikymas profesijos mokymo įstaigų edukacinėje praktikoje kaip edukacinė ir vadybinė problema. *Edukacijos studijos: jaunųjų mokslininkų darbai*. *Švietimo vadyba*, 3, 24-35.
181. Pečiuliauskienė, P. (2005). Informacinių technologijų taikymo didaktiniai aspektai: skirtingų pažintinių gebėjimų ir skirtingų polinkių mokinių nuostatos. *Pedagogika*, 76, 95-99.
182. Pečiuliauskienė, P. (2008). Integration of Information Communications Technologies (ICT) when Doing Practical Work in Pedagogy: Situation and Factors Determining it. *The Management of Education and Culture. Bildungs und Kulturmanagement*, 15, 191-201.
183. Petrauskienė, R., Volungevičienė, A. (2006). Teacher Motivation Factors to Use ICT in Teaching. *Information Technologies at School*. Vilnius: TEV, 329-339.
184. Piaget, J. (1973). *To Understand is to Invent*. New York: Viking Press.
185. Piirto, J. (2011). *Creativity for 21st Century Skills*. Rotterdam: Sense Publishers.
186. Plentaitė, V. S., Jakavonytė, D. (2003). III-IV klasių moksleivių išgalės vartoti dialoginę kalbą rašiniuose. *Pedagogika*, 67, 104-109.

187. Pope, R. (2005). *Creativity: Theory, History, Practice*. New York: Routledge.
188. Prodromou, L. (1995). The Backwash Effect: from Testing to Teaching. *English Language Teaching Journal*, 21(1), 1-25.
189. Ragulienė, L. (1999). *Jaunųjų fizikų mokykla Fotonas – moksleivių kūrybingumo ugdymo priemonė*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07S). Šiauliai.
190. Rajeckas, V. (1999). *Mokymo organizavimas*. Kaunas: Šviesa.
191. Rajeckas, V. (2004). *Pedagogikos pagrindai: studijų knyga*. Vilnius: Gimtasis žodis.
192. Ramonienė, M., Brazauskienė, J., Burneikaitė, N., Daugmaudytė, J., Kontutytė, E., Pribušauskaitė, J. (2012). *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
193. Razak, D. A. (2010). The Year of Creativity and Innovation. *The New Straits Times*. [Žiūrėta 2013-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.accessmylibrary.com/article-1G1-216400445/year-creativity-and-innovation.html>.
194. Richardson, A. (2002). Effective Questioning in Teaching Mathematics Using an Interactive Whiteboard. *Micromath*, 18(2), 8–12.
195. Riley, J., Reedy, D. (2000). *Developing Writing for Different Purposes: Teaching about Genre in the Early Years*. London: SAGE Publications Ltd.
196. Rogoff, B. (1990). *Apprenticeship in Thinking: Cognitive Development in Social Context*. New York: Oxford University Press.
197. Rogers, C. (1969). *Freedom to Learn*. Columbus O.: Merrill.
198. Rosen, L. D. (2012). *iDisorder. Understanding Our Obsession with Technology and Overcoming its Hold on Us*. US: Palgrave Macmillan.
199. Rosenfeld, E., Loertscher, D. V. (Eds.) (2007). *Toward a 21st-century School Library Media Program*. Lanham: Scarecrow Press Inc.
200. Rowlands, S. (2011). Discussion Article: Disciplinary Boundaries for Creativity. *Creative Education*, 2, 47-55.
201. Rudd, T. (2007). *Interactive Whiteboards in the Classroom*. Bristol: Futurelab.
202. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
203. Salienė, V. (2004). Combination of Knowledge and Skills in the Educational Process: Analysis of Achievements in Reading and Writing of the Sixth Form Pupils. *Innovation durch Bildung*. Frankfurt am Main : Peter Lang.
204. Salienė, V. (2004). Gimtosios kalbos ugdymo didaktika: integruoto mokymo galimybės. *Pedagogika*, 70, 181-186.
205. Salienė, V. (2003). Kalbos ugdymas: klausimai sau ir kitiems. *Gimtasis žodis*, 10, 2-3.
206. Salienė, V. (2002). Lietuvių kalbos (gimtosios) ugdymas vidurinėje mokykloje: tendencijos, problemos ir perspektyvos. *Valoda un literatūra kultūras apītē : zinātniskie raksti*. Rīga: LU.
207. Salienė, V. (2009). Lietuvių kalbos ugdymas: žinios, mokėjimai, kompetencijos. *Pedagogika*, 95, 139-146.
208. Salienė, V. (2003). Žinių ir gebėjimų dermė ugdymo procese: 6 klasės mokinių skaitymo ir rašymo pasiekimų analizė. *Pedagogika*, 65, 255-260.
209. Salienė, V., Nauckūnaitė, Z. (2007). *Bendrieji lietuvių kalbos didaktikos klausimai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
210. Schickedanz, J. A. (1999). *Much More than the ABCs: the Early Stages of Reading and Writing*. Washington: National Association for the Education of Young Children.
211. Schoroškienė, V. (2001). *Kūrybiniai teksto darbai – svarbi pradinės mokyklos mokinių kūrybinių nuostatų ugdymo sąlyga*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
212. Schoroškienė, V. (2006). Mokytojų ir tėvų požiūris į pradinių klasių mokinių kūrybą. *Pedagogika*, 84, 141-145.
213. Schoroškienė, V., Marcinkevičiūtė, I. (2008). Trečios ir ketvirtos klasės mokinių kūrybinės nuostatos. *Pedagogika*, 90, 129-135.

-
214. Schuck, S., Aubusson, P., Buchanan, J., Russel, T. (2012). *Beginning Teaching: Stories from the Classroom*. Dordrecht: Springer.
  215. Simonton, D. (2000). Creativity: Cognitive, Personal, Developmental, and Social Aspects. *American Psychologist*, 55, 151-158.
  216. Sladek, S. (2007). *The New Recruit: What Your Association Needs to Know about X, Y & Z*. Andover: Expert Publishing Inc.
  217. Smith, H., Higgins, S. E., Wall, K., Miller, J. (2005). Interactive Whiteboards: Boon or Bandwagon? A Critical Review of the Literature. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21, 91-101.
  218. Smith, P., Rudd, P., Coghlan, M. (2008). *Harnessing Technology: Schools Survey*. Report Analysis. Coventry: Becta.
  219. Somekh, B., Pavers, D., Lewin, C. (Eds.) (2003). *Using ICT to Enhance Home-school Links. An Evaluation of Current Practice in England*. London: Queen's Printer.
  220. Somekh, B., Haldane, M., Jones, K., Lewin, C., Steadman, S., Scrimshaw, P. (Eds.) (2007). *Evaluation of the Primary Schools Whiteboard Expansion Project*. Research report. Coventry: Becta.
  221. Stankevičienė, K. (2001). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybingumo ugdymas tautodoile*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
  222. Stein, G. (2005). How Has the Increase in Availability of Digital Resources Affected Standards in Teaching and Learning? *Pedagogy, Practice and ICT*. Canterbury Christ Church University.
  223. Stein, G. (2005). Interactive Whiteboards. *Pedagogy, Practice and ICT*. Canterbury Christ Church University.
  224. Sternberg, J. R. (Ed.) (1999). *Handbook of Creativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
  225. Stevens, J. (2012). *The Internet is Leaving Children Brain-dead: Inventor Warns 'Google Generation who Spend Life in Front of Screens are Losing Creativity and Skills'* [Žiūrėta 2013-02-10]. Prieiga per internetą: <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2253170/Inventor-warns-Google-generation-spend-life-screens-losing-creativity-skills.html#ixzz2HD7s7CFa>.
  226. Šalkauskis, S. (1990). *Raštai*. T.I. Vilnius: Mintis.
  227. Taylor, C. W. (1988). *The Nature of Creativity*. Cambridge: Cambridge Press.
  228. Tandy, M., Howell, J. (2008). *Creating Writers in Your Classroom: Practical Approaches to Inspire Teachers and Their Pupils*. New York: Routledge.
  229. Targamadžė, V., Nauckūnaitė, Z. (2009). SOLO taksonomija kaip mokinių rašinių vertinimo priemonė. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 22, 65-75.
  230. Thompson, R. A. (2001). Development in the First Years of Life. *Caring for Infants and Toddlers*, 11(1), 21-33.
  231. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
  232. The SOLO Taxonomy as a Guide to T&L and Assessment (2005). [Žiūrėta 2011-10-04]. Prieiga per internetą: [http://engres.ied.edu.hk/obl/BEd\(EL\)_SOLO_T&L_assessment_grid.pdf](http://engres.ied.edu.hk/obl/BEd(EL)_SOLO_T&L_assessment_grid.pdf).
  233. Torrance, E. P. (1974). *Norms-technical Manual. Torrance Tests of Creative Thinking*. Bensenville, IL: Scholastic Testing service.
  234. Torrance, E. P. (1997). Techniques of Creative Teaching. *Training Creative Thinking*. New York.
  235. Treffinger, D. J., Young, G. C., Selby, E. C., Shepardson, C. (2002). *Assessing Creativity: A Guide for Educators*. CT: University of Connecticut, University of Virginia, Yale University.
  236. *Vadovėlio turinio vertinimas* (2010). Metodinė medžiaga. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, Vilniaus pedagoginis universitetas.
  237. Vaicekauskienė, V. (2009). Kūrybingumo (ne)ugdymas mokykloje. Švietimos problemos analizė, 3(31), 1-12.
  238. Vaitkevičius, J. (2001). *Istorinė (lyginamoji) didaktika*. Vilnius.
  239. Vaitkevičius, R., Saudargienė, A. (2006). *Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
  240. Valantinaitė, I. (2012). *Technologinis ugdymas kaip 5-6 klasių mokinių kūrybingumo socioedukacinis veiksnys*. Daktaro disertacija. Vilnius: Edukologija.
-

-
241. Velička, A. (2007). Kalbinės veiklos rūšių mokymo efektyvumo problemos raida Lietuvoje ir užsienyje. *Edukologija*, 2, 108-113.
  242. Villemis, A., Tooding, L. M. (2006). Study on ICT Competency of Estonian Pupils. *Information Technologies at School*. Vilnius: TEV, 436-446.
  243. Vincė, L. (2010). *Rašyti gali kiekvienas*. Vilnius: Baltos lankos.
  244. Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and Creativity in Childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97.
  245. Vygotsky, L. S. (1962). *Thought and Language*. The M.I.T. Press.
  246. Žilionis, J. (2003). *Ugdymo sistemos: ikiinstitucinis ugdymas, antika, viduramžiai, renesansas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
  247. Žukauskienė, R. (1998). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.
  248. Walker, D. (2002). *Meet Whiteboard Wendy*. Times Educational Supplement.
  249. Walsh, B. K. (1998). Į vaiką orientuotų klasių kūrimas: 6-7 m. Vilnius: Lietus.
  250. Walsh, B. K. (2001). Į vaiką orientuotų klasių kūrimas: 8-10 m. Vilnius: Lietus.
  251. Wan, G., Gut, D. (Eds.). (2011). *Bringing Schools into the 21st Century*. New York: Springer.
  252. Wankel, C., Blessinger, P. (Eds.) (2013). *Increasing Student Engagement and Retention in e-Learning Environments: Web 2.0 and Blended Learning Technologies*. Bingley: Emerald Group Publishing.
  253. White, R. (1997). *Process Writing*. London; New York: Longman.
  254. Wood, R., Ashfield, J. (2008). The Use of the Interactive Whiteboard for Creative Teaching and Learning in Literacy and Mathematics: a Case Study. *British Journal of Educational Technology*, 39(1), 84-96.
  255. Woods, P. (1990). *Teacher Skills and Strategies*. Lewes, UK: Falmer Press.
  256. Woods, P. (1995). *Creative Teachers in Primary Schools*. Buckingham: Open University Press.
  257. *2007 metų nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas: IV klasė*. Dalykinė ataskaita. Vilnius: Virginijos dizainas.

PRIEDAI

1 priedas

PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO NAUDOJANT INTERAKTYVIĄJĄ LENTĄ PROGRAMA

Programos **tikslas** – ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus naudojant interaktyviąją lentą.

Programos **uždaviniai** – tikslingai naudojant interaktyviąją lentą mokyti mokinius:

- rašyti kūrybinius rašto darbus;
- tobulinti sukurtus kūrybinius rašto darbus;
- apmąstyti, įvertinti kitų ir įsivertinti savo sukurtus kūrybinius rašto darbus.

Pa- mokų Nr.	Tema	Mokymosi veiklų tikslas	Mokymosi veiklų už- daviniai	Mokymosi veiklos
1–4 pamokos (rugsėjo mėn.)	1. Struktūrinės pasakojimo dalys	Mokytis kurti pasakojimą, kuris atitinka pasakojimo struktūrą – jame yra veiksmo pradžia, eiga, pabaiga.	pasikartoti struktūrines pasakojimo dalis; kolektyviai sudaryti išklautos pasakos planą; sukurti pasakojimą; sudaryti klasės nuotykių knygelę.	Mokiniai prisimena pasakojimo struktūrą skirtingais būdais: ją aptardami, skaitydami pasakojimą, klausydami įrašytos pasakos, kurdami savo pasakojimą. Mokiniai sukuria savo klasės nuotykių knygelę, ją įriša ir iliustruoja.
5–8 pamokos (spalio mėn.)	2. Pasakojimo elementai	Mokytis kurti pasakojimą, kuriame yra šie elementai – veiksmo laiko, veiksmo vietos ir veikėjų aprašymai.	mokytis aprašyti veiksmo laiką; mokytis aprašyti veiksmo vietą; mokytis aprašyti veikėjus; sukurti šiuos elementus apjungiantį pasakojimą.	Pamokų metų pasakojimo elementai (veiksmo laikas ir vieta, veikėjai) analizuojami atskirai tam, kad mokiniai išmokyti juos aprašyti ir sukurti savo pasakojimus, kuriuose būtų įterpti veiksmo laiko, vietos ir veikėjų aprašymai.

<p>9–12 pamokos (lapkričio mėn.)</p>	<p>3. Pagrindinis pasakojimo veikėjas</p>	<p>Mokytis išsamiai aprašyti pagrindinį pasakojimo veikėją ir sukurti pasakojimą, kuriame įterptas pagrindinio pasakojimo veikėjo aprašymas.</p>	<p>mokytis aprašyti pagrindinį pasakojimo veikėją; sukurti pasakojimą, kuriame įterptas pagrindinio pasakojimo veikėjo aprašymas.</p>	<p>Pamokų metų mokiniai analizuoja, kas yra pagrindinis pasakojimo veikėjas, kuo jis skiriasi nuo kitų veikėjų, mokosi išsamiai aprašyti savo sugalvotą veikėją ir kartu su suolu draugu sukurti pasakojimą, kuriame įterpti abiejų sugalvotų pagrindinių pasakojimo veikėjų aprašymai.</p>
<p>13–16 pamokos (gruodžio mėn.)</p>	<p>4. Aprašymų kūrimas</p>	<p>Mokytis kurti žmonių, gyvūnų aprašymus ir įkomponuoti juos į pasakojimą.</p>	<p>mokytis kurti žmonių, gyvūnų aprašymus; mokytis įkomponuoti aprašymus į pasakojimą.</p>	<p>Pamokų metų mokiniai mokosi aprašyti žmones, gyvūnus pagal pateiktus pavyzdžius. Mokiniai taip pat mokosi sukurtą aprašymą įterpti į pasakojimą.</p>
<p>17–20 pamokos (sausio mėn.)</p>	<p>5. Aprašymų kūrimas remiantis pojūčiais</p>	<p>Mokytis kurti aprašymus remiantis visais penkiais pojūčiais ir įkomponuoti juos į pasakojimą.</p>	<p>mokytis kurti aprašymus skirtingais pojūčiais; mokytis įkomponuoti aprašymus į pasakojimą.</p>	<p>Pamokų metų mokiniai kartu mokosi kurti aprašymus pasinaudodami visais penkiais savo pojūčiais: klausa, rega, uosle, lytėjimu, skonio jutimu. Mokiniai taip pat mokosi sukurtą aprašymą įterpti į pasakojimą.</p>
<p>21–24 pamokos (vasario mėn.)</p>	<p>6. Dialogas pasakojime</p>	<p>Mokytis kurti dialogus ir įkomponuoti juos į pasakojimą.</p>	<p>prisiminti, kas tai yra dialogai ir kam jie kuriami; mokytis kurti dialogą; sukurti pasakėčią, kurioje įkomponuotas dialogas.</p>	<p>Mokiniai prisimena, kas yra dialogai, diskutuoja ir sužino, dėl kokių priežasčių jie yra kuriami pasakojimuose. Mokiniai kuria savo sugalvotus dialogus bei pasakėčią, kurioje įkomponuotas dialogas.</p>
<p>25–28 pamokos (kovo mėn.)</p>	<p>7. Laiškas</p>	<p>Pasikartoti laiško struktūrą ir išmokti parašyti reikalavimus atitinkantį laišką.</p>	<p>prisiminti laiškų rūšis; pasikartoti, kokia turi būti laiško struktūra; parašyti laišką, atitinkantį laiškui keliamus reikalavimus.</p>	<p>Pamokų metų mokiniai sužino ir diskutuoja, kuo skiriasi skirtingiems adresatams ir skirtingais tikslais rašomi laiškai, pasikartoja laiško struktūrą. Mokiniai taip pat parašo reikalavimus atitinkantį laišką.</p>

2 priedas

Lietuvos edukologijos universiteto
Ugdymo mokslų fakulteto
Edukologijos katedrai

2011-09-07
Vilnius

ATSILIEPIMAS

Dėl doktorantės Agnės Saylik parengtos disertacijos empirinio tyrimo medžiagos

Šiandieninėje ugdymo praktikoje pabrėžiamas tikslingas IKT taikymas, kai siekiama optimalios ugdytinių pažangos, ugdymosi kokybės, atsižvelgiant į kiekvieno asmens poreikius, polinkius, galimybes. Agnės Saylik parengta disertacijos empirinė medžiaga – tai neabejotina pagalba ugdymo praktikai, nes interaktyvi lenta taikoma tikslingai, siekiant *Pradinio ugdymo bendrojoje programoje* (2008) užsibrėžtų tikslų kokybiško įgyvendinimo, ugdant mokinių bendrąjį raštingumą, mokant kurti rašytinį tekstą.

Pastebėtina tai, kad ugdymo programa kartu su praktinėmis užduotimis skirta vieneriems mokslo metams, kryptingai ugdant kūrybinio rašymo gebėjimus, kai rašomi vis kiti darbai. Išsamiai pateikta kiekvieno darbo eiga: pradedama nuo mokinių turimos patirties aktualizavimo, prisimenant, ko buvo mokytasi, iki praktikavimosi bei gebėjimų įtvirtinimo savarankiškai kuriant rašto darbą. IKT priemonės visa tai leidžia atlikti itin moderniai, pradinį klasių mokiniams priimtina forma. Pedagogams pateikiamas konkretus kiekvienos temos tikslas ir uždaviniai bei metodika, kaip juos realizuoti. Toks kruopštus pasirengimas empiriniam tyrimui leidžia autorei spręsti labai svarbias ugdymo proceso problemas. Sisteminiai, aiškūs, konkretūs patarimai, padeda realizuoti užsibrėžtus tikslus, o tyrimo dalyviams suvokti ugdymo proceso gilumą bei visų žingsnių reikšmingumą. Būtina paminėti tai, kad mokinių kūrybinių darbų konkretūs vertinimo kriterijai kiekvieną kartą primenami tiek mokiniams, tiek mokytojams. Tikėtina, jog jie taip pat padės siekti kuo aukštesnės darbo rezultato kokybės, išvengti nesklaidumo mokinių darbų vertinime. Sukurta kūrybinių darbų rašymo mokymo sistema padės spręsti vaikų nenoro rašyti problemą, nes parinktas įvairus turinys turėtų būti įdomus tiek berniukams, tiek mergaitėms.

Autorės Agnės Saylik tyrimas parengtas tinkamai ir neabejotinai reikšmingas šiuolaikinei ugdymo teorijai ir praktikai. Empirinio tyrimo medžiaga atskleidžia, kaip pamatinius raštingumo gebėjimus galima ugdyti inovatyviai, taikant šiuolaikines priemones, todėl tyrimo išvados ir rekomendacijos bus reikšmingos tiek bendrųjų programų rengėjams, tiek mokymo priemonių autoriams.

doc. dr. Daiva Jakavonytė-Staškuvienė

3 priedas

VU Matematikos ir informatikos instituto Informatikos metodologijos skyriaus mokslo darbuotojos
/ VU Matematikos ir informatikos fakulteto Matematikos ir informatikos metodikos katedros
lektorės **dr. Tatjanos Jevsikovos**

ATSILIEPIMAS

**Dėl doktorantės Agnės Saylik parengtos pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų
ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodikos**

2011-09-01
Vilnius

1.1. Atitiktis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosioms programoms (2008):

- Pradinį klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodika atitinka Pradinio ugdymo bendrajai programai ir tinka taikyti pradinio ugdymo 4 klasės lietuvių gimtosios kalbos pamokose, o dalis metodikos (pvz., „Struktūrinės pasakojimo dalys“, „Pagrindinis pasakojimo veikėjas“) tinka taikyti integruojant lietuvių gimtosios kalbos ir dailės ir technologijų pamokas.
- Lietuvių gimtosios kalbos turinys metodikoje atrinktas tinkamai ir tikslingai, atsižvelgiant į turinio apimtį.
- Taikant metodiką sudaromos puikios galimybės ugdyti mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus: mokiniai mokosi kurti pasakojimą, rengia kolektyvinę klasės nuotykių knygelę, aprašo pasakojimo veiksmo laiką, vietą, veikėjus ir jungia šiuos elementus rašydami pasakojimą, mokosi kurti žmonių, gyvūnų ir kt. veikėjų išsamius aprašymus ir juos įterpti į pasakojimą, mokosi kurti pasakėčias, kurti ir įterpti į pasakojimą dialogus, rašyti laiškus.

1.2. Metodinė struktūra:

- Metodikos struktūra parengta kruopščiai ir yra tikslingai skirstoma į užduočių kompleksus. Išskiriamos antraštės, paryškunami svarbiausi aspektai, į kuriuos mokiniai ypatingai turėtų atkreipti dėmesį, aiškiai pateikiamos taisyklės ir instrukcijos. Tikslingai taikoma interaktyvioms lentoms skirta „Smart“ programinė įranga. Visa tai padeda mokiniams mokytis.
- Metodikos dalys jungiamos nuosekliai, pateikiamos instrukcijos, valdymo elementai, kaip pereiti nuo vienos dalies prie kitos. Struktūra aiški ir logiška.
- Užduotys parengtos taip, kad joms atlikti mokiniai turi sieti naują mokomąją medžiagą su anksčiau įgytomis žiniomis ir gebėjimais, pavyzdžiui, kurdamas pasakojimą mokinys turi prisiminti struktūrinės pasakojimo dalis. Užduotys taip pat skatina mokinius kurti naujas žinias, pavyzdžiui, prisimindami ir diskutuodami, kas yra dialogai, mokiniai kartu ir sužino, kam dialogai naudojami.
- Pateiktos užduotys skatina mokinius pamokoje kritiškai mąstyti, spręsti problemas, diskutuoti, kūrybiškai dirbti. Tam padeda metodikos interaktyvi realizacija naudojant IKT, pavyzdžiui, mokiniai skatinami mąstyti, diskutuoti, atsakyti į klausimą, o tik tada pamatyti atsakymą interaktyviojoje lentoje. Visa tai skatina smalsumą ir kuria žaidimo atmosferą.
- Metodikos veiklų, skirtingų sąveikos rūšių ir darbo ritmų įvairovė yra pakankama. Metodika apima visus etapus nuo medžiagos pateikimo, pritaikymo ir peržvalgos.
- Mano nuomone, metodika padeda individualizuoti ugdymą. Medžiaga pritaikyta ir padeda ugdyti ir naudoti įvairius mokymo(si) stilius, pavyzdžiui, pagal Fleming modelį: vaizdinį (medžiaga pateikiama vaizdiniu pavidalu naudojant grafiką, animaciją, tekstą, mokiniai kuria pasakojimus, iliustruoja veikėjus ir pan.), garsinį (mokytojo paaiškinimai, mokinių diskusijos, pasakojimai, naudojami garsai), kinestetinį (mokiniai dirba su interaktyvia lenta – liečia objektus) bei rašymo ir skaitymo (mokiniai pateikiamos rašymo ir skaitymo užduotys). Medžiaga sudėtingumu ir apimtimi pritaikyta pradinį klasių mokiniams.

- Metodika atitinka mokymo(si) kontekstą. Metodai, medžiaga, pavyzdžiai ir veiklos parengti atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir edukacinius besimokančiojo bruožus.
- Pateiktos užduotys gali būti sėkmingai atliktos 4 klasės mokinių. Nebent šiek tiek kelia abejonių, ar tikslingas mokinių ilgesnio teksto rašymas interaktyviojoje lentoje aprašant veikėją (3 dalis, Pagrindinis pasakojimo veikėjas, 8 ekranas-skaidrė). Tačiau, kadangi pažymėta, kad veikėją aprašo visi mokiniai kartu, tai galėtų būti ne visas rišlus aprašymas lentoje, o svarbiausių veikėjo charakteristikų kolektyvinis užrašymas. Visą aprašymą mokiniai galėtų parašyti savo sąsiuvinuose.
- Metodika skatina aktyvų mokymąsi: gausu užduočių, klausimų, įtraukiančių besimokančiuosius į aktyvų mokymosi procesą.
- Sukurtos užduotys skatina mokinius pateikti savo vertinimus ir požiūrį. Yra nemažai kūrybinių užduočių, kurių rezultatus vertina kiti mokiniai pagrįsdami savo nuomone, o tik tada vertina mokytojas.
- Užduotys sudaro galimybes gauti grįžtamąjį ryšį ir įsivertinti: tam naudojamos arba pačių užduočių formuluotės (pvz., kai kuriose užduotyse tiesiogiai minimas bendraklasių vertinimas), arba IKT taikymas, kai atsakius į klausimą (atlikus veiksmą), tuojau pat pateikiamas grįžtamasis ryšys, pateikiamas teisingas atsakymas.

1.3. Tekstinė ir vaizdinė kokybė:

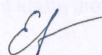
- Tekstinė ir vaizdinė medžiaga kiekiu, sudėtingumu, proporcijomis ir struktūra pritaikyta įvairių mokymo(si) stilių ir pradinių klasių mokiniams. Medžiaga nėra perkrauta tekstu, o naudojami piešiniai, spalvos, efektai pritaikyti pradinių klasių mokiniams. Į vieną ekraną (skaidrę) įtrauktas optimalus tekstinės ir vaizdinės medžiagos kiekis.
- Kaip jau minėjome šio vertinimo 1.2 punkte, tekstinė ir vaizdinė medžiaga pateikiama taip, kad atsakymas, rezultatas ir pan. atsiskleistų ne iš karto, kas kelia mokinių smalsumą, skatina norą pažinti ir mokytis, skatina mąstyti.
- Visų medžiagoje vartojamų tekstų kalba aiški, logiška ir nuosekli.
- Tekstinė ir vaizdinė medžiaga parengta labai tvarkingai. Yra tik viena kita neesminė ir lengvai ištaisoma korektūros klaida: 6 dalies „Dialogas pasakojime“ 8 skaidrėje turėtų būti „...vadovaukis šiais nurodymais...“; 7 dalies „Laiškai“ 3 skaidrėje turėtų būti „...pamokos metu“. 7 dalies „Laiškai“ 10 skaidrėje į sąrašą laiško dalių, kurias reikia išdėstyti eilės tvarka, neturėtų būti įtraukiama „Perskaitykite anūkės Vaivos seneliui parašytą laišką“. Pateikiant interaktyvią vaizdo medžiagą, ekrane kartais rodomi anglų kalba įvardyti mygtukai „Check“, „Solve“, „Reset“, užrašai „Click here“ ir pan. Tačiau tai ne autorės klaida, o programinės įrangos, skirtos rengti medžiagą interaktyviajai lentai, nepakankamas lokalizavimas lietuvių kalbai.

1.4. Tinkamumas vertybinėms nuostatomis ugdyti(s):

- Medžiaga atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes.
- Medžiagoje vartojami tekstai, paveikslai ir kt. elementai yra nešališki lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, religijos ir įsitikinimų atžvilgiu.

IŠVADA

Atsižvelgus į visus nagrinėtus aspektus ir apibendrinus vertinimo rezultatus, galima teigti, kad sukurta metodika yra neabejotinai vertinga ugdant pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimus. Metodikos autorė sukūrusi metodiką pademonstravo ir informacinių technologijų tikslingo taikymo mokymui gebėjimus. Šiame vertinime minėti trūkumai nėra esminiai. Metodikos turinys atitinka pagrindiniams reikalavimams, o metodika gali būti sėkmingai taikoma tikslinės pradinių klasių mokinių grupės ugdymo procese.

dr. Tatjana Jevsikova

4 priedas

Vilniaus „Vyturio“ pradinė mokykla
pradinių klasių vyr. mokytoja
Neringa Vaškevičiūtė

ATSILIEPIMAS

Dėl doktorantės Agnės Saylik parengtos pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodikos taikymo

2012-04-30
Vilnius

Išbandytoji *pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą* metodika visų pirma pasirodė naudinga. Taikant šią metodiką galėjai matyti, kaip mokiniai tobulėja – kūrybiniuose darbuose atsirado dar daugiau vaizdingumo, gyvumo; aiškiai išskiriamos struktūrinės dalys; įterpiamas dialogas. Metodikoje nuolat prašoma mokinių atlikus užduotį, pasitikrinti – pateikiamos nuorodos į ką atkreipti dėmesį dar kartą. Tai labai svarbus įgūdis, kurį ši metodika sustiprina. Patrauklu tai, jog užduočių atlikimo formos įvairios – ne tik individualios, bet ir poroje, grupėje. Taip ugdomas gebėjimas bendradarbiauti – priimti kito nuomonę, sutarti. Pateikiamos ir skirtingos veiklos – diskusijos, klausymas, interaktyvios užduotys.

Labai svarbu paminėti tai, jog šios metodikos užduotys pasirodė patrauklios ne tik man – mokytojai, bet ir mokiniams. Kai ugdymo turinys juos sudomina, yra mokiniams priimtinas, lengviau siekti ugdymo tikslų. Manau būtent todėl taikant šią metodiką pavyko tai padaryti.

Metodikoje tinkamai ir tikslingai atrinktas lietuvių gimtosios kalbos turinys – nėra sunku metodikos užduočių kompleksus integruoti į ugdymo procesą. Metodikos struktūra itin aiški; taisyklės, instrukcijos konkrečios, suprantamos. Pateikiamos užduotys skatina mokinius mąstyti kritiškai, kūrybiškai atlikti užduotis; išsakyti savo nuomonę – vertinti ir įsivertinti; priimti kito nuomonę.

Pradinėje mokykloje pamokoje dar labai svarbūs žaidybiniai elementai. Jie skatina mokinius aktyviau įsitraukti į veiklą. Šioje metodikoje pateikiamos užduotys sukuria žaidimo atmosferą. Teko pastebėti, kaip mokiniai reaguoja, išgirdę, jog jų laukia dar vienas komplektas kūrybinio rašymo užduočių – klasėje nuvilnydavo džiugus „Yes!“.

Metodikai būdingas užduočių pateikimo vaizdumas, tekstų kalba aiški ir logiška.

Ką galima būtų tobulinti? Manėčiau, jog užduočių komplekte – *aprašymo kūrimas* – galima būtų parinkti vaizdinę medžiagą, kuri labiau skatintų atskleisti išorines, vidines veikėjų ypatybes. Mokiniams buvo šiek tiek sunku tai padaryti, pasižiūrėjus filmuką apie pandas.

Apibendrinama savo mintis apie išbandytąją metodiką, galėčiau teigti, jog tai yra puiki priemonė mokytojui ir mokiniams kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti(-s).

pradinių klasių mokytoja Neringa Vaškevičiūtė

5 priedas

Druskininkų „Saulės“ pagrindinė mokykla
 pradinių klasių vyr.mokytoja
Aušra Keturkienė

ATSILIEPIMAS

Dėl doktorantės Agnės Saylik parengtos pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodikos taikymo

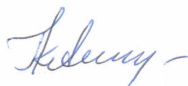
2012-04-30
 Druskininkai

Kūrybinio rašymo metodiką naudojant interaktyvią lentą išbandžiau su ketvirtokais, nors manau, kad ji tiktų ir trečioje klasėje. Metodiką priskirčiau vienai iš lietuvių kalbos integruoto ugdymo sričių, tai rašymui (rašymo technika, teksto kūrimas). Metodikoje tinkamai ir tikslingai atrinktas lietuvių gimtosios kalbos turinys, tai mokytis rašyti pasakojimą, tikslingai į jį įterpti aprašymą ir jo elementus; mokytis rašyti aprašymą; mokytis į pasakojimą įterpti ir taisyklingai užrašyti dialogą; mokytis rašyti laišką atsižvelgiant į adresatą; mokytis taisyti ir tobulinti kūrybinį darbą; mokytis vertinti draugo kūrybinį darbą pagal nustatytus kriterijus; ugdyti mokinių kūrybinius gebėjimus.

Man ir mano mokiniams labai patiko ši kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo metodika. Ji sudaryta nuosekliai tarpusavyje jungiant atskiras dalis. Tai skatina naują medžiagą sieti su jau turimomis žiniomis. Užduotys pateiktos žaismingai, bet kartu skatina mokinius kritiškai mąstyti, diskutuoti, kūrybiškai spręsti iškilusias problemas. Kartais tekdavo „paukoti“ papildomą pamoką, nes mokiniai „užsidegę“ dirbdavo. Kiekviename užduočių komplekte gausu veiklų ir tai sudaro galimybes individualizuoti ugdymą, pritaikyti medžiagą įvairių mokymosi stilių mokiniams. Atlikdami užduotis mokiniai gali aktyviai dalyvauti ugdymo procese, nes pateikiamos nuorodos, taisyklės, instrukcijos tokios aiškios, kad kartais pagalvodavau, jog mokiniai gali dirbti ir savarankiškai. Mokiniam labai patiko dirbti porose, grupėse, išsakyti savo vertinimus, padėti draugams taisyti darbus. Užduotys sudaro galimybes gauti grįžtamąjį ryšį ir įsivertinti. Smagu buvo gauti ir tėvelių atsiliepimus, kai kūrybinių darbų knygelė keliavo po mokinių namus. O kiek emocijų suke.davo garsiai klasėje skaitomi darbai, juk tik pats autorius gali tiksliai perteikti nuotaiką.

Dar visai neseniai pati pradėjau naudoti interaktyvią lentą ugdymo procese, todėl iš doktorantės Agnės pateiktų užduočių daug pasimokiau. Užduotyse išnaudotos interaktyvios lentos galimybės. Tekstinė ir vaizdinė medžiaga kelia mokinių smalsumą, skatina norą mokytis ir pažinti. Tekstai parinkti pagal metų laikus, šventes. Jų kalba aiški ir logiška. Visų užduočių medžiaga yra nešališka lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, religijos ir įsitikinimų atžvilgiu.

Dėkoju Agnei už suteiktą galimybę išbandyti šią metodiką.

Parašas

*Pradinių klasių mokytoja
 Aušra Keturkienė*

Pareigos, vardas ir pavardė

6 priedas

Druskininkų „Atgimimo“ vidurinė mokykla
Pradinių klasių vyresnioji mokytoja
Edita Žukauskienė

ATSILIEPIMAS

Dėl doktorantės Agnės Saylik parengtos pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodikos taikymo

2012-04-30
Druskininkai

Doktorantės Agnės Saylik parengta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodika yra puikiai parengta ir ją galima taikyti ne tik ketvirtų klasių, bet ir trečių ar net antrų klasių mokiniams. Nors metodika rengta lietuvių kalbos kūrybinio rašymo gebėjimams ugdyti, tačiau ją galima naudoti integruojant su pasaulio pažinimu ar daile. Metodika atitinka lietuvių gimtosios kalbos programą. Ji parašyta tikslingai ir taikant šią metodiką ugdomi mokinių kūrybinio rašymo gebėjimai.

Metodika suskirstyta į atskirus užduočių kompleksus. Kiekvieną kompleksą sudaro užduotys, skirtos keturioms pamokoms. Užduotyse pirmiausiai pateikiami nurodymai mokytojiui, kuriuose tiksliai parašyta, ką ir kaip reiks atlikti, po to skiriamos užduotys mokiniams. Jos parengtos aiškiai, išsamiai, kūrybiškai. Užduotys labai įdomios ir vaizdžios, todėl skatino mokinių smalsumą. Jie noriai jas atliko.

Mokiniai pamokose sprendė problemas, diskutavo, kūrė, redagavo, rašė išvadas. Jie įtvirtino pasakojimo, aprašymo kūrimo bei laiško rašymo struktūrą. Sukurtoje metodikoje gausu įvairių užduočių, kurios yra kaip žaidimas, kuris sužadina mokinių norą kurti toliau. Kiekviename užduočių komplekte mokomosios užduotys mokiniams yra nuoseklios ir susiję, jos siejasi su anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais.

Atlikę žaismingas užduotis, mokiniai turėjo sukurti pasakojimus. Nors ne visiems mokiniams pavyko viską atlikti pagal reikalavimus, tačiau jiems kurti buvo įdomu, ypač, kai reikėjo kurti poroje vieną pasakojimą. Kai kuriems sunkiau buvo pritaikyti patarlę ir pagal ją parašyti pasakojimą. Visiems labai patiko kurti laišką šikšnosparniui. Sunkiau sekėsi parašyti pasakojimą parinkus ne mažiau kaip tris paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti veikėjai, ir juos aprašant pagal penkis pojūčius, sukurti pasakojimą.

Naudojant šią metodiką sudaromos galimybės visiems mokiniams aktyviai dalyvauti ugdymosi procese. Pateiktos veiklos sudaro galimybę tobulėti. Kiekvienas mokinys galėjo pajusti atlikto darbo džiaugsmą, nes jie savo pasakojimus, laiškus skaitė garsiai, rinko įdomiausius.

Naudojant šią metodiką yra galimybė individualizuoti ugdymą. Tuomet kiekvienas mokinys tikrai pajus kūrybinį džiaugsmą ir užduotys bus sėkmingai atliktos.

Atlikti kūrybiniai mokinių darbai buvo vertinami. Aš vertinau pasakojimo stilių ir klaidas, o mokiniai įvertindavo draugų parašytus darbus, rinkdami geriausius, įdomiausius.

Kadangi visos užduotys siejasi, todėl yra galimybė gauti grįžtamąjį ryšį. Akivaizdžiai matoma mokinių daroma pažanga.

Parengta medžiaga padeda ugdyti mokinių gebėjimus suvokti pasirinkti ir ugdyti vertybes.

IŠVADA

Agnės Saylik parengta pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymo naudojant interaktyvią lentą metodika atitinka Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų reikalavimus. Programa inicijuoja naujas idėjas ir skatina mokinių kūrybiškumą ugdymo procese.

Pradinių klasių vyresnioji mokytoja

Edita Žukauskienė

7 priedas

Mokinio anketa

Šioje anketoje rasi klausimus apie save, savo mokymąsi. Kiekvienam klausimui pasirink vieną atsakymą, kuris Tau atrodo tinkamiausias ir pažymėk jį kryžiuoku (x) arba varnele (v). Paprašyk pagalbos, jei ko nors nesupranti arba nežinai, kaip atsakyti.

Sėkmės atsakinėjant į anketos klausimus!

1.	Tu esi mergaitė ar berniukas?	
a)	Mergaitė	
b)	Berniukas	

2.	Koks Tavo požiūris į šiuos dalykus? (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
a)	Man patinka lietuvių kalba				
b)	Man lengva mokytis lietuvių kalbos				
c)	Aš mėgstu lietuvių kalbos pamokas				
d)	Man įdomios rašymo užduotys lietuvių kalbos pamokose				

3.	Kaip dažnai per lietuvių kalbos pamokas Tu darai tokias rašymo užduotis? (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>1-2 kartus per metus</i>	<i>Kartą per 3 mėnesius</i>	<i>Kartą per savaitę</i>
a)	Rašau rašinėli nurodyta tema				
b)	Rašau rašinėli paties pasirinkta tema				
c)	Rašau rašinėli apie tikrus įvykius				
d)	Rašau rašinėli apie išgalvotus dalykus				
e)	Rašau laišką				
f)	Rašau atpasakojimą				
g)	Rašau diktantą				

4.	Kai rašai rašinėli, Tu: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Visada</i>
a)	Pirmiausia rašai į juodrašti				
b)	Apsvarstai juodrašti su draugais ir po to tobulini darbą				
c)	Apsvarstai juodrašti su mokytoja(u) ir po to tobulini darbą				
d)	Ieškai žodžių ar posakių žodynuose				

5.	Parašęs rašinėlį, Tu: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
a)	Skaitai savo rašinėlį draugams				
b)	Skaitai draugų rašinėlius				
c)	Vertini draugų rašinėlius				
d)	Iliustruoji savo rašinėlius				
e)	Publikuoji savo rašinėlius klasės sienlaikraštyje, laikraštyje, žurnale				

6.	Ką Tu manai apie rašymą? (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
a)	Rašau tik todėl, kad man užduota				
b)	Man patinka rašyti				
c)	Mokėjimas rašyti man labai pravers ateityje				

7.	Kaip dažnai darote šiuos dalykus, kai rašai rašinėlį? (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
a)	Prieš rašant rašinėlį žiūrime filmukus				
b)	Prieš rašant rašinėlį žiūrime paveikslėlius				
c)	Prieš rašant rašinėlį žiūrime nuotraukas				
d)	Prieš rašant rašinėlį renkame jam medžiagą				
e)	Prieš rašant rašinėlį aptariame su mokytoja(u), koks darbas bus geras				
f)	Ištaisiusi(ęs) užduotį mokytoja(s) man parašo ar paaiškina žodžiu, kas buvo gerai, ką reikėtų taisyti				
g)	Mokytoja(s) dar kartą peržiūri mano darbą po to, kai aš jį ištaisau				
h)	Mokytoja(s) mane pagiria, kai aš padarau pažangą (pavyzdžiui, parašau geriau, nei anksčiau parašydavau)				
i)	Mokytoja(s) pasako, į ką kitą kartą turėčiau atkreipti dėmesį				

8.	Kaip dažnai mokytoja(s) užduoda rašyti rašinėlius lietuvių kalbos namų darbams? (Pažymėk tik vieną langelį)		
a)	Niekada arba beveik niekada		
b)	Kartą per mėnesį		
c)	Kartą per savaitę		
d)	Kiekvieną arba beveik kiekvieną pamoką		

9.	Kiek laiko per dieną apytiksliai Tu praleidi ruošdamas lietuvių kalbos namų darbus? (Pažymėk tik <i>vieną</i> langelį)	
a)	Man niekada neužduoda	
b)	Pusę valandos ir mažiau	
c)	Nuo pusvalandžio iki valandos	
d)	Vieną valandą ir daugiau	

10.	Kaip vertina Tavo parašytus rašinėlius: (Pažymėk po <i>vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Blogai</i>	<i>Viduti- niškai</i>	<i>Gerai</i>	<i>Puikiai</i>
a)	Tavo mokytoja(s)				
b)	Tavo tėvai (globėjai)				
c)	Tu pats				

Ačiū, kad atsakei į anketos klausimus!

8 priedas

MOKINIO ANKETA

Šioje anketoje rasi klausimus apie save, savo mokymąsi, mokyklą ir klasę. Kiekvienam klausimui pasirink vieną atsakymą, kuris Tau atrodo tinkamiausias, ir pažymėk jį kryžiuoku (x) arba varnele (v). Paprašyk pagalbos, jei ko nors nesupranti arba nežinai, kaip atsakyti.

Anketoje pateiktiems klausimams atsakyti skiriamos 45 minutės.

1.	Tu esi mergaitė ar berniukas? (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	Mergaitė	
b)	Berniukas	

2.	Kokia kalba jūs bendraujate namuose? (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	Tik lietuvių kalba	
b)	Lietuvių ir kita kalba	
c)	Tik nelietuvių kalba	

3.	Ar turi brolių ir/ar seserų?	
a)	Taip	
b)	Ne	

4.	Ar Tu gyveni kartu su savo tėvais? Pasirink vieną iš atsakymų: (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	Tu gyveni su mama ir tėčiu	
b)	Tu gyveni tik su mama	
c)	Tu gyveni tik su tėčiu	
d)	Tu gyveni su globėju ar globėjais	
e)	Tu gyveni atskirai nuo tėvų	

5.	Kiek maždaug knygų yra Tavo namuose? (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	Nėra arba labai mažai (1 – 10 knygų)	
b)	Pakankamai, kad užpildytų vieną lentyną (11 – 25 knygos)	
c)	Pakankamai, kad užpildytų vieną knygų spintą (26 – 100 knygų)	
d)	Pakankamai, kad užpildytų dvi knygų spintas (101 – 200 knygų)	
e)	Pakankamai, kad užpildytų tris ar daugiau knygų spintų (daugiau nei 200 knygų)	

6.	Ar Tavo namuose yra: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>
a)	Tavo knygų (vadovėlių neskaičiuok)		
b)	enciklopedija		
c)	žodynas		
d)	kompiuteris		
e)	internetas		
f)	Tavo skaitomų žurnalų		
g)	skaitmeninis fotoaparatas, kuriuo Tu naudojiesi		

7.	Kiek maždaug pinigų tėvai Tau duoda per savaitę tavo asmeninėms išlaidoms: (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	pinigų neduoda	
b)	iki 5 litų	
c)	iki 10 litų	
d)	iki 15 litų	
e)	iki 25 litų	
f)	iki 30 litų	
g)	daugiau nei 30 litų	

8.	Ar mokykloje Tu gauni nemokamus pusryčius ir / ar pietus? (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	Taip	
b)	Ne	

9.	Ar prieš pradėdamas mokytis pirmoje klasėje lankei: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>
a)	priešmokyklinę klasę mokykloje		
b)	vaikų darželį		

10.	Ar kas nors iš namiškių Tau skaitė knygas arba sekė pasakas, kai buvai mažas? (Pažymėk tik vieną langelį)				
a)	Neskaitė ir nesekė				
b)	Skaitė arba sekė retai				
c)	Skaitė arba sekė dažnai				

11.	Kaip namiškiai reaguoja į Tavo mokymąsi: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Visada</i>
a)	namiškiai domisi, kaip sekėsi mokytis mokykloje, pagiria ir padrąsina				
b)	už gerą mokymąsi kuo nors apdovanoja				
c)	už blogą mokymąsi bara				
d)	apie Tavo mokymąsi kalbasi su mokytoja(u) telefonu arba mokykloje				

12.	Kaip dažnai tėvai (globėjai)¹ domisi Tavo namų darbais: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>1-2 kartus per mėnesį</i>	<i>1-2 kartus per savaitę</i>	<i>Kasdien</i>
a)	išsiaiškina, ar paruošei namų darbus				
b)	padeda ruošti namų darbus				
c)	peržiūri mokytojo ištaisytus klases ir namų darbus				

13.	Kaip dažnai Tavo tėvai: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Nuolat</i>
a)	su Tavimi aptaria knygas, televizijos laidas, filmus				
b)	lanko su Tavimi spektaklius, koncertus				
c)	savaitgalius kartu su Tavimi praleidžia gamtoje, kartu keliauja				
d)	laisvalaikiu žaidžia su Tavimi strateginius žaidimus (pvz., monopolį, šaškėmis, šachmatais ir kt.)				

14.	Jūsų šeimoje, namuose: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
a)	tėvai su Tavimi mažai bendrauja, nes yra labai užimti				
b)	Tavo tėvai pažįsta tavo draugus				

15.	Ką Tavo mama ir tėtis šiuo metu veikia (turima omenyje Tavo tėvų darbas)? (Pažymėk po vieną langelį kiekviename stulpelyje)	<i>Mama</i>	<i>Tėtis</i>
a)	Dirba mokamą darbą visą darbo dieną		
b)	Dirba mokamą darbą ne visą darbo dieną		
c)	Mokamo darbo nedirba		
d)	Nežinau		

¹ Toliau klausimyne ir tėvai, ir globėjai bus vadinami vienu bendru pavadinimu – tėvai.

16.	Tavo mama mano, kad Tau svarbu: (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
a)	gerai mokėti matematiką				
b)	gerai mokėti lietuvių kalbą				
c)	turėti laiko pramogoms				
d)	gerai mokėti užsienio (pvz.: anglų, vokiečių) kalbą				

17.	Ką Tu manai apie savo mokyklą? (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
a)	Mokykloje jaučiuosi saugus				
b)	Mokykloje man patinka būti				
c)	Man patinka mokytis savo mokykloje				
d)	Mano tėvams patinka mokykla, kurioje mokausi				

18.	Ar sutinki su šiais teiginiais apie savo klasę? (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
a)	Mokiniai turi galimybes diskutuoti nustatant elgesio taisykles				
b)	Mokiniai dažniausiai laikosi nustatytos tvarkos				
c)	Atrodo, kad kiti mokiniai mane mėgsta				
d)	Aš jaučiuosi vienišas				
e)	Aš jaučiuosi savas				
f)	Man lengva rasti draugų				

19.	Ką Tu manai apie savo klasės draugus? (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
a)	Aš savo klasėje jaučiuosi gerai				
b)	Mano klasės draugai draugiški vieni su kitais				
c)	Mano klasėje yra gana daug mokinių, kurie nuolat trukdo kitiems mokiniams per pamokas				
d)	Mano klasėje yra gana daug mokinių, kurie nesi- stengia mokytis				
e)	Mano klasės draugai juokiasi, jei aš atsakinėdamas suklystu				

20.	Ar Tavo mokykloje kiti mokiniai: (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada	Kartais	Dažnai	Labai dažnai
a)	Tave pravardžiuoja				
b)	elgiasi taip, kad Tu jaustumėisi nejaukiai				
c)	gadina Tavo daiktus				
d)	mušasi, stumdosi, žnaibosi ar kitaip Tave skriaudžia				
e)	vagia Tavo pinigų ar daiktus				

21.	Tavo klasėje: (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
a)	patogios kėdės ir stalai (suolai)				
b)	per pamokas būna tvanku ir trūksta oro				
c)	žiemą būna pernelyg šalta				
d)	sunku įžiūrėti, kas rašoma lentoje				

22.	Ar Tavo klasėje yra kompiuteris? (Pažymėk <i>tik vieną</i> langelį)	
a)	Taip	
b)	Ne	

23.	Tavo mokytoja(s): (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
a)	kai mokiniams nesiseka, mokytoja(s) paaiškina padeda				
b)	kai kuriems mokiniams skiria mažai dėmesio				
c)	skiria daugiau dėmesio tiems mokiniams, kuriems blogiau sekasi				
d)	skiria daugiau dėmesio tiems mokiniams, kuriems gerai sekasi mokytis				

24.	Kaip dažnai per pamokas: (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada	Kartais	Dažnai	Visada
a)	prieš atlikdami užduotį aptariate su mokytoja(u), koks darbas bus vertinamas gerai				
b)	įvertinęs Tavo darbą mokytoja(s) pasako ar parašo, kas buvo gerai ir ką reikėtų taisyti				
c)	mokytoja(s) dar kartą peržiūri Tavo darbą po to, kai jį ištaisai				
d)	mokytoja(s) Tave pagiria, kai padarai pažangą				
e)	Tu bijai mokytojos(o) klausinėjimo žodžiu				

25.	Kaip dažnai mokytoja(s) užduoda namų darbų: (Pažymėk <i>po vieną</i> langelį kiekvienoje eilutėje)	Niekada arba beveik niekada	Kartą per mėnesį	Kartą per savaitę	Kiekvieną arba beveik kiekvieną pamoką
a)	lietuvių kalbos				
b)	matematikos				

26.	Kiek laiko įprastą darbo dieną Tu praleidi dirbdamas su kompiuteriu: (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	Kompiuteriu nesinaudoji	
b)	Mažiau nei 2 valandas	
c)	Nuo 2 iki 4 valandų	
d)	Nuo 4 iki 6 valandų	
e)	Daugiau nei 6 valandas	

27.	Kaip dažnai Tu darai šiuos dalykus kompiuteriu: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>1-2 kartus per mėnesį</i>	<i>1-2 kartus per savaitę</i>	<i>Kasdien</i>
a)	žaidi kompiuterinius žaidimus				
b)	lankaisi interneto pokalbių svetainėse				
c)	siunti ir skaitai elektroninius laiškus				
d)	darai įvairius Tau įdomius darbelius (pieši, klausaisi, įrašinėji muziką kt.)				
e)	naršai internete				
f)	naudojiesi programomis, skirtomis mokytis (pvz. mokytis lietuvių, užsienio kalbos, matematikos ar kitų dalykų)				
g)	ieškai informacijos, reikalingos mokytojos(o) skirtoms užduotims atlikti				
h)	atlieki mokytojo(s) skirtas užduotis kompiuteriu (renki tekstą ir pan.)				

KLAUSIMAI APIE LIETUVIŲ KALBĄ

1.	Koks Tavo požiūris į šiuos dalykus? (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
a)	Man patinka lietuvių kalba				
b)	Man lengva mokytis lietuvių kalbos				
c)	Aš esu gabus lietuvių kalbai				
d)	Aš mėgstu lietuvių kalbos pamokas				
e)	Man įdomūs tekstai, skaitomi per lietuvių kalbos pamokas				
f)	Man įdomios rašymo užduotys lietuvių kalbos pamokose				

2.	Lietuvių kalba yra dalykas, kurį: (Pažymėk tik vieną langelį)	
a)	lengviau mokytis mergaitėms	
b)	lengviau mokytis berniukams	
c)	ir mergaitėms, ir berniukams mokytis sekasi vienodai	

3.	Kaip dažnai ne mokykloje skaitai šiuos dalykus: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada arba beveik niekada</i>	<i>Kartą per mėnesį</i>	<i>Kartą per savaitę</i>	<i>Kiekvieną arba beveik kiekvieną dieną</i>
a)	vaikams skirtus kūrinius (apsakymus, pasakojimus, pasakas, eilėraščius...)				
b)	enciklopedijas, žinynus				
c)	žurnalus, laikraščius				
d)	informaciją internete				

4.	Kaip dažnai per lietuvių kalbos pamokas vyksta šie dalykai: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada arba beveik niekada</i>	<i>Kartą per mėnesį</i>	<i>Kartą per savaitę</i>	<i>Beveik kiekvieną pamoką</i>
a)	aš ir kiti klasės draugai tyliai skaitome tekstą iš vadovėlio				
b)	skaitydami tekstą stabtelime, kad aptartume, ką perskaitėme				
c)	skaitydami tekstą stabtelime, kad numatytume, kas bus toliau				

5.	Kaip dažnai mokykloje vyksta šie dalykai: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada arba beveik niekada</i>	<i>Kartą per mėnesį</i>	<i>Kartą per savaitę</i>	<i>Beveik kiekvieną dieną</i>
a)	mokykloje mokytojas garsiai skaito klasei				
b)	Tu garsiai skaitai visai klasei				
c)	klasėje Tu skaitai tyliai (sau mintyse)				
d)	prieš skaitant mokytoja(s) aiškina, ką mes jau žinome apie tai, ką skaitysime				

6.	Po to, kai ką nors perskaitote klasėje, kaip dažnai darote šiuos dalykus: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada arba beveik niekada</i>	<i>Kartą per mėnesį</i>	<i>Kartą per savaitę</i>	<i>Beveik kiekvieną pamoką</i>
a)	garsiai atsakome į mokytojos(o) pateiktus klausimus				
b)	apie perskaitytą tekstą užduodame klausimus vieni kitiems				
c)	skaitytą tekstą aptariame grupėse				
d)	rašome ką nors apie tai, ką perskaitėme (pavyzdžiui, raštu paaiškiname, kodėl patiko arba nepatiko skaitytas tekstas)				
e)	rašome kontrolinį darbą arba testą iš to, ką perskaitėme				
f)	kuriame vaidinimą apie tai, ką perskaitėme				

7.	Kaip dažnai darai šiuos dalykus per lietuvių kalbos pamoką: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>1-2 kartus per metus</i>	<i>Kartą per 3 mėnesius</i>	<i>1-2 kartus per mėnesį</i>
a)	pristatai perskaitytą knygą klasei				
b)	ką nors rašai apie perskaitytą knygą				

8.	Kaip dažnai per lietuvių pamokas Tu darai tokias rašymo užduotis: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>1-2 kartus per metus</i>	<i>Kartą per 3 mėnesius</i>	<i>Kartą per mėnesį</i>	<i>Kartą per savaitę</i>
a)	rašai rašinėlių nurodyta tema					
b)	rašai rašinėlių paties pasirinkta tema					
c)	rašai rašinėlių apie tikrus įvykius					
d)	rašai rašinėlių apie išgalvotus dalykus					
e)	rašai laišką					
f)	rašai atpasakojimą					
g)	rašai diktantą					

9.	Kai rašai rašinėlių, Tu: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Visada</i>
a)	pirmiausia rašai į juodraščių				
b)	apsvarstai juodraščių su draugais ir po to tobulini darbą				
c)	apsvarstai juodraščių su mokytoja(u) ir po to tobulini darbą				
d)	ieškai žodžių ar posakių žodynuose				

10.	Parašęs rašinėlių, Tu: (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Visada</i>
a)	skaitai savo rašinėlių draugams				
b)	skaitai draugų rašinėlius				
c)	vertini draugų rašinėlius				
d)	ilustruoji savo rašinėlius				
e)	publikuoji savo rašinėlius klasės sienlaikraštyje, laikraštyje, žurnale				

11.	Ką Tu manai apie rašymą? (Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
a)	Rašau tik todėl, kad man užduota				
b)	Man patinka rašyti				
c)	Mokėjimas rašyti man labai pravers ateityje				

12.	Kaip dažnai darote šiuos dalykus, kai rašai rašinėli: (Pažymėk po <i>vieną</i> langelį <i>kiekvienoje</i> eilutėje)	<i>Niekada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Dažnai</i>	<i>Visada</i>
a)	prieš rašant rašinėli žiūrėte filmukus				
b)	prieš rašant rašinėli žiūrėte paveikslėlius				
c)	prieš rašant rašinėli žiūrėte nuotraukas				
d)	prieš rašant rašinėli renkate jam medžiagą				
e)	prieš rašant rašinėli aptariate su mokytoja(u), koks darbas bus geras				
f)	ištaisyti(ęs) užduotį mokytoja(s) parašo ar paaiškina žodžiu, kas buvo gerai, ką reikėtų taisyti				
g)	mokytoja(s) dar kartą peržiūri tavo darbą po to, kai jį ištaisai				
h)	mokytoja(s) pagiria, kai padarai pažangą (pavyzdžiui, parašai geriau, nei anksčiau parašydavai)				
i)	mokytoja(s) pasako, į ką kitą kart atkreipti dėmesį				

13.	Ar tau patiko interaktyvioje lentoje pateiktos kūrybinės rašymo užduotys, kurias atlikote šiais mokslo metais? (Pažymėk tik <i>vieną</i> langelį)	
a)	Taip	
b)	Ne	

14.	Ką Tu manai apie interaktyvioje lentoje pateiktas kūrybines rašymo užduotis? (Pažymėk po <i>vieną</i> langelį <i>kiekvienoje</i> eilutėje)	<i>Visiškai nesutinku</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>Sutinku</i>	<i>Visiškai sutinku</i>
a)	Kūrybinės rašymo užduotys buvo įdomios				
b)	Kurti pasakojimus buvo lengva				
c)	Patiko kurti pasakojimą pasižiūrėjus filmuką				
e)	Patiko kurti pasakojimus pagal pateiktus paveikslėlius ir/ar nuotraukas				
f)	Patiko kurti pasakojimus kartu su suolu ir/ar klasės draugais				

15.	Kurios interaktyvioje lentoje pateiktos kūrybinės rašymo užduotys, atliktos šiais mokslo metais, Tau labiausiai patiko? (Gali pažymėti daugiau nei <i>vieną</i> langelį)	
a)	Kai reikėjo sukurti klasės nuotykių knygelę	
b)	Kai reikėjo sukurti pasakojimą apie savo mėgstamiausio veikėjo nuotyki	
c)	Kai kartu su suolu draugu reikėjo sukurti pasakojimą, kuriame dalyvautų abiejų sugalvoti veikėjai	
e)	Kai reikėjo sukurti pasakojimą pasižiūrėjus filmuką apie pandas	
f)	Kai kartu su klasės draugais reikėjo sukurti pasakojimą iš pateiktų iliustracijų remiantis visais penkiais pojūčiais	
g)	Kai reikėjo sukurti pasakėčią	
h)	Kai reikėjo parašyti laišką šikšnosparniui	

16.	Kaip vertina Tavo parašytus rašinėlius: <i>(Pažymėk po vieną langelį kiekvienoje eilutėje)</i>	<i>Blogai</i>	<i>Vidutiniškai</i>	<i>Gerai</i>	<i>Puikiai</i>
a)	Tavo mokytoja(s)				
b)	Tavo tėvai (globėjai)				
c)	Tu pats				

Ačiū, kad atsakei į anketos klausimus!

Agnė Saylik

**PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ KŪRYBINIO
RAŠYMO GEBĖJIMŲ UGDYMAS
NAUDOJANT INTERAKTYVIAJĄ LENTĄ**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Maketavo Donaldas Petrauskas

SL 605. 21,25 sp. l. Tir. 10 egz. Užsak. Nr. 14-
Išleido ir spausdino Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius
Tel. +370 5 233 3593, el. p. leidykla@leu.lt